

BLÍZKÝ VÝCHOD

(Libanon, Sýrie, Jordánsko)

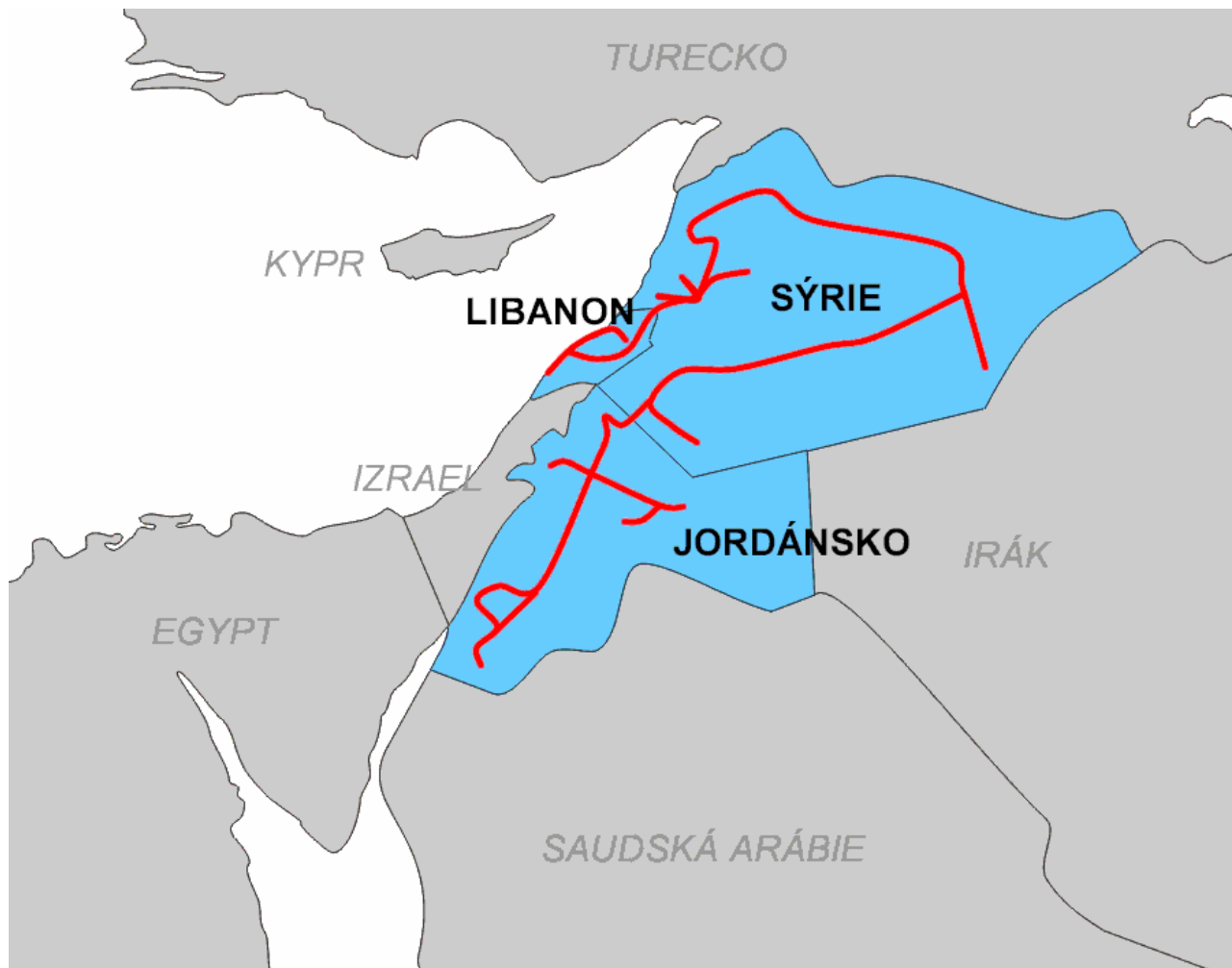
30. 8. - 29. 9. 2002

Obsah:

MAPA TRASY BLÍZKÝM VÝCHODEM 30. 8. - 29. 9. 2002	3
LIBANON.....	4
Bejrút	4
Saida (Sidon).....	5
Bejrút	6
Džbail (Jbail/Byblos)	8
Trablus (Tripoli)	9
Bšarré (Bcharré).....	13
Cedry (Arz ar-Rab)	13
Posvátné údolí Kadiša (Qadisha)	15
Oklikou do Baalbeku	16
Baalbek	16
SÝRIE.....	18
Hama.....	18
Kala'at al-Hosn (Qala'at al-Hosn/Krak des Chevaliers)	19
Hama.....	20
S'rudž (Sarouj).....	21
Hama.....	21
Afamia (Apamea).....	22
Hama.....	23
Serdžíla (Serjilla)	24
al-Bara.....	25
Halab (Aleppo)	27
Deir ez-Zor.....	30
Tell Salhije (Tell Salhiye/Dura Europos).....	31
Tadmor (Palmýra)	32
Damašek.....	34
Bosra.....	38
JORDÁNSKO	40
Džeraš (Jerash).....	40
Ammán.....	42
Petra (al-Batra).....	44
Vádí Ram (Wadi Rum)	51
Madaba	54
Pouštní hrady	55
Mrtvé moře (al-Bár al-Majit/al-Bahr al-Mayit).....	57
Ammán.....	57
E-MAILOVÉ ZPRÁVY Z CESTY.....	61
1. zpráva, 30. 8. 2002, Praha.....	61
2. zpráva, 3. 9. 2002, Trablus (Libanon).....	61
3. zpráva, 16. 9. 2002, Damašek (Sýrie)	62
4. zpráva, 18. 9. 2002, Damašek (Sýrie)	63
5. zpráva, 26. 9. 2002, Ammán (Jordánsko)	64
6. zpráva, 30. 9. 2002, Praha.....	65
NÁKLADY	66
DALŠÍ DENÍKY	68

Poznámka k přepisu místních jmen: V textu pokud možno používám arabské verze místních jmen, případně jejich český přepis. Vždy u prvního výskytu jména a v nadpisech však z důvodu všeobecného rozšíření uvádím v závorce i nejčastější anglický přepis.

MAPA TRASY BLÍZKÝM VÝCHODEM 30. 8. - 29. 9. 2002

Proč Blízký východ po deseti letech? Chtěli jsme mimo Evropu – znovu po dlouhých třech letech – ale neměli jsme moc peněz. Blízký východ je relativně levný a navíc jsem byl zvědav co se za těch 10 let od mé poslední návštěvy změnilo.

LIBANON Bejrút

Den 1, sobota 31. 8. 2002

Dvě středně měkká až tvrdá přistání. První ve Frankfurtu, ještě včera večer, druhé teď ráno v Bejrútu. Letušky Lufthansy jsou příjemné a navíc se mi zdá, jakoby v letadlech nějak přibýlo místa na nohy. Nejspíš jsem se ale po těch třech letech doma sesednul nebo usadil. Další důvod proč už byl opravu nejvyšší čas vyrazit...

Z okýnka letadla je Bejrút změtí oranžových světel, obklopených tmou a mlhou. Nebo smogem? To zjistíme ráno. Teď je půl druhé. Rolujeme po letišti, ta tam je svěží tráva letiště pražského nebo frankfurtského. Pokročilé blízkovýchodní léto, udělalo z místní flóry jen vyschlé a zaprášené vzpomínky na květiny.

Při pasové kontrole si úředníci berou Táňu stranou, něco se jim nezdá. Trvá to asi čtvrt hodiny, musíme jim dokonce říct jméno hotelu, kde budeme v Bejrútu bydlet. Když ji propouští, nejsme o nic moudřejší. Nikdy se nedozvíme kde byl problém. Nejspíš se jen, teď ve dvě ráno, nudili, tak si vyrobili vzrůšo.

Zprávy se tu šíří rychlostí blesku. Alespoň podle toho, že když opouštíme celní prostor, ptá se nás další úředník jestli jdeme do hotelu, jehož jméno jsme řekli úředníkům při pasové kontrole. To je informovanost! Prý nás tam nechá zavést.

Před letištěm samozřejmě nenápadně vybírá svého známého taxikáře. „*Udělám vám zvláštní cenu*“, je taxikářova první věta. Jako vždy. Rutinní „útok“ na unavené cizince právě přibývší do cizí země začíná.

„*My ale chceme jet autobusem, je to levnější*“.

„*Jo vezmu vás za 10 dolarů, tolik stojí autobus*“.

„*Hm, ale autobus stojí jen půl dolaru*“.

„*No jo, autobus je opravdu levnější*“ nápomocný úředník na to zklamaně, když vidí, že podíl na zisku nebude.

Vyměňujeme 10 dolarů, abychom měli něco do začátku. Usazujeme se na lavičkách v hale a počkáme do rána na bus. Letiště je čisté, i když poněkud strohé. Dvě obyčejné kafetérie, jedna banka a asi 10 společností pronajímajících auto. Je vidět, na jaké cizince tady čekají. Na baťůžkáře zatím asi moc zvyklí nejsou.

Ke spaní nám z letištních ampliónů hrají roztomilé arabské verze hitů jako „Conquest of Paradise“, „Another Brick in the Wall“ apod. Mezitím se občas ozve upozornění, aby cestující nenechávali svoje zavazadla bez dozoru. Teroristi asi čekají na svou příležitost.

Na informacích (jo, ty tu jsou taky, i když zastrčené v malinké kanceláři někde pod střechem letiště) mi nejsou schopni říct, který bus jede do centra. Po šesté hodině se zvedáme a před letištěm zjišťujeme, že asi žádný. Tvrdí to taxikáři (nedůvěryhodní) i vojáci (důvěryhodní) u brány před letištěm. Vojáci jsou přátelští, ale diví se, že těch asi 5 km do centra chceme jít pěšky. Prý je to strašně daleko. Jeden taxikář nás pak v autě pronásleduje asi kilometr, jestli si to náhodou nerozmyslíme. Nerozmyslíme.

Začíná dusno, a to je teprve kolem sedmé hodiny ranní. Hory na východě jsou zahalené do mlhy (nebo smogu?), ale slunce začíná nemilosrdně pálit.

Čtvrti, kterými vedou naše první letošní kroky po Blízkém východě, jsou dost chudé. Tady na jihu Bejrútu žijí hlavně šíité. Lidé se z postranních uliček vnoří na hlavní ulici, zastaví si bus, který jede jejich směrem a míří do práce.

Prodavači chleba mají o odbytu postaráno, pracující se u nich před naskočením do busu často na chvíli zastaví. Jsme rádi, že jdeme pěšky, jinak bychom o tyhle ranní časné rituály přišli.

Provoz začíná houstnout. Nová auta, ale i staré plečky. A mezi nimi i pár českých karos místní MHD. Zdravíme se s lidmi, většina se usmívá a přidá i anglické „Welcome“. Jen tak.

S libanonskou pohostinností se setkáváme i v okamžiku, kdy jsme zabloudili. Ve spleti bejrútských ulic nešlo udržet směr, který na mapě vypadal tak jednoduše a přímě. Nevíme, kterou odbočkou se dát, až nám zastavuje mikrobus, jehož řidič nás zadarmo odváží na nejbližší křižovatku a ukazuje kudy máme jít, abychom dorazili na námi potřebné autobusové nádraží. Mluví německy, takže hlavně s Táňou.

Pomocť se nám snaží i další lidi. Ukazují, jdou i kus s námi, ale asi jsme natvrdlí. Znovu jsme se zamotali. Nevíme totiž, jestli jsme vysvětlení onoho řidiče mikrobusu pochopili dobře. V tom se, jako zázrakem, opět vnořuje onen mikrobus! Řidič se jmenuje Ziad, je z jihu Libanonu (kam mimochodem právě míříme). Tentokrát už nic nenechává náhodě, vysazuje nás blíž a významně ukazuje směrem, kde JE náš autobusák. Stačí jít rovně a narazíme na něj.

Tak jdeme rovně. Místo autobusáku občas narazíme ne zničený nebo rozstřílený dům. Podobné pozůstatky 15leté občanské války, která skončila teprve před 11 lety (1991), ale už nejsou tak časté. Většina stop se zdá být zahalena. Záleží na čtvrti.

Autobusák Cola vlastně není žádný autobusák. Chaotický shluk busů a taxi mezi pylony nadúrovňové magistrály. To je Cola. Cola jsou také tři karosy vedle sebe. My však karosu po bejrútských ulicích nevyzkoušíme. Nasedáme do

mikrobusu, který právě vyráží do města Saida na jihu Libanonu. Náhončí nás cpe do busu, sám ale zůstává venku, aby po našem odjezdu směřoval další lidi do nově přistaveného busu. Odjezdy nemají přesný čas. Jede se až je plno.

Mikrobus zastavuje tam kde kdo mávne. Ať už zvenku nebo zevnitř. Platí se při nastoupení nebo při vystoupení. Jak je libo, hlavně když se zaplatí. A řidiči si moc dobře pamatují kdo zaplatil, ale i kolik komu dluží (když zrovna nemá drobné). Způsob jízdy v Libanonu se příliš neliší například od Sýrie. Jen chaos možná není tak velký. A auta tak otřískaná.

Přes nepořádek na ulicích vypadá Bejrút celkem bohatě, což samozřejmě nemusí vypovídat o stavu země. Brzy uvidíme.

Po pobřežní dálnici se jede celkem dobře. Billboard střídá billboard, reklamy jsou většinou v arabštině, ale anglická slova mezi nimi nejsou výjimkou. Téměř celé pobřeží od Bejrútu až po 50 km vzdálenou Saidu je zastavěné.

Průzračně modré moře svádí ke koupání, zatímco hory, teď zahalené v oparu, zase slibují příležitosti na túry. Taky se do nich vypravíme, ale až na severu.

Saida (Sidon)

A jsme v Saidě. Představoval jsem si ji jako malé přístavní městečko. Na předměstích však vládnou paneláky. Stejně, jako jsou rozestě podél dálnice z Bejrútu. Přístavní městečko se ale nakonec přeci jen koná. Vystupujeme kousek od centra Starého města, kde už „vyčuhují“ zajímavé ulička plné prodejců se stánky a vozíčky. Klasika.

Při hledání ubytování trochu tápeme, ale alláh nám opět sesílá anděla strážného. Anděl strážný, asi 50letý Libanonec zná majitele ubytování, které jsme si vybrali. Vchod je zastrčen na konci malého krámku, odkud vedou schody do dalších pater. Ubytování v Libanonu nebude levné. Naštěstí jsme na to připraveni, proto víme, že 20 000 LL, tj. asi 6,5 dolaru, za místnost bez záchodu a sprchy je normální.

Padáme do postelí, protože jsme skoro nespali. Je asi deset dopoledne. Přesun z letiště jsme i s tím blouděním zvládli celkem dobře. Venku začíná ten největší pařák, tak je čas na siestu.

Budíme se asi ve tři odpoledne. Je čas dát si oběd. Vyrážíme na **trh**. Saida, jako správné přístavní město, má i správný přístavní trh. A tenhle působí navíc pěkně středověce! Skoro celý je krytý, vlastně je to bludiště úzkých, více či méně osvětlených uliček. A žije! Nejde ale o trh pro turisty, nýbrž normální trh, na kterém lidé nakupují co potřebují. Oblečení, boty, hračky, koření, nádobí, nožem kazety, barvy, jídla.

V jednom bufáci zastavujeme i my a dáváme si první libanonské jídlo – faláfel. Usměvavý prodavač nás usazuje u stolečku. Pak umně rozřezává *chobz* (plackovitý chleba) na dvě placky, na ně pokládá *faláfely* (karbanátky z cizrny), rozmačkává je, přidává petržel, *tahini* (pomazánku z mletého sezamu), rajče, trochu čili, balí do papíru a je to. Chutná to skvěle. Jako dárek ještě dostáváme větvičku s černými datlemi.

Znovu se prodíráme trhem, protože normální chůze v té džungli lidí a věcí nepřichází v úvahu. Cestou na pobřeží musíme v úzkých uličkách uhýbat před auty, většinou staršími mercedesy. Vozíky plné zeleniny a ovoce a stolky s čerstvými džusy kontrastují s občasnou masnou, kde většinou visí jedna anebo dvě už dost okuchané krávy. V jiném krámku mjíme dvě vedle sebe koexistující kuřecí formy – živé v klecích a mrtvé, naporcované, ve vitrínách.

Malému rybářskému přístavu dominuje zastřešený rybí trh. Teď už je naplň vyprodaný, další čerstvá várka přibude zase až zítra. Před ním stojí mešita, stále trochu pochroumaná z občanské války – minaret je poset dírami od kulek.

Naplň rozkopaná silnička podél pobřeží nás dovádí na Corniche, jakousi místní nábrežní promenádu. Teď ve vedru je samozřejmě prázdná. Znovu se sem vrátíme večer, kdy by tu mělo být živo. Květiny tady dorůstají tropicky gigantických rozměrů. Táňa se rozplývá nad několikametrovým oleandrem, fikusy a ibišky.

Zastavujeme se v jedné z cukráren. Nedalo se odolat a Táňa má pro exotické dobroty navíc slabost. Přilákalo nás auto, ze kterého do ní právě přenašeli obrovské kulaté plechy s cukrovinkami. Uvnitř ochutnáváme *baklavu* a ještě asi tři další sladkosti. Prodavači jsou jako u vytržení. Nadšeně se s námi fotí, turisté jsou tu řídký zjevem.

V dnešním rozvolněném odpoledni už se nestiháme podívat na Vodní hrad, který nám právě zavřeli. Tak se alespoň vydáváme uličkami Starého města směrem k Bejrútu. Staví nás nějaký hlídač, nadšeně nám podává ruce a líbá se se mnou na tvář. Libanonci jsou prostě bezprostřední.

V jednom průchodu mě zaujala hudba, linoucí se z nastražených reproduktorů. Jdu po kabelech, které nás přivádí do malého krámku s hudbou. Výběr mají velký, tak si necháváme pár cedéček pouštět. Vzhledem k totožnému jazyku tu mají hudbu z mnoha zemí, především však z Egypta, arabské popíkové hudební velmoci. Kupujeme si jedno libanonské (Elissa) a jedno egyptské (Amir Diab, současná největší hvězda arabské popmusic) CD. V Libanonu pro tohle zboží ještě asi není dostatečná kupní síla, což ve spojení s malou právní povědomostí (a vymahatelností) má za následek, že 100 % všech CD v krámě jsou podomácku vypálené padělky s obaly natištěnými na barevné laserovce.

Už se stmívá, proto je čas zapromenádovat si na Corniche, jako mnoho lidí v Saidě. Promenáda se plní lidmi, prodavači přitáhli vozíčky s kávou, čajem, zmrzlinou. Přinesli sebou i židličky se stolečky a každý kdo si objedná si může sednout přímo k moři.

Spousty lidí, mezi nimiž jsou i nezahalené holky. Krátké rukávy nejsou výjimkou, což si v jiné muslimské zemi na venkově nedokážu představit. Asi to dělá ten mix křesťanů a muslimů. Nebo není islám jako islám.

U stolečku, při pohledu na potměšlé moře, si vychutnáváme pravou arabskou kávu. Končí náš první den v Libanonu.

Den 2, neděle 1. 9. 2002

V noci bylo pěkný vedro. Naštěstí minimum komárů, i když náš pokoj měl dokořán otevřené okno (umístěné pohodlně asi dva a půl metru nad podlahou). Ven se dostáváme teprve po osmé, ale řada obchodů je stále zavřených. Uličky trhu jsou úplně mrtvé. Je neděle, pro libanonské křesťany odpočinkový den. Hlavní ulice však žijí, opět navzájem si překážející směsicí aut, prodejců s vozíčky a nebohých chodců.

Naše faláférie je ještě zavřená, ale faláférií je tady samozřejmě daleko víc. V jedné na rohu zvědavě pozorujeme jak se vyrábí faláfel (myslím tím karbanátek, ne onen sendvič, který se po tom karbanátku jen jmenuje). Prodáváč stojí nad obrovským wokem, ve kterém vře olej. V ruce třímá zvláštní udělátko s prohlubní, do které špachtlí nabere trochu syrové směsi. Pak pustí pružinku, která z prohlubně faláfel vystřelí, samozřejmě rovnou do oleje. Popisuju to strašně zdoluhavě, za tu dobu co se postup snažím napsat on udělal asi 20 faláfelů.

Nedáváme si faláfel, ale kupujeme chleba (obrovské placky v igelitových pytlících), velké rajče (to dostává Táňa zadarmo, protože samotné by nejspíš stálo míň, než kolik je nejmenší dílek na jejich váze) a výborný slaný sýr (u nás známý jako „balkán“, i když na Balkánu ho mají odsud). Chtěli bychom si jej sníst někde v sedě, v klidu, ale nakonec končíme na chodníku před mešitou s dírama od kulek. Jako bezdomovci.

Včera jsme nestihli podívat se do **Vodního hradu** (Kasr al-Bár/Qasr al-Bahr), tak před ním stepujeme hned po snídani. Vstupné je pěkně masné, ale hrad se zdá být nejnápadnější součástí Saidy, tak neodoláváme. Je celý kamenný, s pevninou spojený kamenným mostem bez zábradlí, takže nic pro ožraly. Ti by po pádu do vody však zemřeli spíš na otravu z té smrduté vody v zátoce než na utopení.

Hrad byl původně fénickým chrámem, dnešní podobu mu dali křižáci ve 13. století. Kamenné zdi už jsou z části pobořené. Stále jsou však v nich vidět zvláštní kruhové kameny šedivé barvy. Nejsou to vlastně kameny, ale dlouhé kamenné sloupy, vložené napříč do zdi, aby ji zpevňovaly. Docela vtipné a i účinné proti útokům. Místnosti uvnitř jsou klenuté a rozlehlé, z věží je rozhled na přístav a pobřežní část Saidy.

Cestou pro batohy si dáváme mrkvovou šťávu. čerstvé šťávy jsou tu jednou z věcí, kterou doma vždy postrádáme. Žádná pseudo-čerstvá, pseudo-zdravá šťáva z pikly v samoobsluze, ale přímo před našima očima vymačkaná, podle výběru. Mezi těmi spoustami šťávařů nás zaujal jeden, který mačkal právě mrkev. V lavóru má lahvička, které nejsou uzavřené zátkou, ale mrkví, obrácenou špičkou dovnitř lahvičky! Trochu se na nás mračí, ale to možná tím, že je neděle, on je určitě křesťan a musí pracovat aby se uživil.

Autobus nemusíme hledat na autobusáku, stačí přijít na hlavní kruháč, odkud odjíždí busy do Bejrútu. Hrozně rádi bychom tu strávili déle a podívali se hlouběji na jih, ale čas nám nedovoluje. Autobus stojí polovinu toho, co stál včerejší mikrobusek, protože se do něj vejde několikrát víc lidí. Což samozřejmě znamená, že nevyjede tak brzo, jako by vyjel mikrobusek (obojí odjíždí teprve až je z většiny plný).

Bejrút

V Bejrútu vystupujeme zase na autobusáku Cola a hned se pokoušíme najít bus na autobusák Charles Helou, u kterého se chceme ubytovat. Zdá se, že nic nejede, tak musíme service taxi, což je dražší, ale pořád ještě únosné. Touhle jízdou, která nás vede přes celý střed města, se přesvědčuju, že Bejrút je docela malý. Na místě jsme doslova za pár minut, i když na mapě to vypadá jako jízda na půl hodinu.

Charles Helou je výhodná pozice, protože jde jednak o autobusák směrem na sever Libanonu (kam vyrazíme asi zítra), je tu nejlevnější ubytování a do starého centra (dnes velkoryse přestavovaného) to taky není daleko. S levným ubytováním to v Libanonu bude kříž, i když zdá se, že nám to vynahradí zaměstnanci. Zrovna v našem bejrútském hotýlku nás dostal na starost veselý mladík, který se pořád směje a chce si povídat. Je to Čech z Ruska (Čechi jsou převážně muslimové), což nám dokazuje i tetováním na ruce. Z Čechy ale odešel ještě jako malé dítě, protože neumí rusky. Ale učí se a dokonce nám půjčuje i svou učebnici ruštiny!

Bejrút v občanské válce nejvíc trpěl. Na dvě poloviny – muslimskou a křesťanskou – jej dělila tzv. Zelená linie, jež byla dějištěm nejtvrdějších bojů. Na Zelené linii bylo i centrum Bejrútu, sousedící s přístavem. Nezůstal z něj kámen na kameni. A to doslova. Celé centrum bylo rozstříleno na padrt', takže po skončení válečného běsnění nezbylo než jej srovnat se zemí a začít znovu. Bejrút tak ztratil všechny své staré trhy, ale i novodobé finanční centrum.

Shodou okolností bydlíme tři minuty chůze od tohoto apokalyptického místa a vede přes něj naše cesta do nového centra. **Place des Martyrs**, jak se jmenovalo ústřední náměstí, které tu kdysi stávalo (a dnes se už dá jen tušit), je teď obrovská nezastavěná plocha, přes kterou vedou dvě magistrály. Pomalu se však zaplňuje barevnými, ryze evropskými obytnými domy, stavěnými pravděpodobně hlavně pro ty, co na ně mají.

Nové domy vypadají pěkně, ale bydlet bych tu zatím nechtěl. Jak stojí na okraji obrovské prázdné plochy připadají mi, že visí ve vzduchoprázdnu. Ani tak vše válečné ještě nebylo odstraněno, jak dokazuje úplně zničený kostel naproti novým domům a další vyhořelé domy opodál. Snaží se ale vše uklidit, a tak kupříkladu dříve velmi rušná pěší zóna Rue

Maarad, vedoucí na kruhové náměstí z hodinami Place d'Étoile, je opět velmi rušnou pěší zónou s kavárnami jakoby přenesenými z Paříže. A hned vedle jsou odkryté pozůstatky *cardo maximus*, hlavní ulice z doby římského Bejrútu.

Nestaví se jen kolem Place des Martyrs, ale prakticky podél celého pobřeží kolem přístavu. Tady se taky nad námi tyčí drahé hotely a konečně nějaké pořádné palmy. Jak Saida, tak Bejrút jich sice mají dost, ale většinou jen pahýly zničené válkou. Smutný pohled, ale prý se to lepší.

Vlhko je pravé tropické, ale ještě to není taková tragédie, abychom se museli jít ochladit do McDonald's (v arabštině psáno makdunaldz), který cestou podél pobřeží míjíme. Hned v sousedství je Hard Rock Café, s obrovskou kytarou na fasádě. Bejrút už je zkrátka zpět v zorném poli západních podnikatelů.

Nábřeží je celkem prázdné. Není divu. Každý, komu ještě slunce úplně nespeklo mozek, bude v takovémhle vedru alespoň 10 metrů pod zemí. My bohužel nemáme moc na výběr, protože se nemůžeme přes den válet a vše dohánět během klimaticky „výhodnějšího“ rána nebo večera. Alespoň si ale dopřáváme oběd a k tomu studenou limonádu.

Asi jedinou přírodní formací v Bejrútu jsou tzv. **Holubí skály**. Romantické bílé skály, z nichž jedna má tvar mostu, čnicí z tyrkysové vody, jsou úplně jiný pohled, než na jaký jsme v Bejrútu zvyklí. Proplouvají kolem nich mrňavé loďky, oblíbená kratochvíle movitějších Libanonců.

Přestože Bejrút se může zdát rozvinutý, překvapují nás hluchá místa, kterých je tu víc než dost. Hodně do očí bijící je to například před skálami. Hned za nábřežní silnicí začíná vyprahlý, navíc špinavý a odpadky posypaný útes, takže pohled na Holubí skály přes odpadky není nic neobvyklého.

I když uhýbáme z nábřeží a noříme se víc do centra, setkáváme se s plochami zarostlými keři a trávou, které tak jsou snad už od dob Féniciánů. Nejsou ale upravené, nýbrž zdevastované, posypané odpadky a teď na začátku podzimu navíc dost vyprahlé. To je ale taky Bejrút.

Ulice jsou vylidněné, víkend máme v plném proudu. Do Hamry, dnešního živého centrum Bejrútu, se aktivita přesunula právě během občanské války. A z velké části zůstala (kromě masťnákých kaváren kolem Place d'Étoile). Pravoúhlé ulice se moc neliší od ulic evropských měst. Snad jen že nejsou tak udržované. Avšak na město, které bylo 15 let středem bojů, jsou ve formě přímo dokonalé.

Jezdit bejrútskými autobusy je docela zábava. Vycházíme z parku Sanaje (Sanayeh), kde jsme si byli posedět v zeleni, chceme se vrátit na východ Bejrútu. Zastavuju na ulici autobus a ptám se, jestli jede do čtvrti Ašrafije (Achrafiye). Řidič se zamyslí, ale nakonec kývne hlavou. Na nejbližší křižovatce však zahýbá, na další znovu, čímž nás začíná unášet přesně druhým směrem než potřebujeme. Oddávám se smíšeným pocitům odevzdanosti, zděšení a klidu, jež se ve mně střídají tím rychleji, čím víc se vzdalujeme na západ. Řidič však najednou znovu zabočuje správným směrem, až zastavuje na konečné a ukazuje na autobus dopředu. Aha! Tak on nás zavezl na autobus, který nad odveze do Ašrafije! A ani nechtěl zaplatit za jízdenku. Na takovouhle spontánní pomoc si budeme teprve muset zvyknout.

Vystupujeme u Zelené linie, kde asi nejspíš schválně nechali jeden rozstřílený barák. Východní, křesťanský, Bejrút trpěl během války o něco méně než západní a je to vidět i dnes. Opět se mi do mysli vkrádá jméno Paříž. Některé uličky jsou opravdu takové. Strmé schody jako na Montmartre, pouliční lampy, kostely. Vliv koloniální Francie je cítit na každém rohu.

Zpět do hotýlku se dostáváme už za tmy, ale ještě se vydáváme znovu na Place d'Étoile, abychom jej viděli v noci. Dopoledne jsme viděli pár lidí, teď je tu ale hlava na hlavě. Stolky před kavárnami se prohýbají pod večery, ti co už povečeřeli zase bafají z vodních dýmek. Číšníci pobíhají sem a tam, zatímco měnič uhlíků se pekelně soustředí. Tady se do vodních dýmek nepoužívají samozapalovací uhlíky jako u nás, ale obyčejné uhlíky z ohně. A když vám už uhlíky ve vaší dýmce začnou dohořívát, měnič uhlíků přispěchá, kleštičkami odebere staré uhlíky a vymění je za čerstvé, které nosí v přenosné nádobě.

Nemáme sice na to, abychom si dali večeri na takovémhle místě, ale když se vracíme, stavujeme se v prodejně naproti hotýlku. K chlebu, který nám ještě zbyl ze Saidy si kupujeme spoustu zajímavých příloh, jako smažený lilek, česnekovou pomazánku, olivy, humus, pečené brambory, feferonky a taky... pivo. V pokoji sedáme na balkónek vedoucí na ulici a dáváme se do hodování. Pivo, místní značka Almaza, je skvělé. A teď ve vlhku a teple přijde vhod.

Den 3, pondělí 2. 9. 2002

Původně jsme chtěli zůstat v Bejrútu dva dny, ale včera jsme viděli, že v něm není zas tak moc co vidět. Proto už dneska odjedeme na sever do městečka Byblos, arabsky Džbail (Jbail). V Džbailu, jenž je z Bejrútu asi tři čtvrtě hodiny autobusem po pobřeží, však neskončíme, protože je v něm drahé ubytování (v řádu desítek dolarů). Libanon je naštěstí malinký, takže se navečer chceme dostat do přístavu Trablus (hodinu od Džbailu), kde už by ubytování měl být cenově přijatelnější (i když ani tak nic moc levného).

Snídáme zbytky z včerejšího nočního hodování a pak se přesunujeme těch pár metrů na autobusák. Nadháněči by nás nejraději nacpali do busu odjíždějícího směr Sýrie, ale na tu je ještě čas. Busů do Trablusu odsud odjíždí spousta a všechny projíždějí přes Džbail.

V Bejrútu se blíží volby starosty, ulice jsou proto pokryté plakáty kandidátů a ověšené tisíci libanonských vlajek. Autobus projíždí severními předměstími Bejrútu, takže jej lidé používají i jako MHD. Ještě více než na jihu se nedá poznat kde končí Bejrút a začínají další města. Džúnije (Jounieh), výletní město pro Bejrúťany, s ním praktický splývá.

Jeho růst začal po vypuknutí občanské války, kdy lidé z Bejrútu potřebovali místo, kde by utekli z každodenních bojů v Bejrútu.

Dnes je to dlouhatánský pás betonových mrakodrapů, který z dálnice, jež se na jeho severní části vine na vyhlídku nad něj, vypadá celkem impozantně. Všude samá angličtina, jak na restauracích (nechybí KFC, McDonald's, nákupní střediska) tak na reklamních billboardech. V tomto předčí Bejrút, proto je také bydlištěm mnoha cizinců.

Džbail (Jbail/Byblos)

Cesta do Džbailu trvá asi hodinu, vystupujeme na dálnici, která vede kousek od centra. Až budeme odjíždět, stopneme si na tomhle místě další autobus, který nás odveze do Trablusu.

Tohle město mělo údajně dát jméno bibli. Arabské jméno však zní jinak, těžko říct, které jméno více odpovídá. Takových případů je v Libanonu víc. Když už jsme ale v té Arábii, tak jsme se rozhodl používat jména arabská a nearabská uvádím v nadpisu v závorce.

Džbail je opět dalším odpočinkovým městem pro „chytače“ slunce, ale k tomu má navíc celkem atraktivní ruiny. Díky nim je považován za jedno z nejdéle nepřetržitě obydlených míst světa. Prý více než 7000 let! Moderní Džbail byl, podobně jako Džúnije, odpočinkovým místem hlavně během války, dnes opět patří mezi největší turistická lákadla země.

Proti rozlehlému Bejrútu je maličký Džbail příjemná změna. Ulice jsou lemované obchody, z nich ne jeden je zaměřen spíše na movitější zákazníky. Upřímné úsměvy a pozdravy domorodců se tím však vůbec nezměnily.

Noříme se do krásně zrekonstruovaného *suku* (trhu). Dlážděná ulice, kamenné domy, za novými dřevěnými dveřmi jsou sice většinou obchůdky pro turisty (z nichž většina jsou Libanonci), ale i tak je příjemné se tudy projít.

Potřebujeme si někde nechat batohy, protože se tu chceme potulovat většinu dne. Příjemný človíček v informační kanceláři přímo naproti křížáckému hradu nás vítá dobrou angličtinou, batohy si můžeme nechat u něj. Zavírá ale už v jednu hodinu, proto nám radí, že bude lepší, když si batohy necháme u vstupu do ruin, kde zavírají až po západu slunce. Fascinuje nás, jak jsou tu všichni příjemní a pohodoví. Čekal jsem válkou psychicky poznamenaný národ, ale pokud je válka poznamenala, návštěvníkům to nedávají znát. Pro ně jsme hosti, kteří jsou v muslimské komunitě vždy uctívání. Máme se od nich co učit.

Vedro je opět dost únavné, proto jsme rádi, že si batohy opravdu můžeme nechat u vstupu do ruin. Budou sice venku, za budkou, ale nemáme o ně sebemenší obavu. Nějak cítíme, že Libanonci nemají za potřebí se obohacovat na úkor turistů. Spíš nám dávají. Úsměvy, rady a inspiraci.

Ruiny Džbailu jsou poměrně rozlehlé, vstupuje se do nich **křížáckým hradem**. Ten sice pochází z 12. století, ale samozřejmě stojí na místě daleko starší fénické pevnosti.

Asi nejvýznamnějším pozůstatkem z této oblasti je fénická abeceda. Je možné, že pocházela dokonce přímo z Byblosu. Vznikla jako praktičtější způsob zaznamenávání obchodních transakcí než byly do té doby používané egyptské hieroglyfy.

Do hradu se vstupuje přes kamenný most. Několik velkých klenutých místností, především v přízemí a podzemí, ukazuje jeho mohutnost, k níž přispívaly i dlouhé kamenné sloupy uložené napříč v hradbách, podobně jako v případě Vodního hradu v Saidě. Z cimbuří a věží máme pěkný výhled na dnešní vesnici s přístavem, ale především na celý komplex ruin. Nejsou impozantní ani tak svým výzorem (i když třeba „zubaté“ fénické hradby stojí za to), jako spíš tím, že obsahují pozůstatky staveb táhnoucích se mnoha stoletími.

Začínají zbytky nejstarších sídel z 5. a 4. tisíciletí před našim letopočtem, jež jsou však dnes zajímavá spíše pro archeology. Pro nás amatéry jde jen o shluky kamenů, jejichž význam nemůžeme ocenit už jen proto, že časová vzdálenost ode dneška je prostě nepochopitelná. Archeologové zde stále zde pracují, s čištěním jim pomáhají i libanonští vojáci.

Nejstarším chrámem je **Baalat Gebal** ze 4. tisíciletí před n. l., po němž má místo i své arabské jméno Džbail. Fénické hradby jsou asi o tisíc let mladší, stejně jako **Obeliskový chrám**, nazvaný podle mohutného obelisku, jehož zbytek, obkroužen menšími obelisky, dodnes stojí uprostřed chrámu.

Mnoho míst ruin je zarostlých hustými křovinami. Prošlapaná je cestička především mezi klasickými objekty z doby Říma. Najdeme zde amfiteátr (částečně zrekonstruovaný, avšak jen do třetiny své původní velikosti) poprvé postavený roku 218, Králova studna, kolonáda se šesti stojícími sloupy zhruba z roku 300.

Devět královských hrodek **Královské nekropole**, roztroušených mezi kolonádou a amfiteátretem je staršího data. Pochází z 2. tisíciletí př. n. l. Nejvýznamnější hrobka patří králi Hiramovi (1200 př. n. l.), jenž byl současníkem egyptského faraóna Ramsese II. Ani nápis z té doby „*Pozor. Dole je smrt*“ však nezabránila vykradačům hrobů, aby si přivlastnili poklady v hrobce ukryté.

Brouzdat v takovém parnu mezi šutry a pořád na slunci je docela únavné. V areálu ruin je sice jeden moc pěkný otomanský dům, ale bohužel je zavřený, takže se stínem jsme utřeli.

Ruiny jsou sice zajímavé, ale dnešní Džbail taky není nudný. Skrz suk se dostáváme k malinkému přístavu, který však v době Fénicanů byl jedním z jejich nejdůležitějších přístavů. Kamenné molo chrání malou zátoku s desítkami lodiček,

jež dnes slouží především k výletům. Kousek od přístavu je přímo na vodě postaveno pódium a hlediště, pravděpodobně tady probíhal nějaký koncert. Voda není z nečistších, takže o koupání si můžeme nechat jen zdát.

Obcházíme přístav a kolem pláže se chceme zadem vrátit do městečka, když nás potkává asi dvacetiletí mladík. Vyroženě se mu líbí. Tak trochu vychloubačně mluví o tom, jak pracuje pro agenturu, jež najímá modelky k focení reklam. Zve nás k sobě domů, Táňa by se prý mohla na nějaké fotky podívat a třeba by se taky mohla nechat fotit. Ach ta jejich naivita. Myslí si, že tím každou bělošku utáhnou jako na vařené nudli.

Táně se ale ta jeho hra líbí a ještě víc se jí líbí, když ji nabízí, že ji alespoň udělá krátkou masáž. Masáže má totiž ráda a zajímá ji, jak vypadají v Libanonu. Sedáme si na schody nad pláží a klučina se dává do práce. Je celý nažhavený, že si může šáhnout na ženskou, Táňa má z toho srandu. Během masírování pořád opakuje, jak je focení výhodné, že se dá vydělat spousta dolarů a podobné plky.

Je čas na oběd. Zvedáme se a „reklamní agent“ nás doprovází k řeckému ortodoxnímu kostelu. Dál už spěchá domů, i když před tím jsme ho ještě zahlédli oblbovat další mladý pár.

Kostelík je celkem jednoduchý, o to však elegantnější. Kousek od něj, na jedné nenápadné venkovní zdi, objevujeme starou byzantskou mozaiku. Jen tak si tam trůní, napůl ve stínu, napůl na slunci.

Uličky staré části městečka jsou tak úzké, že při cestě „za obědem“ se musíme přitlačit ke zdi, když kolem nás s velkým rachotem projíždí popelářský vůz. Dlážděný suk na opět dovádí do moderní čtvrti, kde se pokoušíme najít nějakou levnou jídelnu. V tomhle výletním městečku, kde většina lidí chodí do restaurací, je to však potíž. Přesto se jedna levná jídelna zjevuje. Máme takovou žízeň, že kromě faláfelu si dáváme každý jedno pivo, opět místní značku Almaza. Po včerejší zkušenosti víme, že nebudeme litovat. Prodavačky se uculují, jsou roztomilé, možná i trochu plaché.

V Džbailu je dobrá příležitost se vykoupat v moři, protože kousek za městem je veřejná pláž. Bohužel se na ní platit dost vysoké vstupné, což však zjišťujeme až když se k ní dostáváme. Nechce se mi dávat tolik peněz za to, abych se na pláži a v moři spálil ještě víc než už jsem spálený, což se Táně moc nelíbí. Vracíme se zpátky kolem banánových plantáží (přímo uprostřed města!), jsme pěkně vycucaní, spálení a unavení. Není sice ještě pozdní odpoledne, ale už tady nemáme co dělat, pokud nechceme zhrouceně sedět někde v kavárně a pomalu se z vedra vzpamatovávat pod proudy kafe a čaje. Radši budeme zhrouceně sedět v autobuse, který nám poskytne stejný stín a navíc nás posune dál na sever. Škoda, že nemáme víc času (a peněz), protože strávit tady večer by mohlo být příjemné.

Na dálnici nemusíme na bus čekat snad ani dvě minuty. Zrovna jeden přífrčel a samozřejmě jede do Trablusu, největšího města na severu Libanonu. Je sice trochu dražší než bus, kterým jsme sem přijeli, ale alespoň je to rychlík. Z rušné a vlhké ulice Džbailu se dostáváme do klimatizované koncertní síně. V tu se chvíli po odjezdu z počáteční zastávky mění každý veřejný dopravní prostředek, protože Libanonci hudbu přímo zbožňují. Většinou poslouchají libanonské nebo egyptské disko. Je sice jiné než evropský popík, ale kulisa je to patřičná.

Trablus (Tripoli)

Autobus nás vyhazuje na ulici uprostřed města. Pro lidi, kteří do města přijeli poprvé (jako třeba my) je to docela blbý zvyk. Alespoň nás ale donutí co nejrychleji se zorientovat. Táně se však ihned po vystoupení z busu dostal do zorného pole rohový stánek s džuzo, což znamená, že orientace jde k čertu, protože ji zastínila vidina čerstvě vylisované mrkve.

Táňa si pomlaskává nad mrkví, zatímco já kroučím mapou abych určil, kde ten stánek vlastně je. Naštěstí jsme kousek od centra a tím i od ubytování, které jsem vybral.

Živé ulice Trablusu se nám líbí. Jsou sice plné smrdutých aut, ale je cítit, že jsme ve velkoměstě s atmosférou, na rozdíl od trochu rozmělněného a beztvareho Bejrútu. Hlavní náměstí Sahet et-Tall s velkým zeleným parkem je zároveň i jakýmsi neoficiálním taxíkovým a autobusovým nádražím. K zelené se proto přidává i žlutá barva taxíků, které odsud kromě libanonským měst odjíždí i do Sýrie (hraniční přechod je asi 40 km severně od města). Na jedné straně náměstí vidíme několik levných jídelen, takže už asi víme kde si dáme večeři.

V jedné z úzkých postranních uliček má být malý rodinný pension. Je maskován více než je zdrávo, avšak stačí se nevzdát. Kdybych měl soudit podle vstupu do domu, v jehož druhém patře se nachází, asi bych se rovnou poroučel zpátky na ulici. Myslel bych si totiž, že jsem zabloudil do čerstvě rozbombardovaného domu. V Libanonu však vnějšek nemusí nutně odrážet kvalitu vnitřku, což je i tenhle případ.

Pension je vlastně velký byt zabírající polovinu patra. Na chodbě před otevřenými dveřmi pochrupuje roztomilá babča, čímž si místo získává naše první sympatie. Pension vedou tři ženy rodiny Haddadů – pochrupující babička a její dcera s vnučkou –, což je na něm dost vidět. Čisto, útulno, příjemno. Bohužel mluví jen francouzsky. Působí plaše, jakoby měly trému.

Dostáváme čajík na uvítanou a pěknou místnost s dvěma postelemi. Byt má malou přijímací halu a kuchyň, z níž se prochází do druhé haly. Kolem obou hal je poskládáno asi šest pokojů. Ve druhé hale (před našim pokojem) visí na zdi kříž. Jsme tedy mezi křesťany. Z našeho pokoje je výhled na zmeř elektrických kabelů visící mezi domy, pod níž vede ona postranní ulička. Výhled nic moc romantický, zato však stoprocentně libanonský.

Je odpoledne, vedro polevuje, takže nás to začíná táhnout do ulic. Jsme na samém okraji Starého města, proto stačí pár kroků a jsme úplně pohlceni jeho atmosférou. Čerstvý chléb voní z pekáren, vozíky zaparkované na rozích ulic nás lákají nabídkou exotického ovoce.

Noříme se do trhu, natrefili jsme rovnou na suk zlatý - **suk as-Sajaghin** (as-Sayyaghin). Výkladní skříně zlatnictví se lesknou náramky, náušnicemi, prsteny. Kupodivu nás nikdo neláká dovnitř, nejspíš nejsou na turisty příliš zvyklí. Hlouběji v trhu, jehož velká část je krytá, narážíme na klasickou změť obchůdků v úzkých uličkách, kterými se dá stěží projít, i když teď odpoledne nejsou zdaleka „naplněné“ do své maximální kapacity. U jednoho vozíku se sladkým pečivem se dva mladí kluci handrkují s prodávácem. Nemůžou se dohodnout, tak mu berou pečivo z vozíku a bez zaplacení mizí. Pár koleček si u něj kupujeme a platíme mu i za ty kluky, protože pro chudé prodavače je každá lira dobrá.

Slunce se sklání k obzoru, proto se prodíráme k tripolské pevnosti. Stojí na kopci, takže z ní by mohl být pěkný pohled na podvečerní město.

Kala'at Sandžil (Qala'at Sanjil) neboli pevnost Raymonda de Saint-Gilles pochází z 12. století. Je tak nedobytná, že nám dává trochu práci najít vchod. Mohutnými kamennými branami u vstupu se dostáváme na dvouúrovňové nádvoří, odkud se dá vyrazit několika směry do bludiště uliček, tunelů a místností. A taky na střechu.

Napůl vybetonovaná, působí střecha spíš jako menší fotbalové hřiště. A to nepokrývá ani polovinu rozlohy pevnosti! Výhled je pěkný, teprve tady vidíme, že Trablus je opravdu na břehu moře. Staré město je totiž od moře vzdálené asi 4 kilometry.

Slunce začíná zapadat a protějšší kopce, na nichž jsou naměstnané domky jeden na druhém, dostávají zlatý nádech, jenž obzvláště kontrastuje s olověnou oblohou nad horami za městem. Procházíme se po pevnosti, střídavě objevujeme schované místnosti, klenuté oblouky, schody vedoucí bůhví kam. Vedle toho vystrkujeme hlavy z kamenných oken, abychom se pokochali dechberoucími pohledy na zlatým sluncem zalité město plné štíhlých minaretů. Na jeho prozkoumání budeme mít celý zítřek. Konečně se trochu zastavíme.

Asi se už opakuju, ale v jídelně, kde si dáváme večeři, se k nám zase chovají jako ke královské rodině. Ještě než si stačíme objednat oblíbené faláfely, usazují nás u malých stolečků. Hlavně abychom měli maximální pohodlí. Není to hrané, to se snadno pozná. Mladík co nás obsluhuje se nadšeně fotí za pultem, ještě se svým kolegou.

Jako zákusek si kupuju hrozny, které jsou v Libanonu moc dobré. Táňa si zase dává káφέ. Prodávají ho na ulici do malinkých kalíšků, o obsahu asi tak 1,6 hlty. Kafe normálně nepije, ale tady ji chutná. Říká, že do něj asi přidávají kardamon.

Na rohu náměstí je sympatická *nargilerie*, jak jsme si překlátili místní kavárny. *Nargila* je místní název vodní dýmky (u nás známé spíš pod egyptským jménem *šiša*). Ty patří k místním kavárnám stejně jako pivo k našim hospodám, jejichž jsou kavárny ekvivalentem.

Jako každý den, i dnes večer peru. Mám jen tři trička a trenky (kupodivu to stačí), tak je chci mít co nejvíc čisté a připravené. Babča mě sleduje jak peru mýdlem v umyvadle. Asi se jí to zdá příliš primitivní, protože mi ukazuje, ať si věci přendám do lavóru, nasypu si na ně prací prášek a pokračuju touhle „pokročilejší“ metodou. Po vyprání mě ještě posílá pověsit si věci na balkón. No není k sežrání?

Den 4, úterý 3. 9. 2002

Ubytování je včetně snídaně (ve francouzském stylu). Čaj a sýrový croissant nám kupodivu stačí, k tomu ještě dostáváme úsměvy celé rodiny. Chceme si z kohoutku natočit vodu, ale rodinka zase zasahuje. Voda z vodovodu prý není dobrá a natáčí nám vodu ze dvaceti litrového kanystru.

Včerejší návštěva pevnosti nám odhalila její postavená vůči slunci a tím pádem i odkud se dá udělat ucházející fotka, na které bude pevnost celá. Proplétáme se trhem, pak uzkýma uličkama do kopce k pevnosti a pak po silnici kolem pevnosti a dolu k řece Abu Ali, nad níž se vypíná.

Naproti pevnosti se Trablus rozlévá po svahu dalšího kopce a pak dál k horám. Mezi oběma kopci je řeka (spíš stoka, jak je v téhle oblasti zvykem), z jejíhož břehu si můžeme udělat dobrou představu o mohutnosti pevnosti, tentokrát zvenku.

Procházíme kolem malého obchůdku, ze kterého jako bych slyšel počítačovou střelbu. A opravdu, je to skutečně „pařárna“, kde malí kluci kalí počítačové hry. Jsou tak zabraní do virtuálního světa, že ani nevzhlednou, když cvakne závěrka mého foťáku. Jen mladý dohlížitel se na mě usmívá.

Tripolský trh nás pořád přitahuje. Nevím jak to ty trhy na Blízkém východě dělají, ale funguje to všude stejně: zalezeme do trhu a brouzdáme se uličkama. Občas se zamotáme, to podle toho, jak moc se necháme unést atmosférou.

Fantastické na nich je jejich funkčnost nejen jako center každodenního nákupu, ale i jako center uctívání (mešity) a odpočinku (hammamy – lázně). Na trhu se setkáváme s každodenním životem většiny lidí, kteří tam však nechodí očumovat jako my, ale nakupovat, potkávat známé, zjišťovat co je kde nového.

I trhy mají svůj vývoj a tripolský není výjimkou. Některá místa, jako například chán al-Chajatin (Khan al-Khayyatin) stále slouží svému původnímu účelu. Al-Chajatin – Krejčovský trh – byl postaven ve 14. století a dodnes na něm najdete širokou nabídku oblečení, i když ne vždy zde šitého. Hlavní částí trhu je dlouhá, relativně úzká pasáž, nad níž se tyčí ve vzduchu visící oblouky.

Bloudíme trhem až k suku al-Haradž (al-Haraj), který svým klenutím vypadá spíš jako nějaká přijímací místnost v křížáckém hradu. Je to tím, že byl postaven na místě bývalého křížáckého kostela.

Osvěžujeme se čerstvou mrkvovou šťávou u pouličních prodavačů. Šťávu lisují přímo na místě a na kvádru ledu už mají připravených několik plných sklenic i s brčkem. V tomhle vlhku jde na odbyt. Tohle nám bude doma chybět. Vůbec je tu hodně pouličních prodavačů všelijakého občerstvení. Počínaje džusy a konče koláčky, precíčky, houskami a samozřejmě ovocem. Nechybí tu ani čistě evropsky chutnající nanuky, jednak místní značky, ale i Wall's (u nás unileverská Algida).

Vchod do **Velké mešity**, která je součástí trhu, je lemován dvěma madrasami, neboli náboženskými školami. Madrasy je možné poznat podle častých citátů z Koránu kolem dveří a také velmi působivých dveřních oblouků, v nichž se střídá bílý a černý kámen. Jsme zváni dovnitř, u vstupu zdravíme posedávající lidi „Salam alejkum“, je nám samozřejmě ihned opětováno „Wa alejkum salám“.

Musím říct, že s tak přívětivým přijetím v mešitě jsem se ještě nesetkal, nebo už si to nepamatuju. Človíček, který nás zmerčil venku nám ukazuje co kde je a že se můžeme všude podívat (není-li zamčeno, jako že hlavní modlitební hala zamčená je). Uprostřed rozpáleného nádvoří (chodíme samozřejmě bez bot) stojí kamenný altán se zelenou kopulí, podél nádvoří je mohutné podloubí. V obojím odpočívají věřící. Bodejť by ne, když je vedro k zalknutí.

Náš „průvodce“ nám vypráví o tradici výroby mýdla v Trablusu. Trablus je opravdu známý svými mýdly, která se tu vyrábějí už přes 200 let. Upozorňuje nás ale, že nejznámější výrobní mýdel v chánu al-Sabun (al-Saboun), kterou navštíví každý turista, už dnes není ono, protože dnešní vlastník pracuje v oboru asi jen 5 let. Lepší je prý jedna „mýdlárna“ hlouběji v trhu.

Je čas napsat něco domů, tak se stavujeme na Internetu, v jednom z moderních nákupních center. Centrum trochu zeje prázdnotou, protože na trhu je přeci jen levněji. Pro nás je tu ale příjemný chládek a Internet je kupodivu levný, jen asi 50 korun za hodinu. Po internetění si dáváme k obědu *šawarmu*, což je jehněčí nebo kuřecí maso se zeleninou zabalené do chleba podobně jako faláfel. U nás se dá šawarma koupit pod řeckým jménem *gyros*.

„Mýdlový“ **chán al-Sabun** je snadno přehlédnutelný. Pokud člověk neví co hledá, nebo ho někdo nenasměruje, jako v našem případě, je v šeru zastřešeného trhu snadné přejít uličku vedoucí na jeho nádvoří.

Samotné nádvoří chánu je dost zanedbané, sláva těchto někdejších zájezdních hostinců je už dávno pryč. Ve stánku na nádvoří však mají pěkný výběr tradičních mýdel. Vyrábějí různé tvary a barvy, mýdla pak balí do ozdobných dřevěných krabiček, nebo je prostě jen převážou dekorativním slaměným provázekem. Dělají je především pro turisty, protože jsou obvyklejší lidmi je tradiční mýdlo příliš drahé. Dokonce mají i webové stránky <http://www.khanalsaboun.com!>

Jeden chlapík mě popadne za ruku a táhne po temných schodech na terasu chánu. Tady se provádí dokončení výroby jednoho druhu mýdla. Takového, které je vyráběno z různě velkých odřezků mýdla. Odřezky jsou nasypány do ručního lisu a jedním zmáčknutím jsou přeměněny na atraktivní žlhané kolečko. Docela důmyslné. Na terase stojí desítky přepravek s mýdly především tvaru kruhů a koulí.

Někdo dokonce říká, že mýdlo bylo vynalezeno tady v Trablusu. I pokud by to nebyla pravda, před 200 lety bylo libanonské mýdlo v Evropě velmi ceněno, především pro svůj vysoký podíl olivového oleje, medu a vonných olejů.

Jeden z takových olejů, a sice olej cedrový, si Táňa kupuje na trhu. Procházet kolem prodejen s kořením a oleji je vždycky pohádka. Krásně voní a svými roztodivnými barvami působí i na oči. Klučinovi, který nám prodává olej, oči jen září. Je rád, že jsme navštívili právě jeho krámk. Samozřejmě, že jsme určitě zaplatili vyšší cenu, než je cena anormální, ale když ti Libanonci jsou tak příjemní a usměvaví. No nedejte jim něco už jen za ten úsměv!

Ve Starém městě je samozřejmě spousta hammamů – veřejných lázní. Některé jsou funkční, jiné ne. Abychom udělali nějaké fotky míříme do **hammamu al-Džadid** (al-Jaddid), jednoho z těch nefunkčních, avšak pěkně zrekonstruovaných (dělat fotky ve funkčním hammamu by byla vražda foťáků, protože jde o arabskou obdobu sauny).

Hammam je docela komplikovaný systém místností, v nichž jsou udržovány různé teploty vody a vzduchu. Od úplně studené až po vařící. Návštěvníci jimi procházejí podle libosti, i když samozřejmě existují logická pravidla jak si pobyt v hammamu co nejvíce užít. Nikdy to však nebylo jen pokoupení, ale především možnost jak si v příjemném prostředí pokecat se sousedy a dozvědět se nové drby z města. Typický pro hammam je vždy velká přijímací místnost, často vykládaná mramorem, a zvláště děrované kulovité stropy, kterými se do hammamu, jinak bez oken, dostává světlo. I hlídač hammamu al-Džadid jakoby vypadaly funkčního hammamu. Leží před vchodem a jeho jediná činnost je odhánění much od svého nosu. Vlastně se na nás ještě usmívá.

Mešita Taynal je jedno z těch míst, a Libanonu jich je mnoho, které jsou zvenku nenápadné, avšak uvnitř tajíte dech. My navíc máme štěstí, že jsme tu odpoledne, kdy už slunce není tak vysoko a uvnitř začíná hra barev. Pořád mě tady uchvacují kamenné stavby, což je případ i téhle mešity. Ale teprve vnitřek je to pravé.

I když ve velkých městech chodíme v krátkém rukávu, před mešitou si oblékáme košile a Táňa ještě šátek. Nesměle vcházíme, přeci jen bychom nechtěli působit nijak rušivě. Ne-muslimům se to asi úplně nepovede, ale někdy je to spíš pocitem těch ne-muslimů, než pocitem muslimů.

Krásna černo-bílá vstupní brána do hlavní modlitební haly je nepopsatelná. Teď je navíc trochu osvětlována oranžovým svitem, jenž se odráží od slaměných koberců položených na zemi. Na kobercích je vzor arabské brány zakončené půlměsícem, přičemž každá taková brána má rozměr zhruba jednoho modlícího se muslima. Jinými slovy je koberec určen především pro modlitby.

Stojíme si takhle na hlavním náměstí a najednou nás osloví asi 40letý muž. Rozpovídá se a tak se dozvídáme spoustu zajímavých věcí. Ibrahim je gynekolog a právě se vrátil ze Sýrie, kde byl na nákupech. Je to levnější než v Libanonu a lidé jsou tam příjemnější. Když mu říkáme, že lidi v Libanonu jsou taky příjemní, vyslovuje jednu základní pravdu o celém Středním východě: „*Jo, lidi jsou tady příjemní až do té doby dokud se nedostaneš do jejich krámu. Pak se z nich stanou tvrdí obchodníci*“. Má pravdu. Pokud ale Evropan zavítá do téhle oblasti, vidí většinou pouze tu druhou část věty, která ho tak vytočí, že se nikdy nedostane k té první části, protože už se pak na každého předem oboří ve strach z „obráň“.

Ibrahim je však zdá se osvícený. Hovoří otevřeně o onom prazvláštním vztahu mezi Sýrií a Libanem, kdy Libanon, ač ekonomicky vyspělejší, je vojensky slabší, a proto musí brát ohled na názory Sýrie. Ta jej mimochodem bere jako součást svého území, jakousi mírně nezávislejší kolonii. Jde o pozůstatek občanské války, kdy sem Sýrie vtrhla „v zájmu ochrany muslimských bratrů“ a už neodešla. Podle jeho hovoru se mi nepodařilo určit jestli je muslim nebo křesťan, protože o obojích mluví z nadhledu. To se opravdu často nevidí. Vlastně jsem to v podobné zemi nikdy neviděl. Lidi jsou tady spíš zaměstnaný základníma existenciálníma otázkama a k podobným myšlenkám se celý život nedostanou.

Teprve teď jsem si všimnul, že kousek od nás už drahnou dobu stojí asi 25letý mladík, který nás poslouchá s neskrývaným zájmem. Ibrahim se loučí a slibuje nám, že když zjistí, že zítra má volno, zavolá do našeho penzionu a mohli bychom s ním jet do hor k cedrům (zítra se tam chystáme tak jako tak).

Štafetu tedy přebírá Wissam, student ekonomie na místní univerzitě. Sedáme si s ním do parku na pití a zapřádáme dlouhou debatu na různá témata. Wissam je ještě příliš mladý, aby měl takový nadhled jako Ibrahim. Neskrývá, že nenávidí Sýřany (Ibrahim je miluje, stejně jako všechny lidi), protože vojensky okupují Libanon. Navíc podle něj berou Libanoncům práci, přičemž vše co tady vydělají vezmou domů do Sýrie. Snažím se vysvětlit, že tak je to všude, kde je nerovnováha, ale nějak to nejde. Na druhou stranu on sám by chtěl nejdřív na studia do Francie a pak tam i pracovat. V tomhle případě už mu nedochází, že by se choval stejně jako ti nenávidění Sýřani. Bavíme se i o případu USA vs Irák, kde je jednoznačně na straně Iráku. Bylo by to v pořádku, kdyby se vůbec zajímal o skutečné pochopení problematiky. Pak by už věci neviděl tak černobíle.

Po několika hodinách obtížných debat si zasloužíme dobít energie. Zapadáme do jedné vyhlášené cukrárna a dáváme si několik dobrot. První je jakási směs tuhého medu a ořechů. Moc dobrá, ale šíleně sladká. Jak tady bývá zvykem. Hodně zvláštní je *halawet el-jibna*, jakýsi tahací sýr, politý medem, růžovou vodou a šlehačkou, posypaný mletými pistáciemi. Je to ale výborný, škoda, že si nemůžu vzít domů. No a poslední dobrůtka je *mafrouqeh*, hnědá sladká směs, opět politá růžovou vodou a posypaná pistáciemi. Možná stejný zážitek však máme ze způsobu, jakým jsou tyhle dobrůtky servírovány. Starý prodavač nám jednotlivé suroviny, z nichž sladkosti „vyrábí“ přímo na talíři, servíruje s takovou láskou a pečlivostí, až je nám líto je sníst. Pak ale zjišťujeme, že by to byla věčná škoda.

Den 5, středa 4. 9. 2002

Po snídani se loučíme s Haddadovými a vyrážíme na bus do Bšarré (Bcharré, vyslovováno [b šarré]). Bšarré, nějakých 1600 m n. m., je městečko v pohoří Libanon (arabsky džebel Lubnan), po němž je celá země pojmenovaná. Několik kilometrů nad Bšarré jsou dodnes zachovalé lesy cedrů, dnes už vzácného stromu, jenž si Libanonská republika vybrala jako svůj národní symbol. A pod Bšarré se v délce několika desítek kilometrů rozkládá posvátné údolí Kadiša (Qadisha), jednak pěkná oblast na túry, ale hlavně místo se spoustou křesťanských klášterů a pousteven vysekaných přímo do skal. Tak tam bychom se měli zdržovat následující dva dny.

Na minibus čekáme jen chvíli. Informace, které nám v Libanonu lidi dávají jsou na Blízký východ až překvapivě spolehlivé. Libanon je jiný i v další věci – ženy často chodí s nezahalené (rozuměj s nezahalenou hlavou). V Trablusu jich sice není tolik jako ve velmi světském Bejrútu, ale i tak je to nezvyk. Hlavní roli určitě hraje to, že nejde o zemi čistě muslimskou – v Libanonu je registrováno 18 různých náboženství, mezi nimi i křesťanství. Křesťané mají na běh země vliv nevídaný v žádné jiné zemi regionu. Libanonci jsou na tenhle, „náboženský zmatek“, jak jej nazval Wissam, zvyklí, i když právě spory mezi muslimy a křesťany vedly k občanské válce, jež zemi sužovala více než 15 let.

Minibus vyjíždí z Trablusu a začíná stoupat. Libanon je malinky, takže řada měst na pobřeží už se začíná plížit do kopců na západě. I Bšarré je od moře vzdálené jen 110 km. V příhodném ročním období je možné zalyžovat si v horách právě u Bšarré a za dvě hodinky se koupat ve Středozemním moři.

Údolí Kadiša začíná už prakticky u pobřeží, ale teprve dál se hlouběji zařezává do pohoří Libanon. Po klikaté silnici stoupáme stále výš ač jsme v centru Trablusu neviděli moře (které je asi 3 km na východ), teď máme krásný výhled na celé předhůří, samotný Trablus a i moře za ním. Vzduch se ochlazuje, ale jelikož na pobřeží bylo vlhko, dostáváme se do téměř ideálního klimatu. A klima v horách nám všichni vychvalovali.

Táňa si přesedla dopředu k řidičům, kteří mají velkou radost, že se můžou bavit s ženskou. Já se koukám na ubíhající krajinu, sleduju jestli na strmých srázích už už nepadáme ze silnice a přemýšlím jak se budeme v Kadiše pohybovat.

Mešity na pobřeží pomalu nahrazují kostelíky. Dál v horách, už na okraji kaňonu Kadiša, už jsme ve výhradně křesťanské oblasti, kde už po staletí stojí spousta klášterů.

Bšarré (Bcharré)

Bšarré je nejen střediskem údolí Kadiša, ale také rodištěm nejvýznamnějšího libanonského básníka Chálila Džibrána (Khalila Gibran). Je tu Džibránův dům, Džibránovo muzeum a město je vůbec hrdé na svého rodáka, který tak Bšarré zviditelnil nejen po celém Libanonu.

V Bšarré se nechceme moc zdržovat, protože jsme sem přijeli především za přírodou. Dnes chceme vidět cedry nad Bšarré, odpoledne se vrátit do Bšarré, slézt do údolí, tam pod širákem přenocovat a zítra se vydat po stopách klášterů a poustevn jeho krásnou přírodou. Ke chlebu, který jsme si koupili v Trablusu dokupujeme nějakou zeleninu a sardinky, abychom měli něco k obědu.

Jakmile se člověk v Libanonu vrátí do oblasti bez větších měst, nastává problém s veřejnou dopravou. Buď vůbec nejezdí, nebo zbývají jen (relativně) drahé taxíky. To je i případ Bšarré. S Trablusu se sem dá sice párkrát denně dostat, ale tím to končí. Asi se počítá s tím, že ten kdo má peníze na to, aby si zajel do Bšarré, pojedí i vlastním autem. Cedry nad Bšarré jsou totiž vyhlášenou lyžařskou oblastí, což je kratochvíle přístupná jen těm nejbohatším. Proto k cedrům ani nejezdí žádná veřejná doprava a proto je v Bšarré a okolí nejlépe ubytování v řádu desítek dolarů. Nezbude nám, než se k cedrům dopravit taxíkem, zpátky sejít těch pár kilometrů (naštěstí z kopce) pěšky a ke spánku se uložit někde pod hvězdami.

Všichni taxikáři mají jednotnou cenu, která se po vydělení dvěma stává jakž takž únosnou. Náš starý mercedes se šplhá po strmé silnici, z níž se dostáváme vysoko nad Bšarré. Obklopeno horami působí zapadle a malince. Našemu taxikáři se nad předním sklem houpe kříž, věc na Blízském východě nevídaná, v Kadiše ale samozřejmě.

Nepůsobí jako obyčejný taxikář. Život v horách nejspíš zabránil tomu, aby se z něj stal vyřídouch, jak 90 % taxikářů působí. Při zastávce nad Bšarré nám dokonce trhá jablka. Ptá se nás jestli chceme, aby nás odvezl i dolů a kam se chystáme dál. Říkáme mu, že na dolů půjdeme pěšky, protože nemáme dost peněz a že se pak chystáme přenocovat v údolí. Asi se mu náš přístup líbí (i když s ním nechceme jet zpátky), protože nám říká, že pokud ho v Bšarré potkáme, zaveze nás k nejbližšímu klášteru, odkud už se dá sejít do údolí, které je však podle něj „very down“ pod Bšarré.

Cedry (Arz ar-Rab)

Před staletími pokrývaly cedrové lesy velkou část pohoří Libanon. Pro Féniciány bylo cedrové dřevo skvělým zbožím, které prodávali především do Egypta a Palestiny. Ke stavbě původního chrámu krále Šalamouna v Jeruzalémě a i mnoho egyptských sarkofágů bylo také použito cedrového dřeva.

Tradice prodeje cedrů je už dnes pryč, stejně tak jako většina cedrových lesů. V Libanonu je ještě zachováno několik lesů, z nichž jeden je 8 km od Bšarré v „Lese božích cedrů“, spravovaném „Výborem přátel cedrových lesů“.

Na první pohled je vidět, že cedry jsou turistickou atrakcí. Za zatačkou se najednou zjevuje dlouhá řada stánků se suvenýry, jíž vévodí mohutný cedr vyrůstající vedle silnice. Stánky se soustřeďují kolem vstupu do rezervace, silnice vedoucí výš do hor už je zase pustá a prázdná.

Už přímo ze silnice je na cedrový háj pěkný výhled. Vstupné do lesa je dobrovolné, jako vstupenku dostáváme potvrzení o příspěvku na záchranu cedrů. Docela sympatický přístup.

Aby bylo zabráněno ničení lesa, jsou cesty oplocené dřevěnou ohradou. Les se rozkládá na svahu a protéká jím malý potůček. Cedr je typický rozložitými větvemi, některé stromy jsou stejně široké nebo i širší než vyšší. Už na první pohled je to strom majestátní, téměř královský.

Cedry dorůstají výšky 30 metrů a dožívají se vysokého věku. O tom, že je zde měli již od počátku v úctě svědčí i místní jméno lesa – *Arz ar-Rab*, Cedry našeho Pána. Zdejší stromy jsou relativně mladé, většinou je nejméně 200 let. Několik z nich tu může stát už 1500 let, dvanáct stromů je starších 1000 let. Dříve tu takto starých stromů bylo víc. V roce 1550 jich bylo 28, v roce 1660 jen 22 a v roce 1696 už jen 16.

Procházka hájem je příjemná nejen díky stovkám cedrů a stínu, který vrhají, ale i pohodou, která z jejich staletých kmenů vyzařuje. Ví to i ptáci, kteří nám pořádají neplacený koncert. Mezi cedry stojí malá kaple, kterou tu nechal v polovině 19. století postavit jejich ochránce, patriarcha Libanonu.

Dobře jsme to vymysleli, když jsme se rozhodli přinést si sebou věci na oběd. Sedáme si do stínu jednoho z cedrů a vybalujeme chlebové placky, rajčata, papriky a sardinky a připravujeme si vlastní sendviče, i když vzhledem ke gigantickým rozměrům chlebových plátek příslušně rozložitě.

Nad horami se začínají tvořit mraky. Vznikají z ničeho. Nebo alespoň zdánlivě z ničeho. Teplotní rozdíly často způsobují, že první část dne je slunečná a bezmračná, kdežto ve druhá polovina se kopce zahalí do mlžného povlaku.

Doteď jsme to měly jednoduchým protože jsme se vezli, teď musíme sejít i s batohama dolů do Bšarré. Naštěstí je příjemně, i když chladno na košili, takže se nám jde příjemně. A po silnici nejezdí skoro žádná auta, i když cedry jsou hodně turistickým místem. Být hodně turistickým ale v Libanonu znamená mít návštěvnost pouhých desítek lidí denně.

Uhýbáme z hlavní nové silnice a vydáváme se starou silnicí, která je daleko víc klikatá, ale zajímavější. Nová silnice byla vybudovaná hlavně kvůli tomu, že stará se nedala v zimě dobře udržovat a často zůstávala zaváta sněhem.

Zhruba na polovině cesty do Bšarré je jedna z krápníkových jeskyň, na které je pohoří Libanon bohaté. Z hlavní silnice k ní vede asi kilometrová stezka podél útesu až k místu kde ze skal vytéká říčka Kadiša. **Kadiša Grotto**

(Kadišská jeskyně) je jejím „rodištěm“. Vcházíme do tunelu, před kterým jsou otevřené mříže. Myslíme, že už vcházíme do jeskyně, ale tunel nás místo toho přivádí pod skalní převis s umělým (vybetonovaným) jezírkem, odkud vytéká Kadiša. Vítá nás mladá holka s klukem, musíme prý počkat ještě pár minut, kdy sem dorazí další skupinka a oni v jeskyních rozsvítí a pustí nás dovnitř.

Cesta od silnice trvá asi 20-30 minut, tak si říkáme jak vědí, že za pár minut dorazí další lidi. Pak si ale všimáme, že pořád koukají někam dalekohledem. Oni koukají na stezku, tak proto! V převisu je vyzděn malý domek i s pověšeným prádlem. Asi tady přebývají.

A skupinka už je tady. Holka nahazuje benzinový agregát a tichá skalní scenérie se v tichu mění v řev doprovázený smradem z motoru. Tak takhle jeskyni rozsvítí!

V jeskyni je chladno, hned u vstupu procházíme kolem podzemní části onoho umělého jezírka. Jeskyně je vlastně několik jeskyní spojených přirozeným tunelem. Krápníků je hodně, ale číst z nich jsou ulámané o poničené. Přesto stálo za námahu je vidět. Je to zase něco úplně jiného, než holé skály venku.

Mraky už nás dohnali. A asi jak ze shora z kopců, tak ze spodu z údolí. Jakmile se totiž vynořujeme z jeskyně zpět na povrch zemský, místo výhledu na údolí se díváme do mlíka. Všude mlha, nebo vlastně mraky. Jsme v mracích. Jsme vlastně v nebi (kousek odsud je dokonce vesnička, která se jmenuje Ehdén – Ráj).

Mlha nás doprovází celou cestu do Bšarré. Cestou se zastavujeme na odpočinek a Táňa se hned skamarádila s asi 17letou dívkou, vracející se z Bšarré domů. Dalia bydlí v kamenném domku nad Bšarré, kam nás samozřejmě hned zve. Ve škole se učí anglicky, tak má radost, že se v ní může pocvičit.

Šplháme s ní po strmých schodech k jejím domu. Je jednoduchý, s jednoduchým, ale příjemným posezením. Dalia je nejstarší ze čtyřech sester a má ještě dva bratry. V počtu dětí zapadá běžná libanonská rodina do arabského průměru. I když „*My nejsme Arabové, my jsme Libanonci*“ říká hrdě její matka, která si k nám po nějaké době nesměle ale graciálně přisedá. Chce tím zdůraznit, že Libanon není pouze arabskou a muslimskou zemí. Rodina bydlí v létě tady nad Bšarré, ale jakmile začne školní rok (právě za týden), stěhují se zpět do Bšarré.

Loučíme se s rodinkou, která nám ještě dlouho mává a po silničce klesáme dál k Bšarré. Mlha přikryla hory a i Bšarré se ocitlo v šeru. Dokupujeme zásoby na zítřek, v malé falaferii si dávám faláfel. Jeden host se ptá odkud jsme a když slyší že z Čech ptá se, jak to vypadá po záplavách v Praze. Špatné zprávy se šíří rychle a všude.

Chystáme se vydat do údolí, když tu nás zmerčí náš řidič a že jestli chceme odvézt k tomu klášteru, jak nám sliboval. „Mohli byste u něj i přespat a pak se vydat do údolí, protože to je very down a dnes už je na to pozdě“. Když mu říkám, že nemáme peníze na jízdu odpovídá, abych to neřešil, že nám přece říkal, že nás tam svez zadarmo.

Deir Mar Eliša (klášter svatého Eliseuse) je u silnice nad údolím, asi 5 km od Bšarré. Vlastně jde o nový klášter, původní klášter se stejným jménem je dole v údolí. Řidič nás v klidu přivádí na nádvoří. Zdraví se se známými, právě se tu chystá oslava křtin. Večer až oslava skončí se prý budeme moct na nádvoří natáhnout a přespat do rána.

Chceme se v klidu najíst, tak vycházíme z kláštera a sedáme si na vyhlídku nad údolí, vedle obrovského bílého kříže, shlížejícího dolů ze srázu. Je to i celkem vhodné místo na přespaní. Hluboko v údolí se na úpatí protější stěny krčí původní Deir Mar Eliša, kam bychom měli sestoupit zítra ráno.

Bšarré je na protější svahu údolí. Prohání se nad ním mraky a hory nad Bšarré jsou osvětlené zapadajícím sluncem. S klesající teplotou přibývá mraků, až postupně zaplňují celé údolí a Bšarré nám mizí v mlze. Začíná být opravdu chladno.

Táňe se tohle místo na přespaní moc nelíbí, tak se vydáváme zpátky do kláštera. Mě se ale nelíbí, že jsme se nikoho nezeptali a ujištění řidiče je zhruba stejné, jako kdyby nějaký můj kamarád přivezl nějaké turisty na můj dvůr, nic mi o tom neřekl, ale turisty ujišťoval, že tam můžou přespat, protože je můj dobrý známý. Táňa se proto rozhlídí koho bychom se mohli zeptat, až naráží na mnicha, který se nám představuje jako otec Kamal. Jediným použitelným společným jazykem mezi otcem Kamalem a námi se ukazuje španělština, proto bude domluva viset čistě na mé velmi chabé znalosti tohoto krásného jazyka.

Blekotám něco v tom smyslu, že „*Jsme z Československa, tady v horách jsme na túře po klášterech a teď hledáme kde přespat. Vyhlídli jsme si místo u kříže nad údolím, ale nevím jak je to tam bezpečné,*“ (s tím bezpečím je to totální blbost, ale jsem vůbec rád, že dám dohromady smysluplnou větu, byl jsem připraven na všechno, jen ne na použití španělštiny) „*a proto jestli bychom mohli spát na nádvoří.*“ – „*Jo, u kříže to není moc dobré,*“ otec Kamal na to „*jednak tam můžou chodit různá zvířata a potom tam chodí posedět lidi, protože je to pro ně...*“ – „*... romantické.*“ dodávám a oba se tomu smějeme. „*Až skončí oslava, tak si lehněte tamhle na terasu.*“ A je to domluveno.

Usedáme na nádvoří pod stromy a čekáme až se oslavenci rozejdou. Za 20 minut se však na stezce objevuje světelný kužel baterky a na jeho konci otec Kamal. „*Můžete spát uvnitř, jestli chcete.*“ – „*Určitě chceme, děkujeme.*“ Asi se zeptat představeného kláštera.

Usazujeme se v rozlehlé prázdné místnosti, vedoucí přímo na nádvoří. Po další čtvrt hodině nám přinášejí obrovskou mísu ovoce. Tak to je moc příjemné zakončení dne.

Posvátné údolí Kadiša (Qadisha)

Den 6, čtvrtek 5. 9. 2002

Budíme se kolem osmé, kupodivu ne za zvuku troubení aut v ulicích, ale za blaženého horského ticha. Venku je chladno, ale sluníčko už krásně svítí, tak je na čase vyrazit. K míse s ovocem píšeme krátké poděkování ve španělštině, angličtině a češtině a přikládáme pohled Prahy. Už odcházíme, když tu se otec Kamal objevuje na balkóně. Děkujeme mu a míříme na silničku do údolí.

Dno údolí Kadiša je několik set metrů pod námi. Až ke **klášteři Deir Mar Eliša** (tomu původnímu) vede asfaltka, dál už je to ale jen panenská příroda. Asfaltka se klikatí v neuvěřitelných serpentínách, míváme jesličky s Ježíšem ve skále podél silnice a asi za hodinu jsme na dně u kláštera.

Nedotčená příroda spolu se spoustou ve skalách vytesaných klášterů a pousteven z něj dělají z údolí Kadiša jedno z nejzajímavějších míst Libanonu. Slovo Kadiša je odvozeno od semitského významu pro svatý, jde tedy o Svaté údolí. Maronité, zvláštní odnož křesťanů se sem začali uchylovat už v 5. století n. l., odkdy zde také začínají vznikat kláštery, kostely a poustevny. Maronité dodnes žijí ve vesničkách vypínajících se nad údolím

Kláster je otevřený, ale nikdo v něm není. Krčí se na úpatí skály, částečně vystavěný z cihel, částečně vytesaný do skály. V minulosti prošel rekonstrukcí a dnes je z něj moc pěkné muzeum věnované historii Maronitů v údolí. Dvě patra místností jsou nalepena na skálu, jež tvoří zadní „zeď“ kláštera. Pro klášter nemohlo být vybráno lepší místo.

Klid, výhled na údolí, dostatečný odstup od civilizace, to všechno přispělo k tomu, že tu maronitský biskup sídlil už od 14. století a roku 1695 tu byl založen Libanonský maronitský řád. Historie je tu nenásilně popsána spolu s vysvětlením funkce jednotlivých částí kláštera. Krásné kamenné kapli s dřevěnými lavicemi dominuje malý oltář a velký stropní svícen.

Když jsme v klášteři asi hodinu objevuje se najednou otec Kamal. Chodí sem na obhlídku téměř každý den, mimochodem taky kontrolovat dělníky, kteří tu pracují na zahradě. Rozsvěcí nám ve všech místnostech a otevírá kapli, čímž se nám celý klášter zjevuje doslova v jiném světle. Před rozloučením nám ještě dává malý obrázek Françoise de Chasteuil, známého Poustevníka libanonského, žijícího zde v 17. století.

Vracíme se kousek k mostu přes říčku Kadiša a zahybáme na prašnou cestu. Údolí je hodně hluboké, jeho okraje se nad námi tyčí do hrozivé výšky. Obzvláště tady na začátku, kde je údolí ještě úzké. Strmě svahy nejsou porostlé jednolitou vegetací, na to je místní klima příliš žhavé.

Velké části svahů jsou přeměněny na terasovití políčka, avšak snad žádné z nich není obděláváno. Pravděpodobně jde o pozůstatek z doby, kdy tu v poustevnách žilo až 500 poustevníků, jak jsme se dozvěděli od otce Kamala. U teras však pár funkčních domečků stále stojí. Na svazích však vypadají zcela nepřístupně, ještě dnes může jít o ta pravá místa k rozjímání.

Prašná stezka je z počátku sjízdná i pro auta, avšak asi po hodině přicházíme ke rozcestí. Sjízdňá cesta pokračuje dolů k říčce, my se vydáváme vyšší cestou, která nás přivádí na úzkou stezku vysoko nad říčkou. Na odpočinek zastavujeme v **klášteři Deir Kanubin** (Qannoubin), asi dvě hodiny chůze od Deir Mar Eliša.

Deir Kanubin je o něco menší než Deir Mar Eliša. A zase tady nikdo není. Vše je otevřené, v domku na terase je dokonce připravená pitná voda pro pocestné. Je to tím zvláštnější, že jde o funkční klášter. Mniši asi budou pracovat na polích.

Kanubin se datuje opravdu hodně hluboko do historie. Prý mohl být založen už ve 4. století Theodosiusem Velkým a od roku 1440 do 18. století byl sídlem maronitského patriarchy.

Kláster je vysoko nad říčkou a výhled na údolí je nádherný. Na první terase jsou ve stínu pod rozložitým stromem lavice, na druhé terase cosi jako kuchyně, či jídelna s onou pitnou vodou a taky malá koupelna s evropským splachovacím záchodem! Pod celým klášteřem vede tunel do zadní části k zahradě. Přilepeno ke skále je nad oběma terasami kamenný domek, sídlo představeného a pod ním, už přímo ve skále, kostelík. V kostelíku jsou dobře zachovalé fresky z 18. století. Moc dobře jim ale nedělá vlhkost jdoucí ze skal, která je v něm dost cítit.

Stezka vede dál podél útesu, zdá se, že mírně stoupáme. Údolí se před námi pomalu otevírá a jelikož už pokročila i denní doma, začíná se sem zespodu drát mlha. Jako včera.

Procházíme jehličnatým lesíkem, ten je však výjimečný. Většina stezky vede krajinou s nízkými křovinami. K říčce už nedohlédneme, jen ji tušíme někde v hloubce pod námi. Chtěli bychom uhnout na stezku směřující strmě nahoru k okraji útesu a dostat se tak do vesničky Blauza (Blawza). Z ní by to mělo být asi 3 km zpět do Bšarré. Terén je však nepřehledný, vůbec si nedokážu představit, že by skrz ty strmé skály nad námi vedla nějaká stezka. Ale musí tady vést.

Když přicházíme ke **klášteři Sajdet Hauka** (Saydet Hawka), definitivně se smiřujeme s tím, že jsme naši stezku nahoru přešli. Kaple je totiž už příliš daleko na stezce údolím. Tak daleko jsme jít nechtěli. I od kaple vede nahoru na okraj útesu, ale odtamtud je to do Bšarré už 8 km. Vesničkami po okraji útesu nejedí žádná veřejná doprava, tak budeme muset stopovat.

Když vstupujeme do kláštera, ihned zapomínáme na to, že jsme na stezce zašli moc daleko a jsme naopak rádi, že nám osud dopřál tohle místo vidět. Klášter je jen malá kaple a několik místností vytesaných ve skalách a pečlivě udržovaná minizahrádka s květinami. Jde o nejmenší, ale i nejroztomilejší z míst, jež jsme v údolí viděli. Opět je

opuštěné, ale čerstvě zalitá zahrádka a čistý splachovací záchod dávají tušit, že obyvatelé jsou nablízku. Klášter má pocházet z 13. století a v těžko přístupné jeskyni nad ním má být malá pevnost.

Od kláštera vede viditelná, ale značně strmá stezka nahoru na útes. S těmi batohy na zádech je to fuška, našťestí není vedro. Spíš se schyluje k dešti.

Když jsme po půlhodině nahoře nechce se nám ani věřit, že údolí je tak hluboké. Právě strmé skály a převýšení stovky metrů umožnilo vzniknout tolika klidným místům používaným pro povznesení ducha hledajících.

Na silnici se dostáváme ve vesničce Hauka. Nikde nikdo, jen nový kostel a dva chlapíci sedící na terase před domem a popíjející čaj. Ptáme se jich, jestli tudy přeci jen nejezdí nic do Bšarré, ale jejich odpověď je podle očekávání záporná. Starší z nich nám nabízí, že nás sveze. Nechce žádné peníze. Před tím nás ještě zve na kafčo.

Jde o jednoho z těch několika miliónů Libanonců, kteří žijí po celém světě. Přes léto je tady, přes zimu v Sydney. Austrálie z něj ale přeci jen nedostala tu místní pohodu. Žádný spěch, pomalu, důstojně připravuje novou konvičku kafe a pak zapřádáme obvyklou konverzaci odkud kdo je. Přivádí i svou sestru Salimu, která taky žije v Sydney, kam odlétá už pozítří. Tady se byla zotavit po operaci kolenou, ale místní vlhko jim nedělá moc dobře.

Vystupujeme v Bšarré na náměstí před kostelem. Poznáváme mercedes našeho taxikáře, ale teď tady není, asi je někde na vodní dýmce s kamarádama.

Oklikou do Baalbeku

Naší další zastávkou je město Baalbek (vyslovováno [ba-albek]) v údolí Bekaa na druhé straně hor, 60 km východně od Bšarré. Z Bšarré do něj vede silnice přes horské průsmyky, ale po ní nejezdí téměř žádná doprava. Mohli bychom si sice za nějakých 30 dolarů zaplatit taxíka až do Baalbeku, ale to nestojí za to. Můžeme se tam dostat ještě jednou cestou, časově i kilometricky delší, ale finančně daleko levnější: z Bšarré zpět na západ do Trablusu, pak na jih do Bejrútu a z Bejrútu rovnou na severovýchod do Baalbeku, případně přeseďat v půli cesty. Tak objedeme jižně hory, jež „stojí“ v cestě.

Minibusem se vracíme to Trablusu stejnou cestou. Tam při hledání busu do Bejrútu narážíme u jedné směnárny na Libanonce dobře mluvícího německy. Ptáme se kudy do Bejrútu a on nám na ulici rovnou zastavuje jeden z minibusů a řidiči vysvětluje, že nám má v Bejrútu ukázat odkud se můžeme dostat do Baalbeku.

Stmívá se a žlutavé slunce zapadá nad mořem. Asi si nelze přát romantičtější cestu po pobřežní dálnici. Když projíždíme Džúnije, všechny jeho supermarkety, hotely, restaurace, obchody a billboardy svítí pestrobarevnou směsicí světél a neónů. Na to se Libanonce po letech války asi dívají rádi.

Řidič nás vysazuje na autobusáku Cola, odkud jezdí doprava do Baalbeku. Snažíme se najít levný autobus, ale už je po osmé večerní, takže všechny velké busy už odjely. Jezdí jen minibusy, případně taxíky. Nasedáme do mikrobus a vydáváme se neonovým Bejrútem na východ směrem k Sýrii. V městečku Štaura (Chtaura) přeseďáme na další mikrobus, který už jede rovnou do Baalbeku.

Před Baalbekem jsme stavěni na několika armádních kontrolních stanovištích. První neobvyklá věc je, že jde o stanoviště syrské, ne libanonské, druhá, že se to u nich hemží obrňáky. Důvod je pravděpodobně ten, že oblast kolem Baalbeku je hodně šířtská, a velký vliv tu má Alláhova strana, neboli Hizballáh. Je tu však stejně bezpečno jako ve zbytku Libanonu, silnější vojenské zastoupení je jednak preventivní a jednak je dáno blízkostí syrské hranice, probíhající jen 20 km východně. Musím ale říct, že za celou dobu pobytu v Libanonu je tohle první hmatatelný důkaz okupace Libanonu Sýrií.

Baalbek

Baalbek je turistickou atrakcí Libanonu číslo jedna. Díky své blízkosti k Sýrii je hodně navštěvován jako jednodenní výlet ze syrského Damašku. I když přijíždíme až kolem čtvrt na jedenáct večer, na hlavní ulici Abdela Halima Hajjara stále vyřvává hudba z otevřených obchodů a lidé si dávají do nosu v levných jídelnách. Jelikož jsme od odpoledne v Bšarré nic nejedli, dáváme si konečně alespoň faláfel.

Stojíme na ulici a přemýšlíme kam se vrátíme. V Baalbeku je sice ubytování o trochu levnější než v Trablusu, ale i tak je to pro nás hodně. Najednou se nám však zjevuje anděl strážný v podobě Souheily. Souheila (čti [suheila]) je sice Libananka, ale opět patří mezi onu početnou skupinu Libanonců žijících v zahraničí (těch je kolem 10 miliónů oproti pouhým 3,5 miliónům v Libanonu!). Odstěhovala se za manželem do Kanady a teď je přes léto na návštěvě doma. Viděla nás jak bloumáme na ulici a přemýšlíme a jelikož dobře zná pocit člověka, který se poprvé ocitl v cizím městě, rozhodla se nám pomoci. Nabízí nám, jestli chceme přenocovat u ní, respektive jejího švagra, kde teď nocuje i ona se svým malým synkem. Alláhu, díky za druhého anděla ve dvou dnech!

Svět je malý a člověk nikdy neví, jaká znalost se mu bude v příští minutě hodit. Souheilin švagr Muhammad sice neumí anglicky, ale za to mluví rusky! Souheila je překvapená, když zjišťuje, že jsme s ním přeci jen našli společnou řeč, protože ji nenapadlo, že by mohl někdo mimo Rusů ten pro ni bizarní jazyk ovládat.

Muhammad studoval 8 let zemědělství v Moskvě. Začátky pro něj byli těžké. Jednak kvůli zcela neznámé řeči, jednak kvůli tomu, že on, muslim, se dostal do ateistického Ruska a konečně i proto, že Rusové nejsou tak otevření jako Libanonci. I když jsou přeci jen otevřenější než my evropští individualisti na západ od nich. Dnes je prý v Baalbeku asi 20 lidí, se kterými může mluvit rusky, ale s turisty ještě rusky nemluvil. A až by sám turisty do domu nepozval, protože jsou na ně v Baalbeku zvyklí, je rád, že nás Souheila přivedla, alespoň si může pokecat. Souheila je z Hermelu na severu Libanonu, kam naopak žádní turisté nejezdí, ale lidi jsou k těm, co tam přijedou, daleko přívětivější než lidi v Baalbeku. Proto nás hned přitáhla domu.

Ať chceme nebo nechceme je nám na stůl sneseno „malé“ občerstvení v podobě humus, oliv, rajčat, koláčů, těstovin a chleba. Z méně známých místních chodů si dáváme suchy jogurt *labneh*, plněné taštička *sfiha* (baalbecká specialita) a koláč se zátarem, kterému říkají *manuši*. Nejvíš nás však zaujala vynikající libanonská specialita *magdus*. Jsou k ní potřeba malé lilky (takové se u nás bohužel nedají sehnat), které se nakrojí, vydlabou, naplní vlašskými ořechy a česnekem, naloží do olivového oleje a nechají několik týdnů zrát. Výsledkem je přímo božský pokrm, který určitě jedli i v těch tisíciletých chrámech, za kterými jsme sem přijeli.

Každé z vyjmenovaných jídel (tzv. *mezze*) je na zvláštním talířku, proto si každý může nabrat jak chce a kolik chce. Jako univerzální naběračka slouží kus utržené chlebové placky, který se do příslušné mističky ponoří, nebo se z ní kousek vezme/uloupne. Člověk se tak vůbec neupatlí. Geniálně jednoduchý systém.

Klábosíme asi do půlnoci, pak se na chvíli jdeme z terasy domu podívat na oranžové osvětlené baalbecké ruiny a spokojeně usínáme.

Den 7, pátek 6. 9. 2002

Probouzíme se do slunečného rána, které už našťěstí není vlhké jako na pobřeží a je daleko teplejší než v horách. Po vydatné snídani ve stejném stylu jako včerejší večeře se s velkými díky loučíme. Poslední noc v Libanonu (dnes už přejedeme do Sýrie) se opravdu povedla.

Baalbek je, vzhledem ke své šiitské komunitě, nábožensky ortodoxnějším místem. A tak přesto že mnoho turistů a turistek chodí s odhalenými rameny, my si naopak dáváme dlouhé rukávy a Táňa i šátek, ač to ve většině Libanonu nebylo zapotřebí.

Batohy nám celý den pohlídají v pokladně při vstupu do ruin, takže se o ně až do našeho odjezdu na hranice nebudeme muset starat.

První, kdo osídlilo místo, kde dnes leží Baalbek nebyl nikdo jiný, než šikovní Féniciáné ve třetím tisíciletí př. n. l. Pak se tu různě proháněla historie, u kormidla s střídali Řekové a Římané, včetně Alexandra Velkého, Pompeje Velkého a Cézara. V té době se Baalbek jmenoval Heliopolis – Město slunce – a z té doby taky pochází dnešní podoba většin staveb v Baalbeku, i když byly za následného panování křesťanů i Arabů upravovány.

Popsat tak zajímavé ruiny jako Baalbek je těžké, protože bez zabíhání do detailů není obrázek úplný a s vyjmenováváním detailů se popis zase stane příliš dlouhým. Velká část rozlohy byla zastavěna chrámy a ne chrámy ledasjakými. Říká se, že v Římské říši nebylo nic, co by Heliopolis zastínilo. A mnoho z toho stále můžeme vidět.

Nejlépe zachovalým chrámem je **chrám Bakchův**, který však pravděpodobně nebyl zasvěcen Bakchovi nýbrž Venuši. Přesto však je jeho vstupní brána odshora až dolů zdobena z kamene vytesanými vinnými listy, hlavičkami makovic a stébly ječmene (všechno možné zdroje alkoholového opojení). Říká se mu malý chrám, protože je menší než sousední Jupiterův chrám, i tak je však větší než Parthenon v Aténách.

Stav, v jakém je zachován je prostě fascinující. Dodnes stojí všechny čtyři vnitřní stěny a více než polovina sloupů. Vnitřek i sloupy jsou bohatě zdobeny ornamenty obvyklými v tehdejší době, především korintskými sloupy. Na fotografiích vypadá malý, což je pravděpodobně právě tím, že je tak zchovalý a tudíž působí kompaktně.

Hlavním chrámem v Baalbeku byl rozsáhlý **Jupiterův chrám**, do nějž se vcházelo z ještě větší **Velké nádvoří**.

Z Jupiterova chrámu se dodnes moc nezachovalo, avšak stále stojí 6 sloupů jeho vnějšího sloupořadí, podle nichž je možné si jakžtakž udělat představu o jeho velikosti. Svou výškou 22,9 m a průměrem 2,2 m jsou největšími kamennými sloupy na světě. Střechu chrámu podpíralo celkem 54 těchto sloupů.

Velké neboli Obětní nádvoří, dnes téměř zcela plochá dvorana o rozměru nějakých 100×100 metrů, mělo v minulosti na třech stranách podlouhlé nesené dvěma řadami sloupů. Na Velké nádvoří se vchází ze Šestihranného nádvoří, kam zase vedou široké schody, hlavní vchod do chrámu.

V areálu je toho ještě hodně k popsání, stejně tak jako v jeho těsné blízkosti. Chce to však vidět, takovýto popis je plochý, obzvlášť pokud jej nedoprovázejí fotografie. Zkrátka jsme v ruinách strávili asi 3 nebo 4 hodiny, pokecali s libanonskými vojáky, kteří nám říkali, že tady jsou hlavně aby chránili turisty a pěkně se spálili.

Do stínu se nám podařilo dostat až teprve na malinkém, ale zajímavém baalbeckém trhu. Zhruba uprostřed trhu se z dvou pekáren valí čerstvé zásoby plackovitého chleba, z vedlejší masny (samozřejmě bez mrazáku) se zase valí nepřijemná puch rozkládajícího se masa.

Kupujeme pád pohledů, teprve poslední den jsme si na jejich napsání udělali čas. Sedáme si do stínu zapadlé uličky, ale nepíšeme dlouhou, protože za chvíli vykukuje hlava asi 25leté dívky a už nás zve na čaj. Neumí ani slovo anglicky, ale prostě si chtějí popovídat.

Velká místnost s koberci, téměř bez nábytku, má uprostřed dva mohutné sloupy, které ji podpírají. Udivuje mě, že je tu víc dřeva, než by se zdálo zevnitř. Usedáme na židličky a za chvíli už nám na malém kulatém stolečku přistává konvička s čajem. Konverzujeme s pomocí naší příručky a docela to jde. Očividně mají radost, že si můžeme popoádat alespoň takhle. Když se chystáme k odchodu, přicházejí jejich přátelé. Muži mi podávají ruku, Táně však ne.

V ulicích mjíme jídelny s anglickými a arabskými nápisy Pepsi (arabsky psáno *bibsi*) a Coca-Cola (arabsky psáno *kuka-kula*). Arabština totiž nemá některá písmena, například *p* nebo *o*. V psané formě jsou nahrazována nejbliže podobnými ale vyslovována jsou správně. To jen prohlubuje chaos pro toho, kdo arabsky umí jen málo.

Podle plakátů a billboardů jsme opravdu v baště Hizballáhu. Z nich se na nás dívají bývalý a současný íránský náboženský vůdce Chomejní a Chamenei. Na předměstí se dokonce staví mešita v íránském stylu, tedy zelenomodré barvy pokrytá kachlemi s citáty z koránu.

Neuvěřitelně velké kamenné bloky v ruinách pocházeli z lomu na jižním okraji města. Přicházíme tam v žáru poledního slunce a nevěřicně koukáme na dlouhatánský kámen, jenž je uprostřed lomu napůl zabořen do země. Zde se mu říká *hadžar al-hubla* – Kámen těhotné ženy –, což bylo zkomoleno z původního *hadžar al-qubla* – Jižní kámen. S rozměry 21,5×4×4,5 a váze 2000 tun jde o největší kámen na světě, který měl pravděpodobně určené místo někde v nedokončeném Jupiterově chrámu. U kamene nás vítá muž, který jej tady hlídá. Především před vlastními, protože nám ukazuje články z novin, kde je brán jako zachránce světové rarity.

Když se vracíme pro batohy, mjí nás autobus Karosa. Zastavujeme se na rohu, odkud jezdí na syrskou hranici sdílené taxíky. Ujistíme se, že jde o správné místo a za čtvrt hodiny se vracíme i s batohy. Taxík už čekal jen na dva lidi, takže můžeme ihned vyrazit.

Tady na venkově platí trochu jiná pravidla než ve městech, proto na zadním sedadle starého taxíku sedíme 3, ale na předním sedí 4. Nějak nemůžu s určitostí určit kdo z nich vlastně řídí. K tomu nám z kazety vyhrává George Wassouf, syrská hvězda popmusic.

Před námi a za námi je krajina placka, na západě se však zvedá pohoří Libanon (s městečkem Bšarré 60 km odsud) na východě Protilibanonské pohoří. Sýrie je před námi, od Baalbeku asi 80 km severně. Řidič nás převáží až na syrskou stranu hranice, kde ale končí. Z hranice už budeme muset jet sami. Vystáváme si frontu na vstupní razítko a přes vodní retardér uprostřed silnice, jenž má zpomalovat auta vjíždějící do Sýrie přecházíme poslední syrskou hraniční kontrolu.

SÝRIE

Vyměňuj pár dolarů, jen abychom měli na bus do Homsu a dál do Hamy, kam chceme dnes dojet. Je příjemný podvečer, všichni si dávají načas, a tak i zaplnění mikrobusu do Homsu, jenž čeká za hranicí, trvá přes půl hodiny. Mezitím kolem nás prochází stádo koz a my si libujeme, jak na nás Sýrie hned od začátku působí mírumilovně. V imigrační kanceláři samozřejmě visel vážný portrét současného prezidenta Bašara Assada a jeho zesnulého otce Háfize Assada, ale tyhle portréty, opravdu všudypřítomné, už prostě patří ke koloritu země.

Sýrie je chudší a i tradičnější země než Libanon, proto si víc dáváme pozor na oblečení. Táňa má šátek přes hlavu (o dlouhém rukávě nemluvě), já mám na tričku ještě košili s dlouhým rukávem. Přinejmenším tady na venkově tak chodí všichni a je lepší přizpůsobit se, abychom alespoň trochu zapadli.

Zdá se, že se nám to docela daří, protože se na nás všichni smějí a s chlapíkem sedícím naproti nám se dokonce cestou bavíme přes naši anglicko-arabskou příručku konverzace. I ostatní jsou zvědaví, a tak knížečka putuj z ruky do ruky, aby se všichni podívali jak vypadá.

Venku už se dávno setmělo a my uháníme po dobré dálnici směrem. Jsme na trase z Damašku do Homsu, která je jednou z nejméně frekventovaných v Sýrii a přijde mi, že se od situace před deseti léty o hodně zlepšila.

Když v Homsu vystupujeme, chlapík z busu nás zve k sobě domů. Máme bohužel málo času, a spěcháme do Hamy, takže je nám moc líto, že nemůžeme přijmout. Alespoň nám ale pomáhá najít minibus do Hamy a zjišťuje nám kolik přesně stojí. Sýrie je levná, takže i jen těch 5 dolarů co jsem vyměnil nás dostane do Hamy a ještě nám většina peněz zůstane.

Hama

Z autobusáku v Hamě míříme rovnou do centra, hned se nám ale nabízejí kluci, kteří nás, abychom náhodou nezabloudili, provázejí až k hotelu Cairo, kde se chceme ubytovat. V Cairu jsem bydlel už před deseti rokama, ale teď ho nepoznávám. Předtím to byl ušmudlaný hotýlek, s temným schodištěm do recepce v patře a odkrytou vybetonovanou střešou s pár špinavými matracem. Dnes je schodiště mramorové, u recepce mají počítač s připojením na Internet a střešou? Ta je teď krytá, pokrytá dlaždicemi a k matracím jsou i čisté deky. Prostě změna. Snad jen ta nízká cena zůstala.

Cairo je místem, kde se setkávají baťůžkáři a je jich tu opravdu pozeňnaně. Novozélandský pár, který je na roční cestě po Středním východě, holka z Hong Kongu, Francouzi, Holanďan a i Češka. Martina přiletěla do Damašku a na Sýrii a Jordánsko má měsíc.

Spíme na střeše, což je vzhledem ke klimatu asi nejpříjemnější způsob. I když teď v září je klima nesrovnatelně příjemnější než ta výheň co jsem zažil v srpnu před deseti rokama. Nad Hamou svítí do tmy několik minaretů se zelenými zářivkami a ruch ulice k nám doléhá s téměř neztenčenou silou. Sýrie žije i v noci.

Den 8, sobota 7. 9. 2002

Hama je příjemný město. Asi tady pár dní pobudeme, jak říkala Martina, která tady strávila 4 dny. V okolí je toho hodně k vidění a Hama je skvělá základna. Zrovna dnes chceme jet na Krak des Chevaliers, skvěle zachovalý křižácký hrad asi 100 km od Hamy.

Z doby před deseti lety si Hamu matně pamatuju jako daleko klidnější místo. Když ráno vycházíme na ulici, brouzdáme kolem krámů a koukáme kde bychom si sedli na snídani, sviští kolem nás auta, autobusy a i místní prodejci. Cairo je na hlavní ulici, kde jsou zároveň i levné jídelny. Dáváme si *fateh*, které jsme ještě nikdy neměli. Zaujalo nás, že to v jídelně všichni jedí, tak jsme se nechali inspirovat a poručili si to samé. Dostáváme talířek se zeleninou a miskou s cizrnou a tahini. A v ní koukají kousky natrhaného chleba. Chutná skvěle, k tomu sladký arabský čaj.

Že jsme v chudší zemi dokazují prastaré taxíky typické žluté barvy. Staré mercedesy nebo americké bouráky pochází snad ještě z 50 let. Mnoho z nich je však udržováno s takovou láskou, že vypadají téměř jako nové. Vedle nich jezdí po ulicích i tříkolové rikšy a vidíme hodně škodovek, především pick-upů.

Cesta na autobusák vede kolem krytého trhu. Fascinují mě barevné těstoviny v obrovských pytlích, Táňa zase shání faláfelovač, což je takové kovové udělátko na výrobu faláfelů. V Libanonu jsme občas viděli škodovku, tady jich je ale daleko víc, hlavně pick-upů.

Na Krak se dá z Hamy sice dostat přímo, ale to bychom si museli zaplatit drahou túru, což se nám nechce. Místo toho nasedáme na bus do Homus, kde přeseďme na další minibus, jedoucí už přímo do městečka, ve které Krak stojí. V Homsu na nádraží si dávám zajímavou sladkost, jakýsi trojúhelníček plněný vanilkovým krémem. Sladkosti tady jsou opravdu svůdné, všechny strašně sladké, ale moc dobré.

Autobusák v Homsu je vůbec zajímavý místo. Kaleidoskop všemožných lidiček je doplňovaný desítkami stánků jak přímo na autobusáku, tak v ulicích okolo. A taky všemožnými dopravními prostředky, od rozhrkaných škatul s otevřeným motorem vpředu (z nichž některým už přední chladící dvířka dávno upadla) až po luxusní velké autobusy, brzdící hlavně trasu Damašek – Aleppo, na níž Homs leží.

Cesta na Krak trvá asi hodinu a půl, kdy se poté v buse za zvuků arabské hudby linoucí se z kazeťáku u řidiče. Z planin Homsu se blížíme k horám, až jsme jimi úplně pohlcení. To už ale supíme po hodně strmých uličkách městečka, než zastavujeme přímo před hradem.

Kala'at al-Hosn (Qala'at al-Hosn/Krak des Chevaliers)

Hrad byl postaven na strategickém místě, kde je přerušen horský hřeben táhnoucí se z jihu od Libanonu na sever k Turecku. Kdo měl tohle místo, ovládal přístup z planin Sýrie k moři.

Na Kraku se poprvé setkáváme s tím, co se v Sýrii pro turisty za posledních deset let nejviditelněji změnilo. Šíleně stouply ceny vstupů na nejzajímavější místa. Dříve se platilo pár liber, teď jich musíme každý na prkno vysázet 300 (asi \$6). Studenti mají na ISIC vstup za 10-15 liber. Alespoň že tak. Vláda se rozhodla vydělávat a nikdo jí v tom nezabrání. Zdá se ale, že alespoň část vstupu jde zpět na údržbu, což v takto chudých zemích není zas až tak obvyklé.

O Kraku se říká, že je nejlépe zachovalým křižáckým hradem na světě. Bude to nejspíš pravda, protože velká na mnoha místech jen spatřit rytíře právě se vracející z bojiště. Hradů podobných Kraku jsou v téhle oblasti desítky. Jako kamenný pás se táhnou od Sýrie, přes Libanon až do Izraele.

Arabská pevnost, pocházející z roku 1031 byla v polovině 12. století křižáky přestavěna do současné podoby. Hrad nebyl nikdy dobit, avšak při ústupu křižáků z oblasti byl jimi bez boje opuštěn. Možná i proto je tak zachovalý a ne rozvrtný koulema a beranidlama.

Mohutnost hradu vyznívá teprve když jste uvnitř za první řadou zdí, ale ne ještě ve vlastní pevnosti. Krak má totiž dvě ochranné zdi. Jedna venkovní, která je nižší a vede na nádvoří s vodním příkopem. Druhá brání vlastní pevnost a ta už je pěkně vysoká a bytelná.

Do hradu se vstupuje vysokou branou a dál temným klenutým tunelem. Odsud se cestičky větví po různých částech hradu. Na vnější hradby se dá vylézt a vidět tak nejen mohutnost pevnosti, ale podívat se z výšky i na městečko pod hradem.

Ve vlastní pevnosti je velká lodžie, kde nocovali rytíři a pak obrovská jídelna podepíraná desítkami sloupů. Za nimi byla rozsáhlá skladiště, kde ještě teď je možné vidět obrovské hliněné nádoby napůl zapuštěné v zemi, jež sloužili k uchování oleje. V jedné z věží je dnes drahá kavárna, jež má však vzhledem k vedru i tak docela obrat a rytíři tu dokonce měli i pěkně klenutý hammam (lázně)

Bloudfíme místnostmi, tunely a chodbami, občas jsme téměř úplně ve tmě. Věřím tomu, že některé chodby ještě nebyly prozkoumány, nebo dokonce objeveny. Spletitý a rozsáhlý by na to Krak byl dost.

Nejlepší způsob jak vidět Krak celý je vyšplhat na kopec za nim. Jsme sice uchození a vycucaní vedrem, ale přesto se po silnici pod hradem na kopec vydáváme. Odměnou je nám opravdu panoramatický pohled, o který se dělíme s olivovníky rostoucími v okolí.

Sehnat lidi pro cestu zpět do Homsu není pro řidiče minibusů úplně jednoduché. Nasedáme před hradem a řidič po pár minutách čekání zařazuje rychlost a vyráží z kopce skrz městečko. Na konci městečka jsme však v buse stále sami, proto se znovu vrací až k hradu, aby měl dostatečně dlouhou trasu k odchytnutí cestujících. Je to ale směla, i když takovéhle kolečko opakujeme asi třikrát. Nakonec nás, po půlhodině znovu před hradem, řidič přemísťuje do jiného minibusu, kde už sedí alespoň nějakí lidé.

Odpoledne holt moc lidí nejezdí. Spíš ráno nebo pozdě večer. Vědí proč to dělají. Nejsou padlí na hlavu jako turisti, aby se venku pohybovali právě v největším parnu.

Hama

Zpět v Hamě jsme pěkně zničení, to slunce nás úplně vycucává. Zkoušíme na to syrskou zmrzlinu a docela s úspěchem. Takový uchozený den si zasluhuje příjemné zakončení. Nejdřív půjdeme v hotelu chvíli na Internetu (Hotmail.com nefunguje je zablokovaný, ale dá se na něj přes ninemsn.com.au). Pak si v cukrárně dáme *k'nafe* (kunafeh), což je sladkost, která se tu těší velké oblibě. Je to něco podobného jako halauet el-džibna (halawet el-jibna) z Libanonu. Tahací sýrové těsto má podobu bílé palačinky posypané zeleným pistáciovým oříškem, ze které se kus uřízne, poleje medem, přidá zmrzlina a je to.

Hama je jako stvořená k posezení v nějaké restauraci. Je jich tu habaděj, a tak když se stmívá vyrážíme nějakou si vybrat. Trochu nám to trvá, protože jdeme po proudu řeky (stoky) k několika vrzajícím zavlažovacím kolům (o těch se ještě zmíním), kde má být příjemné posezení přímo venku u řeky.

Usazujeme se a objednávat si spoustu jídla. Chceme se rozšoupnout. Typický způsob jak se jí v restauracích na Blízkém východě je objednat si několik předkrmů (tzv. *mezze*), které se však jí skoro po celou dobu jídla. Teprve nakonec se objedná hlavní jídlo, většinou nějaké maso.

Jako *mezze* si dáme *tabule* (tabouleh), *baba ghanuž* (baba ghanouj) a *humus*. *Tabule* je zeleninový salát, v němž však většinu tvoří petrželová nať! Do ní je zamíchaný rajče, cibule, citrón a bulgur (pšeničná těstovina). Založit salát na petrželi by nás nenapadlo, ale tohle je opravdu inspirující. *Baba ghanuž* je smažený lilek, utřený s cibulí a rajčetem. Trochu voní po kouři, ale je to opravdové posušňáníčko. No a *humus* asi popisovat nemusím, tuhle pastu z cizrny zná asi každý, dá se sehnat i u nás. To všechno jíme samozřejmě s chobzem (chlebové placky) a navíc zapíjíme arakem. *Arak* je obdoba řeckého ouzo. Chutná po lékořici a když se zředí zakalí se. Mě ale nejvíc chutná neředěný.

Ještě než si stačíme objednávat *kebab* (mleté maso na železné jehle), objevují se u našeho stolu dvě holky, které se nejdřív chtějí vyfotit s Táňou a pak nás zvou, abychom si šli zatancovat na hudbu, která právě hraje. Holky jsou z Libanonu a jsou tu s celou rodinou. Nejdřív se osměluje Táňa a pak se zvedám i já. Tancuje se libanonský tanec *dapke*, což je takové trochu složitější přešlapování z nohy na nohu. Na mě ale až moc složité, takže nakonec radši fotím a Táňa tancuje. Holky jsou z toho nadšené. Ta doprovodná hudba je moc zajímavá, budeme si ji muset někde sehnat.

Velký talíř s kebabem, na kterém jsou ještě rozprostřeny chlebové placky posypané petrželí, je už definitivní tečkou za dnešním večerem velkých pupků. To jako že jsme se móóóo dobře poměli.

Den 9, neděle 8. 9. 2002

Dnes se budeme muset částečně spolehnout na stop. Chceme se dostat do vesniček v poušti, kde lidé stále žijí v původních obydlích tvaru včelího úlu. Území je to atraktivní, ale bez jakékoliv hromadné dopravy. První část cesty, do vesnice al-Hamra se dá jet busem, dál už jen po vlastní ose.

Busy do al-Hamra nejezdí z autobusáku jižně od centra, ale z vlastního trhu, někde na sever od centra. Pokoušíme se to místo najít, ale asi se nám má zkomplikovat i tahle první část cesty, jelikož se nám to nedaří. Nikdo nám nedokáže poradit, tak nasedáme do busu, jehož řidič nám říká, že nás doveze na místo, kde se dá na bus nastoupit. Vystupujeme na kruhové křižovatce, kde máme čekat.

Stojíme a čekáme právě před nějakou cukrárnou, kde posedávají tři chlapci. Zvou nás, ať přisedneme a čekáme u nich. Dostáváme i kafe. Zadarmo, mají radost, že jsme u nich. Někde busy do al-Hamra tudy opravdu jezdí, ale není jich moc a všechny jsou plné. Asi se budeme muset vrátit a přeci jen najít autobusák, jinak tu můžeme skejsnout do večera. Děkujeme za kafe, loučíme se a vydáváme se zpět do centra. Mám ale jen mlhavou představu kde jsme, asi na nějakém předměstí. Jelikož nevím kde jsme a chceme na přesné místo, přituluji ke kroku, který nemám moc rád: zastavuju taxíka. Taxi jsou v Sýrii naštěstí poměrně levné, takže nás to nebude moc pálit. Tak a na trhu jsme raz dva.

Minibusy jezdí z trhu jakmile se naplní. Nečekáme dlouho a vyrážíme na prašnou silnici, i když asfaltovou, směrem do severovýchodní pouště. Hodinka a jsme na místě.

Al-Hamra je opravdu díra no konci světa. Jenže mi se ještě potřebujeme dostat ZA tenhle konec světa. Pohlcuje nás žhavá ulice, která je zároveň silnicí vedou našim směrem do oblasti vesniček s „včelími úly“. Vyrážíme pěšky, za vesnicí chceme začít stopovat.

Každé podobné vesnici dominuje vodárenská věž, které se v al-Hamra navíc větví silnice do dvou směrů. Oba vedou „za konec světa“, ale jen jeden naším směrem. Podél napůl nedostavěných betonových domků nebo obchůdků, za nimiž už se rozprostírá poušť se ploužíme ven z vesnice. Není sice obrovský vedro, ale rozdíl od Hamy cítit je.

Zastavuje nám hned asi druhé nebo třetí auto. Je to pick-up, takže naskakujeme na korbu a usazujeme se vedle pumpy s dlouhou stočenou hadicí. Po čtvrt hodině odbočujeme z hlavní cesty. Řidič zastavuje v mini vesničce o třech staveních a říká, že zaveze člověka s pumpou do další vesnice. Bude se však vracet zpět, aby pokračoval dál k vesničce S'rudž (Sarouj), kam se i my chceme dostat. Nestačíme se však ani porozhlédnout a řidič už je zpátky.

S'rudž (Sarouj)

S'rudž je jedna z mála vesniček, kde lidé v téhle oblasti stále žijí v tradičních domech tvaru **včelího úlu**. Jejich důmyslný tvar způsobuje, že v létě je uvnitř příjemně nižší teplota než venku a v zimě je teplota příjemně vyšší.

Přicházíme ke skupince včelích úlů. Pod stromem si lebedí skupinka mužů a žen, důstojně nám odpovídají na náš pozdrav „salám alejkum“. Jedna z nich nás hned zve k sobě domů.

Fátima je dnes doma pouze se svými dětmi, její muž Ibrahim je právě v Hamě. Motají se kolem ní tři z jejich dětí – Fatum, Wardan a Šardija. Celkem jich má šest, ostatní jsou po příbuzných ve vesnici.

Domeček je zařízeny prostě. Skládá se ze dvou celých úlů. Jeden slouží jako předsíň a zároveň obývák, druhý je kuchyní. Zouváme se a vstupujeme do obýváku. Sedáme si na rohože, které tvoří jediný „nábytek“ v celé místnosti. Pokud tedy nepočítám stoleček, na němž stojí... televize.

Kromě ozdobných proutěných kotoučů visí po zdech i podobizny místních bohů, Háfize a Bašara Assadů. Zeď místnosti je asi do metru natřená našedivo, výš už je nabílená. V kuchyni stojí něco jako kredenc s horami plechového nádobí a taky lednice!

Trochu kecáme kdo má kolik dětí, jak se nám líbí v Sýrii, kde už jsme tu byli a podobné otázky, které většinou všechny Syřany zajímají. Fátima nám nalévá čaj, zatímco Salmuniya a Gina, náctileté dcery její sestry, které tu jsou na návštěvě, nám ukazují krabici s fotkami od cizinců, jež už podnikává Fátima „zatahla“ k sobě domů. Mezi nimi je i několik pohledů Prahy.

Táně se líbí jejich oblečení, tak ji navrhuji, že ji půjčí šaty, aby se v nich mohla vyfotit. Na focení nás táhnou i ven, všichni jsou tím nadšení. Vlastně jsou to samy ženské, ale nijak se neostýchají. Možná je to i tím, že je tu Táňa. Ale nevím, moje primitivní snahy o arabštinu na takovou diskusi nestačí. Při loučení přispíváme Fátimě na chod domácnosti, ať se pomějí, když nám se tu tak líbilo.

Včelích úlů jsou v S'rudži desítky. Všechny mají vrchní hliněnou vrstvu popraskanou od sucha. Některé stojí na jedné straně jakéhosi dvorku, obehnaného hliněnou zdí. Teď kolem poledne je klid, v žáru samozřejmě nikdo moudře nevychází. Snad jen kromě dětí, které ani žár neodrazuje od obhlídky turistů, kteří zpestřují jinak všední dopoledne.

Uprostřed vesničky stojí plátěný přístřešek, z něž se ozývají divné, ale pravidelné zvuky. Jde o místní cihelnu. Cihly však v ní nejsou páleny, nýbrž lisovány (proto ony zvuky) z jakési betonové hmoty a dál sušeny na slunci. Jsou jich tu rozloženy stovky a dělníci si ve své práci rádi udělají přestávku, abychom se mohli navzájem zasmát svým arabským pozdravům. Mají radost z opravdových maličkostí.

Chumel dětí, který kolem nás zatím nabyl, už nám začíná přerůstat přes hlavu. Všechny se chtějí fotit a jedno přes druhé se tlačí k foťáku, když jim ho půjčuju, aby se mohli podívat skrz přibližující teleobjektiv. Když jim říkáme, že už jedeme zpět do Hamy, stává nám právě projíždějící nákladník! Stopující děti, to je teda sranda!

Když se rozjíždíme, řidič nákladníku nám hned nabízí vodu a cigarety, jak je to zvykem. Jede až do Hamy a nabízí nám, že nás svezde až tam, když už jedeme stejným směrem. Ahmed má pět dětí a žije v Hamě, kam se vrací se svým starým nákladním mercedesem s nákladem písku. Cesta nám trvá trochu déle než ráno, za to však při projížděce každou vesničkou (moc jich tu ale není) dostáváme vysvětlení kde se co pěstuje (které si samozřejmě přebíráme v rámci našeho omezeného porozumění arabštině). Podél hlavní silnice nás taky provází kilometrová betonová koryta, sloužící k zavlažování polí.

Hama

Do Hamy přijíždíme brzy odpoledne, proto máme konečně trochu času na prohlídku vlastního města. Kromě pěkného trhu je Hama známá především zbytky kdysi účinného zavlažovacího systému, předchůdce dnešních betonových koryt. V samotném městě byly jeho důležitou součástí tzv. *norie*, mohutná dřevěná kola, jež se točila pod náporom říčního proudu a ve svých lopatkách „dopravovala“ vodu do výšky na akvadukty, jimiž voda proudila na políčka do okolí města. Kola se, za neustálého vrzání, točí dodnes, ovšem už jen v létě, především pro potěchu turistů. Jak kola, tak jejich osy a sedla kde jsou uložena jsou dřevěná, takže otáčení kol vydává silně vrzavý zvuk.

Norí je v centru hned několik. Největší z nich, asi 20metrová **noria al-Mohammedíja** (al-Mohammediyya) se točí na řece asi kilometr severně od centra. Je opravdu vysoká a vodní clonu od ní vánek roznáší do vzdálenosti několika

metrů. Skoro až ke kravkám, které se pokojně pasou kousek od ní a nevěřičně koukají na podivné bytosti, které křepčí kolem norí s krabičkou v ruce, již pořád přikládají k hlavě. To jsme jako my...

Několik fotogenických norí skřípe v parku přímo v centru. Park je příjemný a v téměř každou denní hodinu plný lidí. Do parku chodíme každý večer, takže už i nám jejich skřípání přijde naprosto samozřejmé a moc se mu nedivíme.

Po ulici kolem parku se prohání staříčkové, téměř prehistorické, modely mercedesů, jež už tu musí jezdit několik desítek let. Většina z nich jsou žluté, což znamená, že jde o taxíky. Kromě nich občas zahlédneme tříkolovou rikšu.

Nadšení z libanonského dapki, na které jsme včera tancovali v restauraci, šmejdlíme po místních CD krámech, dokud jedno CD s dapki nemáme.

Služby v našem hotýlku jsou fakt komplexní, můžu si dokonce vyměnit i cestovní šeky, čehož hned s radostí využívám.

Den 10, pondělí 9. 9. 2002

V Hamě a okolí člověk opravdu snadno probendí několik dní. Spíš ale v okolí, což je možná škoda, protože Hama je příjemné město. Obzvláště trh, kam alespoň na pár minut zabloudíme každé ráno kdy jdeme na jižní autobusák. Před trhem vždy míváme i kamenný majestátní chán Rustum Paša, bohužel stále zavřený.

Před deseti lety jsem Hamou jen profrčel a neviděl jsem nic jiného než norie (a Cairo, samozřejmě). Nebyl jsem ani v Afamii, po Palmýře prý nejzajímavější památce svého druhu. Dnes uvidíme, Afamie bude mít premiéru.

Ke snídani si dávám faláfel. A jak se tak posunujeme dál a dál zjišťujeme, že i faláfel se trochu mění. Libanonu ho dělali tak, že chlebovou placku roztrhli na dvě tenké placky, na jednu rozmačkali pár karbanátků, přidali rajče, humus, koriandr, zabalili a pak ještě obalili tou druhou plackou. Tady už placku nerozdělují, nýbrž přísady nandají rovnou na celou placku. A aby se líp zabalila, placku buď před tím na jednom konci ještě uříznou, nebo po zabalení spodek ohnou, obojí aby z faláfelu nic nekapalo, jak má ve zvyku.

Afamia (Apamea)

Cesta do Afamie je jednoduchá. Minibusem do vesničky Sukejlibíja (Suqeilibia), kde přestupujeme na mikrobus. Vystupujeme ve vesničce Kala'at al-Mudik (Qala'at al-Mudiq), malé díře, nad níž se na kopci vypíná pevnost, jak už napovídá jméno vesničky. Žádný autobusák, prostě se ocitáme na ulici, jako nesčetněkrát předtím i potom.

Místní podnikavci nám hned nabízejí, že nás k ruinám svezou, ale ten kousek se rádi projdeme. Do mírného kopečka, kolem rozpadlého amfiteátru a několika ulic domků se dostáváme na planinu nad vesnicí do místa, kde se křížily dvě nejdůležitější ulice starověké Afasii – severojižní *cardo* a východozápadní *decumanum*.

Cardo je od severní Antiošské brány k jižní Homské dlouhé dva kilometry a v době největší slávy tu prý bydlelo půl miliónu obyvatel! To se mi zdá až neuvěřitelné číslo.

V budce na křižovatce carda a decumana si kupujeme kombinovanou vstupenku do Afamie a do mozaikového muzea dole ve vesnici. Při těch děsných cenách vstupů (Afamia taky patří mezi ta místa, kde se platí 300 liber) je to výhodný.

V Afamii už několik desítek let pracují belgičtí archeologové. Za tu dobu odkryly řadu míst, drtivou většinu však podél carda. Návštěva Afamia je tak z 90 % procházka kolem carda, což ovšem tam a zpátky znamená asi 3 kilometry.

Na mnoha místech bylo odkryto původní kamenné dláždění, na němž jsou dodnes vidět rýhy od dvoukoláků, které se tudy kdysi proháněly.

Afamia se po svém založení ve 3. století př. n. l. stala důležitou obchodní křižovatkou oblasti. Cardo bylo nejen její hlavní ulicí, ale také místem, podél nějž stála spousta obchůdků. V severní části carda, blízko Antiošské brány, ještě stojí zdi, v nichž jsou zdobené dveře a okna, některé s nápisy v řecké abecedě, dříve pravděpodobně právě obchůdky.

Obzvláště na severní straně bylo vztyčeno mnoho mohutných sloupů, jež dříve lemovaly cardo. I ty však stačí k tomu, aby si člověk začal představovat jak impozantní tahle část města musela být. Některé ze sloupů jsou zdobeny jedinečným krouceným rýhováním. Muselo být obtížné tak pravidelné rýhování do kamene vytesat, ale pro slávu a krásu svého města tehdejší vládcí nelitovali žádných prostředků.

Když jsme zpět na křižovatce carda a decumana, zahybáme na decumanun a po asi 400 metrech se dostáváme k ruinám velké římské vily. Vchází se do ní mohutnou branou. Jasně jsou vidět jednotlivé místnosti a i velká přijímací hala s mnoha kamennými sloupy.

Na oběd jsme si sebou nic nebrali, protože jsme věřili, že tam kde žijou lidi se bude dát něco koupit. A věřili jsme dobře. Sice se ponejprv zdá, že tu jsou jen samé hovězí šawarmy, ale když se ptáme, odkazují nás za roh do malé jídelny. Objednáváme si faláfel a limonádu místní značky Mandarín. Mandarín jsou většinou koly nebo pomerančové blivajsy, ale alespoň nejsou tak sladké jako jejich západní bratříčci (kteří v Sýrii, na rozdíl od Libanonu, nejsou dostání). V jídelně se usazujeme v horním patře, kam nám po chvíli přináší objednané faláfely. Problém rukou upatlaných od jídla tu řeší nezvykle elegantně. Na každém stole buď stojí, nebo je přinesena krabička s papírovými ubrousky. Ty jsou tu oblíbené a má je ve svém autě na stropě nad předním sklem přilepené hodně řidičů.

Čistota je v Sýrii vůbec trochu paradoxní. Na jednu stranu je všude bordel od odhozených láhví, pytlíků, šlupek a papírků, protože absolutně nikdo se nevzrušuje s hledáním odpadkového koše (které tu na rozdíl od Indie i občas jsou).

Jakmile někdo něco dojí, vše nesnědené ihned končí na zemi, je vyhozeno z okna nebo jinak „zmizeno“. Podobné je to v obchůdkách. Lidi tu jakžtakž udržují pořádek ve svém krámku či domku, ale tím stylem, že to co smetou jednoduše vymetou ven na chodník, čímž jejich úklid končí. Doma ať mám čisto, ale za mými bezprostředními hranicemi můj zájem končí. Na druhou stranu se úzkostlivě snaží, aby se třeba při pití ani nedotkli láhve ústy. Pití si do pusy vždycky lejou z výšky. Inu, jiný kraj jiný mrav. A stejně jsou milí a příjemní...

Mozaikové muzeum je umístěno ve starém chánu (zájezdním hostinci) hned vedle hlavní ulice, který byl dříve používán jako zastávka při pouti z Konstantinopole do Mekky. Dnes už tudy putují jen turisté, kteří chtějí vidět mozaiky, jež byly nalezeny v Afasii.

Starý strážný se probouzí když vcházíme obloukovou branou do chánu. Platíme vstupné a strážný se zase ukládá ke spánku.

Středem chánu je obrovské čtvercové nádvoří obehnané kamennými místnostmi a stájemi. Uprostřed nádvoří se zví hluboká díra do níž vedou schody. Je to studna, v níž je stále voda, i když už zelená a nepoživatelná. Po nádvoří jsou roztroušeny kamenné reliéfy a sochy, vše přemístěno z Afamie.

V místnostech je příjemný chládek. Všechny podlahy jsou pokryté mozaikami, některé mozaiky jsou volně opřené o stěnu na betonových deskách. Místnosti chánu jsou klenuté, částečně vybělené a jako „útočiště“ pro mozaiky se stylově docela hodí.

Motivy mozaik jsou různé. Od rostlin a geometrických tvarů, přes zvířata, lidi a bohy. Je na nich i mnoho nápisů poskládaných z kamínků, všechny řeckými písmeny. Je to krása. Jen se divím, že mozaiky nejsou nijak chráněné. Bádné sklo a o stálé teplotě a vlhkosti, jež by pomohly uchovat barevnost mozaik, vůbec nemluví. Proto už jsou mozaiky hodně vybledlé. Můžeme ale mezi nimi klidně chodit, dělí nás od nich jen jednoduché provazové zábradlíčko. Po půl hodině se k nám připojuje doteď spící děda a vysvětluje lámanou angličtinou některé detaily.

Je to tu paráda, kupujeme si pár pohledů mozaik, protože by se nám to bez pořádného foto zařízení nikdy nepodařilo vyfotit tak pěkně.

Cesta zpátky je jednoduchá. Stoupli jsme si na ulici a po chvíli stopli mikrobus jedoucí zpět do Hamy. Jak na ruinách, tak v muzeu a nakonec i v mikrobusu jsme potkali náš známý novozélandský pár, který bydlí taky v Cairo. Syrská městečka a vesničky jsou prostě, většinou přetnuté hlavní silnicí nebo cestou. Teď v září je po létě všechno vyprahlé, takže všude spousta prachu a občas nějaký zaprášený keř nebo strom. Ženy jsou však všude zahalené a muži nosí košile s dlouhými rukávy. To stejně proto praktikujeme i my. A stejně jsme se neubránili už alespoň dvojnásobnému spálení od sluníčka. Oni sakra dobře vědí proč chodí zahalení.

Hama

Pozdní odpoledne a brzké ráno jsou jediná období dne, kdy se dá jakžtakž fotit. Zbytek dne, bohužel právě ten, kdy jsme většinou někde venku, je silné slunce, nikde žádný stín a barvy jsou vybledlé od stovek odrazů světla. Trochu pomáhá polarizační filtr, ale i ten je často na prd.

Teď se motáme kolem čtyřech nejfotogeničtějších vodních kol v Hamě, ale než jsme se k nim dostali, slunce už se sklonilo k obzoru až příliš, takže stíny se nám protáhly do opačného extrému a už nám částečně zastínili i vodní kola. Čtyři norie Bešrijatu (Bechriyyatu) jsme už viděli, ale jen večer před několika dny, kdy jsme křepčili na dapki v restauraci, která je přímo naproti nim. Teď jsme na druhém břehu. Museli jsme se sice prodírat křovím a rákosím, avšak dostáváme se až přímo pod norie.

Norie se netočí samy od sebe, jsou poháněny benzínovými motory. Ty jsou však většinou tak umně schované, že je není ani slyšet ani vidět. Tady však motor objevujeme, celkem daleko od vodních kol. Tak proto fungují jen v létě.

Na norie se dá vylézt, čehož místní kluci využívají a používají je jako skokanské můstky pro své koupání. Vrzání je ohlušující, vodní clona nás v parném večeru příjemně osvěžuje.

Zítra už Hamu opouštíme, proto se stavujeme v jedné z cukráren na hlavní ulici a dáváme si onu „sýroidní“ tahací palačinku s medem a zmrzlinou.

Jelikož zítra se budeme zase pohybovat mimo civilizaci, v oblasti takzvaných Mrtvých měst, nakupujeme spoustu jídla, abychom měli na zítřejší oběd a večeři. Samé dobroty, už jsme se naučili dělat si ze zeleniny a dalších surovin taková primitivní mezze: slaný sýr, rajčata, smažený lilek, humus a chobz. A na dnešní večer si kupujeme meloun. Bohužel nejmenší má 5 kilo, ale sníme ho spolu s Novozélandčany, které jsme na to už předem připravili.

Den 11, úterý 10. 9. 2002

Dlouho jsme spekulovali jak se dostaneme do oblasti tzv. Mrtvých měst. Jsou zhruba na polovině cesty z Hamy do Halabu (Aleppo), což je nějakých 150 km. Jako základna k jejich prozkoumání se dají použít obě města. My jsme se však nakonec rozhodli jít třetí cestou – zastavíme se tam rovnou na cestě z Hamy do Halabu. Tím ušetříme čas i peníze. Sice sebou budeme vláčet batohy, o nám však Alláh už nějak pomůže a cestu ulehčí.

Bude mít možnost třeba při stopování, které zase budeme muset použít. Dostat se k Mrtvým městům totiž není úplně jednoduché. Jsou zajímavé jen pro turisty, takže k nim nejzdí žádná veřejná doprava. Budeme muset dvakrát přeseďat a pak nám stejně zůstane ještě několik kilometrů bez dopravy.

Loučíme se s Hamou, která nám 4 dny sloužila jako skvělá základna. Tentokrát nemusíme na jižní autobusové nádraží, protože pojedeme busem státní společnost Jarmak, jejíž kancelář je v centru, přímo na nábřeží. Busů do Halabu sice nemají moc, ale ráno naštěstí jede.

Busem jedeme jen do města al-Ma'ara na dálnici do Halabu, kde musíme přeseďnout na mikrobus do vesnice Kafr Nabl. V al-Ma'ara nám chvíli trvá, než kolemdoucím bez angličtiny vysvětlíme kam se chceme dostat. To vlastně chápou hned, ale ne a ne jim vysvětlit, že tam nechceme jet taxíkem. Turisti jezdí vždycky taxíkama, proto jim vůbec nedochází, že by nám měli poradit ten způsob, jaký by sami použili. Nakonec se nám to však daří. Posílají nás po jedné z rušných ulic, tam někde na konci prý jezdí mikrobusy do Kafr Nabl.

Al-Ma'ara se zdá být docela zajímavé městečko. Je hodně živé, žádná mrtvola jako naše provinční města. Škoda, že nemám čas se tu zastavit. Hlavní ulice je jeden velký bazar a je na ní dokonce pěkně vypadající muzeum (vstup je prý opět 300 liber).

Mikrobus se právě naplnil. Nastoupila poslední babka s pytlek lilků, takže vyrážíme. Do Kafr Nabl je to jen pár kilometrů, na jeho začátku nás babka když vystupuje, hned zve k sobě domů. Neumí anglicky a my zase arabsky, ale to pro místní není žádná překážka. Čas nás tlačí, tak ji děkujeme a mizíme ji i s celým mikrobusem v prachu.

Život v Kafr Nabl se točí kolem hlavní kruhové křižovatky, na které jsme vysazeni. Domorodci nás směřují ven z vesnice, směrem k ruinám Serdžila (Serjilla), prvnímu z Mrtvých městech.

Serdžila je od Kafr Nabl asi 7 kilometrů. Za vesnicí jdeme pěšky, pak začínáme stopovat. Zastavuje nám asi třetí auto. Naskakujeme na korbu (máme štěstí na pick-upy) a už jedeme. V Sýrii se opravdu jednoduše stopuje. Auto tu má málokdo, proto je v některých veřejnou dopravou méně pokrytých oblastech stop běžným způsobem pohybu.

Cestou míváme ruiny několika menších mrtvých měst, v okolí je prý podobných ruin na 600! Co vlastně jsou ta Mrtvá města? Víme, že pochází z byzantské doby, nevíme však proč byla najednou opuštěna. Nebyla zničena nějakými nájezdy, proto mnoho z jejich domů stále stojí netknutých a jsou zachovalé nejlépe jak se mohly zachovat po 15 století od postavení. Nejvíce přijímanou teorií je, že došlo ke změně obchodních stezek, což obyvatele přinutilo přestěhovat se na nové trasy.

Serdžila (Serjilla)

Jedním z nejzachovalejších Mrtvých měst je Serdžila. Pick-up nás vysazuje přímo na parkovišti před ruinami. Za stop mu platíme pro obě strany přijatelnou částku jeden dolar, protože si dost zajel (Serdžila je v pustině na konci cesty, jež byla postavena jen kvůli ní). To znamená, že zpátky asi budeme nejspíš muset pěšky, pokud tu zrovna nebudou nějakí turisté, kteří by nás vzali zpátky.

Parkoviště je postaveno na kopečku nad kotlinou, v níž se Serdžila rozkládá. Pohled je to úchvatný. Kamenné, šedivo-oranžové stavby kam až oko dohlédne. Z některých jsou jen hromady kamení, docela dost jich ale stojí téměř tak jak byly postaveny. Jen střechy jim chybí, pravděpodobně byly dřevěné a těch 15 století osamění nevydržely. Příroda se tu s nimi přeci jen nemazlila. Vedro je docela slušné, naštěstí si jednak můžeme batohy nechat v budce u hlídače, který vybírá vstupné a navíc se ve stojících budovách budeme moc schovat před sluníčkem do stínu a odpočinout si. Už se těšíme i na oběd, v takovémhle prostředí to bude docela romantika.

Okolní poušť je oranžová, proto i stavby jsou naoranžovělé. Když se zastavujeme na malém náměstí, kde vedle lázně stojí dvoupatrový hostinec, žene se kolem nás právě velké stádo ovcí. Ač je Serdžila už 15 století opuštěná, v několika budovách přeci jen bydlí domorodci.

Hostinec je skvělé místo na první oddych. Usedáme do podloubí na přední straně domu, tvořené několika vysokými sloupy. Nad kamenných zárubních nad dveřmi jsou zvláštní kruhové symboly, nejvíce připomínající křesťanské kříže, i když poněkud... šestiramenné. Za hostincem stojí **lázně**, na nichž, stejně jako u hostince, stále stojí i trojúhelníkové štíty! Obě stavby jsou dvoupatrové, po stropě prvního patra a podlaze druhého patra však není ani památky. Asi byly taky ze dřeva.

Noříme se do uliček plných dalších domů. Nad vchody mnoha z nich jsou podobné symboly jako u hostince. Některé jsou opět kříže, jiné zase spirály, všechny jsou ale uzavřené v kruhu. Kameny jsou na sebe poskládány v velkou přesnost, dalo určitě hodně práce otesat je aby do sebe zapadaly. Nejde totiž jen o kvádry, ale sloupy, oblouky a klenby.

Obzvláště klenby působí neuvěřitelně. Vypadají, jakoby byly z kamenů jen prostě položených na sebe. A ono to tak asi i je!

Domy nejsou pokryty omítkou, holé kameny proto vypadají jako obrovská stavebnice Lego. Kameny jsou poskládané jeden na druhém a není mezi nimi malta, protože některé bloky se při dotyku kinklají. Zdá se, že by stačilo strčit a zřítí se jako domečky z karet.

Na jednom takovém nádvoří se usazujeme k obědu. Stěny jsou tu trochu nahnuté a částečně už popadané. Sedáme si do stínu jedné z nich, snad to nebude náš poslední oběd...

Mezi kameny občas vyrůstá osamělý strom, důkaz toho, že tu jsou spodní vody. Dalším důkazem jsou kameny zakryté studny, u nichž jsou položena gumová vědra. Vodovod tu není, tak si těch pár obyvatel nosí vodu odsud. Nic nás neruší. V téhle pustině nejsou žádná auta, žádná tržiště, jen kámen a ptáci. Právý klid na oběd. A klid měli i nebožtíci, jejichž obrovské kamenné sarkofágy míváme na zpáteční cestě k parkovišti. Dokud je někdo neotevřel a nevyřaboval.

Mezi Serdžilou a hlavní silnicí je ještě jedno mrtvé město. Jmenuje se Bauda a jeho nejzajímavější částí je zvláštní hrobky s pyramidovou střechou. Části pouště v okolí jsou kupodivu obdělávány, jak poznáváme z čerstvě okopaných a zavlažených záhonů, jež mají úplně jinou barvu, než zbylá kamenitá pláň.

Směřujeme k silnici, odsud vzdálené asi tři kilometry, když nám zastavuje velké BMW s poznávací značkou ze Spojených arabských emirátů. Ahmed je z al-Bara, městečka v sousedství dalšího mrtvého města se stejným jménem. Pracuje však v Perském zálivu v emirátu Šardža. Jako mnoho dalších Syřanů. Pro ně je to takový Západ.

Ptá se kam jedeme a když říkáme, že do al-Bara, nabízí nám svezení a prý nás po něm i povozí. Al-Bara je totiž daleko rozsáhlejší než Serdžila.

al-Bara

Projíždíme městečkem al-Bara a přes údolí vyjíždíme na protější kopec, kde se rozkládá stará al-Bara, na rozdíl od dnešní živé al-Bary jedno z Mrtvých měst. Ahmed to tu zná jako svoje boty, když je doma často sem jezdí. Teď už je třetí měsíc v Sýrii, ale za pár dní se vrací do Emirátů. Pracuje tam pro nějakou naftařskou společnost (jak jinak, že), proto taky to honosné auto (BMW pět set něco).

Jeho BMW se sem moc nehodí, Ahmed ale ano. Je oblečen v místní oblíbené dlouhé *džalabiji*, která vypadá jako noční košile, na nohou obyčejné sandály. Mluví trochu anglicky, ale lámaně. To mu však vůbec nevadí, je rád, že nám může pomoci a udělat radost.

Na rozdíl od Serdžily jsou ruiny al-Bara jsou daleko víc rozházené po celém kopci. Taky jsou daleko víc zarostlé a prorostlé vegetací. Na některých místech jsou dokonce malé olivovníkové sady. Stavby nejsou tak zachovalé jako v Serdžile, i když je tu několik pyramidových hrodek, které v Serdžile chybí.

Al-Bara na rozdíl od Serdžily „přežila“ změnu obchodních tras a prosperovala i po ní. Hlavním důvodem asi byla úrodná půda v okolí, jež dávala, a dodnes dává, dobrou úrodu oliv a vína. Opuštěna byla teprve ve 12. století po velkém zemětřesení, jež postihlo celou oblast. Vlastně ale nakonec opuštěna nebyla, protože co by kamenem dohodil žije dnešní al-Bara. A tam právě směřujeme, protože Ahmed nás k sobě pozval na čaj. Cestou se ještě stavujeme v dalším mrtvém městě, malinkém al-Bardž (al-Barj), z nějž je skvělý výhled na široké okolí kolem al-Bara.

Ahmedův dům stojí na jedné z desítek prašných ulic moderní al-Bara. Od ulice je oddělen zdí, za níž je malá, tmavá, předzahrádka a vstup do domu. Ještě před vstupem do domu jsou dveře vedoucí do místnosti pro přijímání návštěv. Nikde žádný nábytek, jen koberce a podél všech zdí něco jako podlouhlé matrace s měkkými opěradly a polštářky. V takovémhle stylu bych si představoval místnosti na dvorech šáhů. Jen tanečnice tu chybí. Na stěnách visí velká fotka mešity v Mekce a kaligraficky vyvedená jména alláha a Muhammada.

Místnost je pro přijímání návštěv, což zde vždy znamená mužských návštěv. Tak nedojde k nechtěnému kontaktu se ženami. Ty jsou uvnitř domu a do místnosti chodí pouze s občerstvením či jídlem. Původně jsem si myslel, že Ahmed tu žije sám, ale teď nám představuje svoji ženu. Je celkem hezká, ale nesmělá. I přesto, že Ahmed domů vodí návštěvníky ze zahraničí celkem často.

Nemají ještě žádné děti, Ahmed říká, že se jeho žena léčí, ale zatím neúspěšně. V drsně patriarchální oblasti taková léčba ale není jednoduchá.

Z pozvání na čaj se vyklubala i večeře, na kterou Ahmed přizval dva bratry své manželky - Hassana a Muhammada. Oba učí angličtinu, Muhammad v al-Bara, Hassan na východě Sýrie v Hassake. Podobně jako Ahmed i Hassan je teď doma na prázdninách, do Hassake se vrací za pár dní, kdy začíná školní rok. Ahmed a Hassan jsou stejně staří jako já (32), i když na to nevypadají (to ostatně v Sýrii nikdo), Muhammadovi je 25.

Hassana i Muhammad jsou šileně zvědaví. Zajímá je všechno o Čechách, zajímá je jak se díváme na Sýrii a trochu se diví, že jsme se neobávali přijmout pozvání k Ahmedovi. Ne proto, že by byl nějakou krvelačnou šelmou, ale prostě proto, že mají zkušenosti, že turisté se často bojí zavítat k domorodcům. Chválí české škodovky pick-upy a litují, že už se do Sýrie nedovážejí. Prý je Škodovka přestala vyrábět. Tatrovky už tu tak dobrý zvuk nemají.

Je to pohoda. Jsme rozvalení na kobercích, z malinkých skleniček, tak typických pro Blízký východ, popijíme skvělý sladký čaj a dáváme si do nosu kuřecí biryany. Biryany se Ahmed naučil v Zálivu od svých indických spolupracovníků a tak mu zachutnalo, že ho vaří i doma v Sýrii. Dnešní dělala jeho žena, ale nejradši ho vaří sám. K biryany máme jogurt a samozřejmě všudypřítomný a nezbytný chobz.

Všichni tři nás přemlouvají, abychom zůstali přes noc. To se to posunulo od pozvání na čaj. Takový jsou ale Syřani. Nadprůměrně pohostinní. Rádi přijímáme. Dnes večer má být navíc ve městě svatba, na kterou nás obzvlášť Muhammad láká. Hrozně rád se totiž baví a tancuje.

Do večera je ještě trochu času, tak se s Ahmedem a Muhammadem znovu vydáváme do al-Bara. Slunce už se naklání k západu a je daleko příjemněji než během dne. Ahmed zůstal v autě, Muhammad nás provádí a vysvětluje jak se tu žilo a žije. Hodně lidí jezdí na práci do Zálivu, čehož je i Ahmed příkladem. Záliv je pro ně takový Západ. Vlastně východ,

protože je od Sýrie na východ. Syřani jsou tam braní stejně jako Ukrajinci u nás nebo Češi v Německu. Dělají často manuální práce, za které jsou však na syrské poměry královsky placeni. Však to známe z vlastní zkušenosti jezdičů za prací do Německa a Rakouska.

Všemuslmská *uma*, komunita zahrnující všechny muslimy, přeci jen není tak jednotná jak by se mohlo zdát. Bohatí se dost vymezují oproti chudým a jejich despekt je hodně nemuslimský. Pokud by však došlo k ohrožení nějaké muslimské země, byť i chudé, i bohatí muslimové by to považovali za útok na islám a snažili by se pomoci. V tom je mentalita muslimů jiná. Míň individualistická.

Skoro se zdá, že každý koho potkáme je Muhammadův nebo Ahmedův příbuzný. Tu je to strýček, tu bratranec, sestra nebo švagr. Při běžném počtu sedmi a více dětí se není co divit. Rodina je v islámu na prvním místě, což je ze všech cítit. Rádi se navštěvují, ať už jde o příbuzné nebo přátele. A rádi společně oslavují. Jako třeba na téhle svatbě.

U Ahmedova domu přeseďme do malého nákladáku a s Muhammadem jedeme nejdřív k němu (žije ještě v domě s rodiči), kde chce poradit s Internetem. Kromě internetového připojení (přes modem) má i malou kameru, takže si se známými posílá obrázky. I nás hned zvěčňuje, aby nás měl na památku. Jeho pokojík je jednoduchý, s pryžovým kobercem na zemi, plastovými židlemi a oprýskanými okenicemi. Jeho rodina se přesto řadí mezi ty bohatší a on sám, s vysokoškolským vzděláním a obstojnou znalostí angličtiny, mezi nejvzdělanější Syřany.

Nákladák je Muhammadova strýce, který nakupuje auta v Belgii a dováží je do Sýrie. Muhammad doufá, že se bude moct ke strýčkovi připojit. Má už na to zaděláno i z jiné strany. Je zasnoubený se strýčkovou dcerou. Je jí sice pouhých 17, viděli se jen jednou, ale Muhammad je přesvědčený, že čeká jen na něho. Zdejší izolovanost žen a mužů zapříčiňuje dost častou naivitu obojích. Bohužel.

Ne každá svatba se slaví tak jako ta dnešní, jejíž už je dnes druhý den. Při takto velké oslavě je první den vždy soukromý a druhý veřejný. Jedna z hlavních ulic byla přehrazena řadami židlí obklopující velkou plochu na tancování. V jejím čele je pódium kde bude hrát živá hudba. Jsme tu jen s Muhammadem, Ahmed a Hasaan už jsou trochu víc ženatí a tím pádem i usedlí.

Zábava už je v plném proudu, zatím zní reprodukováná hudba. Takovéhle příležitosti k vyžití Syřani milují, protože si můžou pod širým nebem pokecat se známýma, případně vyhlížet budoucí nevěsty. Ano, i ženy tady jsou, samozřejmě buď v doprovodu manželů, nebo otců či bratrů. Nikdy ne samy.

Usedáme na připravené židle. Díky Muhammadovi, kterého tu všichni znají, se dostáváme do prvních řad. Litujeme, že neumíme arabsky, protože zájem o povídání by určitě byl oboustranný. Alespoň se bavíme přes Muhammada jako tlumočníka.

Zábava se zdá být chaotická, jeden z mála kdo vyčnívá je roztomilý děda v *kufiji* (šátek na hlavě zatížený černými koly) a s holí. Každému svému známému nabízí ovoce a další pamlsky, způsobem, který vylučuje odpor obdarovaného. Dnes je jeho velký den, protože nevěsta je jeho dcera. Roztomilé jsou i děti, které se snaží držet krok v tancování, ale zatím jim to moc nejde. V zápětí přichází ženich a nevěsta, ale jen na pár minut. Nevěsta mi připadá nějaká skleslá, Muhammad říká, že je to únavou z oslav.

Dáváme si čipsy, datle, hrozny a limonádu. Není tu vůbec žádný alkohol, řada lidí ale křepčí jakoby právě všechen dopili. Je to sranda. Už začala hrát živá hudba, řev je to ohlušující, i když docela příjemný. Ptám se Muhammada jestli můžu fotit a on mě přímo na pódium, kde mi moc sympatický zpěvák sám pózuje mezi slokami.

Ctihodní páni v kafijách a džalebijách právě začali tancovat dapki. Netancují v houfu, ale v dlouhé housence, která se pohybuje kolem dokola plochy ohraničené židlemi. První má v ruce *malu* (něco jako růženec), se kterou rázně točí. Takhle obtancují kolečko a změní se vedení. Křepčí jako malí, někteří se docela předvádí, i když jim je třeba 60. Do rytmu jim bouchá bubeník s obrovským bubnem a pořád mezi nimi běhá člověk s kamerou.

Všichni kolem nás vyzývají k tanci, a mají obrovskou radost, když se k housence připojujeme. Pro mě je dapki docela těžký tanec, i když v principu je jednoduchý. Dělají se zvláštní kombinace kroků a poskakování, proti nimž jsou české tance cvičení pro batolata. Alespoň mi to tak připadá.

Když večer vrcholí, což je asi ve půl třetí ráno, tancují už u ženy. Sice jen tři nebo čtyři písničky, ale je vidět, že se na to připravovaly docela dlouho. Krásně vyšívané a blýskající se šaty, vysoké podpatky a elegantní šátky. Vždycky mi přišlo, že mladý holky v těch roztomile a úhledně zavázaných šátcích vypadají sexy a tady se to jen potvrzuje. Škoda, že se nedá fotit.

Batohy máme sice u Ahmeda, ale on už určitě spí, tak zůstáváme u Muhammada. Je z toho vyloženě nespůj, hlavně že bude spát s holkou v jednom pokoji. Ještě chvíli učí Táňu dapki, já už jsem na ten tanec dávno rezignoval. Pak si všichni tři ustýláme na zemi a po prohýřené noci celkem rychle upadáme do bezvědomí.

Den 12, středa 11. 9. 2002

Spalo se nám dobře, probouzíme se do slunečného dne. Na snídani se přesunujeme k Hassanovi, který bydlí naproti. To není jediný Muhammadův příbuzný v al-Bara. Když je všechny vyjmenoval přišlo mi, že polovina al-Bara jsou jeho příbuzní.

Hassan je povoláním truhlář. Tím se ale zabývá jen když je doma, zbytek času tráví jako učitel v Hassake. Hassanově manželce je jen 21 let a mají jednu dceru. Teprve, jak říká Hassan. I v Hassanově domě žijí ženy v ústraní, takže na

snídani se scházíme jen samí chlapi a Táňa. Sedíme na rohožích v nezařízené místnosti s kamennou podlahou. Vypadá tak trochu jako chodba, možná je to tím, že je průchodem z domu na terasu u zahrady.

Před jídlem se jako vždy plká a plká a pije se čaj. Snídaně je skvělá, její nezbytnou součástí jsou olivy. Hassan říká, že si je sami pěstují a sami si z nich lisují olivový olej. Míchaná vajíčka, olivy, humus s olivovým olejem, míchaná vajíčka. Chlebové placky se používají jako lžíce, kterými se jídlo nabírá.

U Ahmeda si vyzvedáváme batoh. Ahmed byl vzhůru až do tři čtvrtě na tři, což jsme samozřejmě nevěděli. Jinak bychom spali u Ahmeda, ale Muhammad byl rád, že jsme byli u něj.

Chtěli jsme odjet po snídani, ale Muhammad si už včera usmyslel, že bychom měli vidět dnešní trh. „*U nás máme zvyk, že teprve po třech dnech se host může rozhodnout jestli zůstane nebo půjde*“, říká nenápadně s narázkou na to, že podle něj příliš spěcháme s odjezdem. Snesl by nám modré z nebe.

Trh se v al-Bara koná každou středu a zabírá několik ulic v centru. Dají se na něm koupit obvyklé věci jako oblečení, zelenina, boty, domácí potřeby. Lidí je v ulicích docela hodně. I kvůli tomu se Muhammad dnes ráno oholil. Aby vypadal slušně, kdyby potkal nějakého strýčka. Táňa navlékl do jedné svých džínů, protože její strakaté kalhoty by byly asi příliš extravagantní. Celou dobu co se procházíme je nespůj a v napětí. Buď se bojí, abychom něco neztropili, nebo se obává, že se někdo bude příliš otevřeně chovat k Táně.

Moc se nám líbila hudba na včerejší svatbě, proto se zastavujeme v jednom krámu s cedéčkama a videokazetama. Mají tu řadu amerických krváků, všechno samozřejmě pirátské kopie. CD to samé. Vybíráme hudbu, kterou si poslechneme u Muhammada doma a možná si pak budeme moct nějakou odvézt. Cestou domů se zastavujeme u dalšího Muhammadova příbuzného. Lidi se tu navštěvují rádi, hodně a často.

Na Muhammadově počítači si pouštíme půjčená CD. Je to nejen hudba, ale i videoklipy. Mladý holky v klipech jsou odhalené stejně jako v evropských klipech, tzn. odkrytá ramena, šortky, sukně, případně přiléhavé úbory sborových tanečnic. Mezi CD je i záznam z jedné svatby. Vypadá naprosto stejně jako náš včerejší zážitek. Živá hudba a tanec, vše snímáno videokamerou. Natáčet svatby je tu oblíbené a CD jako médium svědčí o tom, že i Syřani už naskočili do vlaku digitalizace.

Po obědě si dáváme oddych. Obědvali jsme v Muhammadově místnosti, vlastně jsme se s nikým z jeho rodiny nesetkali jinak než při představování. Muhammad má na jednu stranu radost že tu jsme, na druhou stranu jako by nás trochu skrýval. Asi nechce, abychom nějak vyrušovali jeho rodiče, úcta k nim je tady daleko větší než u nás. Například když jdeme domu nebo ven, vždycky nejdřív zjistí jestli je čistý vzduch (co to znamená nevím), pak teprve můžeme jít.

Je čas jet. Muhammad nás sice stále přesvědčuje a taky láká na další svatební oslavu, která tu dnes prý bude. Zastavujeme se rozloučit u Hassana a pak i u Ahmeda. Tam si dáváme čaj na rozloučenou a zase povídáme. Zdvořilostní návštěvy jsou tu běžné. Zrovna u něj jsou nějací kámoši, tak chvilku mluvíme o muslimech, Americe, Bosně a podobných tématech, které je hodně zajímají. Bohužel mají názor poplatný uzavřené Sýrii. Nemají odkud čerpat objektivní informace, tak se opírají o přežvýkaná fakta, která jsou tu pouštěna do rádia a televize.

Z al-Bara nejede do Halabu přímo žádná doprava, proto nás Muhammad chce zavést do Arihy, severně od al-Bara. Ariha je na silnici Lattakia-Halab, takže o busy není nouze. Na půl cesty mjíme mikrobus, na který přeseďme. V Arize jsme když už se stmívá. Zase je to jeden z těch příjemných teplých večerů, kdy mírumilovná atmosféra přímo visí ve vzduchu. Čekání na odjezd busu (přímo před kanceláří dopravní společnosti) si zpřijemňujeme pár sladkostmi v cukrárnách, kterých je tu vedle sebe na jedné ulici sedm!

Halab (Aleppo)

Do Halabu přijíždíme už za tmy. Jako vždy nás nevyložili na autobusáku ale někde mimo, našťastí jsme v centru, takže nám je to jedno. Zvyk vysazovat lidi pár metrů před autobusákem je tu hodně rozšířený. Proč, to nevím, nám to alespoň tříbí orientační a i komunikační schopnosti.

Zalézáme do hotýlku kousek od Starého města. Je to levný hotýlek pro Syřany, trochu hlučný, ale přijatelný. Podobných je v téhle čtvrti hodně. Halab je blízko Turecka a vždy byl vstupní branou do Sýrie na cestě z Evropy. Majitel má trochu jiný přístup než majitelé míst, kde se víc pohybují baťůžkáři. Tam jsou zvyklí, že baťůžkáři neodejdou bez zaplacení. Tady musíme platit předem, stejně jako ostatní hosti, všechno Syřani.

Den 13, čtvrtek 12. 9. 2002

Ráno nás kolem čtvrté budí hluk, hulákání na chodbě, bouchání krabic o zem. Nejdřív jsem si myslel, že se hosti vvypravují na ranní modlitbu, když to ale trvá půl hodiny začíná to být divné. Všechno se vysvětluje když nás budí a prosí, jestli bychom se mohli přestěhovat do pokoje v hotýlku na druhé straně patra (v tomhle domě je asi pět různých ubytoven), protože přijel plný autobus z Íránu. Když pomínu mrzutost z brzkého probuzení, tak se radostí stěhujeme, protože se přesuneme daleko od hluku. Nový pokoj má sice balkónek do postranní ulice, ale od hluku šoupaných zavazadel jsme konečně daleko.

Všechny ubytovny jsou tvořeny vstupní místností s velkým stolem, televizí a kanapem, na kterém se rozvaluje recepční. V obou případech jsme dostali místnost vedoucí rovnou do téhle místnosti, další místnosti jsou podél chodeb

vedoucích z hlavní místnosti. Záchod a koupelna jsou na hraně použitelnosti, ale to je běžné, vzhledem k tomu, že tu chybí ženská ruka, která by se o takové „detaily“ starala.

Snídáme na rušné ulici Bab al-Faraj (čti [al-faradž]), kde je spousta falaférií a levných jídelen. V jedné z postranních uliček je několik stánků, jež jsou obvěšeny ovocem. Tady prodávají džusy jaké si kdo přeje namíchat.

Potřebuju vyměnit peníze a jelikož po Halabu nějakou dobu nebudeme ve velkém městě, chci vyměnit cestovní šeky. Ptáme se na informacích, dá se to prý jen v Bank of Syria pobočce číslo 2. Tam nám ale říkají, že jsou pouze investiční pobočka a máme zkusit pobočku číslo 6. Chvilí ji hledáme, ale podle arabského nápisu a loga jsme nakonec úspěšní. Je schovaná ve druhém patře úplně nenápadného baráku v nenápadné ulici.

Pobčky Bank of Syria jsou v Novém městě, na stejné ulici (šaria Yousef al-Azme) jako dlouhý řetězec kin. Velké barevné plakáty lákají na Sýrii poměrně odvážnými obrázky z filmů. Hodně jich je z Indie, ale i nějaký americký krvavý sračky. Na fotkách jsou často ženy jen v plavkách, což je pro Sýřany věc naprosto nepředstavitelná. Chlapi musejí slintat ale říká se, že právě ty „vzrušující“ scény bývají vystřiženy. Nevíme, v kině jsme nebyli.

Naše další kroky míří do suku Starého města. **Halabský suk** je starobylý, části pochází až ze 13. století. Velká část je krytá. Ne však plechovou střechou nýbrž poctivou kamennou klenbou! Působí tak jako dokonale romantické bludiště. Hodně chaotické, přeplněné a místy i špinavé bludiště.

Do suku se dá dostat z několika stran, protože tvoří pravé srdce Starého města. My se do Starého města dostáváme západní **branou Bab Antakya**, která už si sama o sobě zaslouží obdiv. Vnější architektura brány sice není patrná, protože je překryta krámkami a domy, avšak její mohutnost je možné ocenit ze vnitřku. Není přímým průchodem do města, tvoří jakousi šikanu. Po vstupu je třeba zahnout doprava, pak doleva a pak teprve se dostáváme do Starého města.

Hned za branou začíná suk Bab Antakya, který ještě není krytý, je celkem široký (na poměry ve zdejších starém městě), a proto není také tak beznadějně přečpaný. Jakmile se však dostáváme do kryté části, hustota vzduchu i lidí se povážlivě zvyšuje. Vyvolávací vyvolávají a lákají na své výrobky.

Staré město je protkané nejen uličkami trhů, ale i starými chány (zájezdními hostinci) a hammamy (veřejné lázně). V sousedství toho nejjádrotějšího jádra halabského suku, kterému se říká suk al-Attarine, nakukujeme na nádvoří největšího z chánů, **chánu al-Džumruk** (Khan al-Jumruk). Tvar jeho nádvoří se dá ještě vidět, avšak zbytek je zastavěn stejně jako Bab Antakya. Tísni se tu jeden obchůdek vedle druhého, všechny prodávají látky a oblečení. Chán pochází z roku 1574.

Ovoce, zelenina, pizzy, látky, kůfije, šátky, koření, olivy, ořechy, vodní dýmky... Celá jedna část suku je věnována zlatu. Třpytí se to tu jako na nějakých rušných uličkách v centru západních měst. Ulička jsou však často tak úzké, že lidský had se pohybuje krok za krokem. Když se k tomu přidá občasný prodejce s vozíkem plným pistácií, nebo dodávka projíždějící k nějakému krámu, dopravní zácpa je vytvořena. Do některých částí trhu však můžou jen pěší, ty jsou od zbytku odděleny železnými tyčemi od stropu až po podlahu. Mezerami mezi nimi člověk projde, ale auto už ne. Láka nás všechny ty cukrárny, co jich tu je. Všechny sice prodávají to samé, ale o to horší je ta kumulace svodů.

Prodáváme se dál směrem ke druhé straně Starého města. Je to úžasné. Halabský trh je v leccems výjimečný. Především slouží jako hlavní nákupní centrum pro všechny obyvatele, takže nejde o žádnou primárně turistickou záležitost. Turisti tady samozřejmě jsou a turistické krámkami jakbysmet (hlavně vodní dýmky, kůfije, vykládané krabičky apod.), ale hlavní klientelu tvoří Sýřani. V Halabu totiž není žádná alternativa, která by byla rozsahem blízka. V uzavřené Sýrii zatím nevyrostly žádná nákupní centra a hypermarkety a suk je tedy jedinou možností, jak sehnat cokoliv ne relativně malé ploše.

Prošli jsme napříč celým trhem a ocitáme se na konci suku al-Zarb. Z krytého trhu vylézáme na denní světlo, přímo před obrovský kopce, tyčící se uprostřed Halabu. Celý je obkroužen silnicí a stojí na něm hlavní dominanta města, **halabská pevnost**. Byl jsem v ní před deseti léty, takže vím, že uvnitř není nijak překotně zajímavá, proto se spokojujeme s pouhým pohledem z venku. Odsud vypadá možná impozantněji, hlavně proto, že se tyčí nad město a vypadá opravdu rozlehle.

Naproti pevnosti stojí nejznámější halabský hammam, který byl nedávno opraven a slouží jako jakási architektonická chloubka města. Tedy hlavně zevnitř, i když i zvenku vypadá zajímavě, se všemi svými kopulemi a podélnými pruhy z černých a bílých kamenů.

Je to jeden z mála hammamů, který můžou navštěvovat ženy a jelikož dnes je právě den pro ženy Táňa se chce jít nechat vykoupat a namasírovat. Je to sice poměrně drahý, ale zkušenost je zkušenost.

Zatímco se Táňa nechává ošplouchnout v hammamu, potloukám se znovu po suku. Je fascinující, nemůžu se vynadívat. Před pevností byl krásně zrekonstruován suk aš-Šouna. Uvnitř je opravdu pěkný, ale děsně turistický. Je zajímavé se jím projít, ale jen proto, jak hezky byl opraven. Nemá cenu nic tam kupovat, ba se ani do těch krámků nedívat. Jsou předražené, prodejci jsou nadrženi na peníze turistů, zkrátka je umělý. Ale hezky vypadají.

Obloha se najednou zatáhla a začíná poprchávat. Celé město ihned potmělo, zvedl se prudký vítr a všechn písek co ho je v uličkách víří ve vírech a „zpříjemňuje“ brzké odpoledne.

Po hodině jsem zpět, Táňa se však z hammamu vynořuje teprve za další hodinu. Zážitků má spoustu, i když převládá ten, že se dostala do turistické pastě. Dalo se to čekat, ale to člověk nejdřív musí prožít, aby uvěřil.

Hammam funguje jako místo, kde se známí setkávají a probírají poslední drby. Nežrídka se v něm tráví celý den, je to jakási obdoba našich návštěv hospod. Na hammamu je výjimečné to, že na rozdíl od dalších kratochvílí, se jich můžou účastnit i ženy. Samozřejmě ne ve stejný čas jako muži, ale jen ve vybraných dnech nebo hodinách.

Táňa uvnitř dostala mýdlo a ručník, ale dál se o ní nikdo nezajímal. Až teprve když našla mladou Syřanku, která mluvila anglicky, dozvěděla se jak má co probíhat, a tak se odevzdala do péče žen, které provádějí koupele a masáže. Nejvíce se těšila právě na masáže po koupeli, ale ta prý byla odbyta za dvě minuty, přičemž po ní zůstala natažená ruka žádající o bakšiš. Ženský se pak zase rozvalily na lavice a pokračovaly v tichém tloustnutí. I Tánina nová známá potvrdila, že služby v tomhle hammamu stojí za prd. Proto ona sama zaplatila jen vstup a jinak se obsloužila sama. Hodně žen mělo v hammamu svoje jídlo, užívali si v kruhu kamarádek a samozřejmě že se šly i zapotit do horkých parných místností.

Brouzdáme se Starým městem v oblasti, kde není trh. Uličky jsou si hodně podobné, mapa je na nic, protože ve změní odboček se stejně nedá poznat kde jsme na mapě. Občas se ptáme na cestu, u jednoho hokynáře si zároveň kupujeme místní zmrzlinu značky Dolls za pár lir. Nakonec se dostáváme na úplný jih Starého města k Bab al-Kinešrin, další velké bráně, opět zahnuté do pravého úhlu.

Cestou zpátky se na suku zastavujeme v **hammamu an-Nahasín**, který jsem si vybral jako možný kandidát na návštěvu. Přímo před hammamem, který je už v zastřešené části trhu, nás oslovuje mladý kluk z krámků naproti. Bere nás na prohlídku dovnitř. Nejen do recepční místnosti, ale přímo do středu, do chladné i horké místnosti. Páry je tu jak v sauně, že přes ni ani nevidíme chlápky rozvalující se na kamenných podstavcích uprostřed místnosti. Smějí se na nás a vůbec jim nevadí, že tu je i Táňa. Tomu říkám pohoda.

Večer kupujeme mýdlo na praní, protože už nám dochází. Já si navíc kupuju dva diafilmy, protože už mám skoro vyfoceno všech 20 filmů, které jsme si přivezl z domu. Takhle mi vystačí do Damašku, ale tam už si budu muset doplnit zásobu na zbytek pobytu, protože v Jordánsku jsou filmy daleko dražší než v Sýrii.

Den 14, pátek 13. 9. 2002

Původně jsme chtěli v Halabu strávit dva dny, ale nějak nás zklamal. Z doby před deseti léty jsem si ho pamatoval jako příjemné město, s příjemnými lidmi, zelení a uvolněnou atmosférou. Včera na nás ale působilo jinak, jakoby vůbec nebyl v Sýrii. Že jsme na trhu nuceni smlouvat je celkem zábavná skutečnost celého Blízkého východu. Ale obchodníci v Halabu (nebo alespoň ti, které jsme potkali, abych nezobecňoval), se nám zdáli nezvykle odtažití. Prý tu žije největší křesťanská menšina v Sýrii - 30 %. Tak nevím, jestli tohle mělo na náš dojem vliv. Dnes tedy odjíždíme a těšíme se na Deir ez-Zor u Eufratu.

Táňa se na navíc cítí nějak divně, takže dopolední procházka, ještě před odjezdem autobusu, je jen na mně. Je pátek, takže den volna, což je jediný den, kdy je možné vidět trh prázdný.

Páteční trh je úplně jiný trh. Vlastně už to není trh. Nikde ani noha. Včera přeplněné uličky, kde auta musela couvat, když se náhodou ocitla proti sobě a někdy úplně zablokovala průjezd, jsou dnes vymetené. A nezvykle široké. V běžném pracovním dni asi tak půlku uličky (někdy i víc, podle šířky) zabírají kupy zboží, které obchodníci vyvalili ze svých obchůdků, aby ukázali, jak skvělou mají nabídku. Dnes jsou tu vyvalené maximálně odpadky. Ale ani těch kupodivu není moc. Jen vlaječky natažené pod kamennou klenbou v občasném závanu vzduchu plandají dál.

Ač velká část města odpočívá, před pekárny v centru města je živo. Na zábradlí, oddělující chodník a silnici na hlavní ulici Bab al-Faraj visí desítky sušících se placek čerstvého bělostného chobzu. Dědové v káfiách vyrazili na nákupy a jelikož chleba je čerství, musí ho nejdřív trochu usušit, aby se jim v igelitovém pytlí cestou domů nezapařil. Smog, prach a výfukové plyny z aut jim v tom vůbec nezabraňují.

Jak se ale přesvědčuju v uličkách Starého města, když je ulice ještě méně frekventovaná (a chybí zábradlí), chleba se suší rovnou na chodníku. Asi je pak křupavější...

Kousek od místa kde bydlíme se nořím do jedné z nejzajímavějších čtvrtí Halabu - **al-Dždeida** (al-Jdeida). První co mě upoutalo jsou nápisy v azbuce. Občas jsem si nějakého všimnul i jinde v Halabu, ale al-Jdeida je jimi prošípaná. Důvodem je velký počet Arménů, kteří v téhle, převážně křesťanské čtvrti, žijí. Proto se mezi arabštinou a ruštinou občas mihne i nápis v arménštině.

Atmosféra al-Dždeidy je hodně jiná než zbytku Halabu. Jednak působí úhledněji, harmoničtěji, prostě hezčeji. Jednou z hlavních tepen je pěší zóna al-Tilal, ze které se větví úzké uličky hlouběji do čtvrti. Ani tady však nechybí nezbytné portréty velkého otce vlasti, dnes již zesnulého Háfize Assada. Zrovna v uličce vedoucí na malebné náměstíčko Saahat Farhat visí mezi domy podobizna v nadživotní velikosti.

Na Saahta Farhat stojí maronitská katedrála a římsko-katolický kostel, dva nejvýznamnější křesťanské svatostánky v Halabu. Spolu s okolními otomanskými domy, které mají sice obyčejné fasády, ale o to bohatší výzdobu uvnitř, včetně dvorů, jde o protipól Starého města. Al-Dždeida vznikl jako čtvrť pro bohaté obchodníky v dobách, kdy město ještě bylo na obchodní stezce z východu na západ. A obchodníci se samozřejmě inspirovali otomanskou architekturou sousedního Turecka, která se se sem dostávala spolu s tureckými obchodníky.

Pěšky se šouráme na autobusák, který je naštěstí kousek od centra. Na rozloučenou nám mává další obraz Háfize Assada, tentokrát na magistrále protínající Halab. Autobus jede až za hodinu a půl, proto si kupujeme oběd a čekáme. Opět se potvrzuje, že obchodníci v Halabu jsou bezskrupulózní vydřiduši.

Celých pět hodin cesty probíhá pohodlně. I když se blížíme do nejzřetlivější části Sýrie, není to teď v září tak strašně jako v srpnu. Obligátní zastávka na oběd, v motorestu uprostřed naprosté pustiny, nám umožňuje trochu se protáhnout a

i pokecat s jedním mladým Němcem, který tu už měsíc pracuje na vykopávkách. Teď míří do oblasti tzv. Džazíry, úrodného trojúhelníku na severo-východě země sevřeného řekami Kabur a Tigris.

Jakmile se přibližujeme k Eufratu, vyprahlost mizí a obklopují nás zelená pole a háje. Stačí však vystoupat na vyšší úroveň, než je hladina řeky, a opět se vrací vyprahlost. Život je tu strašně křehký, soustředěn do úzkého pruhu kolem Eufratu, podobně jako je v Egyptě soustředěn kolem Nilu.

Deir ez-Zor

Klima v Deir-ez Zor je sušší a teplejší než v Halabu. Přijíždíme pozdě večer, ale stále ještě velké teplo. Nový autobusák je asi dva kilometry na jih od centra, tak si výjimečně sedáme do taxíka. Jsme tři, takže na každého to nevýjde ani na 10 korun.

Ubytováváme se v hotýlku al-Džamia al-Arabíja (al-Jamia al-Arabiyya), kousek od hlavního náměstí. Celý Deir ez-Zor působí neuvěřitelně klidným a harmonickým dojmem. Částečně asi proto, že je pátek, hlavně ale proto, že je malým městem v poušti (i když na březích Eufratu).

Hotýlek je ve druhém patře úplně obyčejného asi třípatrového baráku. Vlastník je hrozně příjemný a mluví na Sýrii skvěle anglicky. Na uvítanou nám hned nabízí čaj. Nenechává nás odejít do města, dokud nám nevysvětlí kde co je. Autobusák pro velké busy po Sýrii, starý autobusák pro dopravu podél Eufratu k irácké hranici, muzeum, náměstí, trh. Nezapomíná dodat, že máme velké štěstí, protože u řeky se právě koná velký trh. Přes řeku se dá dostat jednak po pěším mostě, ale i na loďce. Dokonce nám českou ukazuje stránku z webu, kde o něm nějací studentíci píšou! Ani se nedivím, protože je fakt zlatej. Třeba se do jeho rukou jednou dostane i tenhle blábol.

Chtěl jsem ještě stihnout západ slunce nad Eufratem, ale nepovedlo se. Budu si muset přivstat na východ, Táňa ještě není úplně fit.

Na to že je v poušti působí Deir ez-Zor hodně rozvinutě. Kanál, který jím protéká je sice špinavou stokou, jak bývá v zemích třetího světa zvykem, ale nábřeží a most přes něj jsou celkem dobře udržované. V ulici vedoucí od kanálu k Eufratu visí na stromech a domech barevné žárovky. Už svítí, ale jelikož je ještě světlo zatím nevyniknou.

Jak se přibližujeme k řece, roste hustota pěšího provozu v ulici. U mostu už je spousta lidí, jedni směřují na druhý břeh, jiní ke stánkům podél nábřeží.

Most přes Eufrat je závěsný a pouze pro pěší. Řeka je tu široká snad půl kilometru, takže i most je pěkně protáhlý. Na druhém konci vidíme lidi mizet v útrobách malého lunaparku, nebo prostě sedět v trochu vyprahlém, ale přeci jen zeleném parku. Letí tu kukuřice, kterou u posledního pilíře prodává čiperný klučina přímo z kouřícího kotle.

Trh podél nábřeží je opravdu živý a hodně dlouhý. S Táňou se dohadujeme jestli je tu pořad, nebo jen dneska. Zdá se že je stálý, protože kromě běžných stánků s oblečením, šmínky, obuví a hračkami se můžeme podívat na poslední modely praček, televizí, magnetáků a větráků. „Bílé zboží“ je však na rozdíl od ostatního v uzavřené jakýchsi velkých drátěných klecích, asi aby je nemohl v šeru nikdo nepozorovaně odnést.

Samozřejmě se tu dá posedět nad čajem a nargílou, nebo si koupit něco k zakousnutí. Zastavujeme se u jednoho stánku s faláfely, který jde na lidi od lesa. Hlavním bodem stánku je pec, ve které si pečou vlastní chleba, takže faláfel dostanete v chlebu starém asi tak 30 vteřin! Zároveň je to i šou, protože pekař dělá při házení chleba dovnitř na stěny pece různé kousky, které mají samozřejmě taky přilákat kolemjdoucí. Fotím je, za což se mi dostává odměny - faláfel z čerstvého chleba zdarma! Mají radost jak malé děti.

Den 15, sobota 14. 9. 2002

Na téhle cestě se mi nějak nedaří vstávat brzo, z čehož je dnešek našťastí výjimkou. Vždyť u Eufratu člověk není každý den. Je sedm hodin, ulice jsou poloprázdné, ale na náměstí už prodávají sahlep, pití, které Táňa už několik dní shání. Každý jí říká, že se prodává jen ráno, aby se lidi po „studených“ nocích zahřáli, ale ona se ho vždycky snaží shánět večer. Proč? Protože ráno se jí nechce vstávat, tak doufá, že se najde někdo, kdo by se přizpůsobil její pohodlnosti. Hm, zatím na nikoho takového nenarazila. Sahlep se vyrábí ze semoliny a je to moc dobrý, trochu hustší, sladký nápoj s mlékem. Většinou se na něj ještě sype skořice.

Eufrat je rozdělený na několik ramen ostrovy plnými vegetace. Nejsem tu sám. Prochází se tady milenecké dvojice (ve vsí počestnosti, možná jdou právě z ranní modlitby v mešitě), na mostě se pár rybářů snaží ulovit nějakou tu ryбку. Osamělý Japonec sklesle sedí na břehu a ospale kouká o dálky. Hlavním aktérem je ale nízko nad obzorem se vznášející slunce, které hned od prvních paprsků začíná silně pražit. Dnešek, kdy se chceme vypravit do pouště směrem k irácké hranici, asi bude pěkně horký.

V devět hodin, když vyzvedávám Táňu v hotýlku, už město žije. Batohy si schováváme v recepci a vyrážíme. Mikrobusy do Albu Kamal u irácké hranice odjíždí ze starého autobusáku, asi na půl cesty mezi centrem a novým autobusákem. Vzpomínám si na něj z cesty před deseti rokama, tehdy ovšem byl ještě používán i velkými autobusy.

Dnes už odsud odjíždí jen mikrobusy, jež čekají až se naplní. Skladba cestujících odpovídá tomu, že jsme na venkově. Daleko víc mužů je oblečený v tradiční džalabíji a s kufíjí na hlavě, ženy mají barevné šaty, které jsou typické pro beduíny.

Vesničky podél Eufratu jsou občas zelené, občas napůl zaváté pískem. To jestli jsou postaveny na úrovni řeky, nebo na nějaké plošině na ní, kam už se vegetace nedostane. Eufrat je docela široký a v městečku Mayadin, kde jedeme jen pár metrů od něj, tak tak že nevystupuje z koryta.

Přestože jsem řidiči řekl arabsky kde chceme vystoupit, kdybych se nedíval kolem a nehlídali si jestli už jsme nepřejeli místo, kde chceme vystoupit, vzal by nás asi až do Iráku. Ne že bych tam nechtěl, ale není vízum. Suverénně přešel odbočku, ale naštěstí se po mých houknutí otočil a ten půlkilák nás svezl zpátky. Vystupujeme u cedule Salhiye, uprostřed pouště. Nikde nic, jen asi kilák směrem do pouště vede silnička k našemu cíli.

Tell Salhije (Tell Salhiye/Dura Europos)

Před deseti lety jsem v téhle oblasti navštívil ruiny mezopotamského města Mari, na Tell Salhije už nezbyl čas. Dnes je to naopak – nezbude čas na Mari. Tell Salhije, v Evropě známý spíš jako Dura Europos je pevností (dura), kterou tu zhruba kolem roku 280 př. n. l. založili Seleucidi. Na rozdíl od Mari, jež je sice daleko starší a významnější, však nejde jen o hliněné díry a ulice vykopané v zemi. Mari má obrovský význam pro archeology, Tell Salhije je zase atraktivnější na pohled. A navíc je situován na planině, která končí strmým útesem s atraktivními pohledy na Eufrat a okolní políčka.

Na cestě vedoucí od silnice k pevnosti stojí osamělý barák. Nechápu kde se tady vzal. Prostě tu je, obklopený vyprahlou zahrádkou a dnes evidentně prázdný. I když vypadá jako obydlí.

Jak už to tak bývá, poušť není jen holý písek, ale spíš kameny s pískem, z nichž občas vykukuje nesmělý keřík nebo kytky. Na hradbách pevnosti vidíme pohybovat se postavu, která schází k nám, jakmile se přibližujeme k cihlové budce postavené u parkoviště. Jde o hlídače, který nás ihned kasíruje, ale zároveň si s ním dáváme čaj. Je sám, celý den se nudí, tak je každé prohozené slovo dobré. V budce má jednu palandu, plynový vařič, plechovku s čajem a na okně kus melounu.

Procházíme Palmýrskou branou a ocitáme se na pusté planině. Kde jsou ty ruiny? Občas někde vyčnívá nějaký kámen nebo sloup, ale to se mi zdá málo. Asi tak půl hodiny brouzdání nám trvá, než zjišťujeme jak jsou ruiny rozloženy a kam bychom se měli nasměrovat.

Přímo na planině za branou je málo výrazných míst, i když podle mapky je to tu samý chrám. Nějaká jsou na západní straně, kde planina končí a propadá se do kaňonu ústícího do Eufratu. Kromě **Belova chrámu** narážíme na nějaké tunely, v nichž jsou ještě vidět trubky (asi hliněné) od něčeho, co mohla být kanalizace!

Podél okraje kaňonu se vydáváme k řece. Zastavuje nás sráz, prudce padající k Eufratu. Jsme na konci planiny. Otevřel se nám opravdu úžasný výhled. Na druhé straně Eufratu se zelená políčka táhnou skoro až na obzor!

Na srázu podél řeky se táhne dlouhá a vysoká **pevnost**. Scházíme k ní, procházíme malou branou a uvnitř se zase šplháme nahoru. Na celé planině i v pevnosti je vše vyprahlé. Ovšem dole u řeky se zelenají kukuřičná políčka, kde se právě lopotí dva zemědělci. Musíme si sednout, abychom si ten nádherný pohled užili. Je to paráda.

Na severní straně pevnosti se dá vylézt na severní bránu a dívat se průhledem dolů, kudy dříve branou do pevnosti vstupovali poddaní i vládcové.

Od pevnosti se po prašné cestě šplháme zpět na planinu. Hodně se tu rekonstruuje, teď právě opravují zeď **paláce Zpochybnění**. Pod jednou jeho stěnou je prudký sráz (terén je tady hodně členitý) a celá stěna je z úpatí srázu podepřena mohutnými dřevěnými kůly. Kolem Diova chrámu, kde už přeci jen stojí alespoň pár sloupů, se vracíme zpět k Palmýrské bráně. Trochu v jejím stínu odpočíváme, než se vydáváme zpátky na silnici stopnout si něco zpět do Deir ez-Zor. No... je to tu pěkný, i když docela vedro. Naštěstí ne takový, jak si pamatuju ze srpna před deseti rokama. V pohodě nám stačí 1,5 litru vody na člověka.

Chvilí stopujeme, nic nám nezastavuje a naším směrem ani nejede žádný mikrobus. Před sluncem se uchylujeme se do malinké čekárny. Když zkusíme druhý pokus stopování máme hned štěstí, zastavuje nám nákladák. Cestou kecáme seč nám naše omezená zásoba dovoluje. Řidič nás vysazuje u benzínky na začátku Deir ez-Zor, taxíkem se z a pár fufníků dostávám do centra.

Máme hlad. I s batohama mizíme v jedné sympatické jídelně. Je sice tak malinká, že se tam stěží vejdu jen samotné batohy, natož my, ale to nám nevadí. Faláfel, jogurt a pravá syrská limonáda, vše pro oba za asi 30 korun nám dodává energii, kterou z nás sluníčko v poušti vysálo. Stejně je to s lidma. Jejich úsměvy taky dodávají energii.

Kupovat lístky na autobusáku v Der ez-Zor je boj. Necháám Tánu venku hlídat batohy a mizím v kanceláři s chumlem lidí kolem tří přepážek. Všichni se derou dopředu jakoby měla na město za hodinu dopadnout atomovka a oni ještě chtěli stačit utýct. Částečně je to zapříčiněnou tím, že v Sýrii každá autobusová společnost musí, asi kvůli možnosti zjistit zpětně pohyb každé osoby (Velký bratr Bašar nás neustále sleduje) zapsat jména a čísla dokladů všech cestujících. Jednoduchý akt prodeje jízdenky se tak mění ve zdoluhavé vyplňování seznamů, které už však stejně nikdo nerozluští.

Strkám jim naše pasy a říkám, že jedeme do Tadmoru (Palmýra). To se mi však daří asi až po dvaceti minutách, kdy je v místnosti sice hodně živo, ale fronta se v podstatě nehýbe a lidé v ní jsou pořád stejní. Jeden z úředníků se zvedá, bere pasy a i mě a táhne mě ven. V jednom z rohů autobusáku sedí dva vojáci, kteří asi musí překontrolovat naše pasy. Když jsou uspokojeni vracíme se zase do kanceláře a naše pasy mizí neznámo kam. Jsme v klidu, protože vím, že ač chaos vypadá nebetýčně, oni už mají vše zvládnuté a pod kontrolou a pasy se nakonec někde vynoří i s jízdenkami.

Je to přesně tak. Pasy se vynořují za dalších 20 minut i jízdenkama. Platím nějakou směšnou částku a mizím z vedra kanceláře do vedra na slunci. Autobus odjíždí za minus dvě minuty, tak musíme makat. Přesto si Táňa ještě stíhá koupit vodu, za což ji já stíhám seřvat, že nám může ujet autobus. Člověk by neřekl, co všechno se dá pod tlakem stihnout udělat za blbosti.

Jsou asi 4 odpoledne, cesta do Palmyry má trvat jen dvě hodiny. To se mi zdá hrozně krátký, protože minule jsem to jel asi čtyři hodiny a ještě při tom málem umřel žízni. Situace v Sýrii se nejspíš mírně lepší, za pravdu nám dává úplně nová silnice, na kterou za Deir ez-Zor najíždíme.

Cesta je opravdu pohodlná. Vlastně na tak úplně opravdu, protože sedíme na nejméně drncacích zadních sedadlech a kolečka jimiž se vypíná klimatizace nad hlavou jaksi někdo odmontoval. Takže občas poskočíme, když autobus najede do (bohudík velmi sporadické) díry a naopak pořád máme husí kůži od neovladatelné klimatizace. Bohužel tuhle trasu už snad ani busy bez klimošky nejezdí.

Čas od času zastavíme u několika beduínských stanů, kde vždy nastane velké přivítání nebo loučení. Poušť je skoro úplně plochá, když nepočítám pár vlnitých kopečků, jež se v zapadajícím slunci zbarvují do červena. Jak je v syrských autobusech zvykem občas vstane pomocník řidiče a mezi lidmi roznese studenou vodu. Dnes na ni dostane každý na začátku cesty plastický kelímek, před deseti rokama byl pro všechny jen jeden plechový kelímek. Už se od nás „poučili“.

Tadmor (Palmýra)

Do Palmýry přijíždíme těsně po západu slunce a opravdu nekecali, je to těsně nad dvě hodiny od Der ez-Zor. Dnes už samozřejmě nic nepodnikneme, tak se během asi tři čtvrtě hodiny přemístíme pěšky na druhý konec města do míst, kde jsou levné hotýlky. V tomhle se Palmýra opravdu nezměnila. Dokonce jsme snad vystupovali u té stejné zastávkové restaurace, kde jsem chytal autobus i před deseti rokama. Palmýra stále nemá žádný centrální autobusák, i když se už rozrostla do nějakých 40 000 obyvatel. Na obyčejné lidi (Sýřany i turisty) tu prdí a bohatí turisté se sem většinou nechají přivést na nějaké túře z Damašku.

Hotýlek, kde jsem pobýval stále stojí, ale už není jediný. My si vybíráme jiný, kde chceme spát co nejlevněji na střeše. Střecha je v poušti nejlepší spaní, v místnosti bychom se akorát udusili a ještě za tu smrt zaplatili dvakrát tolik.

Palmýra je vlastně velká oáza, takže tu žije spousta beduíňů. Necháváme se zlákat vidinou autentické beduínské kuchyně a v jedné z místních restaurací si dáváme předražený *mensaf*. Jídlo je to ale moc dobrý, kuře s arašidama, mátou, rozinkami, hráškem, jogurtem a rýží je přeci jen něco jiného než faláfel vedle faláfelu. Ale i cena je samozřejmě jiná.

Na střeše máme světlo nejen od normální žárovky, ale i od neonového poutače na hotelu. Společnost nám dělají holubi, satelitní anténa a několik plastových flašek od vody. Výhled je skvělý. Na západní straně se v dálce, na nádherně oranžovém obzoru, rýsuje silueta hradu Kala'at ibn Maan. Na druhé straně, tentokrát nebezpečně blízko, shlížíme na neuvěřitelně zabordelenou střechu plnou plastických lahví, pytlíků, kusů betonu a dřeva. Střecha ke spaní nikoho jiného neláká, jsme tu sami.

Den 16, neděle 15. 9. 2002

V noci fouká úplně neuvěřitelný vítr. Musíme se celí zachumlat do spacáku, včetně obličeje. Vítr dělá takový hluk, že se skoro nedá spát. Je i trochu chladněji, i když teplota je pořád příjemná. Budíme se ještě před východem slunce, protože fotit chceme právě v tom nejlepším světle těsně po východu. Palmýra si to zaslouží.

Je trochu chladno a fouká vítr. Po silnic vedoucí skrz ruiny a končící až v Damašku se přibližujeme k tmavě oranžovým ruinám. Slunce právě vyšlo, hra barev začíná.

Co je vlastně Palmýra? Především je to oáza. A to už pěkně dlouho, protože první zmínky o ní pochází z 19. století před naším letopočtem. Po staletí byla zastávkou pro karavany překonávající poušť Blízkého východu cestou z Perského zálivu ke Středomořímu moři a naopak. Později se stala součástí Římské říše, avšak především díky své odlehlosti si i tak zanechala mnoho ze své nezávislosti. Roku 212 se stala římskou kolonií, čímž se obyvatelům dostalo stejných práv jako římským občanům a také nemuseli platit daně říši. Došlo ke stavebnímu rozmachu, stavěly se nové chrámy, lidé bohatli z obchodu.

Asi po 50 letech se k moci dostala Zenobie, manželka zavražděného vojevůdce Odenathuse, jenž do té doby Palmýře vládl. Zenobie však ve své touze po nezávislosti zašla příliš daleko, což měl za následek vojenskou porážku Palmýry, která pak postupně upadla do bezvýznamnosti.

Dnes je však opět významná. Pro Sýrii určitě, protože jde o její turistickou atrakci číslo jedna. A opravdu. Zatímco ve zbytku Sýrie jsme viděli maximálně nějaké batůžkáře, v ulicích Tadmoru (arabské jméno města, jež vedle ruin vzniklo) jsme včera večer potkali nejednoho západního turistu. Teď ráno ale není nikde nikdo a my máme celou Palmýru jen pro sebe.

Vlastně ne tak úplně, protože se setkáváme se dvěma skupinkami prodejců. Jedni prodávají datle, mají jich spousty v papírových krabicích a halasně je nabízejí („vezměte si jednu datli... přátelskou datli“). Druzí sedí na velbloudech a čekají až se na nich bude nějaký exotična chtivý turista pozvít.

Ruiny Palmýry jsou rozlehlé a v blízkém okolí je navíc několik dalších zajímavých míst. Vše je rozprostřeno na ploše několika kilometrů čtverečních. Samé sloupy, zbytky chrámů, kamenné brány, hliněné vodovodní potrubí. A všude kolem kameny a písek.

Na jihozápad od ruin se zvedá kopec, na jehož úpatí stojí několik kamenných pohřebních věží. Pohřebními věžemi je poseto i Údolí hrobek, táhnoucí se za kopce ještě dál na západ. A severně od něj se na vysoké hoře rozkládá monumentální hrad Kala'at al-Hosn. K tomu všemu se ale dostaneme postupně, teď nejdřív něco o samotných ruinách Palmýry.

Tmavě oranžové ruiny v záři slunce začínají ožívat. Dlouhé černé stíny kontrastují s jasně oranžovou září, kterou vydávají. Velká **kolonáda**, celkem zachovalá hlavní ulice Palmýry, byla postavena zhruba ve východ-západním směru, což znamená, že teď ráno je **Monumentální oblouk**, brána na kolonádu, osvětlen přímým sluncem. Kolonáda se za ním táhne v délce dalších 700 metrů, během nichž kromě desítek stále stojících sloupů můžeme vysoký tetrapylon (podstavec s, jak jinak, čtyřmi mohutnými sloupy). Palmýra měla i svůj **amfiteátr**, jež bylo pečlivě zrekonstruováno a dnes je možné se na jeho kamenné schody pohodlně posadit a představovat si jak vypadali tehdejší divadelní představení. Divadlo je funkční, což se každoročně zúročuje při místním festivalu.

Kámen sem, kámen tam. Mnoho jich je beztvarych, že si člověk nedokáže představit kam patří, jiné jsou ale poskládány tak, aby dávali smysl. Mnoho z nich je pokrytých obrazci a ornamenty o nádherné detailní pohledy není nouze.

U Dokleciánova tábora na západním okraji Palmýry opouštíme staré brány města a vydáváme se ke kopci s pohřebními věžemi. Zdají se být blízko, ale teprve pod nimi zjišťujeme, že jsou větší než se zdálo z dálky. Je jich devět a jmenují se **Yemlické věže**. Nejnižší je jen pár řad cihel naskládaných na základech. Nejvyšší má 4 patra a pochází z roku 83. Všechny jsou zavřené, ale přes mířeže můžeme vidět dovnitř. I na opravě věží se hodně pracuje, vnitřek nejvyšší věže září novotou od kamenů vytesaných do tvarů malých hrobek po obou stranách dlouhé chodby.

V **Údolí hrobek** je věží daleko víc. Táhnou se až kam oko dohlédne. Nejlépe zachovalá z nich je **věž Elahbelova**. Je zavřená, ale dá se do ní dostat čtyřikrát denně, kdy k ní přichází hlídači z nedalekého malého domku a odemykají ji. Dříve bylo nutné s sebou hlídače přitáhnout v autě a zaplatit tak za drahou dopravu, dnes stačí znát otevírací časy věže (jsou vyvěšeny například v Belově chrámu) a být v ten správný čas na místě.

Jedna z hlídaček se k nám na chvíli přidává a ukazuje nám známou hrobku 36. Z hrobky už nestojí nic než jen základy, ale nalezené kameny jsou krásně opracované do ornamentálních vzorů.

Bohužel nemáme 3 dolary na vstup do Elahbelovi věže, místo toho se šplháme dovnitř jedné z věží blíž Diokleciánova paláce. Je dokonce pětipatrová, ale dostat se ze 4. do 5. patra chce netrpět závratěmi, protože je nutné vylézt po strmé zdi na malou plošinu na vrcholu věže. Výhled je pěkný, ale věž je přeci jen zajímavější uvnitř. V každém patře je jedna komora, z níž vedou další úzké komůrky, jež jsou jednotlivými hrobkami. V jedné z nich jsou dokonce i kosti, ale podezírám Syřany, že sem daly kosti z kuřat, hlavně aby měli turisté pocit autentičnosti.

Po nějakých třech hodinách brouzdání se vracíme zpět do Tadmoru. Na poušť je Tadmor relativně velký, ale přeci jen je ovlivněn svojí odlehlostí. Muži chodí v džalabíjách a kafíjách, mnoho z nich budou beduíny, ale na první pohled se to nedá poznat.

Turisté se v Tadmoru pohybují snad jen v jedné nebo dvou ulicích, jež jsou na okraji města nejbližší k ruinám. Jakmile se ocitáme o pár ulic dál, dělají nám společnost už jen místní.

Tahle část Tadmoru je ale daleko zajímavější. Nuda ulic s hotely a načančanými krámkami se suvenýry se vystřídána živým trhem, který se rozlehl po celém, poměrně velkém čtvercovém náměstí. Stojí tu rikša vedly rikšy a muži či klučáci nabízejí u svých stánků především ovoce a zeleninu. V oáze ze městem se skvěle daří datlům, které jsou proto jednou z hlavních nabídek. Také ale čerstvé fíky, rajčata, lilek, paprika, zelí a další zelenina. Nechce se mi věřit, že se všechno dá vypěstovat tady. I když zelená oáza je ještě rozlehlejší než celý Tadmor. Ženy na ulicích zahlédneme jen občas. A pokud ano, pak jsou většinou v černých čádorech.

Po obědě vyrážíme do Belova chrámu, největší (a na vstup nejdražší), části Palmýry. Jsme u něj ale moc brzo, po polední siestě otevírá až ve čtyři hodiny. To se nám celkem hodí, můžeme si alespoň sednout do oázy a dát si hrozny.

Oáza je opravdu rozlehlá a cestou po silničkách nás míjí několik traktorů, jejichž majitelé nás zvou do svých zahrad. Do jedné takové se jdeme kouknout. Opravdu rajské **oázy**. Za hliněnou zdí se ukrývá čistý bazén pod stínem keřů a datlových palem. To všechno za pouhý dolar, což je ale na Sýrii i tak děsně moc peněz. Radši se schováváme opodál do stínu rozvětvených fíkovníků a vychutnáváme si odpolední siestu.

Belův chrám je opravdu rozlehlý, ale ani zdaleka tak zachovalý, jako třeba Bakchův chrám v Baalbeku. Ach, to pitomé srovnávání...

Rozlehlé nádvoří, s polorozbořeným chrámem uprostřed spíš navozuje atmosféru velkého staveniště. Váří se tu spousta sloupů, v kamenech vytesaných reliéfů a jednotlivé stěny jsou plné děr od sesazování kamenů k sobě. Sedáme si nad podlouhlým průchodem, který se z nádvoří zařezává pod jeho úroveň a jímž by se dalo dostat až ze venkovní zeď, nebýt zazděného vchodu. Tudy prý byla na nádvoří přiváděna zvířata pro rituální obětování. Dnes nám tu místo toho dva příjemní chlapíci nabízejí čaj, tak s nima sedíme a kecáme.

Slunce se už sklání k obzoru a my jsme opět na kolonádě. Tentokrát ale míříme na západ, směrem k hoře s **hradem Kala'at ibn Maan**. Před deseti rokama jsem Palmýrou jen profrčel, na hrad mi nezbyl čas, takže je to premiéra.

Táňa se nechala zlákat jedním velbloudákem, takže se k úpatí kopce blížím sám. Není zase až tak daleko, jak by se zdálo. Hrad je spíš hodně vysoko. Když jsem v půlce kopce vidím, jak Táňa i s velbloudákem na velbloudu blíží k úpatí. Tam sesedá a na vrchol se dostává asi čtvrt hodiny po mě, ještě za svítícího sluníčka.

K hradu vedou dvě cesty. Jedna pouze pro pěší, druhá sjíždná i pro rikši. Nahoře mě hned odchyťávají kluci, strkají mi vizitku s rikšou a prý že se můžu dolů svézt. Na to ale nemám ani pomyslení, vždyť ta procházka nahoru byla tak pěkná.

Do hradu se nám nechce, přišli jsme sem hlavně za výhledem. A ten je opravdu úchvatný. Neměl by si ho nechat ujít nikdo, kdo navštíví Palmýru. Teprve odsud se dá vidět jek je rozlehlá, teprve odsud se dá vidět celý Tadmor a teprve odsud člověk zjistí, jak obrovskou plochu zabírá zelená oáza.

Den 17, pondělí 16. 9. 2002

I když člověk odjíždí z Palmýry, musí buď jet jedním ze tří denních busů státní společnosti Karnak, jenž má kancelář v místě, kde jsou hotely, nebo dojít k jedné ze zastávek autobusových společností a tam si bus stopnout. Proto zase absolvujeme chůzi přes celé město do restaurace, kam jsme především přijeli.

Jízdenka se nedá koupit dopředu, počet volných míst bude známý až bus přijede. První bus přijíždí po půl hodině, ale je plný. Na jízdu do Damašku s námi čeká ještě několik dalších Syřanů, kteří tu byli před námi. Pokud to tak půjde dál, nedostanou se do busu ani oni, natož my.

Po další půl hodině čekání se zvedáme a chceme se vrátit do centra a jet Jarmak busem. Hned za zatáčkou nám však staví velký prázdný bus se saúdskoarabskou značkou, že nás sveze do centra. Během jízdy z nás dostává, že jedeme do Damašku a říká nám, že taky jede do Damašku. No, nevím, nevím, proč by úplně prázdný bus jel do Damašku. Než ale stačím něco říct, už jsme za městem na výpadovce, ale jiné, než která vede do Damašku. Jsem z toho docela zmatenej, ale asi nezbyde než se nechat unášet, alláh ví co dělá.

Přijíždíme na křižovatku tří silnic. Na první jsme my, druhá je onou „jinou“ silnicí z Palmyry a u třetí, na kterou zahýbáme, je směrovka „Damašek“. Takže do Damašku asi opravdu jedeme. Proč je ale tenhle bus prázdný? Ptám se řidiče proč tu nejsou žádní lidé. Nerozumím ani odpovědi, ani gestu, kterým ukazuje do zpětného zrcátka. Že by ty lidi zapomněl někde za sebou?

Ba ne, je to úplně jinak, dochází mi po chvíli. Čumím do toho zpětného zrcátka, až mi to sepnulo. Vždyť za námi je druhý autobus. Už v Palmýře se mi zdálo, že nám zastavili dva autobusy za sebou. Proč? Protože ten druhý se porouchal a ten náš ho táhne na tyči. Do opravy v Damašku. Alláh má opravdu fantazii.

Sedíme vepředu a Ibrahím se zvědavě ptá na to, na co se ptá každý kdo nám kdy zastavil. Odkud jsme? Jsme manželé? Kolik máme dětí? Kde jsme už v Sýrii byli atd. On sám má 4 děti, žije v Damašku, ale proč jede v saúdském buse jsem moc dobře nepochopil. Snad že ho od Saúdu koupila ta autobusová společnost.

Poušť je žhavá a vyprahlá. Asi po dvou hodinách mjíme u městečka al-Buseiri odbočku s cedulí Bagdad. To už ale Táňa spí a já si čtu. Za další hodinu zastavujeme, v našem autobuse se něco porouchalo. Oba řidiči natáhly z druhého busu kabel a zapojili do našeho busu. Že by baterie? Ještě že tady ten poroucháný bus máme. Bez něj by se náš bus nakonec ani nerozjel.

Doprava na téhle silnici není nijak frekventovaná, přeci jen hlavní dopravní tah vede z Jordánska do Damašku, Halabu a Turecka. O trochu blíž k Damašku zastavujeme u benzínky. Ibrahím nám kupuje plechovky s měkkým pitím. Mi jim taky, takže si je akorát prohazujeme.

Damašek

Těsně před Damaškem se s Ibrahímem dohadujeme o ceně za stop, dávám mu zhruba cenu za autobusu, je moc spokojenej. A my taky, protože jsme se jednak dostali z té černé díry v Palmýře, mohli jsme si pokecat a ještě jsme měli celý bus jen pro sebe. V Damašku nás vysazuje na místě, odkud nám cesta do centra trvá v dodávce MHD asi čtvrt hodiny. Doprava v Damašku je pěkně hustá.

Vystupujeme na ulici (šaria) Čukri al-Kuuatli (Choukri al-Quwatli) u suku S'rudža (Saroujah). Tady je několik levných hotýlků. V jednom z nich se ubytováváme na střeše. Vlastně ne úplně na střeše, ale ani ne v pokoji. Batohy si necháváme na pavlači, kde budou večer rozprostřené matrace. Stane se tak z ní noclehárna, částečně chráněná stříškou.

Hotýlek al-Haramein je zřízen v jednom z mnoha starých damašských domů. Má tři patra, nádhernou mramorovou vstupní halu s fontánou, dřevěné „celovrzavé“ schodiště, pavlače (z nichž je vidět dolů do vstupní haly, která není krytá střechou) a místnosti s vysokými stropy.

Vydáváme se na trh do Starého města, které je asi 10 minut chůze od hotýlku. Už je sice pozdní odpoledne, alespoň si však trh rychle projdeme, abychom zítra věděli kde co je. Cestou obcházíme fotoalby, protože chceme doplnit zásoby filmů. Chceme to udělat v Sýrii, protože v Jordánsku jsou filmy daleko dražší. Obzvlášť diáky. V jednom z nich si jich objednáám 15.

Několikaproudou ulici an-Nasr, která vede k pevnosti Starého města, kde končí splynutím s na ní kolmou ulicí ath-Thawra, objíždějící ze západní strany Staré město, je docela obtížné přejít. Na přechodu pro chodce sice hlídají policajti, ale i tak jsou řidiči netrpěliví a nejraději by všechny ty obtížné chodce převálcovali. I s policajty. To je ale běžný obrázek každého velkého města na Blízkém východě. Říká se, že jediným nebezpečím, které ve velkých městech hrozí je právě doprava. Naše zkušenost to potvrzuje. Před odjezdem do téhle oblasti doporučuji trénovat přecházení ulice kličkováním mezi auty řítícími se po pražské magistrále.

Suk al-Hamidíja (al-Hamidiyya) je turistickým vstupem do Starého města. Sortimentem se podobá pěší zóně Na příkopech, jen zastřešené. Butik vedle butiku. Pokud jdete za atmosférou arabského trhu, vyhněte se al-Hamidí obloukem. Je to načančaná, drahá, i když svým způsobem přeci jen atraktivní, výkladní skříň Damašku. Je dlouhý asi 400 metrů, po celé délce krytý plechovou, jakoby dírami od kulek proděravělou střešou. A je plný lidí. Syřanů i turistů.

Na druhé straně al-Hamidíje se dostáváme k Umajjadské mešitě, největší turistické atrakci města. Slunce akorát zapadá, tak si návštěvu mešity necháme až na jindy. Místo toho se vrháme do uliček Starého města, tentokrát už pravého arabského trhu. Staré město je ale hodně rozsáhlé, takže v tom šeru se jen tak bezcílně brouzdáme. Tu narážíme na barevné stánky s všemožnými ořechy, nebo zase na zeleně osvětlené mešity. Je to paráda.

Cestou zpátky se necháváme zlákat atmosférou a usazujeme se v jedné z mnoha damašských dýmkáren. Je to výhradně mužská záležitost, ženu nevidíme ani jednu. Cizinky v doprovodu mužů však v dýmkárnách problémy nemají. Na ně jsou zvyklí.

Dýmkárny jsou obdobou našich hospod. Chlapi sem chodí posedět nad dýmkou, kafem, nebo čajem. U toho si pokecají, zahrají karty nebo domino. Dáváme si anýzový čaj, *nargílu* (vodní dýmka) a pozorujeme cvrkot. Obsluha se míhá sem a tam. Tu přinese další kafe, vodní dýmku nebo vodu. Zvláštní sortu jsou nosiči uhlíků. Ti obcházejí vodní dýmkou a sledují, jestli uhlíky ještě žhnou. Pokud už dodělávají, odeberou je kleštičkami do kovové nádoby a z ní na nargílu dají uhlíky nové. Žádné samozapalovací uhlíky jako u nás. Ale pěkně přírodní, žhavé, neošizené uhlíky.

Den 18, úterý 17. 9. 2002

Recepční v al-Harameinu je Súdánec. Súdán je taky muslimská země, takže být v Sýrii je pro něj co se týká náboženství stejné jako být v Súdánu. Majitelkou je Němka. I proto patří al-Haramein mezi oblíbené ubytování batůžkářů. Jedna mladá Němka, která studuje arabštinu, tu bydlí už několik týdnů. V hotýlku jsou v suterénu tři sprchy, v přízemí kuchyňka a nástěnka se vzkazy a upozorněními. Na hony vzdálené třeba zcela syřskému hotýlku pro místní pocestné, kde jsme přebývali v Halabu.

Ve směnárně na hlavním náměstí al-Merže (al-Merjeh) měním cestovní šeky, abych měl na diáky. Ve fotoalbu ve smlouvenou hodinu pro mě dia-filmy ale nemají. Asi nevěřili, že někdo může „vyhodit“ tolik peněz za filmy. Slibují, že je budou mít kolem poledne.

Přes rušnou ulici an-Nasr jsou postaveny dva nadchody. Skvělé místo pro fotky ulice z výšky. Procházíme se po nadchodu sem a tam, hledám místo nejlepšího pohledu. V tom ke mně přistupuje člověk v basebalové čepici a ptá se co mám v brašně. Nějak nerozumím co chce. Koupit foťák? Nebo si chce jen povídat. Když doráží, ukazuju mu foťák. Místo aby ho to uspokojilo, tak ukazuje, že máme jít dolů. Pořád nechápu, až se připojuje další, nejspíš náhodný kolemjdoucí, protože umí anglicky a říká, že tady se nesmí fotit. Aha! On to je policajt, který hlídá, aby tady nikdo neprovedl nějakou nepřístojnost. Třeba atentát. Tak mizíme, fotka tentokrát nebude.

Vstupujeme do **Starého města** a na druhém konci al-Hamidíje se zjevujeme před Umajjadskou mešitou. Bohužel nás předběhl brunejský sultán, který je v Sýrii právě na návštěvě. Mešita je zavřená. Před ní stojí skupina mercedesů, syřští generálové a brunejsští strážci. Od davu zvědavců je odděluje kordón policistů.

Čím dále od suku al-Hamadíja, tím méně krámků je zaměřeno na turisty. Věci v krámcích jsou pěkné – koberečky a koberce, tepané nádoby, dřevěné i kamenné vykládané krabičky a další turistické zboží.

O dost zajímavější začíná být trh na jih od mešity. V uličkách visí z drátků natažených přes ulici zelené listy, před dýmkárnami sedí dědové a kouří nargíly. Chtěli jsme se podívat do Azemského paláce, jednoho z tradičních damašských domů, ale zase nás předběhl brunejský sultán, nebo spíš jeho ochranka, pročešávající palác před jeho návštěvou.

Kousek dál, na suku al-Bzuríja (al-Bzouriyya), už začíná vonět Arábie. Barevné koření, bonbóny, čokoláda a další dobroty. Al-Bzuríja ústí do **ulice Medhat Paši**, v křesťanské čtvrti Bab Šarki (Bab Sharqi), přezdívané Rovná (z latinského Via Recta). V muslimské části je z velké části krytá, jde asi o nejrušnější část Starého města.

Na rozdíl od stejné kryté Hamidíje, která je pěší zónou s butiky, neplatí v Rovné ulici pro dopravu žádná omezení. Není výjimkou, že jí projíždí nákladáky nebo autobusy, i když se tam tak tak vejdou. Někdy jsme proto nuceni uskočit do krámků s košilemi, nebo se přitisknout ke krámků s kořením. Situaci ztěžují i zaparkovaná auta. Normální auto ještě jde, ale široké americké křižníky, většinou ze Saudské Arábie, nebo oranžovo-bílé irácké taxíky, způsobují zácpu. Výfukové zplodiny v takové zácpě nemají pod krytým bazarem kam unikat a zneprůjemňují život polovině Damašku, která sem chodí nakupovat. Je tu hlava na hlavě, křik, vyvolávání. A když vyvane smrad z aut, nádherně tu voní koření, čerstvá káva a parfémy.

Kolem poledne se znovu vydáváme do fotoalbu. Cestou míváme stánky s arabským vydáním Newsweeku, krámků s CD, faláferie. Filmy v krámků ještě nemají, ale budou prý za 10 minut. Teprve teď majitel posílá jednoho svého zaměstnance aby je někde sehnal. Doma bych asi byl nervózní, tady ale vím, že je to normální, a že se filmů nakonec

dočkám. Alespoň si v jedné z falaférii přes ulici dáváme oběd, včetně velmi oblíbené íránské obdoby Coca Coly, po posvátném prameni pojmenované Zam Zam kola.

Fotolab stojí naproti bývalému hlavnímu damašskému vlakovému **nádraží Hidžaz** (Hijaz). Pamatuju si ho z cesty před deseti rokama, kdy, jsem odsud odjížděl do Halabu. Dnes si sedáme do jeho prostorné čekárny, která byla přeměněna na prodejnu knih.

Celé nádraží je docela pěkná budova. Zvenku i zevnitř. Dřevěný strop, nádherně zdobený vyřezáváním a pomalován ornamenty, okna v horním patře s barevnými skly jako v kostelech. Stěny nádraží zdobí kresby a mapy upozorňující, že tady první vlak projel už počátkem 20. století. Tzv. hijazská železnice měla spojit Damašek s Medinou (v dnešní Saudské Arábii), ale kvůli propuknutí 2. světové války nebyla nikdy dokončena. K čemu se tím ale chlubí, když tohle pěkné nádraží není už skoro vůbec používané?

Pocit pohody při siestě nám trochu kazí asi 50 mladíků, shromážděných před nádražím. Jsou sice v pohodě, ale každý z nich má na rameně kalašnikov, což nepůsobí zrovna harmonicky. Konečně dostávám dia-film, Táňa taky doplňuje svoji zásobu filmů.

Vracíme se do Starého města a Rovnou ulicí míříme do křesťanské čtvrti ve východní části. Stejně jako halabský suk i damašský suk je plný chánů, starých zájezdních hostinců pro karavany. Jeden z nich, **chán Suleiman Paša** z roku 1732, stojí hned vedle Rovné ulice. Tvoří jej dvě nádvoří, obklopené vlastními místnostmi chánu. Obě nádvoří byla dříve krytá dómami, ty se však zřítily.

Damašek je známý svými starými tradičními domy. Zvenku jsou to jen vysoké kamenné zdi. Teprve uvnitř člověk zjistí čím jsou tak lákavé. Jeden z takových domů, **Beit Nizam**, stojí v postraní uličce vedoucí na jih od Rovné ulice. Kdybychom nevěděli, že tu je, asi bychom kolem přešli bez povšimnutí. Nesměle vstupujeme do malých otevřených dvířek v kamenné stěně a ocitáme se na příjemné nádvoří.

Beit Nizam pochází z 18. století a v 19. století tady pobýval anglický dobrodruh Sir Richard Burton (přeložil Příběhy tisíce a jedné noci a Kámasútru). Od té doby se toho v domě moc nezměnilo. První nádvoří je vykládané deskami z barevného mramoru, uprostřed stojí fontána. Dům je obložen dalším mramorem v typickém blízkovýchodním slohu, kdy se po sobě střídají vodorovné pruhy různých barev. Nad dveřmi a okny jsou malé ornamenty opět vykládané z mramoru.

Na druhém nádvoří už roste několik stromů a keřů, pod nimiž jsou rozestavěny stolky a židlička. Právě se tu chystá recepce, říká nám asi 40letá příjemná organizátorka anglicky. Pro svoji tradiční atmosféru se tyto domy k oslavám či recepcím používají celkem často. Možná tady zrovna bude brunejský sultán. Ještě že nás zase nepředběhl...

Putujeme po Rovné ulici dál na východ. Vycházíme zpod kryté části a kolem římského oblouku a kostela svatě Marie vstupujeme do **křesťanské čtvrti**. Staré město damašské není jen suk, ale i úplně normální ulice. I na nich jsou sice krámky, ale jejich koncentrace je daleko menší než na bazaru. Tím pádem je tu i míň lidí a míň aut.

Křesťanská čtvrť nám přijde čistší. A uvolněnější. Dokonce není nouze o ženy s odhalenými nejen vlasy, ale i rameny! To je na Sýrii přímo neslýchané! Ale asi ne na Damašek.

V ulici Hanania, kousek od Bab ash-Sharqi (čti [bab aš šarky]), východní brány ze Starého města se ocitáme na nádvoří dalšího z venku nenápadného domu. Část **Beit Nassan** dnes slouží jako obchod s látkami a místní prodejce nám samozřejmě odchyťává. Ukazuje nám některé pěkně zařízené místnosti, až se nám z toho luxusu tají dech. Na zdech ani stropě není jediné místečko, které by nebylo ozdobené. Ať je pomalované, nebo vyřezané. Po prohlídce nás samozřejmě zve do svého krámků s hedvábím. Přivádí Táňu k zrcadlu, rozbaluje před ní jednu roli hedvábí a přímo na jejím těle ji modeluje tak, že to vypadá jakoby opravdu měla hedvábné šaty! Prodávat umí, my ale nemáme těch 1500 liber (50 dolarů) na jeden metr látky (podle jeho odhadu by Táňa na šaty potřebovala tak 2,5 metru).

Vracíme se k Umajjadské mešitě, snad už budeme mít víc štěstí než ráno. Cestou si kupujeme nějaká CD a zkusíme strašně lákavě vypadající pestrobarevné bonbóny, prodávané prodejcem z vozíku, který tlačí po bazaru. Nejsou nic moc, ale za vyzkoušení stály.

Umajjadská mešita je jakousi ikonou Damašku a i celé Sýrie. V 9. století př. n. l. na jejím místě Aramejci postavili chrám zasvěcený bohu Haddadovi. Římané jej rozšířili a zasvětili Diovi. V 7. století část zabrali muslimové a přebudovali ji na mešitu. Zbytek stále zůstal křesťanským svatostánkem. Teprve po nástupu dynastie Umajjádů, kdy se Damašek stal hlavním městem islámu, rozhodl chalífa Chálid ibn-Válid (Khalid ibn-Walid), že ve městě vyrostě mešita, jaké nebylo, není a nebude nikdy rovno. A tak se stalo...

Zevrubně popsat Umajjadskou mešitu by zabralo hodně místa, proto jen hlavní dojmy. Cizinci nemůžou vstoupit žádným ze tří přímých vchodů, musí projít nejprve na postraní dvůr nalevo od vchodu ze strany od al-Hamidíje, kde jsou skásnuti a ženy dostanou povinné šedivé roby. Ty jsou v několika velikostech, čehož si turistky většinou nevšimnou (číslování je jen v arabštině) a pak si šlapou na šosy.

Z dvorku, kde stojí i malé mauzoleum Saláddína, už je možné vkročit přímo na nádvoří mešity. Jeden z hlídačů se nás ptá odkud jsme a když slyší, že z Čech, ukazuje na nějaká starý povoz, vystavený pod podloubím na nádvoří a říká „*To je naše syrská škodovka*“. Botky si schováváme do batohu (samozřejmě je nutné se zout).

Nejzajímavější na nádvoří jsou mozaiky namalované na zdech vysoko nad hlavami všech. Největší mozaika je přímo proti turistickému vstupu. V převládající zlaté a zelené jsou vyvedeny především sady, stromy, náboženské budovy a ornamenty. Podobná mozaika je rozprostřena v délce několika desítek metrů nad vchodem ze suku al-Hamidíja. Je to nádhera, škoda jen, že už je tak pozdě a zlato se moc netřpytí.

Mešita má tři minarety a na nádvoří tři volně stojící stavby: Dóm pokladnice, fontánu pro omývání a Dóm hodin. Nádvoří je z leštěného mramoru s krásnými kruhovými a čtvercovými ornamenty. Prochází se po něm stovky věřících, zhruba stejný počet mužů a žen. Ženy jsou samozřejmě všechny zahalené. Většinou v černočerných nádorech, avšak obličeje jim většinou koukají. Mladší ženy nejsou nutně v černém, dávají přednost spíš světlejším barvám.

Vstupujeme do modlitební haly, která je bez dostatečně velkých a průsvitných oken, takže zšeřená. Okna v ní sice jsou, ale z neprůhledného skla, z něž je většina ještě navíc obarvená. Vnitřek je proto jaksi vícebarevný, ale pro focení nevhodný. Lidi tu fotí o sto šest, proto se ani my neostýcháme. A nikomu to nevaří.

Lidi se buď procházejí, sedí nebo modlí směrem k Mekce. Ústředním dómem mešity je Orlí dóm, z něž visí na dlouhém řetěze světlo a jež má pod kopulí v kaligrafické arabštině napsána jména alláha, Proroka a jeho souputníků. Kousek od dómu stojí nazelenalá svatyně Jana Křtitele, kde prý byla v 8. století objevena urna s jeho hlavou.

Přímo z nádvoří vede vchod ještě do jedné malé svatyně. Je celá obložená zrcadélky, což je typické pro šíitské svatyně. I tohle je jedna z nich a má v ní být opět uchována urna s hlavou. Hlava tentokrát patří Husseinovi, vnukovi samotného Proroka Muhammada. Bohužel stejnou hlavu mají údajně Egyptanu v jedné z káhirských mešit, takže buď byl Hussain vícehlavý, nebo na jednom z míst uctívají prázdnou dřevěnou škatuli.

Pěkně jsme se dneska zapotili a to jsme nejen téměř nevyšli z bran Starého města, ale navíc jsme viděli jen jeho část. I tak si zasloužíme dobrou večeři, tak si v jedné restauraci na našem oblíbeném rohu náměstí al-Meržže dáváme humus, kuře a místní pivo Barada. Není špatné, ale libanonská Almaza byla lepší.

Dnes jsem toho během dne splácal dohromady tolik, že je mi večer špatně. Příčinou našťestí není špatná hygiena jídla, nýbrž moje žravost.

Den 19, středa 18. 9. 2002

Damašek je rozlehlý, ale příjemný. Zůstáváme další den. I tak z něj však uvidíme zase jen malý kousek. Jako včera. Po snídání míříme na suk al-Hamidíja. Proč do toho doupěte butiků? Protože tam mají nejlepší zmrzlinu v Sýrii.

Zmrzlinárna Bekdach je až téměř na konci suku, před branou vedoucí na náměstí u Umajjádské mešity. Nejde o klasičtější cukrárnu, protože v ní mají jen dvě věci: skvělou zmrzlinu a pistáciový sahlep. Zmrzlina je opravdu jedinečná. Tlučou ji přímo uvnitř, před zraky mlsalů, ve třech hlubokých kovových nádobách. Nechávací nás taky si bouchnou. Je to dřina, dělat bych to teda nechtěl. Každá zmrzlina je obrovská, navíc posypaná drcenými pistáciemi. Takové malé umělecké dílo. Na chuť i na pohled. Sahlep se podává opět s drcenými pistáciemi, mandlemi a třešní. Mňam!

Posilnění zmrzlinu se proplétáme sukem a konečně se dostáváme dovnitř **Azemského paláce**. Bohužel je to jedna z těch památek, kam je vstupné 6, ale našťestí to stojí za to.

Azemský palác je nejznámějším starým damašským domem. Jak je proslulý jsme se přesvědčili včera, kdy byl zavřený kvůli návštěvě brunejského sultána. Byl postaven v 18. století pro tehdejšího vládcu Damašku As'ada Pašu al-Azema.

Do paláce vcházíme přes malé nádvoří s fontánou. Na chvíli si sedáme na lavičku pod příjemně kvetoucí keře, abychom se podívali co se tady kde nachází. Za ním je už hlavní nádvoří, s další fontánou, stinnými stromy a obytnými místnostmi postavenými kolem nádvoří. Potlouká se tu několik hlídačů. Jeden právě vybírá listí napadané do fontány, ostatní sedí na židlích před místnostmi, nebo hlídají v místnostech. Uvnitř se totiž nesmí fotit.

V některých místnostech jsou nainstalované figuríny, které sedí nenádherných gaučích. Zdi jsou opět celé pokryté látkami, dřevořezbou a sklíčky, nad vchodem jsou většinou vykládané ornamenty z barevného mramoru. Barevný mramor zdobí i zdi budov při pohledu z nádvoří. Kolečka, hvězdičky a barevné mramorové pruhy. To je základ zdejší výzdoby. Vykládání, nazývané *ablaq*, je opravdu dechberoucí. Jsou tu zachovány a vybaveny nejen obývací místnosti a přijímací sál, ale i celý hammam.

Brouzdáme se Starým městem sem a tam. Bez cíle, což je ten nejlepší způsob jak se pohybovat v chaosu. Kupujeme faláfelovače, jak jsme pokřtili zvláštní udělátka, pomocí nichž dělají faláfely a já si vybírám *džalabíji* (tradiční dlouhá košile). Postupně se však přeci jen pohybujeme k jeho severnímu okraji, kde stojí jedna z nejzajímavějších damašských mešit – **Sajda Rukaja** (Sayyida Ruqayya). Mešita je postavena kolem mauzolea jež ji dalo jméno a které se celým jménem jmenuje Rukaja bint al-Hussein aš-Sahíd bi-Kerbala (Ruqayya bint al-Hussein ash-Shaheed bi-Kerbala/Ruqayya, dcera mučedníka Hussaina z Kerbalu).

Mešita byla postavena po roce 1985 Íránci v perském stylu (Rukaja byla šíitská svěťice). Nádvoří a kopule jsou proto zdobené typickými barevnými kachlíky s krásnými perskými vzory citáty z Koránu. Ten, kdo by se spokojil pouze s tímto vnějším, i když i tak působivým, pohledem, by se však připravil o tu pravou podívanou, která se skrývá uvnitř.

Do modlitební haly mešity, kam mají cizinci bezproblémový přístup (jen si Táňa musela obléknout černý hábit, který dostala u vstupu), vstupujeme krásnou branou ozdobenou dvěma elegantními sloupy. Vstupujeme z ostrého slunce do přitímní, takže chvíli trvá, než si naše oči přivyknou na šero. Pak s úžasem zjišťujeme, kam jsme to vlastně vstoupili.

Vnitřek se celý leskne. Tisíce a tisíce zrcadel a zrcadélek, jež jsou rozmístěny na každé ploše stěn a stropu střední části modlitební haly. Z visících lamp tryská nazelenalá barva, jež dává prostoru velmi muslimskou atmosféru. Vždyť zelená je barva islámu. A také ráje, dodávají muslimové. I přes převládající zelenou však zrcadélka hrají všemi barvami.

Střední vstupní částí je hala rozdělená na dvě poloviny. V první jsou pouze koberce, na kterých se mezi sloupy rozvalují muži, ženy, děti, prostě každý kdo chce. Dáváme se do hovoru s jedním Íráncem, který nám povídá o šíitech a

jejich životě v Íránu. Po chvíli se přesunujeme do druhé části, která už je rozdělena na mužskou a ženskou část. Sedám si mezi ctihodné kmety s dlouhými vousy, i když trochu neobratně, takže jednomu z nich jsem šlápl na malé dřívko položené na zemi, o nějž si v pokleku hlavu skloněnou k zemi. Pokorně se omlouvám a rychle usedám, abych nevyčůhal z davu.

U mauzolea, což je taková prosklená a zamřížovaná kobka, má *mullah* (duchovní) přednášku. Chvilí poslouchám, i když ničemu nerozumím. Atmosféra je poklidná, podle posunků mužů můžu bez problému fotit.

Venku na nádvoří se setkávám s Táňou, která byla samozřejmě v ženské části mauzolea. Já jsem podobné mauzoleum viděl už v íránském Šírazu, ale pro Táňu to byla první šíitská mešita vůbec. Přesto jsme u vytržení oba.

Na trhu si od pouličního prodavače, který má na zádech velkou ozdobnou nádobu, kupujeme neidentifikovatelné sladké pití. Prodavač, s červeným fezem na hlavě a zvláštním plechovým držákem na skleničky kolem pasu, se celý předklání a čůrkem vody z nádoby vymývá sklenička. Z jiné trubičky nám pak nalévá sladké pití. Jsme zvědav, co to s námi udělá.

Cestou do hotelu, kdy v ulicích mjíme zaparkovaná aut několik desítek let staré syrské flotily osobáků a procházíme kolem velkého billboardu, na němž má kráva nakreslenou bublinu, ve které asi vychvaluje nějaké sušené mléko, nebo co, narážíme na naprosto skvělý trh. Dostáváme se k němu úplně náhodou. Jelikož sháníme toaletní papír, zahuli jsme do jiné ulička, než kterou chodíme běžně, v naději, že narážíme na obchůdek s podobným zbožím. A opravdu, obchůdek se před nám skutečně zhmotňuje. Když ale prodavači říkáme, že chceme jen jednu roli, podá nám ji a mávne rukou, že za ni ani nechce zaplatit.

Za další postranní uličkou, ve které mjíme spousta zapáchajících řeznictví, se najednou ocitáme pod krytým trhem. Ale jakým trhem? Nádherný, živý, barevný, absolutně neturistický. Prodává se tu jen zelenina, několik druhů oliv, olej, rýže, ořechy, prostě samé primární, nepředzpracované, suroviny. Ten tak mít doma!

V hotelu zjišťujeme, že se v něm na dnešní noc ubytovali čtyři Češi. Viděli jsme je sice už dopoledne, ale teprve teď máme možnost si s nimi popovídat. Přiletěli charterovým letem do Turecka, pak se ale rozhodli, že se podívají i do Sýrie. Dáváme si arak, který koupili jako dezinfekci.

Den 20, čtvrtek 19. 9. 2002

Damašek časně ráno je oproti pozdějším hodinám mírně pozastavený. Slunce visí nízko nad východním obzorem a osvětluje svahy hory Qassioun (čti [kasiun]), na nichž se plazí severní okraj města. Pěšky se vydáváme na autobusák Abbasín (Abbasseen), z nějž se jezdí na jih od Damašku, směrem k Jordánsku, cestou se mi daří dělat fotky z pouličních nadchodů. Tak brzo ráno tajní nejspíš ještě nepracují.

Autobusák je rozdělen na část pro servis taxi, minibusy a autobusy. Směřujeme do Bosry, města s jedním z nejlépe zachovalých amfiteátrů světa. Dostat se z Damašku do Bosry jde jen několikrát za den, protože Bosra je asi 50 km východně od hlavního tahu Damašek-Ammán, a tedy s daleko řidší dopravou. Přímý bus jede asi v deset, my nasedáme do busu, který nás zaveze do Der'a, syrského hraničního přechodu, a zároveň odbočky, z níž se dá do Bosry dostat minibusem. Zabijeme tím tak dvě mouchy jednou ranou. Nebudeme se muset zpět vracet do Damašku, ale v Der'a po návratu z Bosry přejedeme rovnou do Jordánska.

Po těch dvou týdnech v Sýrii musím ještě jednou říct, že opravdu hnuli se silnicemi. Důkazem budiž i tahle silnice, vlastně dálnice, do Ammánu. Cestuje se rychle a bezbolestně (kdo ví, jak bolí zadek od věčného nadsakování v buse, má o té bolesti představu).

Autobusák v Der'a je docela naplněný busy a žlutými taxíky. Není ale zdaleka tak živý jako jiné autobusáky ve vnitru Sýrie. Taxikáři už nás odchyťávají a nabízejí odvoz na asi 5 km vzdálenou syrsko-jordánskou hranici. Využijeme je, ale až odpoledne. V jednom bufetu si ke snídani dáváme sendvič. Šplháme se do druhého patra nízké jídelny, odkud máme rozhled na autobusák.

Do Bosry odjíždí taxíky i minibusy. Na stanovišti se taxikář s řidičem minibusu se právě strašně hádají. Nejspíš o pasažéry. Alespoň co jsem sám vyrozuměl, anglicky tady nikdo nerozumí. Bus už je skoro plný. Sedám do na přední sedačky busu, pod polstrovaný strop, z nějž visí cingrlátka, provázky a jméno alláha. Táňa si sedá vedle jiné ženy. Takový je tu systém, muži se vedle cizí ženy cítí nesví, už vůbec nemluvě, když je tou ženou cizinka ze „zkažené“ Evropy.

Doprava na silnici do Bosry je opravdu řidší, podél jsou rozházené vesničky nebo osamocené domy. Na okraji Bosry vystupuje manželský pár, který ze všech různých míst autobusu vytahuje neuvěřitelné množství krabic se zeleninou. Na ulici muž ihned mává na taxík, sami by to domů neměli šanci dovézt.

Bosra

Bosra je známá hlavně jednou věcí – skvěle zachovalým amfiteátre, který je zvláštní hlavně ve dvou ohledech. Jednak není postaven ve svahu kopce, jak bývá zvykem, a pak tím, že byl později obestaven pevností, čímž se sám stal pevností. Teatrální pevností, chtělo by se říct.

První zmínky o ní pochází už ze 14. st. př. n. l., později, v 1. století n. l. byla dokonce hlavním městem Nabatejců, tedy kultury, která vybuodovala slavné město Petra na jihu Jordánska. Říká se taky, že při jedné zastávce v Bosře bylo jedním mnichem Muhammadovi, v době, kdy byl ještě mladíkem, poprvé odhaleno, že se stane velkým prorokem.

Bus nás vysazuje na kamenném náměstí přímo před amfiteátre. Batohy si necháváme v pokladně divadla, jeho prohlídku si necháme až na konec. Bosra totiž není jen divadlo, ale celkem rozsáhlé zříceniny celého starověkého města. Kolem zřícenin se pomalu rozrůstá malé město, svou velikostí a vzdáleností od Damašku ale docela ospalé. Majitelé obchůdků a občerstvován na náměstí nás ale hned lákají dovnitř. Nezdá se, že by jim teď kšefty bůhví jak šli, proto se musí snažit. Je možné se tu projet na kočáru (evropském, taženém koňmi), nebo na velbloudu.

Hlavní ulici staré Bosry tvoří po římském vzoru východo-západní **decumanum**. Od divadla se na ni dostáváme přeskákáním přes ruiny rozsáhlého **hammamu** a několika dalších domů. Hlavní vstupní hala byla osmiboká, což se dnes ještě dá poznat. Celá budova je v dezolátním stavu, bez střechy, ale dá se zhruba určit jaké bylo rozložení místností běžných pro veřejný hammam. Decumanum dodnes slouží jako „tranzitní“ trasa pro domorodce při chůzi z jedné strany Bosry na druhou. Na jejím západním konci stojí brána Bab al-Hawa, na východě pak nabatejský oblouk. Mezi nimi pendulí trhovci pěšky nebo na oslu, ženy jdoucí z trh, nebo prostě kdokoliv cestou skrz město. Decumanum je dlážděné, navíc v poslední době opravované, takže ani za špatného počasí tu není problém procházet.

Zhruba uprostřed decumana se tyčí několik sloupů, pozůstatek bývalé **kolonády**, vedle nich pak stojí kamenná Bab al-Qandil ze 3. století n. l.

Kolem čtyřech velkých sloupů, osamoceně stojících na křižovatce naproti hammamu, zahýbáme na severo-jihní ulici, jež nás přivádí k **Omarově mešitě**. Údajně byla postavena chalífem Omarem, který Sýrii roku 636 dobyl, archeologické práce však její vznik posouvají spíše do 12. – 13. století. Její modlitební hala je hodně velká a přišla mi až neuvěřitelně vysoká. Nikde nikdo, jen pár starců se povaluje na koberecích a užívají si neuvěřitelného klidu, které je ostatně typické pro celé ruiny.

Teprve od Omarovi mešity se z širokých římských bulvárů noříme do křivolakých uliček, které nás po prašných ulicích přivádí k vysoké budově **kláštera**. Právě klášter je prý oním místem, kde mnich Boheira Muhammadovi vyjevil jeho prorockou budoucnost. Dnes je to sice mohutná, několikapatrová, ale uvnitř prázdná budova, bez pater a i bez střechy.

Vysoko nad vstupem do **amfiteátru** samozřejmě visí megalomanský portrét místního „boha“, prezidenta Bašara Assada. Těchhle portrétů je plná celá Sýrie, časté jsou i portréty Bašarova otce, zesnulého Háfize Assada. Pod portrétem se krčí asi tak osmkrát menší nádherná římská mozaika. Vstupné do amfiteátru je zase 300 liber. Taky tomu odpovídá počet lidí uvnitř – skoro nikdo.

Divadlo bylo postaveno ve 2. století n. l. a v 11. století bylo obestavěno pevností. Procházíme tmavými chodbami, kolem sloupů, pod oblouky, po schodech-neschodem, až se ocitáme vrcholu. Naskýtá se nám úžasný pohled do „kotle“. Pod námi se rozkládá snad 50 řad kamenných sedaček svažujících se k půlkruhovému placu, za nímž je vyvýšené „pódium“. Nad pódium se tyčí do výše snad šesti pater kamenné „kulisy“, jež však vypadají jako zachovalý hrad s antickými sloupy. Celé divadlo je neuvěřitelně zachované a pravidelné. Navíc se ještě dodnes pracuje na rekonstrukcích.

Když se dívám na druhou stranu, ven z divadla, vidím dolů do mezery mezi vlastním divadlem a opevněním. Teprve za opevněním vidíme Bosru. Celé divadlo je postavené v jakési umělé prohlubni, takže půlkruhový plac uprostřed je pod úrovní okolního terénu.

Z pódia se noříme do zákulisí. Chodby jsou neuvěřitelně vysoké, je v nich příjemný chládek. Za zákulisím vede z úrovně pódia šikmá chodba, která končí u vchodu do divadla.

Temné chodby jsou osvětlené oranžovými světly, díky nimž se dostáváme do dalších, napůl ukrytých chodeb, které nás po schodech vyvádějí na terasu vysoko nad jevištěm. Dnes je to jakési muzeum pod širým nebem s bustami, sochami, mozaikami, řeckými nápisy. Ještě o kousek výš už se opravdu ocitáme v nejvyšším bodě divadla. Výhled na ruiny Bosry jsou pěkné, dobře je vidět, že jsou mezi nimi postaveny obydlené domy. V severních rozích divadla stojí dvě věže, z nichž jedna slouží jako hodně neobvyklé, ale zajímavé... ubytování. Kupodivu stojí jen asi dva dolary na noc. Spí se ale na matracích a ve spacácích, takže bohatí turisté, kteří nejvíce ze všech baží po podobných specialitkách, jsou svou závislostí na luxusu paradoxně mimo hru.

Na náměstí před divadlem si sedáme ke stolečkům před jednou z jídelen. Dávám si poslední syrský faláfel. Užíváme si krásného slunečního dne. Náměstí je plné školáků spěchajících ze školy. Někteří z nich jsou v uniformách, když nás vidí, tak se hihňají.

Stavíme se k silnici na náměstí a ihned nám zastavuje prázdný mikrobus. Během cesty do v Der'a se však postupně plní. Autousák v Der'a teď odpoledne vypadá naprosto jinak než ráno. Snad všechny busy zmizely, jen na části vyhrazené pro servis taxi stojí žluté, neuvěřitelně pomačkané a zrezavělé mercedesy, pontiaky a dodge. Jsou staré alespoň 40 let, jak je v chudších oblastech Sýrie zvykem.

Pro cestu přes hranici, do jordánského městečka Ramtha, je právě připraven otlučný plymouth, ta největší kraksna ze všech kraksen co tu stojí. Okýnka nejdou stáhnout, kufr nejde pořádně zavřít a do rozvrzaných sedaček zapadáme skoro až po uši. Čekáme než se taxi naplní, nakonec vyrážíme ve složení syrský řidič, syrský cestující, jordánský cestující a my dva.

Autobusák je od centra Dera asi 3 kilometry, po průjezdu centrem a menším údolím se ocitáme před syrskou závorou. Řidič ukazuje papíry, ale pohraničník není nějak spokojený. Řidič vysvětluje, ale pohraničník je neoblomný. Nakonec se vedle závoru posadí na židli a dává se do diskuse s kolegy. Našeho řidiče už ignoruje. Jasně tím naznačuje – už se není o čem bavit, buď uděleš co chceš (asi sehnat ještě nějaký další papír, možná už jel dnes do Jordánska příliš mnohokrát), nebo nikam nepojeďš. Vzhledem ke stavu auta bych řekl, že se pohraničník řidičovi snažil vysvětlit, že vřakoviště je jinde.

Řidič rezignuje, obracíme auto a asi po dvou kilometrech zastavujeme u nějakého obchodu. Řidič dostává papír a jedeme zpět. Neodpouští si však dát pod volant tři kartony cigaret zabalené v černé igelitové tašce.

Tentokrát je na hranici všechno v pořádku. Na syrské imigraci naposledy do imigrační haly a naposledy se ocitáme pod přímým pohledem prezidenta Assada, jenž na nás všechny zhlíží z velké fotografie.

Loučíme se se Sýrií, zvedá se poslední syrská závoru a kolem neuvěřitelné kupy vraků aut přejíždíme asi dvoukilometrové území nikoho.

JORDÁNSKO

Zastavujeme u celní kontroly. Vytahujeme batohy a se všemi věcmi pešky přecházíme těch pár metrů k budově imigrace.

Jordánsko je království, v jehož čele stojí král Abdullah II., syn zesnulého krále Hussaina. Podobně jako v Sýrii i zdejší imigrační hala je vyzdobená fotografií vládce, avšak Abdulláh je na ní nejen v červené kafiji na hlavě (Assadové vždy jen v kravatě, na „západní“ způsob) – i když v kravatě –, ale navíc se na fotografii usmívá! Jak rozdílné od těch drsňáků Assadových.

V postranní kanceláři si kupujeme vízum, udělení vstupního razítka je už pak jen rutina. V pase nám nezůstává žádná karta, kterou bychom sebou museli po celou dobu pobytu tahat, jako v Sýrii. Jordánsko je k turistům podstatně vstřícnější a daleko méně podezřívavější, i úředníci jsou usměvavější. Před deseti rokama jsem taky dostal vízum na hranici, přesně na tomto hraničním přechodu. Tenkrát jsme však neměli dost peněz na to, abych mohl jet service taxi ze syrské Der'a do jordánské Ramtha. Proto jsem jel stopem.

V autobusáku v Ramtha přestupujeme do minibusu, kterým se dostaneme do vnitrozemí. Chtěli bychom dojet až do města Džeraš (Jerash), avšak už hned na začátku se stáváme svědky jednoho velkého jordánskému problému – nedostatečné dopravy. Z Ramtha, totiž nejezdí přímý autobus do Džeraše, i když je Džeraš důležité město. Mezi velkými městy je doprava celkem frekventovaná, mimo je to ale tragédie. Pro cestu do Džeraše nás čeká ještě jeden přestup ve městě Irbid.

Chvilí trvá, než se minibus naplní. Trochu mě překvapuje, že přechod ze Sýrie do Jordánska nebyl zdaleka tak velkým skokem, jak jsem viděl před deseti rokama. Sýrie se v hmotné oblasti hodně posunula, daleko víc než Jordánsko. Přesto však rozdíl vidět je. Už jen třeba jordánské taxíky. Pěkná, jednotně označená auta jsou naprostým opakem shnilých, rozpadajících se vraků, jež Syřané nazývají taxíky. Za vše se však platí. V Jordánsku doslova, protože je dražší než Sýrie.

„One god but allah“ (Není boha kromě alláha) čtu anglicky(!) na velkém autobuse, do nějž přesedáme na autobusáku v Irbidu. Do města se nedostaneme, je pro nás jen průjezdním místem. Sedíme hned za řidičem, takže máme dobrý výhled na video, kde právě hrají klipy syrského zpěváka George Wasoufa (poprvé jsme ho slyšeli v servis taxi na libanonsko-syrskou hranici, teď už jedno jeho CD máme v batohu).

Jordánské silnice jsou lepší než syrské, i značení měst je přehlednější. Postupně se stmívá, až Jordánsko mizí ve tmě. Provoz je celkem hustý, protože jsme na hlavní silnici Damašek-Ammán. Pomocník řidiče během jízdy roznášá vodu.

Džeraš (Jerash)

Když v Džeraši všichni vystupují, řidiči se nás ptají kde chceme vystoupit. Ubytování v Džeraši je drahé, takže asi budeme nocovat pod širákem. Nejlepší bude být co nejbližší vstupu do rozsáhlých ruin starého Džeraše, které jsou jakousi jordánskou obdobou syrské Palmýry. Proto se necháme vysazovat u starého autobusáku, poblíž návštěvnického centra.

Nejlepším místem pro nocleh se zdá být starý hipodrom, jenž je sice součástí ruin, ale je vně oplocení. Na mapě se zdálo, že za ním už je volná krajina. Teď nás ale překvapilo jak je Džeraš rozsáhlý. Samozřejmě obklopuje hipodrom ze všech stran, čímž se ocitáme v sevření města, kde musíme přespat. Nezbyvá než prolézt hipodrom a najít vhodné místo. Krytých míst by tu bylo dost, ale všechna jsou zaprasená výkaly. V Džeraši snad nikdo nemá záchod a všichni chodí sem. To je blbý.

Je už sice dávno tma, ale na druhém konci hipodromu hlučí hudbou několik dělníků, pracujících na renovaci hipodromu. Nakonec uleháme přímo na ploše hipodromu, ale ve stínu těsně u zdi, kde na nás není vidět. Náhodným chodcům jsme skrytí, narazil by na nás snad jen někdo, kdo by měl potřebu podívat se na hipodrom právě o půlnoci.

Táňa je z toho nervózní, ještě nikdy nespala v muslimské zemi pod širákem. Zachumláváme se do spacáků, i když je větší teplo než v Jordánsku.

Den 21, pátek 20. 9. 2002

Během rána se několikrát probouzím. Asi abych zjistil, jestli ještě nejsme ukradení. Všechno je ale v pohodě. Když se spolu se sluníčkem probouzíme definitivně, zjišťujeme jen, že máme vlhké spacáky a košile. V noci bylo mírně vlhko a voda na nás zkondenzovala. Trochu barbarsky věšíme spacáky na stovky let staré zdi hipodromu a sušíme je na slícím slunci.

Táňa se stále vzpomíná na to, že nás v noci nikdo neukradl, já se vydávám se na obhlídku hipodromu. V noci už jsem sice také leccos viděl, vlastně spíš cítil. A jakmile jsem to ucítil, široce jsem se těm lidskými výkaly zneuctěným místům vyhýbal. Proti tomu byl náš nocleh pro hipodrom doslova balzám na nervy.

Ovalný **hipodrom** (sportoviště) o rozměrech 244×50 m byl postaven mezi 1. a 3. stoletím n. l. V té době na něm bylo místo pro 15 000 diváků, což je těžké si z těch dnešních kamenných zbytků představit. Na opačné straně než jsme spali však už jeho rekonstrukce hodně pokročila a kamenná divácká tribuna je v délce několika desítek metrů prakticky zrekonstruovaná. Až bude v roce 2003 rekonstrukce dokončená, mají se tu prý pořádat závody v antických dvojkolových drožkách (jako onen slavný závod ve filmu Ben Hur).

Kolem Hadriánova oblouku, zabaleného do dřevěného lešení, se dostáváme ke shluku obchůdků, kde je i pokladna. K našemu potěšení vstupné kleslo o 50 %. Je však jasné, že to není důsledek velkorysosti vůči cizincům, ale naopak nutnost k jejich přilákání. Snížení už platí od jara, ale lístky zůstanou stále na stejnou cenu, s velkým razítkem „50% decrease“. To aby si toho každý všimnul a doma poreferoval. Od události v září 2001 se totiž Jordánsko potýká s naprostým propadem počtu turistů.

Batohy si necháváme v kanceláři správce a neobtěžkáni vyrážíme do ruin. Je teprve 8:30, ale už je vedro a i v vyšší vlhkost. Slunce praží, takže se pod ním budeme v ruinách pěkně opýkat.

Z návštěvy Džeraše před deseti rokama si moc nepamatuju, avšak **Ovalné náměstí** mi v hlavě bezpečně utkvělo. Dostáváme se na něj téměř ihned po průchodu jižní branou. Jeho nezvyklý tvar je však možné vidět teprve z výšky, proto se hned šplháme po šutrech nad něj k místu, kde stojí Diův chrám z roku 162 a jižní divadlo pro 5000 diváků dokonce z 1. století. Nevíme kam se dívat dřív, jestli na chrám, divadlo nebo náměstí. Nakonec vítězí náměstí, protože z chrámu už zbyly jen zdi a divadlo je obehnané drátěným plotem, bouřlivě se rekonstruuje.

Náměstí pravděpodobně bylo trhem, podle oltářů uprostřed možná i obětistěm. Dnes už by se na něm mohli obětovat jen turisté (což by paradoxně v případě některých z nich dávalo smysl a hodně pomohlo k očistě zeměkoule od beznadějně se rozšiřující nevědomosti). Náměstí je prázdné, když nepočítám dlouhé stíny řady kamenných sloupů, jež jej z velké části obklopují.

Do „centra“ starého Džeraše vede z náměstí dlouhá ulice. Jako všechny hlavní severo-j jižní třídy římských měst se jmenuje **cardo maximus** a je vydlážděná plochými kameny, aby se po ní dalo jezdit dvoukoláky. Její využití pro tenhle typ dopravy bylo tak intenzivní, že na kamenech jsou dodnes vidět vymleté stopy po kolech!

Cardo maximus je lemována sloupy, stejně jako **jižní decumanum**, hlavní východ-západní třída jihu starého Džeraše, kam z carda zahýbáme. Ze včerejška si vzpomínám, že jsme venku za oplocením ruin šli kolem mostu, který vedl od ruin na východ. A právě tenhle most je prodloužením jižního decumana. Akorát už nepatří k ruinám, nýbrž je funkční součástí nového Džeraše. Jižní decumanum proto najednou končí plotem, i když vidíme, že na něj navazuje cesta a most, obě už v novém Džeraši.

Jižní decumanum vede na západ ruin, kde stojí několik kostelíků, nebo spíš to, co z nich zbylo. Jsou zajímavé nejen tím, že tady vůbec jsou, i když není divu, když za císaře Justiniána v 5. století bylo místním náboženstvím křesťanství. V některých z nich totiž byly objeveny krásné mozaiky, jichž je i jinde v Jordánsku velké množství. Většina byla přesunuta do místního muzea a do Ammánu, avšak podlaha kostela svatého Kosmose je jimi pokrytá celá. Kostel je oplocen a nepřístupný, ale jelikož nemá střechu a je tak trochu zabudován v zemi, dá se na mozaiku dobře vidět z nadhledu. Asi jim nevadí, že na každodenním pražícím slunci mozaiky postupně bledou a blednou. Z kostelů už toho moc nezbyvá, milovníci sloupů a zdobených dveřních překladů by si však i tak přišli na své.

Asi nejdůležitější svatyně, a tudíž i objektem, v Džeraši byl **Artemidin chrám**. Když se dívám na mapu Džeraše a zjišťuju co všechno vlastně k chrámu patřilo, trochu se mi tomu nechce věřit. Všechny tyhle konstrukce zabírají tak desetinu plochy ruin.

Není to jen vlastní chrám, ze kterého stojí hlavní svatyně a 11 mohutných vstupních korintských sloupů se zdobenými hlavicemi. Patří k němu i obrovské nádvoří před chrámem, na které se stoupá po širokých schodech z carda průchodem pod **propylaem**, majestátní branou s dalšími sloupy. Po nádvoří se povalují nejen povalené sloupy, ale i mnoho krásně zdobených kusů, které dříve tvořily část střechy chrámu.

Vedro nás zmáhá, naštěstí se občas dostaneme do stínu nějakého milosrdného sloupu nebo zdi. Opravdu odpočíváme ale až na kamenných sedačkách **severního amfiteátru**, který je na rozdíl od jižního otevřený a tudíž naprosto vydaný napospas turistům. Teď tady ale není ani noha. I severní amfiteátr byl nedávno opravený. Na některých místech září novotou, což je hodně vidět na půlkruhové plošině mezi jevištěm a prvním ochozem pro diváky. Je vydlážděná bílým,

tmavě zeleným a hnědým mramorem. Na okrajích diváckých ochozů jsou v kamenech vytesány divadelní postavy, tu tanečnice, jinde zase hudebník s pikolou. Divadlo je plně funkční a opravdu se v něm občas hrají představení.

Severní amfiteátr je na severním konci carda. Po cardu se vracíme zpátky na Oválné náměstí, v úžasu míváme všechny sloupy, které dnes na cardu stojí. Dříve za nimi navíc stály domy, v nichž byly obchody, občerstvovány, zkrátka běžný městský život. Naše dnešní budovy, stavěné z tak nekvalitních materiálů, nemají moc šanci dožít se v podobném stavu ani zlomku těch téměř 2000 let, na kolik je stáří velké části Jersahe doloženo.

S batohy na zádech se ptáme jednoho úředníka v kanceláři muzea jak se dostat do Ammánu. Místo vysvětlování nás vyvádí na ulici a hned nám stopuje autobus. Nejdřív si myslíme, že už je to bus do Ammánu, ale my zatím přijíždíme na téměř prázdný autobusák. Děda, se kterým jsme se v buse dali trochu do řeči se mě při vystupování ještě ptá, kolik jsem za bus platil. Teprve pak mi dochází, že se tím chtěl ujistit, jestli nám neúčtovali příliš vysokou cenu.

Náhody neexistují a alláh nás má opravdu rád! Právě totiž do Ammánu odjíždí velký bus, kterému k zaplnění chybí už jen čtyři místa, z nichž dvě obsazujeme my. Bez čekání a téměř plynule se tak přesunujeme z ruin na autobusák a pak až do Ammánu. V tomhle je Jordánsku opravdu o něco před Sýrií. Chaos tu není tak velký, i když pro toho, kdo by z Evropy přiletěl rovnou do Jordánska a neznal místní poměry, by to určitě byla asi nejchaotičtější země na světě.

A přitom tu skoro vše funguje. Téměř nové busy jezdí relativně spolehlivě, silnice jsou dobré, v buse dostanete napít vodu, zastávky jsou sice časté. Zastávka je všude tam, kde někdo mávne na bus, což může být kdekoliv a navíc tak vzniknou třeba tři „zastávky“ za sebou v rozmezí 200 metrů. Když lidi vědí, že bus zastaví, nenamáhají se ani shlukovat do nějakých větších skupinek. Prostě se nechají „obsloužit“

Oproti Sýrii je trochu větší teplo a vyprahlo. Silnice do Ammánu se kroutí suchými kaňony, aby se pak ponořila do města, které má snad nejméně kopců ze všech hlavních měst světa. Cesta netrvá ani hodinu.

Ammán

Původně byl Ammán postaven na sedmi kopcích, teď už se rozpliznul na dalších 12. Silnice jsou leckdy prudké a výškové rozdíly velké. Slabé povahy by už mohli mít tendenci pořizovat si pro cestu do některých čtvrtí na vrcholech kyslíkové masky.

My jsme do Ammánu vjeli ze severu, nejprve míváme ultramoderní Sports City, než se noříme do hustší městské zástavby (i dopravy) a vystupujeme ve čtvrti Abdali, na jednom z hlavních ammánských autobusáků.

Centrum, kde se chceme ubytovat je sice z kopce, ale doprava MHD je tak levná, že do jednoho přibližovala naskakujeme. Změť uliček je neuvěřitelná, absolutně se nedá poznat kde máme vystoupit. Víím jen, že to má být někde dole, na jedné z křižovatek. Jenže on en autobus klesá pořád, míjejíce jednu křižovatku za druhou. Poslouchám svoji intuici, která i v jednom okamžiku velí vstoupit. A je to správně. Ve změti ulic jsme opravdu vystoupili v té správné – ulici al-Malik Faisal (krále Faisala), kde je hodně levných hotýlků.

Střecha to jistí i v Ammánu. V hotýlku se však platí za sprchu, a tak když dostáváme nabídku buď na střeše a platit za sprchu, nebo dvojká se sprchou v ceně a oboje vychází na každého 3,5 dolaru, není co řešit. Že je Jordánsko dražší než Sýrie jsme věděli, ale mysleli jsme, že to bude horší.

Ammán se na první pohled za těch 10 let moc nezměnil. Ulice prolétající se mezi kopci, plné aut, prodejců a hluku. Oblast Ammánu byla sice osídlena už před více než 5000 lety, ale největší rozmach nastal teprve ve 20. století, kdy vznikl dnešní státní útvar Jordánsko. O urbanistickém plánování se tu nedá hovořit, přesto je Ammán místem, které dobře charakterizuje dnešní Blízký východ.

Novější auta, žluto-černé obrubníky, převládající značení i v angličtině, udržované palmy, fotografie usmívajícího se krále Abdulláha II, který přejal styl svého otce Husseina a působí daleko přirozeněji než přísně se tvářící klan Assadů sousední Sýrie. Ještě v něčem se Jordánsko od Sýrie ne první pohled liší. Velký výběr zboží zahrnuje i všechny západní značky jako Coca-Cola, Nike, Nestlé apod. Je pátek, takže ulice jsou prázdnější a ne všechny obchody otevřené.

Včera večer jsme až na syrské sušenky neměli žádnou večeři a ani na snídani nebyl dnes ráno čas. Proto se chceme trochu rozšoupnout a i tak trochu oslavit, že jsme v Jordánsku. V jedné z levných restaurací jsme posláni do 1. patra, kde sedí rodiny a ženy (v přízemí samotní chlapi) a je tu příjemně útulno, i když plno. Pro každého polovina kuřete, rýže, studená sodovka, salát a kvašená pálivá zelenina. A ani to není tak drahé, na každého kolem 2 dolarů, což se dá výjimečně snést, obzvlášť když je to v podstatě za 3 jídla... Po jídle dostáváme lísteček a platíme u východu v přízemí.

Už nám skoro dochází peníze, a protože v Sýrii nebyly žádné bankomaty, můžu čerpat až v Ammánu. Sedáme si na chvíli u jednoho bankomatu a už se k nám přitáčí človíček, ze kterého vypadne, že je taxikář, který nás může provést po všelijakých památkách Jordánska, jelikož „když pojedete sami, bude vás to trvat dlouho a ta láce se tak nevyplatí“. Hustí do nás asi půl hodiny, vyjmenovává koho všeho vozil, jak byli všichni spokojení, zkrátka že tohle je ten jediný způsob poznávání Jordánska. Nakonec nám nechává papír s cenami a mizí za ritem. Podobných lidí potkáme v Jordánsku ještě spousty, turistů je málo, tak se musí snažit.

Bankomaty jsou tady inteligentnější než u nás. V Čechách vždycky dostanu celou částku v těch největších bankovkách, které jsou právě v bankomatu k dispozici. Tady mi bankomat většinu dává ve velkých bankovkách, ale zbytek v kombinaci menších bankovek, abych nemusel rozměňovat.

Dnes jsme se původně chtěli přesunout na jih Jordánska do Petry, ale honit se pořád sem a tam nás nebaví, proto si v Ammánu trochu odpočineme.

Ammán je neuvěřitelně živý. Samozřejmě díky lidem, kterých jsou plné ulice. Prodávajících i nakupujících. Ulice jsou lemovány ženami, které sedí na zemi vedle pár kousků svého zboží. Nůžky, cigarety, nože, hřebeny... Před římským amfiteátre, vestavěným do úpatí kopce (a pěkně opraveným) je jakási promenáda, kde se to hemží lidmi, kteří si užívají brzkého pátečního odpoledne.

Někteří z nich však spěchají na rozlehlý a chaotický autobusák Raghadan, naproti Hašemitskému náměstí před amfiteátre. První sekce je našlapána býlími servis taxi, druhá mikrobusey a třetí velkými autobusy. Tohle místo je dobré znát, protože se hodí pro cesty po Ammánu nebo do okolí Ammánu.

Na ulici Quraysh (čti [kuraiš]) můjme zeleninový trh, který je trochu schovaný ve spleti budov, ale o to víc namačkaný a barevný. Trochu jiný je bleší trh pod širým nebem na stejné ulici. Je stejně namačkaný k prasknutí, ale můžeme si tu koupit použitý kazeťák, videokazety, oblečení, obrazy, automatické pračky z druhé ruky, sladkosti. Atmosféra je trochu hektická, protože nabídka je velká, a tak se každý musí snažit, aby prodal zrovna on.

Blízkovýchodní podzim je daleko žhavější než náš, proto pokud je možné si od vedra ulevit, každý to udělá. Na náměstí ve čtvrti al-Muhadžirín (al-Muhajereen) tryská několik vodotrysků, pod kterými se radostně čvachtají malí prckové. Je to jedna z mála míst, které je vzdušnější. Částečně díky vodotryskům a zeleni, ale i vzdálenosti od centra nacpaného auty a trhy.

Jordánci nás každou chvíli zdraví (a my je taky) a mají radost, když se zastavíme právě u jejich krámku. A ani si nemusíme nic koupit. Neodoláváme však před jejich cukrárnami, kde mají všelijaké sladkosti svůdně narovnané na podnosech. Vědí jak prodat. Zachutnaly nám zvláštní smažené mušličky (těstové) a pak sytý oranžový koláč, chutnající jako štrúdl. Jména jsem si bohužel nezapamatoval, v tom návalu dojmů se mi vykouřily z hlavy.

Trochu jiný je Ammán když se ze spodních ulic vyrazí do kopců. Jakousi osu Ammánu tvoří osm tzv. kruhových náměstí, i když paradoxně víc než polovina z nich jsou čtvercové. Všechna doprava se valí ulicemi dole, na kopcích je daleko klidnější, víc čisto. V oblasti mezi 1. a 3. kruhem žijí bohatší lidé, sídlí velvyslanectví (mezi nimi i moc pěkné irácké) a zahraniční firmy.

Pro pohyb po Ammánu je nezbytné se naučit arabské číslovky. Pokud se totiž chcete dostat dál od centra, je nejlepší používat bílé servis taxi. Jsou číslované, ale pouze arabsky. Jízda stojí pár fufníků a po únavném dni nebo ve vedru docela pomůže. Tak se i mi dopravujeme od 2. kruhu zpátky do centra.

Kopcovitost Ammánu má vliv i na systém, jakým fungují service taxi na svých konečných zastávkách. Trasa mnoha service taxi končí na kopci, ale začíná pod tímto kopcem. Místo aby se taxikáři složitě dostávali jednosměrkami dolů, postaví se zadkem do fronty na vrcholu ulice vedoucí dolů a postupně couvnou dolů vždy když nejspodnější taxík odjede. Posunují se tak dlouho, až jsou oni tím nejspodnějším taxíkem. A tak pořád dokola. Řešení je to tak geniálně jednoduché, že už by ho na Západě dnes nikdo nevymyslel.

Je večer, většina obchodů už je zavřená. Na chvíli si sedáme v recepci hotýlku a koukáme střídavě na BBC, CNN a katarskou al-Džazíru (al-Jazira). Al-Džazira má přímý přenos z Ramalláhu, kde jsou zase nějaké potyčky a Izraelci tam bourají domy teroristů. Tady to všichni silně prožívají, protože jednak je v Jordánsku asi 60 % Palestinců a pak je to odsud jen pár desítek kilometrů.

Na druhou stranu tu je k Izraeli jiný vztah než v Sýrii nebo Libanonu. Nejenže jsme narazili na mapu, kde byl Izrael pojmenován Izrael (jinde je to zásadně Okupovaná Palestina), ale na nástěnce v recepci visí vedle letáček hotelů v Petře a Akabě i letáček hotelu z Jeruzaléma! To před deseti rokama opravdu nebylo. Nejvíce turistů tu je z Japonska (asi polovina) a Korejců (ti teď začínají hodně cestovat).

Monice, Tániině sestře, se narodil chlapeček – Ilhan Kevin, tak oslavujeme v jednom stánku se skvělými čerstvými koktejly v uličce pod hotýlkem.

Po dlouhé době, vlastně od Der ez-Zoru u Eufratu, spíme zase v posteli. Větrák nám skřípe nad hlavou, už jsme si na něco podobného úplně odvykli. I tady hodně lidí spí na střeše, ze které je mimochodem dobrý pohled na jednu z nejrušnějších tepen centra – ulici krále Faisala. Teď večer už je ale podstatně prázdnější.

Po prvním dni v Jordánsku nám v hlavě utkvěla ještě jedna skutečnost: celý pobyt v Jordánsku se budeme muset potýkat s celkem komplikovaným systémem jordánské měny. Je to opravdu záležitost spíš pro kouzelníky. Posuďte sami.

Jordánský dinár (mimochodem stabilní a už léta nominálně silnější než dolar — necelých 50 Kč za dinár) se dělí na 1000 *filsů*, přičemž 10 *filsů* je zároveň 1 *piastr*. Někdy se piastru říká *kirš* a většinou vám prodávající neřekne, v jaké jednotce je jeho cena. Prostě si můžete vybrat z dináru, filsu, piastru nebo kirše. Naštěstí se to po krátké době dá celkem vydedukovat. Trochu nepříjemné ale je, že vše menší než dinár jsou mince, přičemž jde zároveň o nejpoužívanější peníze. Moje peněženka je proto pořád naditá a zároveň už se z těch množství mincí začíná pomalu trhat. Fikané je, že suverénně nejmenší mince je 1 dinár, největší starý půldinár. Nový půldinár je o něco větší, ale zase ne dostatečně, aby se dal bezpečně rozlišit od čtvrtináru. V oběhu jsou i mince 50 *filsů* a 5 *piastru*, jež jsou stejně velké, mají stejnou hodnotu, ale podle číslic ne. Hodnoty na mincích jsou pouze v arabštině, anglicky jsou napsané jen slovy (o velikosti asi tak dva milimetry). Taky jsme narazili na mini-mince 25 *filsů* (a nově 2 1/2 *piastru*!), které se téměř nepoužívají, ale dá se za ně koupit třeba jedna chlebová placka.

Den 22, sobota 21. 9. 2002

Naším příštím cílem je Petra, skalní město v poušti jižního Jordánska. Drahé vstupné do Petry, nejdražší v Jordánsku vůbec (viz. Petra dál v deníku) znamená, že chceme tolik vydaných peněz co nejlíp zužitkovat. Proto má smysl přijet do Vádí Músá (Wadi Musa), nejbližší vesnice u Petry tak, abychom tam strávili noc a do Petry se vydali brzy ráno. Proto máme celý dnešek na to, abychom se do Petry dostali. Nemá cenu tam být na oběd, protože v samotném Vádí Músá není nic moc co dělat. To radši dopoledne strávíme v Ammánu a do Petry vyrazíme teprve po obědě.

Snídaní nám obstarávají zátarové (zdejší oblíbená směs koření) placky a datlové housky – to je kombinace, co? S nimi se vydáváme na *džebel al-Kal'ah* (Pevnostní vrch), odkud je dobrý rozhled po Ammánu.

Ammánské kopce jsou zrádné. Co vypadá blízko může být pěkně daleko. Na Pevnostní vrch bychom se měli dostat uličkami před amfiteátre, ale i když se postupně ptáme asi pěti lidí, vždy jsme posláni do uličky, která se téměř u vrcholu ukáže jako slepá, tj. končí u vchodu do nějakého domu. Tak dost nesmyslného šplhání, dost ptaní a jdeme sami! Po chvíli se nám opravdu daří najít cestu nahoru. Není to ale nejspíš tím, že bychom měli tak skvělý orientační smysl, jako spíš tím, že už nám jich na vyzkoušení moc nezbylo.

Na vrcholu Pevnostního vrchu se intenzivně pracuje na rekonstrukci poměrně velké, ale málo zachovalé **pevnosti**. Vrch byl obydlen už za doby bronzové. Z té doby se však příliš mnoho hmatatelných pozůstatků nezachovalo. Trochu lepší je to s Herkulesovým chrámem z 2. století, nejlépe je však zachován **Umajadský palác** (8. století). Nádvoří před palácem je celé pokryto barevnými koberci, jež jsou proti odlétnutí zatížené stojícími sudy. Paláci je věnována velká péče. Uvnitř je krásně opraven, avšak plechová kopule (zevnitř dřevěná) se k němu moc nehodí. Nakonec je ale dobře, že tu je, protože chrání interiér před povětrnostními vlivy. Vedle paláce vedou kruhové schody do obrovské umajadské cisterny.

Z výhledu na Ammán si lze trochu udělat představu o jeho členitosti. Jsou odsud vidět místa, která je jinak těžké vidět v celé krás. Například římské divadlo nebo moderní mešita krále Abdulláha s modrou kupolí a dvěma elegantními minarety.

Teprve teď si uvědomuju, že na téhle cestě moc nenavštěvujeme muzea. Štrů si užijeme dost i venku a to hlavní – lidi – v muzeu člověk nepotká. A pokud ano, tak jen vycpané. Tady v pevnosti však nakukujeme do malého Národního archeologického muzea, když už jsme se sem vyšplhali. Je to klasika. Úlomky z archeologických nalezišť, sošky, nádoby se známými svitky od Mrtvého moře s úplným zněním Starého zákona (vůbec jsem nevěděl, že nádoby byly nejen hliněné, ale i měděné!), islámské umění, pohřební hliněné urny atd.

Z vrchu se dá dostat snadněji než nahoru. Od muzea stačí zahrnout doprava, projít kolem policejní budky a po svahu sejít ke zdi, odkud je možné seskočit na ulici. V hotýlku jsme pak během pár minut, vyzvedáváme batohy a kupujeme si vodu a ovoce na oběd, který budeme trávit v autobuse do Petry.

Do Petry, respektive do vesnice Vádí Músá u Petry, se dá dostat třemi způsoby. Buď si zaplatit túru, nebo soukromého taxíka, nebo busem. Pro nás je nejpříjemnější vlastní doprava busem, proto nasedáme do taxíku, který nás vypravuje na autobusáku Wahadat. Wahadat je daleko od centra, je možné tam dojet levnějším service taxi, nebo normálním taxíkem. Na service taxi bychom ale museli notný kus jít, čímž bychom ztratili dost času, proto taxík (v ceně asi dolar na osobu).

Na autobusáku máme opět výběr z více možností. Buď jet pohodlnějším service taxi, nebo levnějším minibusem. Teprve příliš pozdě se dozvídáme, že v minibusu musíme platit i za zavazadla, čímž se cena naprosto srovnává. No, nevádí. Příště.

U cenové politice trasy do Ammán-Vádí Músá je vidět, jak se snaží na turistech vydělat. Dvouapůlhodinová cesta do města Šobak (kde hodně lidí vystupuje) stojí 1,5 dináru, zbylá půl hodina do Vádí Músá však další dinár.

Hned za Ammánem začíná kamenitá poušť. Silnice je dobrá, většinu cesty jedeme po hlavním tahu Ammán-Akaba (Aqaba, letovisko na břehu Rudého moře). Občas míváme zaprášené vesničky, kromě občasných trsů trávy je vše laděno do uniformní hnědé, i když stovky odstínů. Pouštní placka, občas mírně zvlhčená, je jen jednou přerušena něčím, co si zaslouží jméno hora – 1600 metrový džebel Atatia. Zastavujeme jen jednou, u benzínky se občerstvují jak cestující, tak auto.

Petra (al-Batra)

Vesnice Vádí Músá (Mojžíšova řeka) žije z jediného – z turistického ruchu. A jelikož teď je tu prý jen 10 % počtu turistů běžného před zářím 2001, mají zde lidé velké problémy. O každého turistu se skoro perou. Přesvědčujeme s o tom hned po vystoupení z minibusu (na ulici, autobusák tu není), kdy se na nás vrhají zástupci dvou hotýlků, srkají nám vizitky a snaží se nás přesvědčit, abychom se ubytovali zrovna u nich. My už však máme vybráno.

V posteli jsme se dlouho neohřáli, protože i ve Vádí Músá se ubytováváme na střeše. Z hotýlku je skvělý výhled na skalní masívy, kde se ukrývá Petra. Hotýlek vlastní Italka s Jordáncem a mají docela úspěšnou strategii. Ubytko je levné, čímž přitáhnou hodně lidí, kteří ale teprve potom zjistí, že si třeba nemůžou prát ve společných sprchách a pokud i tak chtějí něco vyprat musí buď zaplatit v hotýlku přemrštěnou cenu za praní, nebo si najít prádelnu ve vesnici. Místo je to příjemné, avšak naprosto podřízené potřebám batůžkářů (čaj na přivítání, video s nezbytným „Indiana Jones a poslední

křížová výprava“, jehož závěr byl v Petře natáčen, zdarma doprava k návštěvnímu centru, obědové baličky, nabídka tůr, Internetu, praní atd).

Nejde tedy o nic tradičního, i když beduínský stan před hotýlkem by takové zdání mohl vzbuzovat. Stan je tu především pro odpočinek těch, co se polomrtví a obalení prachem připlazili z celodenního martýria v Petře, taky je možné v něm posedět večer při večeři. Večeře je relativně drahá, ale jelikož je bufetového stylu, se širokou nabídkou mezze, necháváme se zlákat. Ostatně zítra budeme energii hodně potřebovat.

Ve Vádí Músá nakupujeme jídlo na zítřejší oběd, který strávíme v Petře. Petra je od Vádí Músá několik kilometrů, takže je nesmyslné se sem na oběd vracet. Šlo by objednat si obědový balíček v hotelu, ale ten je drahý a prý nic moc. To si radši kupujeme vlastní chleba, sardinky, papriky, rajčata, cibule a hroznové víno.

Při obchůzce potkáváme Martinu, Češku, se kterou jsme se poprvé setkali před dvěma týdny v Hamě. Ten Blízký východ je ale malý... Martina tu je druhý den, zítra odjíždí.

Vádí Músá je hrozně roztažená. Táhne se asi dva nebo tři kilometry podél vyprahlého koryta Vádí Músá. Samá restaurace, hotel a prodejny suvenýrů. Většina z toho tu před deseti lety obec nebyla. Vyprahlá poušť se změnila v rejiště hotelů a restaurací, jimž kousek u návštěvního centra, ze všech hotelů nejbliž Petře, vévodí Mövenpick.

Z toho důvodu je tu vše předraženo. Naštěstí jsme to věděli, takže máme vše sebou (až na náhradní film, který si Táňa kupuje). Nejtypičtějším suvenýrem jsou lahvičky s nasypáním pískem, v němž jsou vyrobeny obrysy pouště, velbloudů hor a ptáků z písků různých barev. Působí to kouzelně, stejně jako ceny. Suvenýry se ale budeme zabývat až pozítří navečer, kdy tu budeme poslední den.

V hotýlku se ubytovala expedice Overlanda, což je jedna z těch cestovek, kterým člověk zaplatí nemalou sumu a oni ho za šest měsíců převezou po zemi z Evropy do Jižní Afriky. Dobrá inspirace na podnikání.

Večeře je fakt skvělá. Různých chodů je snad 20. Saláty, rýže, kuře, lilek, pálivé brambory, faláfel, polívka. Za sto korun to stojí za to, ne? Na téhle cestě si trochu víc dáváme do nosu. Už jsem se dostal za fázi, kdy jídlo považuju jen za zdroj energie. A kuchyně na Blízkém východě je skvělá.

Den 23, neděle 22. 9. 2002

Vstáváme za svítání. Nad skalami skrývajícími Petru visí měsíc, který je spolu s námi svědkem hlasitého vyvolávání muezzina z mešity. Je chladno. Skály červenají jak nám slunce za zády vychází. Vádí Músá se pomalu probouzí, stejně jako většina našich sřešních spolunocležníků. Vstup do Petry je tak drahý, že za ty peníze chce každý užít maximum. Dodávka k návštěvnímu centru odjíždí v sedm.

Od mojí návštěvy před deseti lety vzrostlo nominální vstupné do Petry 20x. Jednodenní před tím stálo 1, teď 20 dinárů, což je drsných 28 dolarů! Dvoudenní stojí 25 dinárů, tj. 36 dolarů. Vlastně stálo by, kdyby v Petře taky neplatila zhruba 50% sleva k nalákání turistů do země. Jednodenní vstupné proto teď stojí 11 a dvoudenní 13,5 dináru. To je docela příjemný. Petra by však stála i za to nezlevněné vstupné.

Návštěvní centrum bylo dokončováno právě před deseti rokama. Tehdy jsme za ním ještě mohl kempovat, teď už je tu silnice, parkoviště a opodál i zmiňovaný Mövenpick. Část skály u centra je otesaná tak, aby připomínala skalní hrobky v Petře. U pokladny dostáváme mapku Petry a vyrážíme po široké vydlážděné cestě k **Siku** (Siq), přes kilometr dlouhé úzké skalní soutěsce, vlastnímu vstupu do Petry. K Siku je to asi kilák, takže se nám nabízejí honáci s koňmi, kteří nás chtějí tu „strašnou“ vzdálenost svést.

Koňů, oslů a velbloudů je v Petře spousta. Všechny slouží k tomu, že vozí unavené nebo líné turisty do kopců nebo i po rovině. Dost tím trpí (a zdejší honáci nejsou v chování k nim příliš osvěceni), proto tu před 15 lety vznikla pobočka londýnské Brookovy nemocnice pro zvířata. Její nízké budovy mýjíme při cestě k Siku.

Podél cesty k Siku mýjíme obrovské kamenné bloky, pojmenované **kameny džinů**, Níž podél cesty jsou vytesány **Obelisková hrobka** a **Bab as-Sik Triclinium** (Jídlna u vstupu do Siku), kde byly nejspíše pořádány slavnostní hostiny k uctění zesnulých.

Těsně před vstupem do Siku přecházíme po kamenném mostu, který je součástí přehrady, sloužící k zadržování a odvádění vody v době prudkých dešťů. Noříme se do skal, stezka pokračuje dál v klesání.

Klikatčí se Sik, občas široký doslova jen pár metrů, je přírodní lahůdkou sám o sobě. Jeho povrch je sice částečně vybetonován a částečně jdeme po původních kamenech, monumentální soutěska však zůstala sama o sobě. Skály, tyčící se nad námi místy až do výšky 200 metrů, hrají barvami. Jelikož vím, co nás čeká ve vlastní Petře, oceňuju i tuhle předeheru k fascinujícímu karnevalu barev, kterým Petra je.

Podél Siku jsou ve skalách vidět zbytky vytesaného koryta, které se dříve táhlo v délce celých 1200 metrů. Spolu s přehradou sloužilo k odvádění návalové vody. Koryto už ve většině délky erodovalo s splynulo s skalami. Zato tam kde je krásně vidět byly pro představu obnoveny i kamenné desky, které jej původně zakrývaly!

Na konci, kdy už si člověk myslí, že žádný konec neexistuje, se Sik dramaticky zužuje až na šířku nějakých tří metrů. Z prosvětlené stezky mezi skalami se najednou stává úzká tmavá „chodba“. Ve škvíře na jejím konci vidíme prosvítat narůžovělou skálu. Po pár dalších krocích Sik končí a otevírá se na „náměstí“, pokud se tak dá nazvat oválná plocha mezi skalami. Přímo před námi se vytesaná ve skále tyčí al-Chazne (al-Khazneh) – **Pokladnice**, datovaná do doby mezi 100 př. n. l. a 200 n. l.

Na chlup stejný pohled se naskytl Indiana Jonesovi během jeho „Poslední křížové výpravy“. Jen on ji viděl ve slunečním světle, kdežto teď ráno je stále ještě ve stínu. Ve filmu se Indiana nedočkavě vrhá dovnitř Pokladnice, aby se přes pekelné rébusy nakonec dostal ke svatému grálu. Pokus o jeho vynesení však vede k zemětřesení, které zničí nejen Pokladnici, ale i celé Půlměsíční údolí (další fikce, i když kaňon kolem Pokladnice by tak z určitého úhlu mohl vypadat). Ještě že život není tak destruktivní, jako hollywoodské filmy. To bychom už Pokladnici nemohli obdivovat.

Nahlížíme dovnitř. Na rozdíl od filmu je však v Pokladnici jen velká krychlová prostora s malým postranním výklenkem. Před 10 lety se smělo dovnitř, dnes už je vnitřek zahrazen dřevěným zábradlím. Ta pravá nádhera však není uvnitř nýbrž venku. Je jí 43 metrů vysoká fasáda vytesaná do kolmé skalní stěny.

Fasáda pokladnice je krásné dílo. Symetricky otesaná skála má dvě patra: antické sloupoví a tři kostelní věžičky. Na fasádě jsou znatelné stopy od kulek. To prý jak se kočovníci snažili střelbou do Pokladnice odhalit poklady, jež v ní měli podle místní legendy schovat zdejší lapkové. Nepovedlo se, ale díry už zůstaly.

Před Pokladnicí se procházejí strážci v dlouhých pískových džalabijách (košile), červených kafjích a s koltem za pasem. V písku odpočívají dva velbloudi, v jednom z rohů „náměstí“ stojí dva velké stánky se suvenýry. Přicházejí další turisté, proto stánkaři nahazují benzínový motor a staletý klid skalního města je znovu přerušen hlučným bařáním, na jehož konci jsou vychlazené plechovky koka-koly ve známých chladících stojanech. To je taky novinka. Na chvíli si sedáme a ke snídani si dáváme zatarové placky zbylé ze včerejška.

Za těch deset let od mé první návštěvy se počet turistů nejprve prudce zvedl na nějakých 1500 denně, aby po září 2001 opět klesl na dnešních 200. Poptávku po suvenýrech a komfortu následovala nabídka, která je dnes však silně naddimenzovaná. A vzhledem k neklidu na Blízkém východě a nevědomosti lidí v Evropě to tak ještě dlouho zůstane.

Pokladnice je jedním z vrcholů Petry, což by pro většinu lidí uvyklé na postupnou gradaci a dosažení vrcholu až na konci prohlídky, mohlo být nemotivující. Naštěstí pro ně je však Petra přečpaná srovnatelnými místy. Hlavní ale je především její rozlehlost a rozmanitost.

Od Pokladnice zahybáme doprava a dalším úzkým kaňonem se dostáváme do **Ulice fasád**. Jde o několik desítek relativně snadno přístupných nabatejských domů a hrobek. Škrábeme se k nim, odměnou nám je nádherná hra barev jimiž jsou okolní skály doslova protkány. Červené, žluté, hnědé a bílé pruhy se táhnou různými směry a často vytvářejí fantastické obrazce, ne nepodobné prstům nebo vrstevnicím, jak je známe z map.

Skály zde byly opracovány do pravidelných obdélníkových fasád s trojúhelníkovými ornamenty, s občasnými sloupy i schody. Odražené paprsky ranního slunce na fasádách i uvnitř domů rozehrávají neuvěřitelné barevné divadlo. Lidské výkaly v nich však na druhou stranu vydávají neuvěřitelně vlezlý smrad.

Na stezce nás zastavuje honák Ibrahím se dvěma velbloudy. Nevítavě nám nabízí svezení, ale na rozdíl od městských nadháněčů na trzích je v pohodě, když mu říkáme, že na vlastních nohou máme větší svobodu pohybu. Usmívá se na nás a pokračuje po stezce dál do Petry.

My však ještě zůstáváme, protože právě stojíme u amfiteátru. Vlastně pod ním, protože řady kamenných sedadel, vytesaných rovnou ve skále, se nad námi zdvihají do výšky několika pater. Zákulisí divadla je docela slušné bludiště, z něž se dostáváme na scénu a pak po schodech, podél kamenných sedadel až úplně nahoru. Rozhled je to působivý, škoda jen, že slunce svým prudkým svitem už dávno přebíjí jakékoliv výrazné barvy okolních skal.

Naproti divadlo je přímo ve skále stánek s občerstvením a záchody, víno, které jsme si večer koupil, přichází vhod. Spotřeba tekutin je tu nadprůměrně velká i teď, v relativně chladnějším září (chladnější na místní, ne na středoevropské poměry).

Spolu s dalšími velbloudy stoupáme po pěšince nad koryto říčky Vádí Músá. Kaňon vedoucí od Pokladnice za amfiteátre končí a otevírá se do širokého údolí, vlastního centra Petry. Údolí se na sever táhne do dálky několika kilometrů. Koryto Vádí Músá však zahybá na západ, stejně jako stezka. Na východní straně údolí jsou ve strmých skalách vytesány obrovské Královské hrobky, ke kterým se dostaneme asi až dnes odpoledne (až budou osvětleny sluncem). Uzavřeme tak jakési kolečko střední části Petry.

Teď míříme podél Vádí Músá na západ k vlastnímu centru nabatejské metropole. Stezka nás přivádí na jakési sedlo, odkud je rozhled do širokého okolí. Na Královské hrobky na východě, na Kolonádu se sloupy před námi a přímo pod námi i na **Velký chrám** před Kolonádou. Asi deset dělníků tady opravuje kamennou hradbu, která dřív byla částí jižní stěny chrámu, zapuštěné do svahu kopce se stezkou.

Velký chrám je sice velký, ale hodně poničený jedním z četných místních zemětřesení. Přesto je ze tří stran obehnan vysokou zdí, na níž jsou zevnitř ještě vidět zbytky barevné fasády. Jestli jsou původní nebo ne nedokážeme poznat, ale vypadají věrohodně. Před chrámem jsou pokáceny dva obrovské kamenné sloupy. Byly vytvořeny z asi metr tlustých kamenných kol, které se při pádu svezly tak, že teď vypadají jako nakrájená tlustá kolečka salámu na prkýnku. Sedáme se do malého amfiteátru doprostřed a odpočíváme. To je pod pekelným sluncem jižní jordánské pouště potřeba.

Kolonáda dřív tvořila hlavní východo-západní tepnu města. Dodnes je vydlážděna velkými plochými kameny a z jedné strany je ohraničená vysokou Temenskou (nádvoří) branou. Nádvoří proto, že skrz ní Kolonáda ústí na nádvoří chrámu Qasru al-Bint.

Kolem Kolonády je spousta dalších ruin (trh, nyphaeum – veřejná fontána –, nabatejské lázně), my ale přecházíme vyprahlé koryto Vádí Músá a škrábeme se přes kameny do protějšího kopce. Zajímá nás stavba s bleď zelenou plechovou střechou, kterou už jsme viděli ze sedla nad Vádí Músá. Sama plechová střecha je nezajímavá. Slouží jen jako ochrana před povětrnostními vlivy, Nabatejci samozřejmě žádný plech neměli. A je co chránit.

Byzantský kostel, někdy také zvaný Petřský (snad se tak správně skloňuje jméno Petra), jenž se pod zelenou střechou skrývá, je totiž místem s nádhernými původními mozaikami. Původně byl postaven Nabatejci a pak přestavěn Římany.

Teď je po rekonstrukci, kterou provedli Američani, a v pravdě s precizností sobě vlastní. Dlouhá kostelní loď má po stranách a v čele dlouhé řady mozaik. Vlevo od vchodu tři řady ptáků, lidí a rostlin, vpravo zvířátka a bozi. Mozaiky jsou už notně vybledlé, díky střeše už však blednou daleko pomaleji.

V lodi nás vítá Jordánek, o kterém si nejdřív myslíme, že je hlídačem. Až podle barevných náramků rozložených na kamenech poznáváme, že je to prodejce suvenýrů. Anebo je to opravdu hlídač, který si přivydělává prodáváním náramků.

Kolem rozkopaného chrámu Okřídlených lvů se opět spouštíme do koryta Vádí Músá a na druhé straně se vynořujeme u Qasru al-Bint, tentokrát už přímo na jeho nádvoří. **Kasr al-Bint al-Faraun** (Qasr al-Bint al-Pharaun), neboli Hrad faraónovy dcery, byl postaven opět Nabatejci, a sice kolem roku 30 n. l. Jeho 23 metrů vysoký chrám je dnes jedinou volně stojící budovou v Petře. Znamená to, že je jedinou budovou, která není vytesána do skály. Svou výškou působí mohutně, ale tenké zdi dávají tušit, že je ve skutečnosti křehčí než se zdá. Dnes už stojí jen obvodové zdi bez střechy. Nejspíš byl zasvěcen nabatejskému bohovi Dušarovi.

Qasr al-Bint jakoby uzavírá západní konec údolí. Za ním jsou ještě postaveny dvě nízké, rozlehlé a vzdušné restaurace, s drze odváznými cenami, nad nimi se však už tyčí mohutný vrch al-Habis (Vězení). I přes vysoké ceny však nemají restaurace o zákazníky nouze. Za restauracemi přecházíme kamenný můstek přes Vádí Músá, míjíme Nabatejské muzeum a vydáváme se na fyzicky nejnáročnější část dnešního dne – asi hodinový výstup ke Klášteru, po Pokladnici druhému nejznámějšímu symbolu Petry. Teprve tam si za odměnu dáme oběd. S výhledem, který mi při minulé návštěvě učaroval.

Písečná stezka se po vstupu do skal mění na kamennou. Míjíme řadu dalších prostor vytesaných do skal. Nejspíše šlo o domy. Dnes jsou některé z nich zazděné a petlice přes dřevěné dveře dávají tušit, že jde o novodobá skladiště. K nejznámější z nich – Lví hrobka – se dostáváme asi po 20 minutách šplhání do kopce. Musíme mírně odbočit ze stezky do úzkého kaňonu. Odměnou nám však je pohled na omšelé, ale stále dobře viditelné reliéfy dvou lvů, kteří stále „hlídají“ vchod do hrobky.

Teď v půl druhé už je našťestí část stezky ve stínu, což namáhavou cestu jen zpřijemňuje. Barevné skalní formace jsou však i tak čarokrásné. I když přes pot kapající mi z čela na ně někdy ani nevidím. Čas od času míjíme Beduíny sedící u korálů, náramků a kamenů na prodej.

Jak stoupáme výš a výš, postupně se nám odkrývá pohled na údolí Petry, které nám na prvních stovkách metrů zakryly skály kaňonu. V nejvyšším místě, kousek od Kláštera, se dokonce dostáváme i nad úroveň Siku, čímž se na východním obzoru objevují domy a ulice vesnička Vádí Músá. To už ale zahýbáme za poslední skalní ohyb a vstupujeme do široké úžlabiny. Na její pravé straně se v kolmé skalní stěně zjevuje obrovský Klášter.

Rozměry **Klášteřa** (al-Deir) – výška 45 metrů a šířka 50 metrů – samy o sobě nic moc neřeknou. Je třeba to vidět. Je třeba vidět člověka, jak stojí v jeho vstupní bráně. Pak teprve zjistíte, že z člověka je najednou človíček, který na fotografii Kláštera leckdy ani není vidět. Ještě neuvěřitelnější je srovnání velikosti člověka a špice střední věže kláštera. Na klášter ale vylezeme později, teď šplháme na protější skálu, pohodlně se usazujeme a se skvělým výhledem si dáme piknikový oběd. Po dnešní námaze je to věčná lábuš.

Výstup na Klášter je zazděn, prý kvůli jedné turistce, která se tu před léty zabil. Při pozorném obhlédnutí skály je však snadné odhalit skalní výstupky, pomocí nichž oblézáme zazděnou část a dostáváme se nad ni na stezku, která byla ponechána v původní podobě. Pak je to na vrchol slabých deset minut šplhání, u vrcholu trochu prudšího, ale usnadňovaného kořeny vzrostlých stromů.

První, co člověka uhodí do očí je velikost špice kláštera. To, co zespoda vypadá v porovnání s klášterem jako malá kulička je najednou obrovská kamenná koule na vrcholu mohutného kuželu. Ta velikost je tak neuvěřitelná, že se nedá popsat. Musí se prostě vidět. Pohled z vrcholu dolů není pro slabé žaludky, i když to je jen 45 metrů. A to vše bylo vytesáno do skály, bez malty, cihel, jeřábů a počítačů!

Když slézáme dolů, míjí nás jeden sympatický mladý Jordánek, náš známý od Pokladnice. Nakonec „uložil“ jednu Američanku a dělá ji průvodce. Dost nekonformního. Když už jsme asi v polovině sestupu a máme na Klášter krásný boční výhled, on právě šplhá na kouli na špici kláštera, usazuje se tam a začíná hrát na dřevěnou písťalu. Pohodář. Takhle jsem si Beduíny vždy představoval. On patří mezi ty svobodnější. Zespoda na něj křičí stánkaři, vyloženě se jim nelíbí jak riskuje. Nakonec tedy slézá, seskakuje z koule a sbíhá po špici tak, že se zastavuje asi metr od okraje té 45metrové propasti. Ten má asi život pěkně na háku.

Fasáda kláštera je typově podobná fasádě Pokladnice. Nahoře tři věže, dole chybí jen antické sloupy a tudíž i jakási předsíň, jako je u Pokladnice. Z venku se vchází rovnou do jediné obrovské prostory, jež však není uzavřena jako u Pokladnice. Rozdíl je v tom, že Pokladnice je vytesána do kolmé stěny, jež ji daleko převyšuje, takže je do skály vlastně vtesána. Klášter je však jakoby zakončením skály, nad ním se už pne jen malá vyvýšenina. A je celý žluto-oranžový.

Od kláštera by se dalo pokračovat horami ještě daleko. My se vydáváme jen na vyhlídku, která je asi 20 minut chůze od Kláštera. Den je sice zamžlený, přesto však jsme tak vysoko, že přes nižší západní hřebeny vidíme až do údolí Vádí Araba, které tvoří hranici mezi Jordánskem a Izraelem. Tady na vrcholu jeden Beduín prodává suvenýry a vaří čaj. Aby

nemusel každý den několik hodit scházet dolů a zase nahoru, má tu ve skále i jednoduché obydlí – v polootevřené jeskyni spí na několika kůžích. Právě k němu na oslívovi vystoupal kamarád, který mu přinesl zásoby.

Stejnou cestou se vracíme ke Klášteru a pak barevnými skalními kaňony dolů k Vádí Músá. Cestou Táňa kupuje u Beduíňky pěkný náramek a kámen. Ani ne tak proto, že by je potřebovala, spíš proto, že tu je málo turistů a Beduíňky nemají žádný obchod.

Chtěli jsme se podívat do Nabatejského muzea, ale mělo otevřeno jen do tři hodin. Kolem Kasru al-Bint a po Kolonádě se po stezce vracíme zpět. Nezahybáme však do kaňonu vedoucího k Pokladnici, ale šplháme na druhou stranu Vádí Músá ke Královským hrobkám. Teď odpoledne už jsou osvětleny přímým sluncem.

Královské hrobky jsou řetězcem pohřebních míst na západním svahu více než 1000 metrů vysokého vrchu Umm al'Amr. Největší jsou čtyři, ale jinak jich je tu daleko víc. Je kolem páté hodiny, takže většina turistů – alespoň těch bohatých, co utrácí za suvenýry a jsou tedy pro stánkaře důležití – odešlo, takže i Jordánci ze svých stánků téměř zmizeli. Před Palácovou hrobkou nám takhle mávají dvě holky kodrcající na oslu domů.

Palácová hrobka je výjimečná tím, že není celá vytesána ze skály. Byla vytesána na konci skalního ostrohu, který na jednom místě nebyl dostatečně vysoký. Proto je část horního ochozu vystavěna z cihel. Pokud to člověk ví, je rozdíl vidět na první pohled, jinak to ale, kvůli nezanedbatelnému opotřebování, není moc poznat. Tato třípatrová hrobka má představovat římský palác a patří k nejmladším v Petře.

Korintská hrobka, v sousedství Palácové hrobky, svými třemi věžemi silně připomíná Klášter. Na rozdíl od něj je však daleko víc ohlodaná zubem času. Možná je to i tím, že skála je daleko barevnější, než žluto-oranžový Klášter. Například prostřední věž je protkaná různobarevnými pruhy, čárami a flíčky.

Jedničkou v barevnosti je však zcela určitě Hedvábná hrobka. Je sice nejmenší a stylově nejjednodušší a její prostá fasáda je složena z pouhých náznaků sloupů a říms (navíc hodně erodovaných). Barevně však hraje podobně jako duha: šedivé vrstvy se dole střídají se žlutými, k nim se pak nad vchodem přidávají syté červené, které přechází opět v šedivé, aby se po dalších pár metrech zase změnilo na červené. Náhdera! Vůbec nevím, ze které strany fotit nejdřív.

Trochu jiná než tři předešlé je hrobka Urnová. Je relativně lépe zachovaná a stoupá se k ní po dlouhém kamenném schodišti. Schodiště končí na rozlehlé terase, jež byla celá vytesána do skály. Na pravé i levé straně jsou kamenná podloubí, vlastní hrobka uzavírá nádvoří ze strany skály.

V jednom z podloubí leží stánkař a téměř s nepohou, když s funěním zastavujeme na terase. Asi dokáže bezpečně poznat, že s námi žádný obchod neuzavře. Jeho výběr suvenýrů je však úctyhodný a plně odpovídá významu místa. K téhle hrobce rádo vystoupá spousta lidí, protože na rozdíl od těch ostatních je perfektně zachovalá. Zdravíme ho, načež on zdraví nás a trochu rezignovaně dodává, že teď je „bad life“ – špatný život. Nejsou turisté.

Uvnitř hrobky je obrovská místnost, údajně 18x20 metrů, jež je uvnitř nádherně osvětlena nízkou nad obzorem visícím sluncem. Díky tomu můžeme vidět všechny ty čarokrásné tvary a barevné kombinace, které se osekáním skály uvnitř odhalily. Hrobku nejspíš dal postavit král Malichos II kolem roku 70 n. l.

Po schodech scházíme od hrobky. Jsme vyčerpaní, zaprášení, zpocení, uchození, ale fascinovaní. I když jsem už Petru viděl, stejně jsem si to užíval znovu. A možná i ví, protože tehdy jsem na ni měl jen jeden den, kdežto my se sem vrátíme ještě na celý zítřek. Před amfiteátre zasedáme Ibrahíma i s jeho velbloudy, ptá se nás, jestli přijdeme i zítra a když u říkáme že ano, zve nás zítra na čaj.

Cesta Sikem nám ubíhá pomalu. Jednak proto, že jsme unavení a taky proto, že jdeme do kopce. U návštěvního centra jsme těsně po západu slunce a jelikož se tu rychle stmívá, než ujdeme ty tři kilometry do Vádí Músá, je už tma. Chtěli jsme ještě na Internet, ale už nemáme sílu a vlastně ani chuť. Prát se s technikou v den, kdy člověk prošel tak úžasným místem, by byl výsměch matičce zemi. Stačíme jen nakoupit jídlo na zítřek (pozor, ve Vádí Músá je sice plno tzv. supermarketů, ale musí se tu dost drsně smlouvat!) a mizíme v hotýlku.

Jsme nakonec neskonalé rádi, že jsme si včera zamluvili večeři. Ač je relativně drahá, je nám to jedno, protože se nám nechce o nic starat. Hlava je plná dojmů, tak at' si je svobodně utřídí.

Jelikož včera přijel plný nákladník Angličanů na cestě do JAR, je dnes k večeři grilované maso. Všichni jsou na něj naklepaní, ale musím říct, že běžné mezze jsou daleko lepší. Maso tu opravdu pouze ogrilují, bez jakéhokoliv ochucení nebo okořenění. A co následuje večer? Samozřejmě video obligátního „Indiana Jones a poslední křížová výprava“.

Den 24, pondělí 23. 9. 2002

Včerejšek byl hodně dlouhý a náročný, tak dnes chceme zvolit trochu mírnější tempo. Hlavně proto, že zatímco včera jsme se procházeli hlavně po místech podél Vádí Músá, a jediné převýšení byl výstup ke Klášteru, dnes to bude samé lezení nahoru a dolů.

Vstáváme opět těsně před východem slunce, pozorovat východ slunce, které postupně osvětluje skály s Petrou je kouzelné.

Overlanda odjíždí. Měli na Petru jen jeden den, což je jasné, když se chtějí za šest měsíců dostat z Londýna do Kapského města. Stejně tak odjíždí i velká část našich spolunocležníků ze střechy. Nasedají do minibusu, na němž je latinkou napsáno Petra-Vádí Ram. My se tam chystáme zítra a jelikož mezi Petrou a Vádí Ram nejezdí žádná veřejná doprava, kromě tohoto busu, asi s ním pojedeme taky, abychom se tam dostali co nejrychleji. Naše dny v Jordánsku se přeci jen krátí. A to až příliš rychle.

Už včera jsme si všimnul, že tu mají papír s popisem túry po Vádí Ram, včetně přespání v poušti za celkem přijatelnou cenu. Dávám řeč s Valentinou (majitelka), možná by to nemuselo být špatné. Rozhodneme se dnes večer.

Dodávka nás zase vysazuje před návštěvním centrem. Už se nemusíme zdržovat koupí lístku, tak míříme rovnou k Siku. Náš první dnešní cíl je Pokladnice, avšak z poněkud jiného úhlu. Horami se totiž dá vyšplhat na protější skálu, asi 200 metrů nad Pokladnicí, což by mohla být docela neobvyklá vyhlídka.

Až po amfiteátr jdeme stejnou cestou jako včera. Pak ale uhýbáme, přecházíme koryto Vádí Músá a procházíme postupně kolem Královských hrobek. V ranním stínu vypadají úplně jinak než včera odpoledne a taky mají něco do sebe.

Procházíme kolem Palácové hrobky a asi 200 metrů za ní začínáme po schodišti stoupat do skal. Výstup je místy docela prudký, ale celý po kamenných schodech, takže pohodný. Schody jsou na některých místech pospravované, jinde jsou zase úplně ohlazené. Asi podle toho jak se komu chtělo spravovat.

Částečně jdeme ve stínu, částečně na slunci. Neustále stoupáme, pot se z nás jen leje. Výstup jde ale rychle, za 20 minut jsme téměř na vrcholu hřebenu, z něž bychom se měli dostat na vyhlídku nad Pokladnicí. Teď se nám zatím otevírá krásný pohled na celé centrum Petry, od Královských hrobek (které nevidíme, protože jsou přímo pod námi) přes Byzantský a Velký chrám až po Kasr al-Bint. Seshora jsou taky zřetelně vidět cihly, z nichž se skládá část ochozu Palácové hrobky.

O kousek dál se dostáváme nad divadlo. Teprve pohled z výšky odhaluje jeho pravou krásu a symetrii. Jednak proto, že je to pohled, vlastně nadhled, celkový a jednak proto, že v celku se snadněji schovají erodované detaily.

Cesta na vyhlídku vede divokou krajinou, avšak zdaleka ne tak vyprahlou jako podél koryta Vádí Músá. Ne že by tu rovnou rostly lesy, ale o keře a rostliny není nouze. Barevné skály krásně kontrastují s tmavomodrou oblohou, široko daleko ani živáčka a nebýt mírně vyšlapané stezky, mohli bychom si myslet, že jsme se ztratili někde v pustině.

Pěšinka vede dlouhým údolím, které je ale paradoxně několik set metrů nad úrovní dna města. Netrpělivě vyhlížíme Pokladnici, ale nevíme z jakého pohledu ji uvidíme, takže ani vlastně nevíme co máme vyhlížet. Nakonec přichází sama. Najednou je tady. Vlastně tam, pod námi. A zároveň slyšíme hláhol lidí, kteří se před pokladnicí právě vynořili ze Siku.

Skalní stěna, v níž je Pokladnice vytesána je opravdu monumentální. Při jejím tesání se prý kameníci spouštěli z vrcholu dolů. Zesponu skála tak mohutná nevypadá, tam dominuje Pokladnice. Tady je to naopak a Pokladnice je jen jedním malým a navíc nepřirozeným, „narušením“ poměrně celistvé stěny.

Sik pod námi není vidět, jen jej můžeme tušit. Stejně tak jako kaňon vedoucí od Pokladnice k Ulici fasád. Sedáme si na odpočinek, ale nějak se kolem nás výhružně prohánějí vosy. Asi tuší, že si chceme dát sladké sušenky.

Slunce je ještě nízko, takže z Pokladnice je osvětlena jen část. Říkám si co je lepší, jestli úplně osvětlená Pokladnice seshora nebo zespoda. Asi zespoda. Snad tam stihneme dojít, až se slunce posune tak, aby ji celou osvětlovalo.

Cestou zpátky potkáváme čtyři starší Francouze. Ptají se nás, jak je to ještě daleko, ale neumí moc anglicky, tak snad chápou co se jim snažím odpovědět.

Když přicházíme k Pokladnici, je už z velké části osvětlena sluncem. Řeďme ale tak blbá roční doba, že čím víc se zmenšuje stín na levé straně Pokladnice, tím víc se zvětšuje stín na hořejší straně, protože slunce stoupá příliš rychle. Ideální fotka proto asi nebude. I tak je to ale nádhera.

Procházíme se kousek Sikem, protože teď je docela dobře osvětlen. Pak se opět vracíme k Pokladnici a vydáváme se znovu do Ulice fasád. Tentokrát se ale těsně před ní zahýbáme doleva a začínáme stoupat po prudkých schodech do skal. Jak jsem říkal. Dnes půjdeme pořád nahoru a dolů. Teď chceme vystoupat opravdu vysoko, a sice na místo zvané al-Madbah (Oltář), kterému se taky říká **Vysoké obětní místo**.

Al-Madbah je jedno z mnoha obětních míst v Petře. Stezka k němu je pořádně strmá, skoro by se dalo říct, že samotná cesta nahoru je malá oběť. Nejprve stoupáme úzkým kaňonem, který se ale postupně rozšiřuje, až se dostáváme na plošinu se dvěma obelisky. Jsou zasvěceny nabatejským bohům Dušarovi a al-'Uzzaovi. Tyčí se do výše jako dva vysoké čtverhranné sloupy, se špicí užší než je základna. Máme hlad, tak si zalézáme do stínu skal a dáváme si do nosu.

Oltář je ještě výš. Dostáváme se k němu po neznatelné stezce, napůl tvořené sutí. Poslední kousek vede po holé skále, kde nic nenaznačuje směr. Ten nám ukazují Beduíny.

Téměř rovný vrchol byl ještě urovnán a vysekána v něm čtvercová plošina, posazená asi dvacet centimetrů pod úrovní okolní skály. Na jedné straně je skála vyvýšená a v ní je vytesána kruhová plošina, z níž vedou žlábků dolů ze skály. Jimi během obřadů tekla krev obětovaných zvířat. Kromě zajímavých oltářů je z vrcholu skvělý výhled nejen na celé údolí centrální Petry, ale i Vádí Músá za Sikem.

U obelisků míjíme malou občerstvovnu, kde právě jeden z majitelů hraje na beduínský jednostrunný nástroj. Vedle sedící hlídač v uniformě si k tomu pobrukuje.

K tomuto obětnímu místu vedou dvě cesty. Jedna od Ulice fasád, druhá od Faraónova sloupu kousek od Velkého chrámu. Abychom si udělali kolečko, vydáváme se dolů po stezce k Velkému chrámu. Hledání stezky nám ulehčují pyramidky z kamenu.

Měl jsme za to, že to tudy nebude nijak zajímavé, prostě jen procházka pustinou. Opak je ale pravdou. Když pomínu krásné barevné skály a na několika místech přítomné kozy, už první místo je zajímavé. Když jsme u něj, je nám ihned jasné proč se jmenuje se **Lví památník**. Rýhy nad lvem, pět metrů dlouhým a dva a půl metrů vysokým, dávají tušit že jimi tekla voda, pravděpodobně do lvovy tlamy.

Stezka byla naštěstí udržována, je plně schodů, chodeb a říms napůl vysekaných ve skále. Cestičkami ve skalách překonáváme rychle značné výškové převýšení, ovšem někdy s pohledy ne zrovna vodnými pro lidi trpící závratí. A tak když se pod Lvím památníkem v jednu chvíli díváme z velké výšky na rokli se Zahradní a Vojákovou hrobkami, za chvíli už jsme přímo u nich.

Obě hrobky jsou pár metrů d sebe, nápadně schované od hlavního turistického tahu podél koryta Vádí Músá. Možná o to víc stojí za to se na ně podívat. Že mají nezanedbatelný význam dokazuje i přítomnost archeologů, kteří to s pomocí jordánských pomocníků dělají průzkum.

Zahradní hrobka je obrácena vchodem do slepého kaňonu, takže na cestě směrem od Velkého chrámu není vidět. Je jaksi „za rohem“. Před ní je v kameni vytesána hluboká čtvercová nádrž na vodu. O pár metrů dál, směrem „dolů“ jsou naproti sobě tváří v tvář **Vojáková hrobka** a **Zahradní triclinium** (místo pro pohřební hostiny). Triclinium je jedinečné tím, že jeho vnitřek není jen obyčejná čtvercová místnost. Všechny tři stěny jsou totiž zdobeny sloupy a výklenky vytesanými do skály. A opět je tu kouzelné světlo, jehož odrazy dávají vnitřku triclinia oranžový nádech, doplněný barevnými pruhy ve skále.

Následující část stezky až po Velký chrám vede napůl vyschlým korytem Vádí Farasa a napůl přes prašné vrchy podél dalších desítek hrobek a domů vytesaných ve skalách. Kdybychom chtěli prozkoumat každé z nich, byl by jen tady v údolí, museli bychom tu strávit několik dní, ne-li týdnů.

Nad rozsáhlostí tohoto města Nabatejců člověk jen žasne. Dělal to fikaně. Nepotřebovali žádné cihly, ani maltu nebo dřevo, či hřebíky. V podstatě jim stačilo kladivo a majzlík. A hodně trpělivosti. A také umění, protože i v případě nejjednodušších staveb nejde o žádné amatérské jeskyně.

Vracíme se po Kolonádě a kolem amfiteátru. Ibrahim jakoby tu na nás už čekal. Nekompromisně nás zve na slíbený čaj. A když myslí zve, tak zve, což znamená, bez placení. Svým vzezřením, daleko tmavším než je v Jordánsku běžné, mi připomíná – Australce. Umí trochu anglicky, tak se vyptává odkud jsme, kde jsme v Jordánsku byli atd. Od něj se zase dozvídáme, že normálně přespává tady v Petře a že je to možné zařídit i pro nás. „*Petra je milion hvězdičkový hotel*“ říká v narážce jednak na hvězdičkové hodnocení hotelů a i skutečnost, že na rozdíl od těch několika hotelových hvězdiček je zdejších milion hvězd skutečných. Teď na podzim je tu prý příjemné klima, na rozdíl od žhavého léta (což můžu z vlastních dvou zkušeností potvrdit).

Loučíme se s ním a loučíme se i s Petrou. Před tím, než nás pohlcuje Sik se naposledy ohlížíme na Pokladnici, která už teď odpoledne zase tone ve stínu. Pak nám mizí i její poslední kousek viditelný klikatou puklinou zvanou Sik a my stoupáme kolem odvodňovacího kanálu vzhůru.

Cestou do Vádí Músá se zastavujeme v jednom krámku, kde se vyrábí zdejší nejoblíbenější suvenýry – lahvičky plněné různobarevným pískem s obrázky hor, ptáků a velbloudů tvořených opět jinou barvou písku. Lahvičky úplně malinké, až litrové. V těch už jsou kromě velbloudů i složitější geometrické tvary.. Většinou se tvoří jen přirozenými barvami písku, ale je vidět, že někteří lidé kupují i lahvičky s motivy obsahujícími zelený či modrý písek, které se tu nevyskytují. Z takových barev pak ve sklenici vykouzlí třeba... Mona Lisu!

Hassan nám ve svém krámku ukazuje, jak takový velbloud v lahvičce vzniká. Nejdřív z mističek s pískem na sebe do skleničky nasype vrstvy různobarevného písku, čímž ve sklenici získá barevné pruhy. A velbloud? Vezme dlouhou dutou jehlu, zapíchne do písku až ke sklu. Do trychtýřku na jehle vsype černý písek a tahy podél skla vytvoří ze spodního konce jehly pomalu uvolňovaný černý písek velbloudí trup, nohy a hlavu. A je to! Hassan navíc velblouda tvoří ve skleničce natočeného směrem k nám, takže na něj nevidí! Nakonec nám ale ukazuje trik: na mističce s pískem před skleničkou má totiž malé zrcátko! A doba tvorby jednoho velblouda? Asi 45 vteřin.

I když jsme si mysleli, že se dnes do hotýlku dostaneme ještě za světla nedaří se nám to. Právě když zapadá slunce, vcházíme do „Sanabel Mechanical Bakery“ (Sanabelova mechanická pekárna). Jméno je to sice srandovní (asi tím chtějí dát najevo, že mají na pečení nějaké přístroje místo normálních ručních pecí), ale pečivo i zákusky tu dělají skvěle. Na závěr pobytu v Petře jich pár zkusíme. Za tu námahu si je zasloužíme.

Večer už si dáváme večeri z vlastních zdrojů a platíme túru po Vádí Ram. Minibus zítra odjíždí v šest ráno.

Den 25, úterý 24. 9. 2002

Vádí Músá zakrývá ranní mlha. Ještě ospalí nasedáme v šest do minibusu a vyrážíme. Z vesnice stoupáme po klikaté silnici, podél několika drahých (a tedy notně prázdných) hotelů. Mají pěkný výhled do údolí. Některé se pyšní tím, že mají výhled na Petru. Jen tím oblbují zákazníky, protože žádný hotel nemůže mít výhled na Petru, jelikož ta je schovaná hluboko ve skalách.

Během dvouhodinové cesty, nejprve po zašlých pouštních silničkách a pak po kvalitní dálnici Ammán-Akaba, stavíme jednou na snídani. Krátek v bezejmenné osadě u dálnice je však docela drahý, proto se věnuju spíš pohledům do okolí. I když je brzy ráno, ruch na dálnici je velký. A jelikož dálnice přetíná osadu na půl, pohybuje se tu zhruba stejný počet chodců jako aut.

Po odbočení z dálnice se po celkem dobré silnici noříme hlouběji do pouště. Směřujeme k Saudské Arábii, naposledy však odbočujeme z cesty a přijíždíme do vesničky Ram, pojmenované podle vyschlého koryta říčky Ram. Nad Ramem se navíc tyčí stejnojmenná džebel (hora) Ram, hora o výšce 1754 m. Tady všechny cesty končí, dál už jsou jen stezky pouští. A tam se dnes vydáme.

Vádí Ram (Wadi Rum)

To, co nás do tohoto zapomenutého pomezí Jordánska a Saudské Arábie přitáhlo je právě poušť. O Vádí Ram se mluví jako o jedné z nejhezčích pouštních scenérií světa. Minule jsem na Vádí Ram neměl ani čas ani peníze, tak jsem rád, že se sem po deseti letech konečně dostávám.

Ram je opravdu jen pár hliněných domů. Stavíme na jakémsi parkovišti, asi místním autobusáku. Stojí tu dva džípy, jejichž majitelé přijeli ulovit turisty. Jeden z nich je Zidane, náš průvodce, jak nám bylo řečeno ve Vádí Músá. Naskakujeme na korbu a prašnou ulicí přejíždíme do Zidanova domu, jednoduché, bíle omítnuté jednopatrové stavbě s několika místnostmi. V jakémsi obýváku usedáme na polštáře položené na zemi a dáváme si čajík. Kromě nás tu končí i Australan Tom a u malého stolku s počítačem se snaží k Internetu připojit starší Angličanka žijící už šest let v Akabě, letovisku na břehu Rudého moře asi 50 kilometrů odsud.

Hned je tu cítit pohoda. I ve Vádí Músá, která je jen vesnicí na hony vzdálenou od rušného Ammánu, to bylo oproti Zuranovu domu hektika. Je vidět, že Zidane je beduín. Pochází z kmene Zalabíja, ale aby mohl provozovat tábory v poušti, musí mít základnu v Ramu, odkud se do pouště vyjíždí. Sedíme a kecáme, čajík nám nalévá Alí, 21letý klučina, který bude našim průvodcem.

Přijíždí džíp s dvěma Španělama a italským párem. Už jsme je potkali v Petře a dnes ráno jsme s nima jeli v buse. Ulovil je někdo jiný, ale jelikož není zas tak moc lidí, nejspíš budeme sdílet jeden džíp. Batohy si necháváme v Zidanově domku a naskakujeme na korbu toyoty. Džípy jsou k cestování v poušti uzpůsobeny sedačkami na korbě, takže jsme na sluníčku, se skvělým výhledem. Alí startuje, Zidane se k nám připojí až večer v táboře.

Stavíme na okraji vesnice, nakoupit zásoby benzínu, jídla a vody. O večeri a snídani se ale nemusíme starat, ty budeme mít v táboře. Vádí Músá je jen pár prašných ulic, které vznikly mezi ulicemi postavenými v poušti. Prochází se tu Jordánci v džalabíjách a sem tam prodeje nějaké auto, většinou džíp. Ten tady má cenu zlata. Opouštíme vesnici, zůstávají po nás jen oblaka prachu a vyjeté koleje.

Venku je pěkná výheň, na korbě nás naštěstí ofukuje příjemný větřík. Příjemný, i když poněkud... horký. Působení slunce je ještě umocněno odrazy od světlého písku a skal. Ty jsou nádherné, i když vzdálenější z nich jsou zahalené v oparu, důsledku rozvířeného prachu.

Náš tištěný průvodce říká, že oblast Vádí Ram byla poprvé zmíněna v Ptolemaiově Geographii jako Aramaia a prý je jako Ad zmíněna i v Koránu. Kolem 8. století př. n. l. se tu zabydleli kočovníci a ve 4. století př. n. l. se zde usadili Nabatejci, kteří také vytvořili některé ze místních skalních maleb.

Pískovcové masívy byly během tisíciletí erodovány ve skalní věže a bizarní kopce tyčící se z hor písku, v němž se celá oblast topí. Paradoxně je ale písek jen erodovanou součástí oněch skal, která zaplnila propadliny mezi horami. Hluboko pod námi bychom tedy narazili na další skálu, spojující vrchy v jeden celek. Vlastně se pohybujeme po obrovské vaně naplněné rudým pískem.

Zajímavých míst je tu spousta, avšak není téměř možné se k nim dostat pěšky. Vlastně by to bylo možné, ale jen za cenu několikadenní túry se spoustou vody a jídla na zádech. Proto jsme zvolili cestu v džípu. Místní lidé navíc vědí kde je co zajímavého, mi sami bychom věděli (a pak i viděli) akorát tak prd.

Z Ramu míříme na jih. Zastavujeme u jižního cípu džebel Ram, kde ze skály vyvěrá **pramen**, pojmenovaný **Lawrencův**. V této oblasti se totiž v průběhu a po 1. světové válce pohyboval britský plukovník Thomas Edward Lawrence, jenž dost ovlivnil zdejší dějiny a historii formování Sýrie a Jordánska. Jeho osudy byly ztvárněny ve známém filmu „Lawrence z Arábie“, kde hlavní role připadla Peteru O'Toolovi

Pramen nevyvěrá na úrovni pouště, ale musíme se k němu vyšplhat na skálu asi tak 200 výškových metrů. Když všichni šplhají nahoru, rozbíhám se na druhou stranu – do pouště –, abych udělal fotku jak vysoko šplhají, ale jak je to zároveň nic proti celkové výšce skály.

Stejně je to ale naopak. Jakmile doháním ostatní a usazuju se pod převisem ve stínu u malých jezírek, koukám se dolů na planinu, kde stojí naše džípy. Jsou strašně malinké a směšné. Takoví se asi zdáme skalám i my.

Krása pouště se z korby džípu obdivuje daleko líp, než kdybychom seděli uvnitř. Není to sice jako na velbloudu, ale důležitá je volnost, kterou člověk uvnitř auta nemá. Při přejíždění dun a výmolů sice nadskakujeme jako na houpačce, ale pohled na rozeklané skály nám tohle minimální nepohodlí stokrát vynahrazuje.

Od džebel Ram se vydáváme na severovýchod a podél výběžku džebel Um E'džil projíždíme do údolí mezi džebel Faišíja a džebel Umm Ulaidíja. Je to jedno z údolí, kterým se táhnou **písečné duny**. Oproti lidovým představám jsou totiž pouště většinou kamenité a ladné písečné duny jsou spíš výjimkou. A u jedné z nich právě zastavujeme.

Duna je jednou velkou záplavou oranžovo-červeného písku, barevně naprosto odlišného od skal. Po duně šplháme nahoru, boříme se do písku, sjíždíme dolů, zkrátka se snažíme stoupat po podkladu, který je podobný husté vodě. Ještě že jsme si vzal jen sandály. Vysoké boty by mi akorát vadily, protože bych se v nich jednak zbytečně potil a navíc by nebyly dost vysoké na to, aby se do nich nedostal tenhle vlezlý jemný písek.

Na vrcholu duny přecházíme na pevnou skálu, o níž je duna „opřena“. Výhled z vrcholu je fantastický. Jednak fantaskními tvary a taky barvami. Pokud džebel Ram byl nažloutlý, tak okolní skály už jsou šedivé a nahnědlé a občas se někde mihne světle zelený keř nebo tráva. Ani písek ale nemá jednu barvu. Ze shora jsou krásně vidět přechody od

běžové přes růžovou až po oranžovo-červenou. Rozměry zdejších hor jsou opravdu impozantní, náš džíp stojící pod dunou zase vypadá jako malá hračka.

Na úpatí džebel Faišija zastavujeme u skalní pukliny velké asi jako jeden ležící člověk. Zastavili jsme však kvůli něčemu jinému. Hned vedle pukliny jsou totiž **skalní kresby**, jimž tady říkají „skalní umění“. Vypadají zajímavě, ale nevím, co si mám myslet o jejich stáří. Vedle celé karavany velbloudů a nějakých tajemně vypadajících znaků je tam totiž nakreslena i koloběžka! Možná ji tam ale někdo jen přikreslil, aby doplnil spektrum dopravních prostředků. Když v poušti by koloběžka moc nefungovala. Za pět let už možná nějakého chytráka napadne přikreslit džíp.

Alí je ve znalosti terénu opravdu dobrý. Ani jednou nezaváhá, vždy jede k cíli stylem, který nikoho nenechává na pochybách, že cestu dobře zná. Pro nás je orientace mezi roztočivými, ale přeci jen dost si podobnými skalami obtížná, pro něj jednoduchá. Má trénink. I s autem to umí dobře. Občas sice nadskočíme, ale vzhledem k tomu, že tu nejsou žádné cesty, jen občas vyježděné koleje (což může být někdy spíš na obtíž), je umění nerozervat pneumatiku o ostré kameny nebo neutrhout výfuk o vysokou skálu.

Kousek dál, skoro by se chtělo říct „za rohem“ stojí, vlastně spíš leží, ruiny domu, ve kterém kdysi přebýval Lawrence. **Lawrencův dům** byl prý postaven na troskách starého nabatejského chrámu. Pro chrám i osamělý dům je to ideální místo. Z jedné strany chráněné vysokou skalní stěnou, která odpoledne zároveň poskytuje stín, na druhou stranu s pěkným výhledem do okolní pouště. Klid a osamělost tohoto místa by nenavklého člověka až mrazilily.

Od Lawrencova domu se přesunujeme odlehlými údolními celkem daleko na jih, abychom se zastavili u jednoho z kamenných mostů, jichž je ve Vádí Ram hned několik. Tenhle se jmenuje **Umm Fruth** a stojí na úpatí džebel Umm Fruth. Je vysoký odhadem 30-40 metrů a s vynaložením menšího úsilí se na něj dá vyšplhat. Znamená to nejdřív překonat celkem šikmou skalní plošinu, jejíž povrch je naštěstí dostatečně drsný na opatrnou chůzi. Z plošiny se dostáváme do úzké průrvy, která nás po přírodních stupních dovádí na římsu, jež už je na stejné úrovni jako vrchol mostu.

Vlastní mostu je dlouhý tak 12 metrů a široký asi 1,5 metru. Není klenutý, vypadá spíš jako plochý kamenný překlad. Okolní poušť a skály už mají opět nažloutlou barvu.

Alí se mě ptá, jestli bychom chtěli jet pozdravit Beduíny. Mám s prý zeptat ostatních. Nevím, proč si ze všech lidí v džípu vybral právě mě. Možná proto, že ostatní až na Tánu a mě se s ním moc nebaví. Nápad je to zajímavý, takže hned vyrážíme.

Jusuf žije se svou matkou a sestrou v dvoudílném přístřešku (na rozdíl od stan nemá postranní dílce) pod strmou skalní stěnou. Přístřešek je trochu vystrčen do pouště, přímo pod stěnou jsou ale ohrádky s kozami. Je ušit z typického tmavě hnědého plátna s tenkými bílými čarami, prý z kozí vlny. Sedáme si do příjemného stínu a za pomoci Alího klábosíme. Dostáváme čaj a kousek moc dobrého chleba, holky můžou nahlédnout i do kuchyně (což je druhá polovina přístřešku, ta první je jakási obytná místnost).

Jusuf a jeho rodina se zdají být celkem spokojeni, ale žít v poušti je těžké pro každého. Mají však starý džíp, vedle jsou naskládané kanistry s vodou, takže nepatří mezi ty kočovníky, co používají k přesunům velbloudy. To však neznamená, že nekočují. Na jednom místě jsou prý tak 3-4 měsíce, pak se přesunou jinam. V okolí stanu je, pravda, nějaká tráva, až ji kozy spasou asi se přesunou jinam. Jsou tu osamoceni, ale na druhou stranu mají čistou hlavu.

Přisedávají si k nám i ženy a obzvlášť Jusufova matka se Alího živě vyptává odkud jsme. Jak to tak vypadá je ona pravou hlavou rodiny (už jsem chtěl napsat domu, ale on tu žádný není), protože když se loučíme dávám příspěvek za pohoštění, který jsem ode všech vybral, právě jim. Beduíny jsou velmi pohostinní lidé a pokud se u nich zastaví pocestný, zadarmo ho pohostí a nabídnou nocleh. S námi turisty je to ale jinak. Pokud by měli zadarmo hostit každou bledou tvář, brzy by umřeli hladu. Jsem rád, že jim můžeme alespoň trochu přispět.

Od Jusufova přístřešku se obracíme na sever. Jakoby se vracíme do Ramu, ale u mohutného džebel Chazali (Khazali) odbočujeme opět na západ. Předtím však vysazujeme v jednom z táborů Italy a španělský pár, v džípu už zůstáváme sami s Tomem. K další zastávce však nejedeme daleko, na severní straně džebel Chazali zastavujeme pod další vysokou skalní stěnou, poprvé však ve stínu, stejně „mohutném“ jako stěna jež jej vrhá.

Skalní stěna, mimochodem červená, vypadá ale nějak zvláštně. Jakoby z ní stékaly kamenné provazy. Možná i proto si ji zvolili Beduíni k nástěnným malbám. Úzkým kaňonem se dostáváme do nitra skály, ne však víc než 100 metrů. Dál už kaňon nesahá. Na stěnách kaňonu vidíme malby, kterých je víc než pod džebel Faišija a jsou i rozmanitější. Nedá se však už tak snadno zjistit co znázorňují. Jedna se podobá koze s člověkem na zádech, Tomovi ale, jako správnému Australanovi, zase připomíná osedlaného klokana.

Je čas na oběd, tak zastavujeme ve stínu a na jednom z nejklidnějších míst Jordánska si děláme pravý pouštní piknik. Horké panorama je opravdu úchvatné, na rozdíl od much, které v našich nosech nacházejí vítaný zdroj vlhkosti.

Vesnice Ram je odsud sice na dohled, ale jelikož dnes budeme nocovat v poušti, vydáváme se dál na západ, přes rozlehlou pláň k džebel Kattar (Qattar). Na jeho úpatí zastavujeme, abychom se vyšplhali k jednomu z největších pramenů v oblasti. Vždycky jsem si říkal jak lidé v poušti zjistí kde je voda.

Pramen Kattar je ale rozpoznatelný celkem jednoduše – ve skále na svahu rostou osamoceně keře a dokonce i palmy! Vlastní pramen (vlastně jsou dva) je schovaný v malé jeskyňce, kam se musí slézt po několika schodech. Je tu chladněji a vlhko – na poušť opravdu nezvyklé. Pramen je běžně využíván i Beduíny, o čemž svědčí velké kamenné koryto před jeskyní. Pláň před džebel Kattar je hodně široká, proto i rozhled od pramene tomu odpovídá.

Zidaneho tábor leží v oblasti **Umm Sabatah**. Ne náhodou, protože odsud se nejlíp pozoruje západ slunce. Když přijždíme, vane slabý větrík, který čechrá plachty beduínského stanu. Stan je ze stejného plátna jako Jusufův přístřešek, jen je to opravdový a poměrně velký stan. Má tvar L, přičemž kratší rameno, které nemá přední stěnu, připomíná krytou verandu. Hned se svalujeme na rohože a užíváme si příjemného stínu. Alí nám zapaluje *nargilu* (vodní dýmka) a odjíždí pro proviant do Ramu. Chvilí pochrupejeme. Po těch hodinách na přímém slunci a v prachu je to navýsost příjemné.

Tábor je situován šikovně vedle ne příliš vysoké skály tak, že mezi stany do L a skálou je malé chráněné prostranství. Naproti dlouhému ramenu stanu je provizorní kuchyňka, po prostranství se povalují proutěné postele. Stranou tábora stojí kadibudka. Zidane to má vymyšlené do posledního detailu.

Skála, u níž tábor stojí, je skvělým pozorovacím místem. Dá se na ní snadno vylézt a jelikož je situována uprostřed Umm Sabatah, máme panoramatický rozhled.

Slunce má sice ještě daleko do západu, ale už není v nadhlavníku, takže barvy pouště se konečně začínají vyjasňovat. Obcházíme skálu kolem dokola. Na opačné straně, která není ovlivněna žádnou lidskou činností, se v rudém písku táhnou neporušené duny. Je to krása.

Sedíme s Táňou na vrcholu skály a rozkládáme se kolem dokola. Čím víc se slunce blíží k obzoru, tím víc dostává poušť a skaliska zářivě medovou barvu. Stíny se prodlužují a ze sluncem přezářené a zplacaté pouště se konečně stává plastická krajina.

Slunce visící nízko nad obzorem nabylo v pouštním prachu zvířeném větrem podobu žluté koule bez viditelných okrajů. Teprve před dotykem s obzorem se jeho obrys zostřuje a ke spánku už se ukládá nádherný oranžový kotouč. Ještě hodnou dobu po západu koukáme na poušť. Klidnou, mírnou a příjemnou. Dny bývají svou výhní krušné, ale vždy když jsem v poušti přes noc chápu Beduíny, že se nechtějí vzdát svého kočovného života. „*Poušť je milión hvězdičkový hotel*“, jak říkal Ibrahim v Petře.

Mezitím co jsme se nechali na skále unášet pouštní atmosférou, přijel Zidane a jednu z matrací si odtáhnul na písek za tábor. Přidáváme se k němu a kecáme o poušti, jeho životě, našem životě. Alí zatím dává pozor na jídlo, které se pečce dříve vyhrabané v písku.

Zidane pochází z 27 dětí. Jeho otec už má třetí manželku, proto tak velký počet. Polovina Ramu jsou prý jeho bratři, sestry, bratrance, sestřenice, tetičky, strýčkové... prostě příbuzní. Při bujnosti zdejších rodin se tomu ani nedivím. Rodina tu má úplně jiný význam než u nás. Stále ještě ten původní – být základem dobře fungující společnosti.

Jídlo je hotovo. Zidane z díry v písku, přikryté plechem, vyndává nejdřív kulatý pekáč s bramborama a zeleninou a druhý s kuřecíma nožkami. Sedáme si do stanu na zem k nízkému stolku. Světlo nám obstarává jedna plynová lampička a svíčky rozložené po stole. Jídlo je skvělé. Pečené brambory s rajčetem, lilkem, jogurtem a kuřetem nabíráme střídavě rukama a střídavě chlebovými plackami. Pohádka!

Večeře byla skvělá, je čas na... posezení u čaje. Samozřejmě venku. Měsíc už vyšel, ale ještě je příliš nízko, takže tábor je ve stínu skály. Proto se přesunujeme za skálu a usedáme/uleháme na matrace osvětlené stříbrným měsíčním světlem. Ve světle je snadné rozeznat černé obrysy skal. I přes silný měsíc je hvězd opravdu milión, takže miliónový hotel se splnil do puntíku. Přirozenost noci ruší jen jemná bílá záře nad západním obzorem. Tím směrem jsou jordánské a izraelské letoviska Akaba a Eilat.

Zidane vytahuje svůj jednostrunný drnkací *rabab* (rubab) a za skřípavého zvuku začíná hrát. Když se ho ptám o čem zpívá, odpovídá, že zpívá k měsíci, aby stoupal výš a výš a měl příjemnou cestu po obloze. Když je řada na mě, nechávám se inspirovat a za šílenceho šmidlání začínám do tmy skřehotat taky o měsíčku. Je to docela sranda. Pak nám Zidane vypráví o setkání s pouštními liškami a o poušti vůbec. Když jsme všichni unavení, odtahujeme si matrace ven ze stanu do pouště a dáváme si dobrou noc.

Den 26, středa 25. 9. 2002

Krásná noc, krásné ráno. Klidné ráno. Snídáme chlebové placky s máslem a čajem, Alí si při tom hraje na rabab. Cesta džípem zpátky do Ramu probouzející se pouští s dlouhými stíny a zlatavým svitem je pěknou tečkou za naši krátkým pobytem v poušti. I když Jordánsko je skoro celé poušť a z Ammánu se chceme vydat ještě do pouště na východ, takže celý pobyt v Jordánsku je vlastně dlouhá jízda pouští.

V Ramu se loučíme se Zidanem a nasedáme do busu. Míříme zpět do Ammánu, ale nemůžeme jet přímo, protože do Ammánu žádná doprava nejedí. Bus jede do Araby, kde bychom mohli přesehnout na bus do Ammánu. Radši ale vystupujeme na křižovatce, odkud náš bus zabočuje na jih do Araby, kdežto mi potřebujeme na sever do Ammánu. Ušetříme tím alespoň dvě hodiny, co by trvalo než se dostaneme do Akaby, přesehneme na bus do Ammánu a projedeme přesně touhle křižovatkou, jen už posazení ve správném autobuse.

Chvilí stopujeme. Nejsme sami, stopuje tu asi pět dalších mužů. Dva jsou studenti. Jeden ekonomie, druhý angličtiny. Jedou do Ammánu na začínající vysokoškolský rok.

Směrem na Akabu už projelo několik busů, ale na Ammán ani jeden. Pak projíždí jeden, ale je plný. Pomalu nám dochází, že busy, které tudy projíždí budou nejspíš plné. Možná jsme přeci jen měli zůstat v buse až do Akaby.

Domlouváme s projíždějícím taxikářem, že nás vezme do Akaby. Asi je to přeci jen lepší, než tu čekat další hodinu. Dohodnuto.

Máme však více štěstí než si zasloužíme. Po nějakých deseti minutách jízdy do Akaby si náš taxikář všímá, že v protisměru jede bus do Ammánu a světly ho na dálku zastavuje. U nás by to nešlo, tady však lidi nejsou tak svázáni pravidly a jednají daleko přirozeněji. Pokud jsme s taxikářem dohodli, že nás vezme do Akaby na bus do Ammánu, nebere to doslova, ale ví, že je pro nás je důležité dostat se do Ammánu a ne do Akaby. Přesedáme tedy do busu, přičemž celou částku jak za taxi, tak i za bus do Ammánu platíme taxikáři. On už totiž za nás zaplatil když se domlouval s řidičem autobusu. A chce po nás správnou cenu ne víc – víme totiž kolik bus z Akaby do Ammánu stojí. Tak takhle jednoduše by to u nás určitě zařídil nešlo...

Cesta do Ammánu ubíhá rychle, dálnice Akaba-Ammán je přeci jen nejlepší silnicí v Jordánsku. Zastavujeme na oběd v motorestu, dávám si humus s chlebem. Všímám si tam letáčku na nějakou mezinárodní Marlboro Rallye, která se za pár dní jede právě v téhle oblasti.

V Ammánu jsme za tři hodiny, takže dostatečně brzy na to, abychom dnes ještě podnikli nějaký výlet. Taxíkem se přesunujeme do centra, do stejného hotýlku jako jsme bydleli před několika dny. Ani neodpočíváme, vybírám v bankomatu další peníze a hned se přesunujeme na autobusák Raghadan, kde chytáme bus do Madaby.

Madaba

Autobusák v Madabě mi připomíná autobusák v Deir ez-Zor. Napůl stanoviště autobusů a taxíků, napůl tržiště. V jídelně na hlavní ulici si dáváme faláfel. Potkáváme se s Ahmedem, studentem v Ammánu. Je silně nespokojený se svými vyhlídkami na práci po škole. Podle něj je jedinou možností dostat se do zahraničí. Chtěl by do Francie nebo Anglie. Jordánsko je chudé a úředníci zkorumpovaní. Přesto když odcházíme, nechce ani slyšet o tom, že bychom platili za sendviče, které jsme si dali. Prostě nás pozval.

Madaba je příjemné městečko. Malebné ulice v centru jsou úzké, mírně stoupající do kopce. Skoro ničím nepřipomíná, že jsme v pouštním Jordánsku. Částečně to může být i tím, že v Madabě má velký vliv křesťanství. Křesťané a muslimové tu žijí staletí bok po boku a nemají vážnější problémy. Jako Medeba je Madaba zmíněna i v Bibli a kousek odsud stojí hora Nebo, místo kde zemřel Mojžíš.

V souvislosti s křesťanstvím je Madaba známá především svými mozaikami, umístěných většinou v kostelech. Pravděpodobně nejznámější z nich je světově proslulá **Mozaiková mapa**, znázorňující Svatou zemi a okolí. Zpráva o jejím objevení se rozšířila roku 1897, od kdy je region prakticky nepřetržitě místem archeologických vykopávek.

Vcházíme do jednoduchého kostela svatého Jiří, kde má být tenhle klenot ukryt. Kostel je uvnitř bíle vymalován, na sloupech a obloucích jsou křiklavými barvami namalováni svatí. Tahle barevnost je příznačná pro pravoslavné kostely.

Tento kostel byl postaven v 19. století na místě daleko dřívějšího byzantského kostela. A právě byzantský kostel skrýval onu Mozaikovou mapu. Mapa zabírá velký prostor před oltářem. Je ohraničena šňůrou na dřevěných stojanech, ale jinak není chráněna. To je pro jordánské mozaiky bohužel příznačné, jejichž barvy dál nekontrolovaně blednou a blednou.

Mapa, pocházející ze 6. století n. l., se původně skládala z dvou miliónů kamínků, dochovala se však pouze jedna třetina. Při malé nápovědě v podobě zmenšeného pohledu s popiskami dokážeme určit Nil, Sinaj, Jeruzalém, řeku Jordán, Mrtvé moře, Turecko a Středozemní moře. Jména na mapě jsou napsána řeckou abecedou, ale leckterá se i dají rozluštit.

Mozaik je v Madabě daleko víc. Asi nejkrásnější jsou v místech, kde dříve stávaly kostely Panny Marie a proroka Eliáše. Dnes je obrazně i doslova zastřešuje tzv. **Archeologický park**. Kostely jsou spojeny dobře zachovanou římskou ulicí, a zároveň mezi nimi leží hala Hippolytus s rozsáhlou mozaikou znázorňující Afroditu, Adónise a Eroze a jiný výjev kde je Phaedra se služkou, k níž jde Hippolytus (oba hrdinové antické tragédie Hippolytus a Phaedra) s ministry a sluhou. Mozaika se dá vidět celkem dobře, protože asi dva nebo tři metry nad ní je postaven dřevěný most, po kterém se dá celá hala obejít ze dvou stran. Na jiných místech mozaik se to jen hemží květinami a geometrickými obrazci. Ve vstupním nádvoří parku na stěnách visí několik pěkných mozaik znázorňujících města ve Svaté zemi.

Přes Madabské muzeum s malou etnografickou sbírkou a pár původními mozaikami na podlahách se dostáváme k **Apoštolskému kostelu**. Platí do něj kombinovaná vstupenka pro Archeologický park, Madabské muzeum a tenhle kostel. Mohutný kamenný kostel byl celý zrekonstruován a jako ochrana velké mozaiky uvnitř mu byla přidána plechová střecha. Mozaika pokrývá celou podlahu kostela, jenž může mít odhadem tak 50×30 metrů. Po jedné straně je opět zbudována dřevěná rampa, po druhé straně se můžeme pohybovat přeskokováním po betonových okrajích.

Ještě jsme se chtěli podívat k hoře Nebo, ale už je pozdě. Tam bychom se asi dostali, ale zpátky už nejspíš ne. Budeme ji muset nechat napříště. Nasedáme tedy do nejbližšího autobusu a do Ammánu přijíždíme už za tmy. V cukrárně u nádraží si chceme koupit pár sladkostí. Prodáváči se s námi nadšeně dávají do řeči, skoro jakoby tady byl cizinec nějakou vzácností. Nakonec jsou tak nadšení, že nám dávají cukrátku úplně zadarmo.

Pouštní hrady

Den 27, čtvrtek 26. 9. 2002

Ráno Táňa v jednom z krámků v naší úzké uličce objevila magdus, skvělé nakládané lilky, které jsme poznali v Libanonu. Hned si je kupujeme a máme skvělou snídani. Škoda, že u nás se tak malé lilečky nedají sehnat.

Křížáci nebyli jediní kdo v pouštích v okolí Svaté země stavěli hrady a paláce. Už dávno před nimi tu tehdejší vládcové postavili paláce a odpočívárny, které dnes trochu nepřesně shrnujeme pod pojem pouštní hrady. Táhnou se pouští východního Jordánska od Ammánu až téměř k irácké hranici. Až na výjimky se k nim nedá dostat veřejnou dopravou, takže zase budeme částečně stopovat.

Na Raghadanu nasedáme do mikrobusu, který nás převáží asi půl hodiny do Zarky, rušného města severovýchodně od Ammánu. Zarka (Zarqa) už je dnes prakticky součástí Ammánu a cestou opravdu vůbec nevyjedeme ze záplavy budov. Jak je Zarka roztahaná, nemá jen jedno autobusové nádraží. Minibusem jsme se dostali na nový autobusák, do východní pouště však odjíždí busy ze starého autobusáku. Stačí se však jen zmínit a nápomocní Jordánci nás hned směřují do autobusu MHD, který nás během několika minut převáží přes město.

Jako s většinou autobusáků (pokud ve městech vůbec nějaký autobusák mají) i starý autobusák v Zarce je směs lidí, aut, minibusů a všelijakého zboží. Spíš je to takové tržiště, kde stojí hodně aut. Je to i logické, protože autobusáky jsou místa, kde se srocuje hodně lidí, což je pro každého trhovce to nejdůležitější. Cestu změní autobusů nám ukazují dva malí kluci, kteří za těch 50 ušlých metrů hned chtějí bakšiš. Už se jim chystám dát nějakou drobnou minci, když jeden Jordánci mi naznačuje, ať jim nic nedávám, že jsou akorát drzí.

Minibus, který dnes použijeme pro cestu do pouště a z pouště, jezdí mezi Zarkou a Azrakem (Azraq), osamocenou oázou ztracenou ve východní poušti. Odjíždíme jen co je bus plný a hned za Zarkou se ocitáme v naprosto vyprahlé poušti. Říká se jí Velká syrská poušť a táhne se z jižní Sýrie přes východní Jordánsko do Iráku.

Silnice 30 je hlavní spojnici Jordánska a Saudské Arábie. V Azraku se od ní odděluje další důležitá dopravní tepna, která vede přes poušť do Iráku. Že jsme na silnici do Iráku však poznáváme už pár kilometrů za Zarkou. Míjíme ohromné parkoviště plné cisteren. Stojí tu jedna vedle druhé, všechny buď naložené iráckou ropou, nebo prázdné, ale připravené vrátit se do Iráku. Cisterny tvoří i podstatnou část provozu na silnici. Když asi po hodině jízdy vystupujeme na odbočce ke Kusairu Amra, prvnímu z pouštních hradů, míjí jich nás v obou směrech hned několik za sebou.

Minibus zmizel v prachu a my se ocitáme sami. Jsme na křižovatce silnic 30 a 40, jež obě vedou do Ammánu. Veřejná doprava jezdí jen po třicítce, kdežto ty nejzajímavější pouštní hrady jsou podél čtyřicítky. První, Kusair Amra, asi 25 km směrem Ammánu, druhý, Kasr Charana, o dalších 16 km dál.

Jako vždy nemusíme na stop čekat moc dlouho. Bere nás pick-up se dvěma vojáky. Jeden umí obstojně anglicky, takže se mu svěřujeme s našimi dnešními plány a dostáváme vizitku. Že stopujeme berou jako naprostou samozřejmost, v téhle části Jordánska je to vzhledem k řídké dopravě asi normální.

Kusair (hrádek) **Amra** (Qusayr Amra) je asi 150 metrů od silnice, vojáci sjíždí ze silnice a přiváží nás až k parkovišti před vstupem. Podle velkého parkoviště je Kusair Amra asi velkou atrakcí. Podle poštu aut (jen náš pick-up) to ale zas tak žhavé není. Přesto už celý areál Jordánci oplotili a u vstupní pokladny postavili malé muzeum s nákresem a fotografiemi z rekonstrukce a s popisy dalších pouštních hradů v okolí. Je docela vedro, tak se nám stín v té jedné malé muzejní místnosti docela hodí.

Vlastní Kusair (hrádek) leží v širokém *vádí* (vodní řečiště, často vyschlé) hned za muzeem. Patří k nejlépe zachovalým ze všech pouštních hradů, a to přesto, že byl postaven už během vlády umajjádského chalífa Valida I. (vládl 705-715). Pravděpodobně šlo o součást velké karavanseráj, tedy jakéhosi pouštního motorestu, kde odpočívaly a nabíraly sílu karavany.

Hlavní zvláštností Amry jsou fresky pokrývající téměř jeho celý vnitřek. Strážce nás vidí už z dálky a ihned nám otevírá masivní dřevěné dveře vedoucí do velké vstupní haly. Zdi i strop jsou opravdu celé pokryté freskami, i když poměrně zašlými a oprýskanými. Přesto je však možné rozlišit koupající se ženy (nahé!) a jinde čtyři císaře (sami bychom na to nepřišli, ale informace v muzeu na to poukazuje – při návštěvě doporučuji projít muzejní místnost co nejpozorněji).

Ze vstupní haly se prochází do zadního traktu s menšími místnostmi. Pravděpodobně to byl hammam, čemuž by jednak nasvědčovalo pořadí místností a pak i kopule v posledních z nich. Jedna z kopulí je pokryta freskami znázorňujícími zvířetník na obloze.

Kopule jsou samozřejmě viditelné i z venku. Nejneobvyklejší jsou však tři klenuté střešní oblouky, každý s jedním oknem, samozřejmě celé z kamene. Především díky nim působí Amra útulně, úhledně a hlavně netuctově. Před ní je ještě hezky zrekonstruována velká studna, dnes už vyschlá.

Když stojíme na silnici a znovu stopujeme všimám si, že o pár set metrů zpět je na druhé straně silnice sluneční elektrárna!

Zastavuje nám kamiónu. Riad se s plně naloženým autem se vrací z Bahrajnu v Perském zálivu, na cestě je už třetí den. Žije v Ammánu, kde má rodinu se šesti dětmi. My s tou prozatímní nulou si tady připadáme stále divněji. V oblasti, kde rodina je tím nejdůležitějším bodem života jsme divní a každému, ale naprosto každému musíme vysvětlovat proč ještě nemáme děti. Slovo *mustachbal* (budoucnost, v budoucnosti) si tak asi budu pamatovat do konce života, protože

jsem si ho vtlukl do hlavy, abych na tuhle téměř jistou otázku znal ihned odpověď. I Riad se samozřejmě diví, ale mustachbal ho uspokojuje.

Kasr (hrad) **Charana** (Qasr Kharana) stojí taky hned vedle silnice, takže nám stačí seskočit z Riadovy kabiny do prachu a přejít silnici. Hlídačovi platíme vstupné a ten nám ochotně otevírá bránu.

Charana vypadá úplně jinak a je i daleko větší než Amra. Půdorysně je to pravidelný čtverec s kulatými věžemi v rozích. Je pěkně zrekonstruovaný, takže jeho dvoupatrová kamenná budova působí impozantně už ze silnice, natož zblízka.

Charana pravděpodobně taky není hradem, i když vzhledem má k hradu o něco blíž než Amra. Historici se o jeho funkci přou. Jedni tvrdí, že šlo o hrad, druzí mluví o karavanseráji a třetí o jakési výspě sloužící k rozhovorům mezi umajjádskými vládci a místními Beduíny. Umajjádové jej zrenovovali počátkem 8. století, už v době Římské říše tu však stála pravděpodobně soukromá rezidence.

Klenutou vstupní branou se dostáváme na čtvercové nádvoří, do něž vede spousta oken z místností ve dvou patrech nad sebou. Z venku jsme žádná podobná okna neviděli, tam jsou jen jakési úzké škvíry. Je tu 60 místností, část z nich sloužila jako stáje, či skladiště (hlavně v přízemí), ostatní k bydlení (v patře).

Do patra se dostáváme po mírných, ale dlouhých schodech. Tady má většina místností klenuté stropy, i když střecha je rovná. Na ni se dá dostat po stejném schodišti, je však vidět, že byla během rekonstrukce vybetonována. Asi pro větší bezpečnost všetečných turistů. Jelikož okolní poušť je placatá, výhled je opravdu široký, i když pouštně jednotvárný.

Je něco po poledni a ještě se nám nechce vracet do Ammánu. Stoupáme si znovu k silnici a stopujeme zpátky na křižovatku silnic 30 a 40. Tam se pak pokusíme stopnout něco až do Azraku, kde stojí další pouštní hrad.

Na čtyřicítce provoz sice je, ale převážně směrem na Ammán, tedy přesně naopak než potřebujeme. Míjí nás hodně velkých amerických aut, o nichž už z dálky víme, že patří Saudům (ti tu mají bezkonkurenčně největší auta). Občas projede i nějaký bílo-oranžový irácký taxík naložený zavazadly. Pak tu pendlují nákladáky s korbami plnými kamene. Jeden řidič nám dokonce naznačuje, že sice jede druhým směrem, ale že se bude vracet.

Na druhou stranu, tedy k Azraku už je provoz daleko omezenější. Saudové zásadně neberou a nákladáky s kamenama za tu dobu projíždí jen jedním směrem. Nakonec nám staví rozklepaný pick-up toyota, odkud na nás vykukuje děda v červené kufuji. Ptám se jestli jede do Azraku, po příkynutí nasedáme. Děda mluví jen arabsky, tak se naše konverzace omezuje na obvyklé otázky odkud jste, kde jste tu byli apod. Vystupujeme na křižovatce mezi severním a jižním Azrakem, jež jsou od sebe vzdálené asi 5 km. Děda rezolutně odmítá jakékoliv placení.

Křižovatka v Azraku je zároveň oním rozvětvením silnice 30 na cesty vedoucí do Saudské Arábie a do Iráku. Všechny cisterny z Iráku projíždí tudy, na parkovišti kousek od křižovatky vidíme dokonce jednu s nápisem Iraq Oil Company.

Mezi severním a jižním Azrakem jezdí autobusy, ale než se dočkáváme busu, už nám zastavuje mladík v dodávce. Ptám se ho kolik budeme platit a když říká nějakou horentní sumu, hned ho žádám aby zastavil, že tolik peněz nemáme. Asi si sám uvědomuje, že trochu přestřelil a nakonec nechce vůbec nic. Vysazuje nás přímo před branou do azrackého hradu. Ještě před prohlídkou se však vydáváme do místního koloniálu a kupujeme studenou limonádu. Žízeň je stejně velká jako vedro a obyčejná voda nám vždy nestačí. Občas si musíme koupit i něco studeného, což je většinou Sprite, nebo nějaké podobné lepidlo. Sedáme si do stínu na zápraží a pozorujeme proudy cisteren s ropou směřující ke křižovatce a dál do Ammánu.

Kasr al-Azrak (Qasr al-Azraq) už je opravdovým hradem, i když po zemětřesení roku 1927 dost poničeným. I bez zemětřesení měl ale dost živou historii. V roce 1917, během arabského povstání proti Turkům, které pomáhal řídit, tu například přebýval už zmiňovaný T. E. Lawrence.

Kvůli zemětřesení není azracký hrad zdaleka v tak pěkném stavu jako Amra nebo Charana. Na rozdíl od jejich žluté pouštní barvy je postaven z černého bazaltu. Vchází se do něj dveřmi v mohutné kamenné věži. A ne ledasjakými dveřmi. Nejsou dřevěné, jak bývá zvykem, ale kamenné. Celé dveře z jednoho kamene, dokonce i s kamennými panty. V prvním patře vstupní věže přebýval Lawrence. Z této velké místnosti je dobrý výhled na celé čtvercové nádvoří.

Nádvoří se svažuje k jihu a dnes je plné zbloudilých kamenů z hradeb a hlavního traktu na severní straně. Dvoupatrový severní trakt sloužil k bydlení. Dnes je více podobný polorozpadlému kamennému bludišti, kdy nevíte, který kámen na vás právě spadne. Údajně tu byla jídelna, kuchyně, stáje a obytné místnosti, ale co je co se dnes nedá moc poznat. Uprostřed nádvoří stojí malá mešita postavená Ajubidovci ve 13. století.

Hrad je svou rozlohou i uspořádání spíš podobný nějakému statku, i když kamennému. Řecké nápisy dokazují, že už kolem roku 300 tu stála nějaká stavba, která byla v byzantské době přestavěna. Umajjádský chalíf Valid II ji používal jako lovecký hrádek, kterou Ajubidovci roku 1237 opět přestavěli.

Před hradem čekáme na bus do Zarce asi půl hodiny. Je už kolem páté odpoledne a doprava je přeci jen řídnější. V autobuse se seznamujeme s Chálidem, který umí plynule anglicky, protože pobýval několik let v USA. Teď žije v Zarce, kde má svojí firmu.

Na starém autobusáku v Zarce nám Chálid pomáhá najít servis taxi, které nás doveze až na Raghadan v Ammánu. Nemusíme tedy přestupovat na novém autobusáku a ač je to service taxi, je jen o zlomek dražší než minibus.

Konečně se dostáváme na Internet. Zapadáme do internetové kavárny v prvním patře jednoho nákupního centra naproti amfiteátru. Naše dny v Jordánsku jsou tak dlouhé, že jsme to do teď nestihli, a to přesto, že Internet je tu rozšířenější než v Sýrii. Táňa si na chvíli odsakkuje pro nějakou sladkost a přináší naše oblíbené k'nafe (tahací sýrová

sladkost). Cestou do hotýlku si ještě kupujeme jídlo na zítřejší oběd. Strávíme ho totiž na místě, kde se nedá sehnat žádné levné jídlo.

Mrtvé moře (al-Bár al-Majit/al-Bahr al-Mayit)

Den 28, pátek 27. 9. 2002

Libanonský magdus mi tak chyběl, že si ho dávám ke snídani i dneska. Chceme ale vyrazit co nejdřív, protože je víkend a k Mrtvému moři, kam si jedeme zlenořit a vykoupat se, se pohrne hodně lidí. Proto snídám až v autobuse. Autobusy odjíždí z malého a téměř prázdného autobusáku z Jeruzalémské ulice (arabsky šaría al-Kuds), kam vzhledem k její vzdálenosti od centra musíme jet service taxi.

Mrtvé moře je nehlubší proláklina na světě (jelikož vysychá, tak už je dnes 409 metrů pod úrovní moře), proto téměř celou cestu jen klesáme hlubokými proláklinami. A vedro přitahuje. Autobus je narvanej, hodně místních se jede o víkendu vykoupat.

Jelikož jsme jen pár kilometrů od Izraele (část hranice probíhá Mrtvým mořem) je tu i více silničních kontrol. Na jedné si nechávají dva naše spolucestující. Prostě se jim nelíbili, tak je nepustili dál.

Autobus nás vysazuje za vesničkou Suvejma (Suweimeh) u Dead See Rest House, což je jedno z asi dvou míst na jordánské straně, kde se dá v Mrtvém moři vykoupat a pak vysprchovat. A sprcha po koupeli v tomhle slaném roztoku je nezbytná nutnost, jak jsem se přesvědčil už před dvanácti rokama na izraelské straně. Za vstup sice musíme platit na jordánské poměry horentní vstupné, ale už jsme tu předposlední den, tak proč si neužít.

V převlékárnách si na sebe dáváme plavky a jdeme si na pláž najít místo. Písek je tak horký, že se po něm skoro nedá chodit. Musíme utíkat, případně se občas zastavit ve stínu pod jedním z rákosových přístřešků. Dead See Rest House je výjimečný tím, že se tam dá chodit pouze v plavkách, a to i ženy. Pro Jordánce, svázané jejich pokřiveným výkladem Koránu, jsou to pravé orgie. Taky jich tu je docela hodně a okukují ženské v plavkách.

Nemusím asi psát, že v Mrtvém moři se nedá moc plavat, jen se v něm vznáší. To je všeobecně známé. Míň se však ví o tom, i když je to vlastně logické, že jakmile se do něj člověk ponoří, ihned zjistí kde má jaký skrytý škrábanec nebo ranku. Sůl provede své, dostane se všude a okamžitě začne působit. Na jednu stranu je to nepříjemné, na druhou ale dobré, protože alespoň se rány přirozeně vypálí. Někdy se mu taky říká Lotovo moře (Bár Lut), podle Lota, jehož žena byla kousek odsud proměněna v solný sloup (viz. Bible – Genesis 19:30). Lotova jeskyně, kde pak Lot žil se svými dcerami, leží u Dead Sea Highway jihovýchodně od Mrtvého moře.

Na pláži i v mělčině u břehu je docela plno. Všichni si užívají té zvláštní olejové emulze, která mezi Izraelem a Jordánskem pokrývá asi 700 km². Hladina však každý rok klesá prý až o 0,5 metru, protože voda z řeky Jordán, jediného přítoku, je dnes ve větší míře odváděna k zavlažování políček. Někteří odborníci se dokonce obávají, že do 50 let Mrtvé moře úplně vyschne. To by byla škoda, protože by Jordánci přišli o jednu ze svých mála „sexuálních“ atrakcí.

Jak Izraelci tak později i Jordánci začaly Mrtvé moře, respektive bahno z některých míst, využívat k léčivým účinkům. Prý působí příznivě na pokožku. I tady na pláži je palmový domeček, kde je možné nechat se za poplatek tím léčivým bahnem pomazat. Já už to vyzkoušel v Izraeli, Táňa to zkouší teď. Chlapík v budce ji namazal opravdu důkladně, od hlavy až po paty. Určitě si u toho i užil. Bahno se má prý nechat působit deset minut, pak se má spláchnout čím jiným, než koupelí v Mrtvém moři

Chvilí lenošíme ve stínu, pochutnáváme si na obědu a trochu si i čteme. Pobřeží a pláž nejsou příliš atraktivní. Slané klima moc rostlinám nesvědčí a Jordánci zase nejsou tak pořádní, aby byli schopni pláž a její okolí udržet v čistotě. Sice jsme si toho všimli, ale jinak nám to nevadí, protože výjimečné místo je prostě výjimečné místo. Po lenošení se oplachujeme pod sprchou. Není to sice bezpodmínečně nutné, ale nechci se zase drbat a sloupávat ze sebe slanou slupku až do večera. Takhle se z nás zase stávají lidi, i když za chvíli jsme zase slaní – tentokrát od potu, který se z nás ve zdejší zřehavém klimatu jen řine.

Minibusy tudy projíždí každou tři čtvrtě hodinu, takže musíme čekat. Sedáme si na parkovišti do stínu stánku s limonádami. Je takové vedro, že neodoláváme a dáváme si limonádu. Ahmed, který tu obsluhuje, nás usazuje každého na jednu převrácenou přepravku od koka-koly. Učí mě jak vyslovovat jeho jméno. „ACHmed“ říká. „ACHmed“ opakuju po něm. „Ne, ACHmed“, říká znovu, naprosto stejně jako já, i když podle něj asi úplně jinak. „ACHmed“ zase opakuju. „Ne, ACHmed... já vím, že je to pro tebe nezvyklé“ oceňuje s úsměvem moji snahu. Snaha se tady cení víc než výsledek...

Minibus nás tentokrát odváží jen do městečka Šuna al-Džanubíja (Jižní Šuna/Shuneh al-Janubiyyeh) na křižovatku, kde musíme počkat na další autobus, který nás vysazuje v Ammánu na Jeruzalémské ulici.

Ammán

Náš předposlední večer si v uličce naproti hotýlku naposledy sedáme do naší oblíbené jídelně. Jídelna je uvnitř malinka, ale její kapacitu vždy odpoledne rozšíří o několik stolů s židlemi, které rozestaví přímo na ulici. Vybíráme si

uvnitř, ale sedáme si mezi lidi na ulici. Dáváme si kopec žluté rýže, lilek s rajčetem, torpédoidní (tvarově ne plynotvorně) masové karbanátky *asuad* a samozřejmě všudypřítomný čerstvý salát z cibule okurek a rajčat. Moc dobrá a zasytila by i superhladového. To vše za o něco víc než jeden dolar. Jako zákusek si, stejně jako v minulých večerech, kupujeme halvu, usazujeme se na střeše hotýlku a díváme se do neony osvětlených ulic pod námi. V hotýlku taky potkáváme Martinu, se kterou jsme se setkali nejdřív v Hamě a pak v Petře. Ještě má pár dní času do odletu z Damašku, tak ji půjčuju knihu o Libanonu, kdyby se tam náhodou dostala. Alespoň zjistíme, jestli Češi můžou získat libanonské vízum na hranicích (*PS: Martina se do Libanonu nakonec nedostala, na hranici ji vízum nedali*).

Den 29, sobota 28. 9. 2002

Poslední den v Jordánsku a poslední den na cestě. Odlétáme sice až zítra, ale už dvě hodiny po půlnoci, takže na letiště budeme odjíždět dnes večer. Teď je ale zatím ještě ráno a my si konečně přispíváme. Snad i zbytek dne bude v ležérnějším rázu.

Batohy si necháváme v hotýlku, vyzvedneme si je až večer. Teď se vydáváme podívat na místa, kam jsme se zatím ještě nedostali.

Celou dobu co jsme v Ammánu pošilhávám po velké mešitě se světle modrou kopulí a dvěma elegantními bílými minarety. Viděli jsme ji už z pevnosti, teď se chceme podívat dovnitř. Z centra se dá k mešitě dojít pěšky. Stačí následovat ulici, která vede k autobusáku Abdali. Mešita je pak asi dva bloky za autobusákem.

Už od rána se cítím nějak divně od žaludku. Mám trochu křeče, tak si na Abdali dávám spritu, asi za čtvrt hodiny je to lepší. Využíváme toho, že jsme na Abdali a zjišťujeme odkud přesně a za kolik odjíždí bus na letiště. Ještě že tu ta expresní linka z Abdali na letiště je, taxík by stál majland.

Mešita krále Abdulláha, jak se ona mešita s modrou kopulí jmenuje, byla otevřena teprve v roce 1989, ale brzy se stala oblíbeným svatostánkem. Částečně i proto, že otevřeně vítá cizince a chce jim sloužit jako zdroj informací o islámu a i jako příklad náboženské tolerance tohoto náboženství. Zesnulý král Hussein ji pojmenoval po svém dědovi králi Abdulláhovi.

Mešita je opravdu elegantní. Nejen zdálky, ale i zblízka. Dva krásné bílé volně stojící minarety se tyčí z nádvoří, v jehož středu stojí modlitební hala přikrytá modrým dómem. Dnes je takovým symbolem Ammánu, že když před třemi lety zemřel král Hussein, zpravodajka CNN to oznamovala s touto mešitou za zády. Pamatuju si to přesně, protože jsme právě byl na Sumatě u jezera Toba a přišlo mi komické, že jako „zákusek“ k večeři mi bylo servírováno právě vysílání CNN.

Teď dopoledne je mešita úplně prázdná. Vnitřek kruhové modlitební haly je jednoduchý, ale krásný. Sedáme si na podlahu pokrytou červeno-černým kobercem, směrem k mihrabu (výklenek směřující k Mekce), a necháváme se unášet výzdobou. Uprostřed visí velký lustr s kulatými světly, kolem dokola je napsáno 99 vznešených jmen alláha. Okna po obvodu kopule, která ji zvenku dávají podobu létajícího talíře s černými čtvercovými okny, jsou zevnitř vitrážová. Jednoduché geometrické vzory v nich střídají všechny možné barvy. Vše působí elegantně a harmonicky. Z mešit mám ostatně vždy daleko lepší pocit než z kostelů. Nejsou v nich žádné lavice, země je většinou potažena kobercem, na kterém se dá sedět nebo i ležet a slouží nejen k modlitbě ale vlastně i jako jakési společenské místnosti.

O existenci náboženské tolerance, v Ammánu symbolizované čtvrtí Abdali, se v žádných zprávách nedozvíte. Jakákoliv zmínka o ní by narušovala mediálně atraktivní, a proto dnešními zpravodajci horečně budovanou představu náboženského napětí, v níž jsme bez přestání udržování. Skutečností je, že přímo přes ulici, naproti mešitě krále Abdulláha, stojí koptský pravoslavný kostel a o ulici dál kostel řeckého pravoslaví. Kolem koptského jen procházíme do řeckého i nakukujeme. Až na uklizeče (krásný pár ze Srí Lanky, jak Táňa ve své zvědavosti neopomněla zjistit) je prázdný. Svou čistotou a pestrobarevnými ikonami svatých jde o typický pravoslavný kostel. I z venku vypadá moc pěkně. Je vidět, že jej místní křesťani nejen dobře udržují, ale vzhledem k jeho přístupnosti každému (dveře jsme našli otevřené) nemají ani stín strachu z jakéhokoliv nebezpečí ze strany většinových muslimů. To stejné samozřejmě platí o Abdulláhově mešitě ve vztahu ke křesťanům.

V centru se chvíli procházíme po chaotickém, ale živém zeleninovém trhu a pak se vydáváme k další mešitě, na kterou jsme ještě neměli čas. Dnes je zkrátka mešitový den.

Mešita Abu Darviš (Abu Darwish) je na vrcholu džebel al-Ašrafije (al-Ašrafiyeh'). Al-Ašrafije je prý hodně prudký kopec a jelikož jsme si řekli, že poslední den bude oddychový, sedáme si do service taxi 26 a za necelých 5 korun se necháváme svézt nahoru. Ulice jsou opravdu hodně strmé, jsme rádi, že jsem sem neplahočili po vlastní ose. Konečná trasy 26 je přímo před mešitou.

Stejně jako Abdulláhova mešita i Abu Darviš je na zdejší poměry skoro nová (1961), ale není to na ní zdaleka vidět. Ne že by byla zanedbaná, jen je slohově daleko klasičtější. Celá je postavena ze střídavě bílých a černých kamenů, z nichž vykukují jen sytě červená okna a dveře. Je krásná, skoro až pohádková. Pokud by v Disneylandu stála mešita (možná tam je, nevím), nejspíš by vypadala takhle. Na nádvoří se právě modlí několik mužů, ale samotná modlitební hala je zavřená. Jen nakukujeme dovnitř přes prosklené dveře.

Když už je dnes ten mešitový den, nemůžeme vynechat mešitu, kolem které jsme v Ammánu prošli nesčetněkrát. Stojí přímo v centru, na jedné z nejrušnějších křižovatek – ulice krále Faisala a Hašemitské ulice. **Mešita krále Husseina** (není pojmenována po králi Husseinovi, otcovi nynějšího krále Abdulláha II) je taky nová, i když rokem otevření 1924

je nejstarší ze všech tří. Postavil ji král Abdulláh (po němž je pojmenována Abdulláhova mešita – možná se to začíná trochu zamotávat) na místě, kde dal druhý chalíf Umar zbudovat první mešitu už roku 640.

Hussainova mešita je nejen neklasičtější ze všech tří, ale i nejživější. V době modlitby je živo před mešitou i uvnitř, v ostatní dobu je živo hlavně před ní. Jedna z nejživějších křižovatek totiž slouží zároveň jako roztroušené tržiště, kde se svých vozíků, nebo i jen z rukou, prodejci prodávají všechno možné. Ony vůbec ulice v celém středu města jsou během dne tak přečpané zbožím z krámků, že lidé se nevejdou na chodníky a přelévají se i na silnice, čímž pádem se o ně musí dělit s celkem hustou dopravou. A křižovatka před mešitou je centrem všeho tohoto mumraje.

Začínáme se zabývat dárky. Nikdy jsme nebyli na nakupování a i když to nehodláme měnit, přeci jen chceme přivést alespoň pár maličkostí. Už máme nějaké flaštičky s pískem z Petry a Táňa koupila i nějaké cukrovinky. V krámcích na Hašemitské ulici kupujeme další flaštičky s pískem (kupodivu daleko levnější než v Petře), já si kupuju červeno-bílo kávu. Samozřejmě nevynecháváme ani občůdky s hudbou a po poslechnutí několika CD nakonec kupujeme jednoho jordánského a jednoho palestinského zpěváka. CD stojí 1 dinár, což je kolem 45 korun.

Trochu větší problémy máme se sehnáním tašky, do které bychom všechny věci nandali a mohli si ji vzít jako spoluzavazadlo do letadla. Opět nám ale pomáhá jordánská pohostinnost. Úplně přirozeně se nás ujímá jeden muž, který si všimnul že tu bloudíme a něco hledáme. Obchází s námi krámky a ptá se v nich, jestli nemají takovou a makovou tašku. Nakonec se dostáváme do občůdku s plachtovinou, kde ze zbytků dělají přesně takové tašky, jako potřebujeme. Když uzavíráme obchod, muž se nám omlouvá, že už musí jít a mizí ním v davu, aniž by čekal na nějaké díky. Rozloučení s Blízkým východem je to opravdu příjemné.

Poslední odpolední chvíli trávíme ve stínu na kamenných sedačkách amfiteátru v centru. Amfiteátr je oblíbeným místem pro schůzky a procházky. Usedáme se zásobou limonády k pití a se zájmem pozorujeme cvrkot kolem. Schází se tu většinou smíšené páry, pobíhá tu ale i pár děcek a puberťáků. Jeden pár má obrovskou radost z jakéhosi panáčka na baterky, kterého si koupili na trhu. Muž s předstíranou zkušeností rve do panáčka baterky, ale nějak se mu to nedaří. Oba se tomu smějí, po chvíli se zvedají a odchází. Asi reklamovat panáčka, kterého za celou dobu nerozchodili.

Jiný pár vystupuje po schodech do hlediště amfiteátru a drží se za ruce! To jsme tady ještě neviděli. I na Ammán mi to přijde docela odvážné, holka má však přesto na hlavě šátek. Jako na potvoru, asi abychom měli ode všeho něco, se za chvíli přímo pod nimi usazuje úplně jiný pár. Ona zahalená od hlavy až po paty v černém nádoru, včetně zakrytého obličej, on oblečený klasicky v kalhotách a dlouhých košili. Podle gestikulace a držení těla je jejich hovor vyloženě zásadní, dívají se na sebe ale jen občas a o nějakém držení se za ruce nemůže být ani řeč.

Součástí amfiteátru je **Jordánské muzeum lidových tradic**. Nachází se ve dvou navzájem oddělených částech na pravé a levé straně průchodu, kterým se vstupuje na jeviště amfiteátru. Do obou částí platí jedna vstupenka. Zabírá jen asi čtyři místnosti, ale na tak malé ploše je to exponáty přímo přehuštěno. Kostýmy z různých částí Jordánska, včetně palestinských oblastí Gaza a Západní břeh, ozdobné přehozy, mince, šperky. A dokonce i beduínský stan, jemuž se na základě toho, že je z kozí kůže a srsti arabsky říká Dům z vlasů (beit el-šár/beit el-shaar). Jeho rozdělení na dvě části – *el šig* (el shigg) pro muže a *el mahram* (el muhram) pro ženy – potvrzuje naši zkušenost z Vádí Ram.

Poslední večer si trochu vyhazujeme z kopýtka. Beduínsky mensaf, který jsme měli v Palmýře však byl lepší než ten dnešní. Příště se raději rozloučíme klasickým faláfelem. Táňa si u našeho oblíbeného kokteljáře kupuje poslední ovocný koktejl (dělá je fakt skvělé, v celých Čechách se nic podobného nedá sehnat) a úplně poslední věc, kterou si kupujeme před vyzvednutím batohů, je kilovka halvy. Doma nám přijde vhod, a to nejen jako vzpomínka na Jordánsko.

V hotýlku se ještě naposledy díváme na zprávy katarské televize al-Džazíra (Ostrov), která se po loňském zářijovém stala jakousi arabskou CNN. Nejde o žádné amatéry a od CNN se odlišují snad jen tím, že jsou menší herci. Z nějakého důvodu mají docela dobré napojení na al-Kajda, s jejichž dvěma veliteli se asi před dvěma týdny jeden z jejich zpravodajů sešel v pákistánském Karáčí. Jsme na tom všichni stejně. Jak Evropané, tak muslimové na Středním východě jsou zmatení. Televize nám všem říká polopravdy nebo vyložené lži. Málokdo má energii na to, aby zjistil jak se věci mají doopravdy. A s tím „výrobci“ informací počítají.

S batohy obtěžkanými sice malými, ale dost těžkými suvenýry (písek a spol.) se vydáváme na Abdali. Bus na letiště odjíždí každou hodinu, tak se ve zbývajícím čase jdeme kouknout na Abdulláhovu mešitu v nočním osvětlení. Nezklamalo. Minarety září jako dva husitské palcáty, jejichž tvar mi připomínají.

Na zastávce letištního expresu si kupujeme jízdenku (cena 1,5 dináru sice není nezanedbatelná, ale přesto je to jen pětina ceny taxíku), bus odjíždí v devět hodin. Dávno už je tma, takže naše jízda Ammánem se z přehlídky neonů na obchodech postupně mění v přehlídku aut, když za Ammánem vjíždíme na dálnici.

Letiště královny Alie je 35 km jižně od Ammánu po dálnici směřující na Akabu. Terminál 1 je určený pro lety Royal Jordanian, my vystupujeme před terminálem 2, který odbavuje všechny ostatní společnosti. Terminál je celkem malý a už poněkud omšelý. Odletová daň je opravdu jen 5 dinárů a když se tomu na informacích dívám s tím, že by měla být 10, jak jsme všude četl, dostává se mi odpověď, že vždycky byla 5. Tak dobře. Nechávám pro každého z nás jen 5dinárovou bankovku, zbylé dináry směňuju na dolary. Zbylo nám jich 35.

I přes mírnou omšelost působí tohle letiště daleko líp než bejrútské. Tam skoro nikdo neuměl anglicky a informační kancelář byla schovaná pod střešou někde mezi úklidovým náradím a větracíma šachtama.

Při čekání se dáváme do řeči s mladým Číňanem. Je to snad první Číňan, který mluví dokonalou angličtinou. Aby taky ne, když už přes rok studuje v Manchesteru a poslední měsíce tam už i pracuje pro Coca-colu. Na Blízkém východě byl dva týdny, teď se vrací zpátky do Británie.

Další koho potkáváme jsou dva Češi, o kterých už nám říkala i Martina. Oba jsou na Jordánsko trochu nakrknutí, muslimská pohostinnost přeci jen každému nemusí 100% sednout. Bavíme se spolu až do ohlášení začátku odbavování našich letů. Oni letí do Prahy přes Vídeň, my přes Frankfurt.

Den 30, neděle 29. 9. 2002

Táňe se nějak začíná mlít žaludek právě v době, kdy jsme na řadě v bezpečnostní kontrole. Nedivím se místním úředníkům, že jsou ve svých kontrolách striktní, ale ve svém požadavku na ruční kontrolu filmů, které nechci strkat do jakéhokoliv rentgenového přístroje, obzvlášť když hrozí víc kontrol za sebou, musím být nekompromisní. Úředník je nejdřív neoblomný, asi se mu nechce mých 40 a Táňiných 15 filmů probírat ručně. Když mu však s poslední nadějí říkám, že jeho pozice je přeci jen jiná než moje, protože nejde o jeho filmy, nejdřív to vypadá, že jsem se ho trochu dotknul, ale nejspíš jsem naopak zahrál na jeho strunu muslimské pohostinnosti. Svoluje k tomu, že si jen namátkou vybere některé filmy, aniž by šli do rentgenů. Ufff!

Když jsme za bezpečnostní kontrolou, nechávám odbavovat zavazadla a platím odletovou daň, zatímco Táňa se na záchodě pere se svým žaludkem. V tranzitu pak chvíli spí, zatímco já se dívám na videoklipy libanonských a syrských popových hvězd. Naši dva čeští kámoši si každý nechali na odletovou daň 10 dinárů, takže v tranzitu každý projíždá těch svých 5 zbylých.

Druhá bezpečnostní kontrola následuje ve tři čtvrtě na dvě, před vstupem na palubu letadla. Zavazadla musí zase projít rentgenem a já chci zase filmy nechat zkontrolovat ručně. Úředník se nejdřív zdráhá, ale nakonec ho nemusím přesvědčovat zas tak dlouho, aby filmy zkontroloval ručně.

Kolem druhé hodiny ranní se náš Airbus odlepuje od letištní plochy a nabírá kurs směr Frankfurt. Otevírám dnešní *Jordan Times*, kde můj zrak hned padne na článek o nějakých španělských firmách, které podepsaly smlouvy na odkup irácké ropy v množství 12 miliónů barelů denně. Radši si jdu na chvíli lehnout.

Ráno na čas přistáváme v Praze. Počasí je krásné, právě babí léto. Alespoň nám to ulehčí aklimatizaci. Tedy alespoň tu fyzickou, protože aklimatizace psychická tak jednoduchá nebude. Až budeme vyprávět jací jsou lidé na Blízkém východě, možná si to lidi se zájmem poslechnou. Naše vzpomínky pak ale rychle přehluší další nápor „objektivních“ zpráv z oblasti, o níž oni skvělí mediální komentátoři slyšeli jen z doslechu. A přesto je budou dál zasvěceně komentovat a vytvářet tak mínění miliónů lidí. Jak jim vzít vítr z plachet? Dnes už existuje jen jediný způsob: přesvědčit se na vlastní oči.

E-MAILOVÉ ZPRÁVY Z CESTY

1. zpráva, 30. 8. 2002, Praha

Měsíc je na cestování krátká doba. Každá z těch třech zemí, kam míříme - Libanon, Sýrie a Jordánsko - by si zasloužovala daleko delší dobu jen sama pro sebe, ale tolik času nemáme. Co nás tedy v tom omezeném čase čeká?

Libanon

Do Bejrútu přiletíme v sobotu 31. 8. brzy ráno. Dospíme na letišti a možná hned vyrazíme pryč z Bejrútu. Podle situace. Buď na jih Libanonu, do klidných přímořských městeček, nebo někam do hor. Vedle lidí, z nichž je v Libanonu docela zajímavý mix (většina šíítští muslimové, pak suniti a křesťani), je tu krásná příroda (pohoří Libanon, kaňony, jedinečné cedry - symbol Libanonu) a spousta památek na naše dávné předky (Baalbek, Byblos apod.). Týden, který tam chceme strávit je hodně málo, proto konečný výběr míst budeme dělat až na místě. Podle toho co nám kdo řekne, podle momentálního pocitu.

Sýrie

Syřany jsem před 10 lety zažil jako úžasně pohostinný národ. Podle zpráv, které mám se to naštěstí nezměnilo. Těším se znovu na Halab (Aleppo), s jeho velkým trhem, přesně podle našich představ o Orientu. Těším se na Damašek, Palmýru, křížácké hrady. Trochu víc bychom se chtěli podívat na Eufrat a i jih Sýrie. Máme na to 2 týdny. Konečně udělám použitelné fotky.

Jordánsko

Cílem číslo jedna je pouštní oblast Vádí Ram, kde jsem minule nebyl a nabatejské skalní město Petra, kde jsem se už potuloval. Obě oblasti za těch 10 let hodně podražily, takže doufám, že na ně budeme mít v poslední čtvrtině cesty ještě dost peněz. Možná přidáme nějaké strážní hrady v poušti a zastávku u Mrtvého moře (abych viděl jak vypadá z druhé strany než z Izraele). Zpět odlétáme z Ammánu, v noci na neděli 29. 9.

To je zatím vše, příští zpráva by měla být z Libanonu. V Sýrii to prý s Internetem není moc slavné, snad jej seženeme alespoň v Damašku. V Jordánsku už by to zase neměl být problém.

2. zpráva, 3. 9. 2002, Trablus (Libanon)

Zdravím z Libanonu a posílám první pridel informaci. Mejte se pekne, snad je v Cechach tak slunecno jako tady (a snad tam není takové vedro).

David a Tana, Tripoli (trablus - sulbrat), Libanon

Lidi

Se svým povídáním o Libanonu prostě musím začít u lidí. Opet se potvrdila minula zkušenost z Blízkeho východu. Jsem jimi nadsen asi jako oni námi, protože jsou neuveritelne přátelsti, napomocni, vzdy usmevavi. Hned první den jsme trochu bloudili po Bejrutu, ptali jsme se na cestu a jeden řidič mikrobuse nas jen tak dvakrat (Bejrut je malý :) svezl a ukázal, kudy dojit na naše místo (autobusové nadrazi pro cesty na jih Libanonu). Z každé strany slyšime anglicky "Welcome", hlavne na trzich, kde je život precí jen o dost pomalejsi, než na ulicich. Prekvapuje me relativni liberalnost, co se tyka obleceni. Obzvlast v Bejrutu jsou to "orgie" kratkych sukni, odhalenych ramen a vypnutych podprsenek. Libanon je mix muslimu a krestanu, coz ma urcite velky vliv. Nebo možna není islam jako islam. Nezdíka vedle sebe jde nekolik kamaradek, z nich cast je od hlavy az po paty zahalena a cast od hlavy az po paty odhalena :).

Tady v Tripoli (arabsky trablus, psano sulbrat :), odkud pisu (asi 80 km severne od Bejrutu) je uz situace trochu jina. Zeny se vice zahaluji, ale stale je to na Blizky vychod velmi nadstandardni situace. V Tripoli bydlime v malinkem pensionu (no, on je to vetsi byt zastrceny ve spinave ulicke, kam by se clovek v noci neodvazil). Haddadovi jsou krestani a oproti ulici je jejich byt oazou čistoty a klidu. Cajik s cukrem a usmev. To je to, co tady podavaji :). Jejich babicka mi, kdyz jsem si v umyvadle pral svoje veci mydlem, podstrčila lavor s pracím praskem, abych to měl jednodussi. Zlate duše :).

Valka

V Bejrutu jsou ještě místa, kde je poznat, že tudy prošla občanská válka. Trvala 15 let a skončila teprve roku 1992. Obzvláště kolem tzv. Zelené linie, jež v té době rozdělovala město na znesvářené křesťanské a muslimské poloviny. Ruiny domu s obrovskými dírami po granátech, zdi poseté dírkami a dírami od kulek. Celá střední část Bejrutu byla zničena, proto jí po válce buldozery srovnaly se zemí a dnes se na ni staví. Většinou vysoké obytné domy. Jsou moderní, ale pěkně, na fasády se nebojí používat pastelové barvy. Na Libanonu je těch 10 let od války vidět. Primorská městečka jsou příjemná až romantická, pláže plné, a na některých místech Bejrutu jsem se cítil jako v Paříži. Což je podporováno i bagetami, jež se občas dají koupit. A právě bagety mě přivádí k jazyku.

Jazyk

Predevším jsem překvapen, jak dobře se tu dá porozumět anglicky. Libanon si pro sebe dříve zabrali Francouzi, což je poznat i dnes. Oficiální řeč je tu sice arabština, ale pokud je někde jméno nějaké instituce nebo ulice v latině, je to vždy francouzsky. Základní obraty a číslovky v angličtině však ovláda hodně lidí, takže domluvat ceny se dá i v angličtině, i když musíme trénovat arabštinu, protože v Sýrii už to bude jiné. Arabština vypadá na první pohled složitě. Predevším kvůli nezvyklému písmu a psaní zprava doleva. To je však paradoxně na celé arabštině to nejjednodušší, protože začínají teprve s gramatikou atd.

Mám s sebou brožurku se základy arabštiny a jsem rád, že v ní jsou i texty psané arabsky. Prepis výslovnosti v latině je totiž dost nepřesný a ve výsledku vyznívá jinak, než je skutečnost. Proto si radši větu nejdříve přetluče arabsky a pak teprve mluvím. Kromě absence samohlásek v drtivé většině psaného textu je zajímavé, že nemají některá písmena. Například P nebo O. V psané arabštině je nahrazení jinými (P → B, O → U). Podobně jako v rustině i v arabštině jsou anglické názvy prepisovány foneticky. Pepsi je například bibsi (v arabštině psáno isbib), McDonald's je makdunaldz (zdlanudkam), snack je snak (kans).

Jídlo

Falafel, kofta, tahini, chobz. Vše to zní exoticky, ale jde o tu nejobyčejnější stravu, kterou denne Libanonci jedí. A my se řídíme podle nich. Falafel, kofta i tahini se dá sehnat i u nás. Falafel jsou smážené karbanátky z cizrny a koření, které se dají na chlebovou placku (chobz), k tomu přidají tahini (řidka pomazánka ze sezamu), petržel, rajče občas chili (moc se ale nevytáhli, protože pali jen málo :), zabalí a je z toho skvělý oběd. To všechno asi za 20 korun. Kofta je podobná falafelu, jen místo karbanátky je v ní tuším jehněčí maso. Nemusím nejspíš zmiňovat hromady vselíjakého ovoce, ze kterého dělají i skvělé ovocné stavy. Chutná nám i Almaza, místní pivo. Má kolem 4 % alkoholu a jeho jediná nevýhoda je, že 0,3 l stojí kolem 20 korun. Tak si ho dáme jen velmi občas. Ještě jsme se nedostali k araku, místnímu anýzovému alkoholu, ale přišť už snad budu moci napsat první zkušenosti.

Příste

Příste kromě aktuálních zpráv napíšu něco i o místech, která jsou v Libanonu k vidění. Je jich hodně a turistů je málo. Možná to už bude ze Sýrie, nebo až z Jordánska. Podle toho, jaký bude na východě Libanonu, propadne v Sýrii, přístup na Internet.

PS. Omluvte text bez diakritiky, jsem vůbec rád, že tu mají anglickou klávesnici a nemusím používat arabskou :).

3. zpráva, 16. 9. 2002, Damašek (Sýrie)

Právě jsme se vrátili od irácké hranice a zážitky z Libanonu už jsou překryté zážitky ze Sýrie, kde jsme dnes 10. den. Je toho moc, takže dnes zbytek o Libanonu, jak jsem slíbil, přišť už o Sýrii.

Kde všude jsme v Libanonu byli? Na jihu je malé město Sidon (adidas<<), se skvělým, téměř středověkým trhem (alespoň co do šířky uliček). Krásný pohled na zapadající slunce nad Středozemním mořem, datle, libanonské sladkosti... no pohoda. V Bejrutu jsme byli jen hrozně krátce, protože tam není nic k vidění - kromě odhalených muslimek :), spousta aut a nových baráků.

Do Tripoli, odkud jsem psal první zprávu, jsme se dostali přes jedno "zruinované" (nastěti už ve středověku) město - Byblos (liabzd<<), masivní pevnost, starý trh a taky docela pěkný odpocínek u moře. V Tripoli jsme si užili prvního velkého arabského trhu ve velkém stylu. Libanon je ale přeci jen daleko rozvinutější než Sýrie (a to i přes tu jejich 15letou válku), takže chaos na trhu je trochu menší, všude je plno zapadlého zboží, zkrátka, jako by tady nikdy žádná válka nebyla. Sýrie na te pitomé libanonské válce taky pěkně vydělala, protože během ní se do Libanonu nasackovala syrská armáda... a od té doby neodesli. Libanon a Sýrie dokonce nemají ve svých hlavních městech navzájem

diplomaticke zastoupeni, protoze Syrie povazuje Libanon za jakousi svou soucast (zatim mi neni presne jasne jakou) a na vychode zeme je dost syrskych vojenskych kontrol.

Jedno z nejprijemnejsich mist v Libanonu pro nas bylo udoli Kadisa. Jednak se nad nim ve vysce asi 2000 m n. m. rozkladaji cedrove lesy (cedr je symbol Libanonu, proto je i na libanonske vlajce). Hlavne je v nem ale spousta nadhernych krestanskych klasteru a poustev vysekanych do skaly. V jednom klasteru jsme dokonce prespali (k veceri jsme dostali oooooobrovskou misu ovoce). Musel jsem pouzit spanelstinu, protoze to byla jedina spolecna rec, kterou jsme s paterem Kamalem dali dohromady.

Kadisou zacala serie pozvani od domorodcu, kteri nas od te doby porad stihaji :). V Baalbeku, asi nejvyznamnejsi libanonske staroveke pamatce, jsme zase pouzili rustinu, to kdyz nas vecer hned po prijedzu na ulici odchytila jedna kanadska Libanonka Suheila. S ni jsme sice mluvili anglicky, ale s jejim bratrem Muhammadem, u nejz byla v Baalbeku na navsteve, jsme mluvili... rusky :). Studoval 8 let v Moskvě. Clovek opravdu nikdy nevi, kdy bude co potrebovat. Cela rodina nas zahrnula peci, o ktere se nam ani nesnilo. Vubec se nam nechtelo pryč, ale to uz jsme museli do Syrie.

To je prozatim vsechno, ted budeme asi 3 dny v Damasku, kde je Internet, takže dalsi povidani napisu behem te doby. Bude co cist, protoze Syran jsou az neuveritelne pohostinni. Nekolikrat jsme napríklad stopovali (na mista, kam neni verejna doprava), uzili jsme si pozvani na svatbu, zatahli nas do rodiny, odkud jsme se po jednom dni museli vymluvit, abychom se vubec pohnuli dal :), pohybovali jsme se podél iracke hranice atd.

Zatim ahoj, ozveme se za par dni,

David a Tana, Damasek (ksamid<<), Syrie (airus<<)

4. zpráva, 18. 9. 2002, Damašek (Sýrie)

Inhed onoho klidneho patecniho podvecera, kdy jsme na prasne libanonsko-syrske hranici nasedli do prvni dodavky, jsme dostali pozvani k domorodcum. Bohuzel jsme spechali do Hamy, takže jsme odmitli. Syraska pohostinnost nas uchvatila presne tak, jako kdyz jsem tu byl pred deseti lety.

Co se od te doby zmenilo? Predevsim prezident, který pred dvema lety zemrel. Nastoupil jeho syn, jak uz to v podobnych totalitnich zemich byva a nezda se, ze by byl nejak vyrazne osvícenejsi. Zeme je ekonomicky stale velmi uzavrena, hodne veci se tu vyrabi tak, ze se okopiruji cizi vyrobky a pak se vyrabi mistne (jidlo, praci prasky, obleceni atd.). Jezdi tu ale spousta skodovek, predvsim pick-upy felicie, nejake octavie a videli jsme uz i jednu fabii. Cechy tu znaji i jako vyrobce zbrani :(Uz tu jezdi i nove velke autobusy (predtim jen stare rachotiny) a o dost lepsi jsou i silnice.

Prvnich par dni jsme stravili v prijemnem meste Hama (hamah<<), kde jsme spali na strese hotelu. Spani na strese je tu nejprijemnejsi, protoze v mistnostech je vzdycky desny vedro a z vetraku clovek dostane tak akorat chripku. Vlastne jsme z tech 11 noci na strese nespali asi jen 2x nebo 3x.

V samotne Hame je zajimavy stary zavlazovací system, hnany velkými drevnymi koly do kamennych akvaduktu. Vetsina Syrie je pomerne vyprahla, takže umele zavlazovani je dulezite dodnes (jak jsme se pak i presvedcili u Eufratu). Pak jsme videli asi nejlepe zachovany krizacky hrad na sve (Krak des Chevaliers) a nejake dalsi ruiny, ale to neni tak zajimave jako mistni lidi. Kousek za Hamou, kam jsme museli stopovat (zadna organizovana doprava), jsme se dostali do male vesnicky S'rudz (zdures<<). Lide tam dodnes ziji v hlinenych domech podobnych vcelim ulum. Skvele drzi teplo v zime a chlad v lete, jak jsme se presvedcili. Pomoci rukou, nohou a slovníku jsme pokecali s Fatimou, pani domu a matkou bezpocetne rady deti, jak tu je zvykem.

Jeste k tomu stopu. Stopuje se tady celkem dobre, obzvlast v odlehlych oblastech, kde nejjezdí verejna doprava. V Syrii ma auto malokdo, proto je tu velka solidarita. Nas cizince maj navíc radi, takže jsme pri nasich stopech nemuseli cekat nikdy vic nez 10 minut.

Jakmile jsme se z Hamy vydali vstric dalsim ruinam, byli jsme "odchyceni" dalsim pohostinnym Syranem. To uz jsme za sebou meli dalsi stop k jednomu z takzvaných "mrtvých měst" na pul cesty mezi mesty Hama a Aleppo. Mista jsou to fascinujic, ale kameny Syran moc neberou, tak je videj jen jako zajimavost pro cizi turisty, kteri maji vetsinou dost penez na to, aby si najmuli auto. V Serdzile, jak se jmenuje asi nejzachovalejsi mrtve mesto, je spousta temer kompletnich budov (hostinec, vily, verejne lazne). Stare jsou asi tak 1500 let :). Techto měst je tu 600 a byly vsechny z neznamých duvodu opusteny. Proto "mrtva mesta".

Ahmed, onen pohostinny Syran, nam nejprve nabídnul, ze nas sveze na nejbliži krizovatku, pak ze nam ukaze dalsi mrtve mesto, pak jestli se nechceme zastavit na caj, pak jestli nechceme prenocovat... az jsme nakonec zustali i cely nasledujici den. Nebyli jsme v zadnem velkem meste, ale malem miste zvanem Al-Bara (stejne jako jedno z mrtvých měst). Nezkazene turisty nam umožnilo celkem dobre se podivat na Syrii z te obycejne stranky (i kdyz jen na velmi kratkou dobu). Ahmed sice je Syran, ale pracuje pro nejakou naftarskou spolecnost v emiratu Shardza (jeden ze Spojených arabských emiratu), coz bylo videt i na jeho aute, ktere jsme stopli. Posledni model BMW se do syrské pouste moc nehodil, ale nam to nevadilo :).

Ahmed moc nemluvil anglicky (ale dost na to, aby nas pozval domu :), ale ujal se nas jeho svagr, 25lety Muhammad, ucitel anglictiny (jaka to nahoda - díky allahovi za ni :). Ten nas vecer odtahł na svatebni oslavu, ktera se ve vesnici (zase nahodou, al-lah nas ma asi rad) konala. Protancili, prokoukali a projedli jsme asi 4 hodiny a bylo celkem zajimavy

videt ty vazene pany v kafijach (satek, který nosi starsi muzi na hlavach, zatizeny takovou dvojitou obruci, vsak to vsichni urcite znate) krepcit jako male deti. A to vsechno primo na ulici, kde se oslava konala. Snad mi vyjdou fotky (urcite, spoleham na al-laha :).

Muhammad nas moc nechtel pustit, tak jsme s nim jeste rano zustali podivat se na trh, pak uz ale byl cas na obed, a pak pocek atd... zkratka odjizdeli jsme asi v pet odpoledne, i kdyz jsme odtamtud puvodne chteli odjet v pet odpoledne, ale o den driv.

Po Al-Bara nas cekalo Aleppo (balah<<), kde se nam moc nelibilo. Velke mesto s rozsahlym Starym mestem, moc pekny trhem (asi nejatraktivnejším v cele Syrii, protoze slouzi predvsem potrebam mistnich a ne domorodcu), ale lidmi, kteri uz prilis evropsky spechaji a jsou vic odtaziti. Proto jsme se vydali na vychod, smerem k iracke hranici.

Na vychode hraje hlavni roli reka Eufrat (taruf-la<<). Jakmile vyjedete z Aleppa, ocitnete se v pousti, která konci teprve si 5 km pred Eufratem. Zkratka Eufart se Syrii (a pak dal Irakem) tahne jako zelene stuha, davajici zivot jinak puste pousti. Mile nas prekvapilo male mesto Deir ez-Zor (ruz-ze ried la<<), o kterem byste vubec nerekli, ze je uprostred pouste. Ulice, obzvlaste promenada kolem Eufratu, oziji nejvic v noci, kdy se domorodci vydaji na prochazky a na nakupy (kolem promenady je "nahodou" velky trh). Lidi z nas meli takovou radost, ze u jednoho stanku, kde pekli cerstvy chleba a do nej pak balili falafel, jsme dostali falafel zadarmo. Jenom tak, pro radost :).

Deir je asi 100 km od Iraku, ale viditelny vliv tu videt neni. Jen obcas projede nejaky iracký taxik (jsou to celkem velka a nova, ale hlavne americka auta :), zbarveny bilo-oranzove.

Podel Eufratu jsme se dostali asi na 30 km od Iraku, k ruinam mesta Dura Europos. Ty ruiny mi ale zase neprisli tak dulezite jako jejich skvele umisteni asi 50 m nad Eufratem, odkud jsme mohli prehlednout cely ten široky pas policek az na obzor, kde uz zase zacinala poust. U Dura Europos nas vysadil maly mikrobus a jakmile odjel, ocitli jsme se uplne sami uprostred pouste. Docela zajimavy pocit, obzvlast kdyz si uvedomim, ze tu pred asi 2300 lety kvetlo velke mesto. Zpatky jsme si pak stopli nakladak, který nas odvezl az do Deiru. Pred Damaskem uz jsme byli jen v Palmyre (romdat<<), pomerne velke oaze v pousti. Palmyra je turisticka atrakce Syrie cislo jedna, coz bylo videt i na velkem poctu turistu. Ruiny jsou to pekne, vctne Udoli hrobek, plneho starych vezovitych hrobek. V jedne jsme nasli i kosti, ale podeziram Syrany, ze tam dali kosti od kurat, aby meli turisti pocit, ze je to i s kostmi, tedy autentictejsi :). Hezky byl pohled na Palmyru z vysky, kdyz jsme pred zapadem slunce vysplhali nad ni na horu, kde je 300 let stary mohutny hrad Maan (naam nbi ta'alaq<<). A pak uz jsme si stopli stary autobus ze Saudske arabie, který nas dovezl az do Damasku (ale nakonec chtel zaplatit, takže jako bychom jeli normalnim busem).

Ted jsme druhy den v 6milionovem Damasku, kde je spousta krasnych mesit, Internet a i spousta odhalenych holek. V Syrii zije docela dost krestanu a v samotnem Starem mestem Damasku je krestanska ctvrt, kde chodi zeny v kratsich suknicich a bez rukavu. Jinak je Syrie o dost "zahalenejsi" nez Libanon, jen se to tu hemzi zenami v cernych satech, z nichz nektere maji dokonce i pres oblicej cerny satek.

Zitra vyrazime do Bosry a pak uz do Jordanska, rovnou na jih do Petry, která bude nejvetsim vydajem, tak ji chceme mit co nejdriv za sebou. Jordansko je rozvinutejsi nez Syrie, takže je tam castejsi Internet a muzu i nacerpat penize pres kreditku, coz v Syrii nejde. Pokusime se zase ozvat co nejdriv.

Mejte se,

David a Tana, Damasek (ksamid<<), Syrie

5. zpráva, 26. 9. 2002, Ammán (Jordánsko)

Na Internet jsem se chtel dostat uz davno, ale zatim jsme v Jordansku nemeli cas. Nase dny jsou tady totiz strasne dlouhe. Doprava po Jordansku nic moc a zajimavych mist hodne. Bezne se vracime do ubytka v 8 nebo 9 vecer, vetsinou z pouste, takže uz je sila akorat tak na umyti. A nekdy ani to ne.

Pokud Syrie byla hlavne o lidech, Jordansko je spis o pamatkach. Ne ze by v Syrii zadne nebyly, ale Syrani je svou pohostinnosti hrave zastinili. Jordansko je ekonomicky vyspelejsi, a proto i vic zamerene na turisty. Pozvani na caj nebo kafco jsou stale casta, ale vice uz jde o soucast lakani zakaznika. Dnes je to o to horsi, ze turistu od lonskeho zari podstatne ubylo (nekdo rika, ze jich tu ted je 30 %, jini rikaji jen 10 %) a o zbytek se svadi tvrdy boj. Jordansko ma turistum co nabidnout, ale ma smulu. Ac je uz skoro 50 let celkem stabilni a jednou z nejbezpecnejsich zemi regionu, sousedi typu Izrael nebo Irak vzdy dokazi turisty od cesty do Jordanska uspesne odradit.

Ke klasickym pamatkam teto biblicke oblasti, jako jsou vselijake ruiny, patri predevsim poust a vse, co s ni souvisi. Pred 50 lety bylo Jordansko zemi pouhych nekolika set tisic chudych beduinu (dnes ma asi 5 milionu obyvatel), coz se dodnes odrazi v charakteru zeme. S beduiny se tu potkavate na kazdem kroku, akorat vetsinou nepoznate, ze jde o beduiny. Vetsina uz nekocuje, ale spis se usadili a zivi se zemedelstvim. Tech par kocujicich se pohybuje napriklad v oblasti Vadi Ram, jedne z nejhezcich poustnich scenerii, co jsem kdy videl. Vysoke nacervenale skaly cnici z pisku, vetrem ohlodane do bizarnich homoli, vezi ci kopcu. A co teprve noc v "million-star hotelu", jak beduini romanticky pousti rikaji! Ta opravdu stoji za to. Zidane, beduin z kmene Zalabija, v jehoz táboru jsme byli, se snazil nam ji zprijemnit i hranim na mistni jednostrunnou loutnu. Tak cistou oblohu jsme uz dlouho nevideli. Jen Akaba a Eilat, 50 km vzdalena letoviska na brehu Rudeho more, mirne rusila temnotu na zapadnim obzoru.

V jižní poušti se nachází i jordánská turistická atrakce číslo jedna - nabatejské skalní město Petra (artab-la<<). V krátkosti se dá dost těžce popsat, tak snad jen, že jde o skalní kanony a údolí, ve kterých asi před 1300 lety prosperovalo rozsáhlé město. Z velké části bylo vysekáno do skal. Červených, žlutých, černých ale i doslova duhových. Máme spoustu fotek, takže pokud se povedou, budou daleko lepší charakteristikou, než tohle krátké povídání. Na Petře je asi nejvíce vidět odliv turistů. Každodenně jich v ní prošlo asi 2000, dnes je to jen desetina.

Právě Petra a Vádi Ram, dvě nejzajímavější místa v Jordánsku, ukazují mírnou nedozralost celé země. Obtížná doprava do nich totiž zdaleka neodpovídá jejich významu. Jako by byly myšleny hlavně pro bohaté turisty, kteří mají vše předplaceno a tudíž se takovou malíčkostí jako např. přepravou z Ammanu do Vádi Ram nemusí zabývat. Jenže dnes se to obrací proti Jordáncům. Většina lidí, co přijíždí, jsou nezávislí cestovatelé, protože bohatí turisté se bojí. Sice není žádný důvod ke strachu, ale lidi, kteří tráví většinu času před televizí, už jsou zkrátka zhyponotizováni těmi "objektivními" zprávami z Blízkého východu.

Další utrpení je dostat se do východní pouště, směrem k Saudské Arabii a Iráku. Abychom se dostali k zajímavým palácům uprostřed pouště, museli jsme stopovat. Nejezdí tam žádná hromadná doprava. Jednou nás vzali jordánské vojáci, jindy tirák vracející se z Bahrajnu nebo děda vracející se ve starém pick-upu z trhu. Vidět tyhle příjemné budovy, osamocené v poušti, je zážitek sám o sobě. Škoda, že jsme v nich nemohli přenocovat, to by určitě bylo stejně nezapomenutelné jako u Zidana.

Míst, která jsme v Jordánsku projeli, je daleko víc (zítra se například chystáme k Mrtvému moři), ale nechci, aby tohle povídání bylo příliš nudné a dlouhé. Proto už se zmíním jen o jedné věci - místních penězích, protože je to opravdu záležitost pro kouzelníky.

Jordánský dinár (mimochodem stabilní a už léta nominálně silnější než dolar - asi 50 Kč za dinár) se dělí na 1000 filsu, přičemž 10 filsu je zároveň 1 piaster. Někdy se piastru říká kirs a většinou vám prodávající nerekne, v jaké jednotce je jeho cena (v takovém případě si můžete vybrat z dinaru, filsu, piastru nebo kirse :). Nastěsí se to po krátké době dá celkem vydedukovat. Trochu nepříjemné ale je, že všechny menší než dinár jsou mince, přičemž jde zároveň o nejpoužívanější peníze. Moje peněženka je proto pořád nadita a zároveň už se z těch množství mincí začíná pomalu trhat. Fikane je, že suveréne nejmenší mince je 1 dinár, největší starý puldinar. Nový puldinar je o něco větší, ale zase ne dostatečně, aby se dal bezpečně rozlišit od čtvrtinár. V oběhu jsou i mince 50 filsu a 5 piastru, jež jsou stejně velké mají stejnou hodnotu, ale podle číslic ne. Hodnoty na mincích jsou pouze v arabštině, anglicky jsou napsány jen slovy (o velikosti asi tak dva milimetry). Také jsme narazili na mini-mince 25 filsu (a nové 2 1/2 piastru!), které se téměř nepoužívají, ale dá se za ně koupit třeba jedna chlebová placka.

To je pro dnešek všechno. Jdeme se po dnešním návratu z pouště (kolikátým už v Jordánsku, mělo by se spis jmenovat Poušťanské) poradně najíst. Jídlo je tu celkem dobré, i když v celém regionu se setkáváme se stejnými věcmi - falafely, savarmy, humus, kure, předkrmy (mezze) chleba (chobz) a spousta skvělého ovoce.

Zatím se mějte, možná se před odletem z Ammanu (v neděli nad ránem) ještě ozvěme, pokud bude čas. Ten tady v Jordánsku utíká přímo tryskem.

David a Tana, Amman, Jordánsko (nudru-la<<)

6. zpráva, 30. 9. 2002, Praha

Zdravíme z Prahy. Od Mrtvého moře, posledního místa, kde jsme v Jordánsku byli, jsme si při přeletu pohorsili o nějakých 25 stupňů Celsia, ale české babi leto se nám taky zamlouvá. I když plavat na vodě (pokud se 30% roztoku soli dá ještě říkat voda) s rukama v klíně a ne a ne se utopit taky není k zahoezení...

V Ammanu jsme v sobotu večer naposledy shlédli zpravodajství katarské televize Al-Dzazira (Ostrov), která se po lonském zářijovém stala jakousi arabskou CNN. Nejde o žádné amatéry a od CNN se odlišují snad jen tím, že jsou menší herci :). Z nějakého důvodu mají docela dobré napojení na Al-Kajda, s jejími dvěma veliteli se asi před dvěma týdny jeden z jejich zpravodajů sešel v pákistánském Karaci. V souvislosti s tím jsme zavzpomínali na stovky cisteren s iráckou ropou, které jsme viděli na silnicích ve východním Jordánsku. Krizují silnice jedna za druhou, jejich počty jsou prostě nepředstavitelné. Pak jsem si v letadle přečetl, že nějaké španělské firmy podepsaly smlouvy na odkup ropy v množství 12 milionů barelů denně (množství se mi zda přehnané, kdo ví jak je to doopravdy). Mimochodem z Ammanu se dá do Iráku dostat s několika cestovkami. Akorát jsem to zjistil příliš pozdě, až na konci cesty :).

Tedy už jsme tedy doma, kde začínám prepisovat deník a zpracovávat těch 40 filmů, které jsem nafotil (Tana dalších 15). Mějte se na co těšit. Vše se bude postupně objevovat na <http://www.eCesty.cz>, nebo se můžete rovnou dívat na hlavní stránku těchto cest (<http://www.bbroun.cz/cesty/cestopisy/2002blvyhod/index.htm>).

A co přistě? První cesta by měla být trochu jiná než všechny dosavadní. Zatím to promyslíme, ale obrysy už se klubou. Do té doby se však budete muset spokojit pouze se čtením a obrázky z Blízkého východu :).

David a Tana

PS: velké díky patří Lence Stiburkové, která dávala nase zprávy na web

NÁKLADY

Na rozdíl od velmi drahého arabského poloostrova je oblast Blízkého východu cenově více při zemi. Samozřejmě vyjmu-li Izrael, který se díky bezděčné pomoci USA proměnil v ekonomicky vyspělou zemi se západními cenami (ten jsme ale na této cestě nenavštívili). Nebýt letenky, jež nás přišla každého na 15 010 korun, byla by to vzhledem k délce 1 měsíc byla cenově celkem přijatelná dovolená. Jak jsme tedy utráceli?

Podrobné výdaje najdete v tabulce pod textem. Z nich je možné spočítat průměrné hodnoty atd., proto připojuju jen pár poznámek, které se ze samotných čísel nedají vyčíst.

Jak se (ne)chovat

Asi už nemusím říkat, že při všech nákupech je na Blízkém východě třeba smlouvat. A to často i v případech, kdy mají majitelé obchůdků ceny napsané na cedulkách! Je to trik na turisty, o nichž se všeobecně ví, že moc nekomunikují a jsou rádi za každé podobné „ulehčení“ v podobě dané ceny, přesně jak jsou zvyklí doma. Proto smlouvejte, smlouvejte, smlouvejte. Ne však za každou cenu! Mnoho turistů má ze smlouvání sport a chlubí se tím kam až dokázali cenu toho či onoho srazit. Že příliš nevědí o čem je cestování svědčí jejich schopnost následně v klídku zaplatit zcela neadekvátní cenu za jinou věc.

Typický paradox jsme zažili v jordánské Petře. Potkali jsme tam západní turisty, kteří se rozčilovali nad tím, že je doprava z Ammánu do 250 km vzdálené Petry stála 3 dináry (130 korun) místo běžných 2,5 dináru (110 korun), přičemž vzápětí utratili 6 dináru (260 korun) za dvě piva. Je pak vůbec možné se místním lidem divit, že si chtějí nadsazením ceny trochu přilepšit, když tyhle paradoxy o turistech vědí? Můžeme namítnout, že na tohle Češi nemají a že tak neutrácejí. Jednak to už není pravda a pak po místních nich přeci nemůžeme chtít, aby rozlišovali finanční zázemí Čecha například od Němce, když my sami doma nejsme schopni odlišit finanční sílu například takového Švéda od Španěla.

Jak je tam drahé

Očekávali jsme, že nejdražší zemí bude Libanon. To se splnilo v podstatě jen u ubytování, kdy nejlevněji jsme bydleli za \$5 v Bejrútu (nepočítám noci zadarmo v klášteře a rodině), kdežto v Sýrii běžně za \$2 a v Jordánsku za \$2-3. Nejdražší z cesty nakonec vyšlo Jordánsko, avšak s několika ale. Jednak jsme v Jordánsku najezdili daleko víc kilometrů než v Libanonu, nakoupili víc suvenýrů (bylo poslední zemí) a trochu víc se rozšoupli v jídle, protože už jsme věděli kolik si opravdu můžeme dovolit utratit. Pokud bychom se však v Libanonu chovali jako v Jordánsku, vyšel by ve všech ohledech dražší.

Se Sýrií je to jednoznačné. Je nejlevnější zemí z celé oblasti a s výjimkou Íránu i celého Středního východu. Cestovat se po ní dá opravdu levně, což ji v kombinaci s přívětivými lidmi a mnoha zajímavými místy dělá jednou z nejatraktivnějších zemí regionu.

Nevýhodou je, že stále nemá bankovní systém propojený se zbytkem světa, takže si všechny peníze musíte přivést sebou, nebo se snažit najít nějakou jordánskou či libanonskou banku, kde by brali kreditní karty. V Libanonu i v Jordánsku se dají kreditky běžně použít pro výběr peněz z bankomatů. Ty jsou daleko inteligentnější, než u nás, protože vám nevydají jen jednu obrovskou bankovku, ale daleko použitelnější kombinaci několika bankovek s různou nominální hodnotou.

Ve všech zemích by se dalo jíst ještě levněji než jsme jedli, my jsme však chtěli ochutnat i komplikovanější jídla. A ta samozřejmě stála daleko víc než jednoduchý faláfel, i když zasytil úplně stejně. Naopak u dopravy a ubytování jsme se pohybovali na spodní hranici. Hodně drahá však byla víza, celkem stála 3810 Kč (jeden vstup Libanon 1260, Sýrie vícestupové 2100, jeden vstup Jordánsko 450), což je 12 % všech nákladů!

Čím se tam platí

V Libanonu platí standardní kurs \$1 = 1500 LL a dolary se tam dá často přímo platit. Snadné je to v případě, že je částka dělitelná 1500, v ostatních případech byste obvykle dostali nazpět v libanonských librách.

V Jordánsku je v oběhu neuvěřitelná směsice mincí. S bankovkami se taky setkáte, ale jelikož začínají na celkem vysoké hodnotě (v přepočtu asi 45 korun), budete mít kapsy pořád zatížené spoustou kovovek. Pravděpodobně se snaží přejít z mírně neobvyklého trojstupňového systému 1 dinár = 100 piastrů = 1000 filů, na dvoustupňový 1 dinár = 100 piastrů. Místo filových mincí se totiž stále více objevují piastrové mince (například 5 piastrů místo 50 filů, 10 piastrů místo

100 filsů apod.). Do té doby, než se jim přechod povede, však půjde opravdu o galimatiáš. Trochu podrobnější jsem o peripetích s jordánskými mincemi psal v tomhle e-mailu z cesty.

V Sýrii je taky hodně mincí, ale jejich odlišení je celkem jednoduché a nejnižší bankovka začíná asi na 30 korunách.

Všechna platidla ve všech třech zemích jsou samozřejmě popsaná arabskými číslicemi, avšak na každé minci či bankovce najdete hodnotu buď napsanou našimi číslicemi nebo anglický textem.

	Příprava	Libanon		Sýrie		Jordánsko		SOUČET
		liry \$1 = 1500 LL	Kč	liry \$1 = 51 SL	Kč	dináry \$1 = 0,7 JD	Kč	
\$1 = 32 Kč	Kč							Kč
Doprava	15 010[1]	29 250	624	992	622	23,350	1067	17 323
Úbytování		41 500	885	1300	816	13,000	594	2295
Strava		28 750	613	1782	1118	22,975	1050	2781
Vstupy		35 500	757	2000	1255	26,500	1211	3223
Suvenýry		13 750	293	731	459	17,230	788	1540
Ostatní	3360[2]	5000	107	151	95	26,100	1146	4748
CELKEM	18 370	153 750	3279	6956	4365	129,155	5846	31 910
Dní			(7)		(13)		(9)	(30)[3]

[1] letenka

[2] libanonské a syrské vízum

[3] dopočet do 30 je čas strávený dopravou na Blízký východ a zpět

říjen/prosinec 2002

DALŠÍ DENÍKY

Název	Rok	Země
Střípky z Izraele	1990	Izrael
Skandinávie	1991	Finsko, Norsko, Švédsko, Dánsko
Stopem do Paříže	1992	Francie
Blízký východ	1992	Turecko, Kypr, Sýrie, Jordánsko
Západní Afrika	1993-4	Ghana, Pobřeží slonoviny, Mali, Burkina Faso, Togo, Benin
Střední východ roku 1374 AH	1995	Turecko, Írán, Pákistán
Pobaltí	1997	Litva, Lotyšsko, Estonsko, Rusko
Cesta kolem světa - I.až IV. díl - Příloha I.: Statistika aneb kolik stojí cesta kolem světa? - Příloha II.: E-mailové zprávy	1998-9	Bělorusko, Rusko, Kazakstán, Čína, Pákistán, Indie, Nepál, Bangladéš, Thajsko, Malajsie, Singapur, Indonésie, Austrálie, Francouzská Polynésie, Chile, Velikonoční ostrov, Bolívie, Peru
Blízký východ	2002	Libanon, Sýrie, Jordánsko
Afghánistán	2004	Afghánistán, Pákistán, Spojené arabské emiráty
Albánie	2007	Albánie, Černá Hora, Chorvatsko

Všechny deníky si můžete stáhnout z internetové stránky e-časopisu <http://eCesty.cz>